

విషయానుక్రమణిక

నవంబరు 1967

శంకులు	శ్రీ పరిగి రాధాకృష్ణ	1
తెలుగు-తమిళము-(ద్రావిడభాష)	శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు	7
శీతారామయ్య పథకం	శ్రీ కొనకళ్ల వెంకటరత్నం	16
నిజం	శ్రీ సి. నాగేశ్వరరావు	28
విష్ణుకుండినులు - కాలనిర్ణయము	శ్రీ బి. ఎన్. శాస్త్రి	29
పర్యాప్తి	శ్రీ చిట్టెప్రోలు కృష్ణమూర్తి	40
మోతీ	శ్రీమతి ఐ. వి. ఎన్. అచ్యుతవల్లి	41
బుచ్చిబాబు	శ్రీ రామమోహనరావు	50
దశకుమార చరిత్రము	“భాస్కర్”	59
ఉగ్రాటవి	శ్రీ సోమసుందర్	63
శ్రీ మరింగంటి వేంకటస్వామిహోదాద్యులు వారి కాలాంకనందనీ పరిణయము	శ్రీ శేషం రామానుజాచార్యులు	64
ద్రక్షంతవిమర్శలు		70

రంగులు

శ్రీ పరిగి రాధాకృష్ణ

ఎన్ని రంగులు !

ప్రకృతిలో జీవితంలో సమాజంలో
మనిషి మనసులో భావనలో ప్రవర్తనలో
ఎన్నెన్ని రంగులు
నవరసాలకీ జీవితానుభూతులకీ
చిహ్నాలై భాసించే ఈ రంగులు
మనసులను మధన పెడతాయి.
మనుషులను మభ్య పెడతాయి.
మనుగడకు మెరుగులు దిద్దినట్లు కనిపిస్తూనే
బ్రతుకులను తికమక పెడుతుంటాయి.
ఉన్నరంగులు ఉన్నతికన్నా
ఉన్నాదాన్నే ఎక్కువగా సూచిస్తాయి !

కంటినిబట్టి రంగు మారదుకానీ
రంగునుబట్టి రసానుభూతి మారుతుంది.
రసానుభూతినిబట్టి బ్రతుకు విలువ పెరుగుతుంది.
గాఙ్గ్రెసిస్మలాంటి దీ జీవితం.
సరియైన కోణంలోంచి చూస్తేనే
అన్నిరంగులూ కనిపిస్తాయి.
అన్నిమార్పులూ వ్యక్తమవుతాయి.
చూసే తీరు సరిగాలేక
రంగులు కనిపించలేదని వాపోతే
అది ప్రిసెంట్ తప్పేలా అవుతుంది ?

తెలుపులో వెలవెలబోయే గుణముంది
నలుపులోనూ నిజమైన అందం దాగుంది.
నలుపైనా కోయిల కూతకు కమ్మదనం కొరవడదు.
రంగులు మార్చిన మాత్రాన
ఊసరవెల్లి అంటే అందరూ ఇష్టపడతారా ?

స్వరూపం స్వభావాన్ని నిర్ణయించదు
 స్వభావాన్నిబట్టి స్వరూపానికి విలువొస్తుంది.
 రూపంకాదు ప్రకాశించేది
 రూపం వెనకకల గుణం.
 ఆహార్యానికి ఆకర్షణకీ సంబంధం వున్నా
 ఆకారానికి అంతరంగానికీ సంబంధంలేదు !
 ఆకర్షణ తాత్కాలికమయింది
 అంతశ్శక్తి సార్వకాలికమయింది !

ఆకులన్నీ ఒకేరంగులో వున్నా
 పూలు రకరకాల రంగుల్లో ఎందుకు పూస్తాయి
 పండ్లు నానారుచులతో ఎందుకు కాస్తాయి?
 రక్తవర్ణం మనిషి మనిషికీ మారదు.
 జీవశక్తి ప్రాణికోటికంతా ఒకటే.
 ఒకే చైతన్యం ప్రవహిస్తుంది నానారూపాలో
 ఒకే మూలసూత్రం సృష్టిలో భిన్నాకారాల్లో
 భిన్నత్వంలో ఏకత్వమంటే యిదే !
 ఏ రంగు విలువ దానికున్నట్టు
 ఏ మనిషి ప్రత్యేకత ఆ మనిషికుంది.
 ఈ వైవిధ్యమే జీవితానికి వరం.
 ఇదే జీవన చైతన్యానికి మూలం.
 సృజనాత్మకశక్తికీ ఇదే కారణం.

వాననలేని పువ్వుల్లా పుంటారు కొందరు
 కాలాన్ని కళ్లు మూసుకుని గడిపేస్తుంటారు.
 కాగితపు పువ్వుల్లా ఆకర్షిస్తుంటారు కొందరు.
 కొందరు రసాద్వైతాన్ని తొణికిస్తుంటారు.
 ప్రతి నిమిషాన్నీ జీవంతో నింపుతుంటారు.
 కొందరు వస్తుత్వాన్ని మించి వెళ్లరు.
 కొందరు పశుప్రవృత్తినుంచి మళ్లరు
 కొందరే మనస్తత్వాల్ని తరచి చూస్తారు.
 అందులో ఏ ఒక్కరో సత్యాన్ని పట్టుకోగలుగుతారు !
 స్థూలంగా చూస్తే మనుషుల్లో రెండే రకాలు
 కొందరు జీవితంనుంచి ఎప్పుడూ ఏదో కోరుతూనే వుంటారు.
 కొందరు జీవితానికే ఎప్పుడూ ఏదో యిమ్మానేతీపుం గారు !

తెరిమిచ కనిపించే రంగులు నిజమైనవికావు.
 రంగు పూసుకున్న నటుడు కార్చేవి నిజమైన కన్నీళ్లు కావు.
 కాషాయాంబరధారణతో ఎవడూ సన్యాసి కాడు.
 ఎంత షోకు చేసుకున్నా వేశ్య ఆనలురంగు బయటపడుతుంది.
 రంగుటద్దాల్లోంచి కనిపించేది నిజమైన లోకం కాదు.
 నైట్ లో నగరంలో రంగుల్ని చూసి మోసపోకు.
 నాగరికత నగ్నత్వాన్ని చూసి దిమ్మెరపోకు.
 నియాన్ లైట్లు కాంతిలో నీడల్ని గమనించు.
 రంగురంగుల కాంతుల నడుమ
 రంగులేనితనానికోస మన్వేషించు
 మనీ చూరిన మనస్తత్వాల జోలికి పోకు
 కసి పేరిన కల్మషాన్ని దగ్గర చొరనీకు !

ఏ రంగు లానండాన్నిస్తాయో
 అవే రంగులు మోసగిస్తాయి.
 ఏ బ్రతుకు సుఖమయమని భావిస్తామో
 అదే బ్రతుకు నీడలో వేదన వుంది.
 ఎక్కడో మెరిసే శుక్కుల్నిగూర్చి
 ఏవో డోహాగానాలు చేసినట్లు
 ఏమిటో తెలీని బ్రతుకులో ఎన్నెన్నో డోహించుకుని
 అనుకున్నది జరక్కపోతే ఆవేదన పాలవటం
 అన్నది నిజమైతే మన ప్రజ్ఞగా చెప్పుకోవటం
 జీవితరంగంలో జరిగే నాటకాలు చూస్తూనే
 నిజానిజాల్ని కప్పే రంగుల్ని గమనించలేకపోవటం
 ఇదీ బ్రతుకు పరమపదసోపానవటం !
 చేసిన స్వల్పాన్ని చెప్పుకోవటంలో రంగు పూయటం
 చేసిన తప్పును కప్పిపుచ్చడానికి రంగు పూయటం
 నిత్యావసరాలుగా మారినప్పుడు
 సత్యాన్వేషణపథం కంటకావృతం !

గడియగడియకీ జీవితం
 రంగులు మార్చుకుంటుంది.
 మారే రంగులు కృత్రిమంగా మెరిసే
 కృతకమైన ఆనందం కలుగుతుంది.
 సహజత్వాన్ని పోషిస్తే
 నిజమైన రసానుభూతికి దోహద మవుతుంది

ప్రకృతిని జయించాలని కంకణం కట్టుకున్న మనిషి
దాన్ని చూసి నేర్చుకోవాలనుకోడు!
మనిషికి ప్రకృతికి స్థూలంగా
భేద మొక్కటే ననిపిస్తుంది.
మనిషి మార్చినంత సులువుగా తొందరగా
ప్రకృతి రంగు మార్చదు!

పెరుగుదల ద్వంద్వాలకు సంబంధించింది.
మంచికి చెడ్డకి కూడ ఆ అవకాశముంది.
మనుగడలో మంచి పెరిగితేనే
పరిణామం ప్రగతిశీలంగా వుంటుంది.
మంచివేపు వెళుతున్నాననుకుంటూ
మానవుడు చెడువేపు పయనించే ప్రమాదముంది.
శాంతి నెలకొల్పుతున్నానని భ్రమించి
ఆశాంతికి బీజంవేసే అవకాశముంది!
వ్యాయం ధర్మం శత్యం
మనిషి మనిషికి మారవు.
వాటి స్వరూపం ఎప్పుడూ ఒకటే.
మనిషి దృష్టి మారుతూవుంటుంది కాబట్టి
అవి మారినట్టు కనిపిస్తుంటాయి.

పసిపిల్లాడి మనసులో పాపానికి తావులేదు.
పసితనపు అనుభూతిని నిలుపుకోవటం
పెరిగే మనిషికి పరిశ్రవంబిది.
అందరూ ఆ దివ్యానుభూతిని నిలుపుకోలేరు.
అంతరాల సృష్టించే అనూయకు దాను లివుతారు.
ఆరాజకానికి తలుపులు తీస్తారు.
అరవై నిండినా కొందరు అపరిణతంగా వుండిపోతారు
అంతకు సగం వయసులోనే కొందరు
పండు టాలోచనలు వెల్లార్చుతారు.
ఆలోచనలో పరిణతి
అనుభూతికి మెరుగుపెడుతుంది.
పరిణతిలేని మనిషి పాపాన్నర్థం చేసుకోలేడు
పరిస్థితులకు జడిసేవా డెప్పుడూ బ్రతుకును పండించుకోలేడు.

మితిమీరి నడిచేవాడు బ్రతుకు శాపాన్నుంచి తప్పించుకోలేడు.
దృక్పథాన్నిబట్టి నిర్ణయాలుంటాయి.
నిర్ణయాల నీడలోనే ఫలితాలు పొందుంటాయి.
పాశ్చికమైనదృష్టి పరిణామాన్ని స్వర్ణం చేసుకోదు.
పచ్చదనాన్ని ఆహ్వానించదు.
సమాజంలో సంక్షేమాన్ని కొంక్షించదు.

రంగులు మార్చకపోతే
హంగులు సమకూరవని
మనిషి గట్టిగా విశ్వసించినపుడు
మనుగడలో కుదుపులు తప్పవు.
సమాజంలో అలబడి తప్పదు.
చీకట్లో రంగులన్నీ కలిసిపోతాయి.
దుఃఖంలో ఆశలన్నీ అడుగంటుతాయి.
వెలుతురులో అన్నిరంగులూ స్పష్టంగా మెరుస్తాయి.
సౌఖ్యక్షణాల్లో అన్నికోర్కెలూ స్పష్టంగా తెలుస్తాయి.
రంగులేని కష్టాల్లోంచి రంగులేని కష్టాల్లోస్తాయి.
కన్నీళ్లు కనిపిస్తాయి బాధను పలికిస్తాయి.
కష్టాలకు బాహ్యరూపాలుగా మెరుస్తాయి.

చీకటికీ వెలుతురుకూ రంగేమిటి?
చావుపుట్టుకల నిజస్వరూప మేమిటి?
కనిపించే రంగులు కొన్నైతే
కనిపించని రంగులు కోటి.
ఈ కనిపించని రంగుల కోవలోనివే
చావుపుట్టుకల స్వభావాలు.
చీకటి వెలుతురుల నిజరూపాలు.
శూన్యంలోంచి మనిషి ఆకారం దాల్చినట్టు
రంగులేనితనంలోంచి రంగులు పుట్టుకొస్తున్నాయి.
రూపరహితమైన ఆత్మలోంచి
అన్నిరూపాలూ ఉద్భవిస్తున్నాయి.
ఇన్నిరంగుల్ని సృష్టించినవాడికి రంగులేదు.
ఇంత జీవశక్తికి కారణభూతుడైనవాడికి రంగులేద ముంటుందా?
మనిషికి మనిషికి మధ్యనే రంగుభేదం
మనిషివల్లనే మనిషికి భేదం !

మెఱపును చూడాలనుకుంటే
 మబ్బు లుండడం అత్యవసరం.
 విద్యుద్దీపకాంతుల్లో పరవశించాలంటే
 చీకటి ఆవసరాన్ని గుర్తించాలి.
 చీకట్లోనే మిణుగురు పురుగులు
 చూడముచ్చటగా వుండేది;
 నైరాశ్యం నిండిన వేళలోనే
 ఆశకోసం మనిషి వెతుక్కునేది.
 కాలానికి చిహ్నమైన గడియారపు పెండులం
 ఒకే చివరలో నిలవడం అసంభవం.
 రెండు చివర్ల నడుమ అది ఊగుతూ వుండాల్సిందే!
 పుట్టుకలో నవ్వు ఆనందం ఎంత సహజమో
 చావులో దుఃఖమూ దైన్యమూ అంతే సహజం!
 నలుపు తెలుపుల నడుమ వానారంగుల తోరణముంది.
 చావు పుట్టుకల నడుమ విభిన్నానుభూతుల గొలుసుంది!

తెలుగు - తమిళము - (ద్రావిడ భాష)

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

నేడు తమిళ, కన్నడ, మళయాళ భాషలు, తెలుగుతో కూడ ద్రావిడ భాషలని వ్యవహరింపబడుచున్నవి. సామాన్యముగా నీ భాషలు నాల్గింటికి ద్రావిడ భాషలని వాడుకయున్నను, వానిలో 'ద్రవిడ' శబ్దము తమిళమునకే, తొలినుండి వర్ణయవదమైనట్లు కాన వచ్చుచున్నది.

తెలుగున శివకవియుగముతోపాటు మనకు— ద్రవిడ భాషా సంబంధము దృఢపడినది. శివకవులతో తృతీయుడు పాలకురికి సోమనాథుడు. మొదట— నీ సంబంధము, భాషాసాహిత్యసరములుగా వ్యక్తపఱచి యున్నాడు. ఇందు 'తమిళము' అను మాటయే కాన రాదు. ద్రావిడ శబ్దము భాషాసరముగా మొదట సోమ నాథుని వృషాధిప శతకమున గానవచ్చుచున్నది.

వరమనె యన్ను యాండవనె
వన్నదయానె యవాద వాదనె
పెరియనె పేని పుండవనె
పేరుదయాయనె పేరు జెప్పనె
తరిమురియాయనె యనుచు
'ద్రావిడభాష' మతింతు నిన్ను మ
ద్యర కరుణా విధేయ
బనవా! బనవా! బనవా! వృషాధిపా.

59 వ పద్యము.

సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్రమున— ద్రవిడ శబ్దము ప్రయుక్తమగుటయేగాక, ఆ భాషలో కొన్ని పంక్తులును సుదాహరింపబడినవి.

(1) 'తన్నదల్లె' నను ద్రావిడ భాషి
జెప్పవొప్పు తిరువాళ్ళ ప్రాయముగ.
దీక్షా 1-145. పుట.

ఇవట ద్రావిడభాషి యనగా తమిళవాడు.

(2) 'ఇలనొప్పు ద్రవిడ మహీష్ఠలి యుడు'
మహిమ-2-124.

ఇచ్చట ద్రవిడ మహీష్ఠలి యనగా తమిళవాడు.
ఇచ్చట - 'ద్రవిడ' అను ప్రావ్యరూపమున్నది.

(3)

గౌరంగములు
మాళవగౌళ రామక్రియ కాయ
గౌళ 'ద్రావిడ' గౌళ కల్లాటగౌళ

వర్వత-2-454.

గుజరి

'గుజ్జరి పొరాష్ట్ర గుజ్జరి ద్రవిడ గుజ్జరి.'
2-454.

ఈ ప్రకరణముననే, ద్రవిడభాషలో పంక్తులున్నవి.

'అరుదొంద నట్ల యయ్యరవ దేశంబు
వరునయు ద్రావిడభాష సాంగముగ.'

ద్రా వి డ భా ష

'అరులు గిరితి యెన్నె యరనేరిరానె
చిరిగిరినిలయనె చివనె యాల్చిననె
అంగమాటుండానె యాయరుందవనె
మంగయర్ సాంగనె మల్లిక్కార్జుననె
యాను నక్కడియెనే నకిలనాయకనె
యొనమిల్లాదానె యిమయినిల్లయనె
అటువత్తుముపుర క్కాత్మనాయకనె.
మతి నాలు మతియదా మల్లిక్కార్జుననె
అలాలగండనె యాదియట్లవనె
మాలియే మల్లిక్కార్జుననె యన్నవనె
యెల్లయిల్లాదానె యెఱ్ఱముళ్లననె
చొల్లనల్లాదానె మల్లిక్కార్జుననె
అటుమిడ్డుం తిఱునీటుముళ్లననె
ఏతేటుమిచ్చనె యెల్లమల్లయనె

నేదియరుకుదిక్కుమాదియే చివనె
చోదియే మల్లికార్జుననె యున్ననె.'1

2-388-404.

పై యుదాహరణలనుబట్టి - తమిళభాషకు
దేశమునకు ద్రావిడ, ద్రవిడ అను పేళ్లుకాక -
అరవ- అని మఱియొక పేరున్నట్లు స్పష్టము.

సోమనాథుడు 'ద్రవిడ' శబ్దమే పాచ్చుగా
ముద్రయొగించినను - తన కాలమున, 'అరవ' అని మఱి
యొక పర్యాయ పదము విచ్చియున్నాడు. దీనికి కార
ణము లేకపోలేదు.

ద్రవిడ శబ్దము సంస్కృత శబ్దము. ఇది
ద్రవిడ భాషాతత్వమునకు విరుద్ధమైనను చిరకాలము
నుండి భారత వర్ణమునందంతటనూ ప్రచారముతో
నున్నది. ఇక 'అరవ' శబ్దము, దేశి శబ్దము. ప్రజా
పామాన్యమున వాడుకతో నున్నది. కాబట్టియే రెండిం
టిని సోమనాథుడు చూపించియున్నాడు.

సోమనాథుడు 'అఱవదేశము' అని పేర్కొన్నను
తరువాతి తెలుగు కవులు-ద్రావిడులను, తమిళులని
వాడక 'అఱవలు' అనియే వాడిరి.

- (1) 'ముఱికినాటి వార లఱవలు' కేతన-ఆంధ్ర
భాషా భూషణము.
- (2) 'అరెలు-కన్నడి లఱవలు తెలుగులు-
తన బిరుదందియుఁ దగిలి కాలవ'
... గోపరాజు సింహాసన 1-42 వ్యాఖ్యించిక
- (3) 'క్రమముగ 'శ్రీమత్సకలగుణ సంపన్న'
యని యున్న జదివెడు నఱవవారు'

బిల్వేశ్వరీయము 1 చి.

ఈ అఱవశబ్ద మీ క్రింది వాడుకలో నున్నది.
'అఱవలభ్యాసము కన్నడకన్నూరి తెలుగుతేల'.

- (4) కంచి యఱవతల లపమాన్యు ఖడ్గలతలు'
కాశీ 5 ఆ.

అని శ్రీనాథుడు--'అఱవత' అను స్త్రీ నాచ
కమును వాడియున్నాడు.

అఱవలని వాడుకయున్నను అఱవ శబ్దము
కప్ప-ద్రవిడ శబ్దమే తెలుగునాట విశేషప్రచారముతో

నున్నది. తెలుగు కావ్యములలో - ద్రావిడ మధ్యభూమి-
ద్రావిడగామ పార్యశ్రామ డు-ద్రవిడవేదము - అనునవి
కప్పట్లునున్నవి. ఇక తెలుగు బ్రాహ్మణులలో 'ద్రావి
డులు' అను శాఖీయులు గలరు; ఏరైదు తెగలుగా
వ్యవహరించు.

1. పేదూరి ద్రావిడులు
2. దిమిలె ద్రావిడులు
3. ఆరామ ద్రావిడులు
4. పూదూరి ద్రావిడులు
5. వడమ ద్రావిడులు

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము

ద్రావిడభాష

పాల్కురికి సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్ర
వేసుక - ద్రావిడభాష నుదాహరించిన తెలుగు కావ్య
ములు - దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయమునవేయని చెప్పి
వచ్చును. నాయకరాజులు తమిళదేశమునకు పాలకులై
నప్పుడు తమ దేశభాషయగు తెలుగును రాజభాషగా
చేసినను, తమిళ ప్రజానీకము మాటలాడు తమిళ
భాషతోకూడ వ్యవహరించెడివారు. ముఖ్యముగా, రాజ
కీయముగా-తమిళము తప్పదు. నాయకరాజులు శాసన
ములను తమిళముతోనే వెలయించిరి. కాని విజయ
రాఘవ నాయకుడు మాత్రము-నాగపట్నము రేవువద్ద
పరక న్యాపారములకొఱకు - ఒలాందావారి కిచ్చిన
నమ్మిక శాసనము - తమిళమునవేకాక తెలుగులోకూడా
వేయించియున్నాడు. తక్కిన వ్యవహారములలో-తమి
ళము వాడుకలోనున్న ప్రి క్రింది గ్రంథోదాహరణము
లనుబట్టి తెలియగలదు.

1. ముద్రిత ప్రతిలో సరిగా లేని పాఠములను
క్రితీపులు వెంకటరాజారెడ్డిగారి సాహాయ్యమున
సరిష్కరించినాను.

2. పంచ ద్రావిడుల యుత్పత్తి-ఆ. రామ
చంద్రయ్య, కలెక్టరు, నెల్లూరు - 1890.

3. ఈ శాసనములు - వెండి తేకుపై చెక్క
బడి- నేటికిని 'జావా'యందు 'బటేయి' చిత్ర
పన్ను ప్రదర్శనశాలలో భద్రపఱుపబడి యున్నవి. విగ
మలకు- దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము' అను
గ్రంథము చూడుడు. పుటలు 546-548.

మన్నారుదాన విలాసము

అన్నగళమాట :

'శామిపరాక్కు తెళక్కెమన్నారు కోవీల్లె యిరుం దుంపంగునిత్తిరుణాళుక్కు తెంగాయనాంగ, కేంగీలు పారువత్తగారనుం అంజ్జిననా నిర్వాహత్తు నంది మారుం తలత్తారుం జియ్యళుం యేకాంగియళుం వైలావియళుం కొత్తియళుం శ్రీపాదంతాంగియళుం తిరువాధరణక్కణక్కప్పిళ్లయళుం రాగభోగత్తారుం గూడి అనెమెలె శ్రీముఖ వెళిందరుళప్పణ్ణి క్కొండు వందు శముగత్తిలె ఆరిక్కెవణ్ణిచ్చిల్లి ఆశారవాళిల్లె కాత్తిరుక్కురార్గో శిత్తం.' (పుట 3)

కటికవార్ల మాట :

'వోహోయి నందిమారుం తలత్తారుం జియ్యళుం కొత్తియళుం కణక్కప్పిళ్లయళుం రాగభోగ త్తారుం యెల్లారుం నముగత్తుక్కు వారుంగ' (పుట. 4)

కోవీల కరణికులు : లెక్కలు వినిపించుట.

మూశెముక్కాలె మూణుమాముక్కాణి, మూశెముక్కాలె, మూణుమాముక్కాణి, అరె రెండు మాక్కాణి అరె రెండు మాక్కాణి శామిపరాకు, లక్షత్తుదెదువాయరం బొన్నుక్కు తిరువిళయాట్టు గ్రామంగళానడక్కురధు అధి శ్రేగ్రామంగళాయెం శ్చెందు, ఉత్తడయల్ యెళువత్తువాల, మడవురం వనిరెండు, కచ్చనత్తిలె మూణుమనాణం నడక్కుధు యిదిక్కుమన్నంగాలులె మూణులక్షక్కలనెల్లం, ముప్పదువాయరం పొన్నెమ్మం గుత్తహివత్తె యెళది క్కొండాన్. (1)

మరొక కరణం చెప్పేది :

సామి పరాక్కు, అందప్పడిక్కినెల్లుం ఆళ వామల్ పొన్నుం కెలిత్తామల్ మణియగారన్ కోవి లిచ్చత్తరం నడప్పి వియ్యామల్ అల్లాంబాత్తుకోళ్ళు రోమెన్సు నెల్లొల్లాం పరంబాశాచాన్, కోవిళుక్కు శిరిప్పు కట్టళయ, ఆరమనెయిలె దివమెమ్మకు అంబెదు పొన్నుక్కుడుక్కురా ప్పొలెయాచ్చిదు (2)

వేణొక కరణం చెప్పేది :

శామిపరాక్కు, యిదుతవిద, పున్నవనత్తెలె

లక్షత్తునం దెదు వాయరం యిలెప్పి మరం, అంబెదు వాయరక్కులక్కిల్లె కాణుం అధల్లాం కరవోరయిలె కేందుపారదు, క్రయక్కారం గయిలె కడన్ గట్టా తిరువెళక్కు యెణ్ణిక్కొళాప్పొలెయాచ్చి, ఉత్తర పారు వత్తగారన్, అంగుం యంగుం వోడిక్కుండు తిరి యిరిధి వోళియ వొణ్ణుం వరామరళిక్కురుధిల్లె.

మరొకండు :

శామి అడియోణ్ణిచ్చుంకేట్టరుళ, నందిమారు యెల్లాం కోళంబుప్పొం, తిరువిళాంసాపడవిళియ, వారువరాపొంబుం వొణ్ణుం అరిక్కెయిడవాళిల్లె యదు త్తవిర, ఆరమనెయిల్ కరక్కుట్టు కాలక్కుట్టుక్కు, మువ్వాయరం పొన్ను, మొదల్ కడన్, మువ్వాయరముం కుడుత్తిరుక్కురదు, అదువుం అరువుప్పణ్ణి అంద వ్పణముం తండయిల్లె ప్పొమి శిత్తం. (4)

మణియగాండు చెప్పేమాట :

సామి ఆరమనెయారిట్టు శొండెక్కొల్లాం, అడియే నిరుక్కిరేనే, కణక్క వెళింగి యెమ్మైలె తొమంద్ద ధెల్లాం ఉడిక్కిరేన్.

విజయరాఘవ నాయకుని నాటకములు

రఘునాథాభ్యుదయము :

చిదంబరనాధ మొదలారి : నముఖత్తిల సింగళేన్ అడిచ్చి ప్పడీర్ ఎల్లాం కరత్తక్కిల్ చిత్తమరియుం మమ్మాయరుంగో.

విప్రనారాయణ చరిత్ర :

పూజారి : ఓహోహో! యిదెన్నడా! యిదెన్నడా! పంచపాత్రంగళిలె వారుపొన్ను కిణ్ణి కాణోం, మోసం పందుదే, అడకురల్తోవారే.

కూర-అడియేన్.

పూ-అడ అంబెరుమానార్.

ఎం-అడియేన్.

పూ-అడ వరాంకుశా.

వరా-అడియేన్.

పూ-పన్నిదియిల్ వారుపొన్ను కిణం యేన్ కాణోం యిదెన్న పిళ్ళాయి?

తనా—ఇదెప్పుడయ్యా! నమ్మకేళ్ళ క్కుళీర్.
నాంగళెల్లాం దేవరర్ ధీరమే అన్నీ
పందోం.

పూ—అనాక ఇందై క్కుళ పంచపాత్రంగ్ కుడి
పట్టి పవరార్.

పిల్లాయి—ఉమ్మెత్త పిర వాంగళేన్న తిరుక్కావై
పూట్టు వాంగినోమో కిణ్ణంగి కై తొట్టు మో
నమ్మకేళ్ళ పిన్నో యిందై క్కుళ పుమ్మ
డయ పరిశ్చేయిండ్.

సాహిత్య సంప్రదాయములు

తెలుగున, సాహిత్య సంప్రదాయములు ప్రాయశః
ముగ్గ నంస్కృతము ననుసరించినవి. అయినను
నొకటి రెండు తమిళము ననుసరించినవి.

చతుర్విధ కవితలు

అళు, మధుర, చిత్ర, విస్తర కవితలు—
అను నీ నాలుగు విధములును, నన్నయనాటినుండి
యున్నవి. కాని తెలుగు లాక్షణికులలో పూర్వరెవ్వ
రును దీని పేర్కొనలేదు.⁴ కవులు తమ కావ్యము
లలో పేర్కొన్నారు.

అళుమధురచిత్ర విస్తరకవితా విశారదులు.

అన్నయ—సోదశ కుమార చరిత్ర,

అళు మధుర చిత్ర విస్తర కవితలు:—పరమ
యోగి విలాసము, తిమ్మరాజు.

అళు మధుర చిత్ర విస్తరములు—పింగళి నూరన-
కలాపూర్ణదయము.

అళువు, మధురము, చిత్రము, విస్తరము—
గణపదపు వెంకటకవి.

చిత్ర విస్తర మధుర రాళు లిలకవిత—తా
శకాంకము—వెంకటవతి.

ఈ విభాగము, సంస్కృతాలంకారగ్రంథములలో
గాని, ఇతర ఛందోక్షణగ్రంథములలోగాని లేదు.
తమిళమున క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్ది నాటి 'ఘట్టి
యల్' అను లక్షణ గ్రంథము గలదు. అందు
'యాప్తిరంగ్ కారికై' అనునది దాని వృత్తిగలదు. ఆ

గ్రంథమున, 'అను, మధుర, చిత్ర విస్తర' అని
యీ విభాగము కలదు. పైవానిలో 'మధుర' అను
నది 'మధుర' శబ్దమునకు తమిళరూపము. కాని వదన
శతాబ్దికి పూర్వమే, తమిళదేశమున వెలసిన, వైష్ణవ
నాట్యరూలలో, మధురకవిత్వాదు గలదు. అతనికి
'మధురకవి' అని సంస్కృత వామనే నిలిచియున్నది.
దీనినిఘట్టి యా సంప్రదాయము తమిళమున
ప్రాచీనమని చెప్పవచ్చును. తెలుగున, మధురకవితలు
ఉదాహరణములలో, రంగడలు, పదములు మొదలగు
రచనలు—అని నిర్వచనము, ఇవి యెప్పుడు దేశికవితలే.
కావున నీ సంప్రదాయము దేశసంప్రదాయమని చెప్ప
వచ్చును.

మతము—సాహిత్యము

తమిళమునకు తెలుగునకు భాషాసాహిత్య
సన్నిహితత్వము గలిగించినవి కైవ వైష్ణవ మత
ములు. వీనిలో కైవము ప్రాచీనమై తెలుగున తమిళ
కథావస్తువులను గ్రహించుటకు సవకాశము గలుగ
జేసినది. వైష్ణవము భాష విషయమున నూతన పద
జాల మేర్పడుటకు కారణమైనది.

కైవము

కన్యదాంధ్రదేశముల పిరకైవమత వ్యాప్తికి
హేతువైన పాల్కూరికి సోమనాథుడు—తమిళదేశమున
బహుప్రాచీనకాలమునుండి వెలసిన తమిళ దైవభక్తుల
చరిత్రలు—ఆంధ్రలోకమునకు పరిచయ మొనర్చి
వాడు. తమిళదేశ కైవభక్తులకు 'వాయనార్లు'
అని ఆ భావలోపేరు. తెలుగున వారు—'వాయనార్లు'
అని వ్యవహరింపబడుదురు. వారు అరువది ముగ్గురు.
వీరందఱును క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దికి ముందు
వారు. తమిళమున వీరి చరిత్రలున్న గ్రంథమునకు
'పెరియ పురాణము' అని పేరు. అదియే తెలుగున
'అరవతు' మువ్వరు నాయనార్లచరిత్ర'గా పేరొందినది.

తొలిసారిగా, తెలుగునారికి తమిళభాషా వగ్గ
చయము గలిగించినవాడు సోమనాథుడని యీనాటకే

4. క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దిలో పాత్రపి వెంకట
రమణకవి తన లక్షణదీపికలో వీనిని పేర్కొన్నాడు.

5. ఈ ఉదాహరణకావ్యము నేను గుఱిించి,
ఈ వాక్యము చరిత్రయంతయు వ్రాసితిని.

నిరూపించితిని. అతడు వీరశైవమత ప్రచారముకొఱకు నీ 'యరవత్తు మువ్వురు' చరిత్రలను తన గ్రంథము లలో నిమిడించెనున్నాడు. బవవపురాణములో, వండితా రాధ్య చరిత్రలో, వీరి యుదంతము గలదు. ఈ అరువత్తు మువ్వురును సమాప్రగణమాలికలో చేర్చబడి నారు. కాని యీ అరువదిము గ్గురులో నీ క్రింది వారినిగూర్చియే కథలు విశేషముగా వ్యాసీలోనికి వచ్చినవి.

1. సిరియాలని కథ (చిఱుతొండనంది).
2. కన్నప్ప—(నేతేశ నాయనారు).
3. నంబిప్ప కథ (సుందరమూర్తి నాయనారు)
4. కుమ్మరి గుండయ్య (తిరునీలకంఠ నాయనారు).

పై వానిలో చిఱుతొండనంది కథను శ్రీనాథ మహాకవి తనవారనిలాస కావ్యమున—మొదటి రెండవ ములలో విస్తరించి వ్రాసియున్నాడు. వీరశైవ సంప్రదాయికములగు కథలను మతసాంకేతికత నుండి తప్పించి కేవల సాహిత్యసౌధిలో మొదలు ప్రవేశపెట్టిన మనీషి శ్రీనాథుడు. ఆ వెనుకనే, వీరశైవ కథలు తెలుగు కావ్యసాహిత్యములలో ప్రచారమునకు వచ్చినవి.

సోమనాథుడు పై కథలను సంగ్రహముగా తన గ్రంథములలో తెలిపియున్నాడు. కాని శ్రీనాథుడును, తక్కినవారును ఆ కథలను పెంపుచేసినప్పుడు తమిళదేశమున వ్యాప్తములోనున్న కథాంశములను చాలవఱకు గ్రహించిరి. దీనినంద తమిళమునకు తెలుగునకుగల సంబంధము చాలవఱకు దృఢపడినది.

పై కథలలో కొన్ని కావ్యసాహిత్యమున ప్రత్యా తములైనవి, వానినిబ నుదాహరించుచున్నాను.

1. చిఱుతొండనంది కథ (సిరియాళచరిత్ర): ప్రబంధ, ద్విపద, యక్షగాన, వచన శాఖలలోనున్నది. సిరియాళ చరిత్రనును ప్రబంధము మూడాశ్వాసముల క్కలి. గరికపాటి తమ్మయ్యకవి. అముద్రితము. క్రీ. శ. 1670.

2. కన్నప్పకథ (నేతేశనాయనారు):—కంచి రాజు సూరయ. ప్రబంధము లభ్యము కాలేదు. ధూర్జటి శ్రీ కాలహస్తి శ్వర మావత్కము, 3 ఆశ్వాసము.

3. నంబెప్ప కథ (సుందరమూర్తి నాయనారు):—అజ్జరపు వేరయ లింగకవి, ఒడయనంది నిలాసము.

4. కుమ్మరి గుండయ్యకథ (తిరునీలకంఠ నాయ నారు):—అమలాపురపు నవ్యాసీ; కుమ్మరిగుండయ్యచరిత్ర; 3 ఆశ్వాసములు; అముద్రితము (క్రీ. శ. 1850).

ఈ కావ్యముల కథావస్తువు లన్నియు, తమిళ సాహిత్యమునకు సంబంధించినవి.

పద్యము:—ఈ అరువత్తు మువ్వురు నాయ నారుల చరిత్రలకు పద్యరూపమున తొలుత రచించిన కవి అత్తలూరి పావకవి. ఈతడు క్రీ. శ. 1790 ప్రాంతమువాడు. ఈతడు రచించిన స్కాండ్‌వ పురాణము లేక హరభక్తవిలాసము అను మహాకావ్యమున నివి గలవు. ఇది అముద్రితము.⁷

వచనము:—ప్రసిద్ధవచన రచయిత - ఓ. వై. దొరసామయ్యగారు—(క్రీ. శ. 1900 లో 'భక్తలీలా మృతము' అను పేర నీ అరువత్తు మువ్వురు చరిత్రలను చక్కని వచనశైలిలో నంతరించిరి.

అదృతనకాలమున—శివభక్త విలాసము (గ్రంథ కర్త—పొంగలూరి సూర్యనారాయణశర్మగారు) వచన మున వెలసినది. ఇది పై కృతినంటిదే. (క్రీ. శ. 1962).

పై దానినిబట్టి - తెలుగున తమిళ సాహిత్యము వీరశైవమతము మూలముగనే ప్రవేశించిన దనుట వృన్దము.

6. ఈ సమాప్రగణమాలిక—వండితారాధ్య చరిత్రమున వండితుడు వరియించినట్లు వున్నది. (మహిమ ప్రకరణము). కన్నడకవి చరిత్రమున నిది వండితా రాధ్యుని కృతిగానే వ్రాయబడియున్నది. (మా. ప్రథమ సంపుటము—120 పుట). ఇది కన్నడమున గూడ నున్నది. ఇది పాల్కురికి సోమనాథుని స్వసంక్షము. మా. పాల్కురికి సోమనాథుని రఘుకృతులు—పీఠిక-15. శివశ్రీ బందారు తమ్మయ్యగారు. 1962.

7. ప్రత్యాతి విద్యకృతులు పూతలసట్టు శ్రీరామయలెడ్డిగారు వెరియపురాణమును సంపూర్ణముగా పద్యకావ్యముగా నమవదించిరి. ఇది యముద్రితము.

భాష

ఈనాడు తెలుగు - ద్రావిడభాషలలో నొకటియని భాషాతత్వశాస్త్రవేత్తలు నిర్ణయించి యున్నారు. వీరశైవ సాహిత్యమాలమున తమిళభాష వడములు, శివకవుల రచనలలో పొందుపడినవి. వానిలో కొన్నింటి నుదాహరించుచున్నాను.

బడరుడు తమిళ పదార్థ స్వసారము
నాయి ,, నాయి(కుక్క) నన్నెచోడిని
కుమారసంభవము
మలరు మలర్ (పువ్వు)

శివకవులలో హెచ్చు తమిళ పదము లునయోగించినవాడు సోమనాథుడు. అలరు, అవియు, ఇందె, ఈ, ఇర్నాలుగు, ఉలిపు, ఓజా, కరుపు, కేనివిలు, చూడు, చొట్లు, తెరపు, తిరుపాట, తిరువీధి, తిరుముట్టమ్, మొనరు, నంగ, పని, పీడి, మడది, మెయి, మఱువడు, సేల్లువందు. సోమనాథుడు తమిళభాషను చూపునపుడు - సంస్కృతమువలెనే అనుకరణ విధానమునే అవలంబించియున్నాడు. మఱియు నెచ్చులును - తెలుగు, తమిళ పదములలో మిశ్ర నమూనము చేయలేదు. దీనినిబట్టి సోమనాథుడు రెండింటిని ప్రత్యేక భాషలుగానే పరిగణించెనని పుష్పపడుచున్నది.

వైష్ణవము

విశిష్టదైవత మత సిద్ధాంతము రామానుజులవారు క్రీ. శ. (1017-1117) తమిళము నందే వ్యాపింపజేసిరి. వారును తమిళభాష మూలము ననే మత ప్రచారము చేసిరి. తమిళమున వైష్ణవ వేదమునకు ద్రవిడవేదమని పేరు. కాని తెలుగు దేశమున క్రీ. శ. 12, 13, 14 శతాబ్దులలో శైవమే ప్రధానముగా నుండుటచేతను, రాజు లామతమునే సోపించుటచేతను సాహిత్యమున శైవమత ప్రభావమే యుండుటచేతను, వైష్ణవ మతవ్యాప్తికి పరిస్థితులు తోడ్పడలేదు. తమిళ శైవ సాహిత్యమంత విరివిగా తమిళ వైష్ణవ సాహిత్యము - తెలుగుపై ప్రసరింప లేదు. 15 శతాబ్ది నుండి, వైష్ణవ సంప్రదాయ గ్రంథములు ఆర్యులచరిత్రలు కావ్యనీతి నలంకరించినవి. వానిలో ప్రథమము శ్రీ కృష్ణదేవరాయలవారి అమూక్తమాల్యద తరువాత వచ్చినది. పన్నిద్దరావ్యులు అనబరిగిన వారిలో ప్ర

ఒక్క అమూక్తమాల్యద మాత్రమే. తక్కిన ఆర్యులలో బహుజనాదరణ గడించినది, తొండరడిప్పిడి ఆర్యులు చరిత్ర. ఈ కాలముననే లాళ్లపాక చిన్నన్న పరమయోగి విలాసము - ద్విపద - (ఇది ఆర్యులచరిత్రయే), సిద్దిరాజు తిమ్మరాజు పరమయోగి విలాసము అనంతరించినవి చదలవాడమల్ల న వివనారాయణ చరిత్ర, సారంగు తమ్మయ వైజయంతీవిలాసము నీ కథనే తెలుపును.

కాని ఇని యన్నియు ద్రావిడమూలము ననుసరించి ననియేయని చెప్పవలసివడదు. ఏల యనగా నీ కాలమునాటికి మూలద్రావిడ గ్రంథములు సంస్కృత భాషలోనికి అనువదించబడినవి. తెలుగు కవులు సంస్కృత మూలమునే యనుసరించి యుండవచ్చును. ఏమైనను కథానమస్తలు తమిళవైష్ణవ సంప్రదాయమునకు వంబుండినవి యగుట పుష్పము.

ద్రావిడవేదము క్రీ. శ. 1300 నాటికే కృష్ణమాచార్యుడు వచనకావ్యముగా తెలుగులో రచించియున్నాడు.⁸

దీనినే - 'దీప్యవబంధమని' యందురు. 'నాలాయిరమ్' అని తమిళ నామధేయము. దీనిని సంస్కృతములోను, తెలుగులోను శోక్త వద్యములలో శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు అనువదించిరి.

భాషలో - తిరు - అను పదములొన్న వన్నియు తమిళభాషామూలమున వచ్చినవియే యని చెప్పవచ్చును. తెలుగు కవులు వీని నునయోగించియున్నారు.

తిరువారాధనము, తిరువరంగము, తిరువద్యయ నము, తిరుకావ, తిరుకావి, తిరువతి, తిరుమణి, తిరుమంజనము, తిరువాయి, మొదలగునవి.

వైష్ణవమతము సాహిత్యమున వ్యాపించిన కాలమునుండియు ననగా కృష్ణదేవరాయల కాలము నుండియు, ఈ 'తిరు' వంబంధపదములు ప్రచారము

8. చూ. వివనారాయణ చరిత్ర పీఠిక - ప్రస్తుత గ్రంథకర్త. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ప్రచురణ - 1940.

9. వచన వాఙ్మయ ప్రథమాచార్యుడు కృష్ణమాచార్యుడు. (భారతి, జూన్ 1945).

లోనికి వచ్చినవిగాని, యంతకుముందుకాలము నం దిట్టివి లేవు. పాల్కురికి సోమనారాధ్యుడు బసవపురాణమున నొక్క పర్యాయము మాత్రమే గూర్చిరు సంబంధపదము వ్రాయగించి యున్నాడు.

‘అంచు దిర్గిరు మంతింది’

బస. 6.172 పంక్తి

భాష-వాగ్మికరణము

తెలుగున తత్సమ తద్వన విభాగమైన చెనుక మిగిలిన అచ్చ తెలుగు పదములలో పెక్కింటికి తమిళభాషతో సాదృశ్యము బున్నవి.¹⁰ పదజాలమేకాక భాషయొక్క ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును నిరూపించు, సంఖ్యా వాచకములు, సర్వనామములు, విభక్తులు, సంధి కార్యములు, వీనియందు సమాన లక్షణము లుండటం చేత, భాషాశాస్త్రజ్ఞులు-తెలుగునకు మూలముగు అచ్చతెలుగునకు తమిళభాషతో సాపాత్యమున్నదని స్పష్టపఱచిరి. ఇంతేకాక, తమిళదేశమును, తెలుగు దేశమును ఒక దానితో నొకటి దక్షిణమున నంటి యున్నవి. తమిళులకు తిరుఫళిక్షేత్రము ఉత్తరపు సరిహద్దు. తెలుగువారికి నేడు తమిళదేశముననున్న కంచి దక్షిణపు సరిహద్దు-కాబట్టి యీ భాషా సంబంధ మనివార్యమైనది.

తమిళభాషలో తత్సమపదవిభాగము లేనందున తమిళభాషా సాదృశ్యములు, తెలుగున అవ్యుత్పన్నము లని తెలుగు వైయాకరణులు తెలుపుచున్నను, అచ్చ తెలుగు దేశపదముల పుట్టుత్తులను గ్రహించుటకు తోడ్పడును. పదముల పుట్టుత్తులకేగాక, తెలుగు ప్రత్యయముల స్వరూప నిరూపణమునకు, సంధికార్య ముల నిర్ణయమునకు తమిళభాషాతత్సమైతయు వ్రయోజనకారి యగుచున్నది. ఈ దృష్టితో పరిశీ లించినచో నీ రెండు భాషలకును సత్యత సన్నిహిత సంబంధమున్నదని మాత్రమే చెప్పవగును గాని జన్య జనక సంబంధమున్నదని నిర్ధారించుట కసాళము లేదు.

ఫం ద స్సు

తెలుగు భాషలో నియతములైన యతిప్రాసలు రెండును తమిళమున నున్నవి. అంతియేగాక, తెలుగు పద్యరచన నియమములకూడ తమిళమునందున్నవి. వాని వివరము.

తెలుగు

1. మాత్ర-గురువులు
2. గణములు
3. పాదములు
4. పుత్తములు
5. యతులు
6. ప్రాసలు

తమిళము

1. ఎళుత్తు గుర్రుంపుక్షరములు గూర్చినవి
2. అక్షి మాత్రా సంయోగములు
3. శీర్-గణములు
4. తళై-గణబంధము
5. అడి-అడుగు లేక పాదము
6. తొడై-అంత్యప్రాసాదికముల కూర్పు
7. మోనై-యతి
8. ఎదుగై-ప్రాసము

తమిళమున 8 విభాగములున్నను అవి తెలు గుతో సరిపోవును. 3 పది శీర్ అనునది ఒక లఘువు ఒక గురువు మూడుమాత్రల గణమే. కాని అవి రెండే యక్షరములు. ఇది తెలుగున మార్యగణముతో సరి పోవును. కాని తక్కిన గణములు తమిళమున ‘శీర్’కు మాత్రలు చేర్చబడే వేర్బడును. పిరిన్దువరు-||౦||; పాతాళ ౦౦. తెలుగున-లఘువుచే ప్రారంభించునని వేఱు-గురువుచే ప్రారంభించునని వేఱు. ఒకటి జాతి లేక మాత్రా చ్చందస్సుల కువయుక్తమగును. వేఱొ కటి-సంస్కృత చ్చందస్సుల కువయుక్తమగును. అర వమున సమపుత్తములవంటివి పున్నను యరవమున అవి దేశ పుత్తములే. సంస్కృత పుత్తములందు లేవు. ‘తెలుగునందు దేశపుత్తములకు, ‘శీర్’వంటి మార్య ఇంద్రి, చంద్రగణములును, సంస్కృత పుత్తములకు, అక్షర నియమితమైన మూడక్షరముల గణములును

10. తెలుగు-తమిళమునకుగల సాజాశృ పద ములను 5000 మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్య పరిశోధన శాఖవారు పేకరించిరి. వానిలో 2000 పదములను-Comparative Dravidian Vocabulary అనుపేర గ్రంథరూపమున ప్రకటించిరి. 1961.

వాడుదురు. 'శిర్' వంటివి వలవామక గణములమనవి తెలుగున యున్నవని-విన్నకోట పెద్దవ పేర్కొని యున్నాడు. కాబట్టి మౌలా, గణ, పాద, వృత్త ములు రెండింటియందు నమాన లక్షణములే గణిగి యున్నవని చెప్పవచ్చును.

తెలుగున యతిప్రావలనలె, తమిళమునను గలవై. యతులు—

అన్నం పోయేకన్ది యరుల్ శైయ నమ్మదలుం
ఒరువ మివితువై యుల్లం నడై యాన
ఎల్ల ఇళగళి యే వ్వుమురుగు దివె
కుత్తినిళక్కిరియ కోట్టుకాల్ కట్టి లిన్నేల్ -

ప్రాసలు

నత్ కళయర్ వార్ శడయర్ మార్ బనణిసూం
విత్ కళయర్ వేదమురై నానర్ నని మొయ్యర్
ఉత్ కళయర్ ఉన్నయర్ తనట్టనయి మువ్వా
ళాత్ కళ యనబొరై నిల్ తూణిగో శుమన్దార్

తమిళమున వర్క, విర్క, ఉర్క అని సంయుక్తాక్షరములు వ్రాతలో నుండవు. తెలుగున ముందును. ఇది 'ర్క' ప్రాసము.

ముడి శవేన్ దర్— మూనరుకు మరియు
దడిగణిర్ యరు లిదాగన్దారుకు—

తెలుగునకె, అరవముతో, వద్యములనలె సామెత లందును యతిప్రాసలుండును.

తెలుగు

అంగిట శెల్లము : అత్తలో విషము
అడకాలు సాదనారు ఊరకుఁడవు
కోల ఆదితే కోలి అడును.

తమిళము

ఉదట్టిల్ నెల్లన్ ఉల్లత్తిల్ నంబం
అడయకాలుం సాదయానాన్
సుమ్మాయిరాదు
కోల్ అడ కురంగు అడవన్

తెలుగు, తమిళములకు సాతాత్వములైన సామెతలు 500 గలవు.¹¹ తమిళములో మన్నెట్టా, తెలు

గున చదాంతములు హలంతములుగా నుండవు. ఒక్క వకారము మాత్రమే 'వ' అమరీలిని హలంతముగా నుండును.

గ్రంథ విభాగము

తెలుగుతో గ్రంథములు పాదారణముగా అశ్వాసములుగా విభాగించబడును. కాని తెలుగున లోలి ఛందోగ్రంథమైన కవిశవాశయమున అశ్వాసము కాక 'అధికారము' అను పేరితో నున్నది.

1. పంజాధికారము 2. పనువుతాధికారము
3. యతిచ్ఛందోధికారము 4. వియతిచ్ఛందోధికారము 5. జాత్యధికారము 6. షట్ప్రత్యయాధికారము 7. దోషాధికారము.

ఈ 'అధికారము' అను విభాగము తమిళము నుండి గ్రహించబడినది. శిలప్పదిగారము అను తమిళ గ్రంథమున ఇరుదిగారన్, పారుళదిగారన్ అను విభాగములున్నవి. 'అధికారము' అను శబ్దము తమిళమున అదిగార మగును.

క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దిలోనున్న మనుమంచి భట్టు అనుకవి, హయలక్షణవిలాసము¹² అను తన కావ్యమున, అశ్వాసములకు బదులు 'అధికారములు' అనియే పేరుపెట్టి యున్నాడు.

ఆ శతాబ్దియందే వ్రేసివద్ది లాక్షణికుడగు వెంకటేశాచార్యులు—తన కవించితామణి యందు లధికార విభాగము చేసియున్నాడు.

అముద్రితములైన పై గ్రంథముల నుదాహరించుచున్నాను.

హయలక్షణ విలాసము

ఇది నకల నుకవించిన వినుక వేంకటాయమాన కవితా చాతురి ధురిణ నిఖిల భాషాప్రవీణ భైరవచార్య

11. Comparative proverbs in Dravidian Languages—Telugu, Tamil, Kannada Malayalam. Telugu (ప్రాచీనసామెతలు). Edited by N. Venkata Rao.

12. మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారము 1917-1919 గ్రంథ వివరణ పట్టిక R. 395. పుటలు 1100-1101.

పుత్ర మనుమంబిట్లు ప్రణీతంబైన హయలక్షణ విలాసంబును కృత్యంబును తృతీయారికారము.

తాతంభట్టు కవి చింతామణి యందొక్కొక్క యధికారము సందలి చివయములు ముగింపజేసిదు పేరును బెట్టియున్నాడు.

1. ఇది యష్టభాషైవతార వెల్లంకి తాతంభట్టు ప్రణీతంబైన చింతామణియను కావ్యానుశాసనంబున భాషానిర్ణయారికారము.

2. ఇది శబ్దపరగ్గనీయ వెల్లంకి తాతంభట్టు ప్రణీతంబైన చింతామణియను కావ్యానుశాసనంబున వర్ణనీయారికారము.

3. ఇది పారసాహిత్య వెల్లంకి తాతంభట్టు ప్రణీతంబైన చింతామణియను కావ్యానుశాసనంబున వర్ణనీయారికారము.

4. ఇది విమతవిద్యావికారణ వెల్లంకి తాతంభట్టు ప్రణీతంబైన కవిచింతామణి కావ్యానుశాసనంబున దోషారికారము.¹³

భాషానమ్మెక్కుత ప్రధాన పనువ్యగా పరిణమించిన ఈ రోజులలో విట్టి దృష్టితో పరిశోధన జరుపుట యావశ్యకము. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున వేమ సంగ్రహముగా తెల్సిన పై విషయమై పరిశోధన

జరిగినది. కాని ఆ పరిశోధనగ్రంథము వ్రాతప్రతియైన వా వద్ద లేకుండుటచే వివరములు నీయలేదు.

ఇప్పటికీ, వదునేడేండ్ల క్రిందటనే ఈ విషయమై పరిశ్రమ చేపిరినది.¹⁴ అందు తెలుగు-సంస్కృతము, తెలుగు-ప్రాకృతము, తెలుగు-తమిళము, తెలుగు-కన్నడము, తెలుగు-మహారాష్ట్రము వీని పరస్పర సంబంధము వ్యక్తపఱువబడినది. కన్నడాంధ్రముల సంబంధములనుగూర్చి ప్రత్యేక గ్రంథమే ప్రకటించిరినది.¹⁵ సంస్కృతమునకు తెలుగునకుగల సంబంధ మిద్దన్నీతో వ్యక్తపఱచిరినది.¹⁶

ఈ సమస్యపరిష్కారమునకు పై కీరిని పరిశ్రమ యింకను ఎంతో జరుగవలసి యున్నది.

13. మదరాసు ప్రా. తి. పు. భా. వివరణ సంపుటము 5 సంఖ్య 1278 పుట. 1596 - 97.

14. Introduction in English to the Lives of Telugu Poets. 850-1250 A.D. Madras University Publication.

15. కన్నడాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము.

16. Telugu-A link between North & South - Andhra Souvenir, Edited by K. Esvara Dutt.

శీతారామయ్య పథకం

శ్రీ కొనకళ్ళ వెంకటరత్నం

(గతసంచిక తరువాయి)

తెల్లవారగట్టు జాబ్ మిల్లు మొదటి కూళ కూపింది. ముందు గదిలో వడుకున్నాడు శీతారామయ్య. మట్టిల చప్పడయితే వెనక్కి తిరిగిచూచాడు. పొర్ర తమ్మ 'చూడండి' అని మంచంకోడుదగ్గర నిలబడింది. 'ఏమిటి?' అన్నట్టు చూచాడు.

'వాళ్ళు రేపు వెళ్లిపోతున్నారు. మన సంసారం చూడబోతే ఇట్లా వీళ్ళుగారి పోతుండెమ! పిల్లల పెళ్లిళ్ళ మాట ఏమిటి? వాళ్ళకువాళ్ళూ మీకు మీరు ముఖావంగా ఊరుకుంటే ఎలా?... 'అంది 'సీరియస్'గా.

శీతారామయ్య లేచి కూచుని తలగోక్కుని 'చెబుతా చెబుతా- చెప్పకపోతే ఎలా? సరే నువ్వు వెళ్ళు...' అన్నాడు అటా యిటా చూచి... పొర్రతమ్మ వెళ్లిపోయింది. నిజమే మరి. ఊరికేనే లోలోపల మధనపడడం, స్వగతంగా కాలాలా మిరియాలు నూరడం మినహా తనుచేసిన నిర్వాచకమేమిటి ఇంతవరకూ?

సాయంత్రం రామం ఒక్కడే ఉన్నాడు. ఆ మధ్య బిలాయత్ వనిచేసిన 'ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీ' రొకాయన సెలవుమీద ఏలూరు వచ్చాట్ట. అయినాగారి భార్య 'లేడీస్ క్లబ్బు' కి చొప్పుదట. ఆమెతో భుజిభుజాలు రాసుకుందుకుని ఛక్కాబోయారు కోడల్లిద్దరూ... వంటయింటో సాత్రలు గలగలలాడుతున్నాయి. వదిలలు పురమాయిం చిన చామంతి పువ్వుల కదంబం గుచ్చుతోంది రాధారాణి.

'ఒరేయ్ రామం - ఇలా' అని పిలిచాడు శీతా

రామయ్య. అంతలో నళినీ ఎక్కడినించో కొంపకి చేరుకున్నాడు. లేడికి లేచిదే వ్రయాణమని, మళ్ళీ ఎక్కడికేనా ఉదాయించగలడు. పిలిచాడు శీతారామయ్య. తల వంచుకొని టేబిలుపక్కని చిన్న బెంచీమీద కూచున్నా రిద్దరూ. 'ఏదో ముగ్గులోకి దింపుతున్నాడు నాన్న' అని లీలగా వసిగట్టారు ముపుతులిద్దరూ. కుర్రమీద కూచుని టేబిలుమీదవున్న పేపర్ వెయిట్లు సద్దుతో ఉపక్రమించాడు శీతారామయ్య.

'ఏలా అబ్బాయిలూ- వా 'పెన్షను' రూ 73/- వస్తోంది. మీకు తెలియందేముంది- చూడబోతే పిల్లల పెళ్లిళ్ళు కావాలాయెను- మరి అడుక్కునేవాడు నమేతూ రెండువేలకి తక్కువ కట్టుం అడగడంలేదు. ఇట్లా వుంది వరిస్తే. విమిచెయ్యమంటారు? ఏమిటి మీ వుద్దేశ్యం?' అని మెదంకండా ఊరుకున్నాడు శీతారామయ్య... రామం ఎత్తుకున్నాడు. తనని గసర్లు మెంటు 'లోన్' మీదనే చదివించారట అది తీరు మువ్వాడట వెంటలా వంద చొప్పున. బలవంతాన 'ఇన్షూరు' చేయించారట. దానికో డెబ్బె- అవుతున్నాయట. హైదరాబాదులో గడవడాటో సరి డబ్బు చిళ్ళ పెంకులల్నే ఖర్చయిపోతుందట. పెళ్లి అయినతరవాతేగాని అంతవరకూ వెంటలా ఏదో పంపిస్తోనే వున్నాడట. పొలా లిమ్మించి చదువుకున్నవాళ్ళు కొంచెం బాధ్యత వహించాలట. నళినీవంక చూచాడు. శీతారామయ్య. సమాధానం అల్లుడుకుండుకు అనుకోకుండా వ్యవధి చిక్కింది నళినీకి... తల తీచిగా ఒక వెంపుకి ఓరగావంచి కిటికీలోంచి అవతలికి పిర్లత్తంగా చూస్తో వల్లించాడు జవాబు. తనకి 'ఇన్షూరెన్స్' బెడద వచ్చిందట. 'హాస్ బిల్డింగ్ స్కీము'లో జేరమన్నారట. ఎవరో చెప్పాడు. దానితో ఇంటిష్ట లంకింద

యెప్పుడాకానూ, 'షేర్ల'కింద కొంతా 'డిపాజిట్టు' చేశాట్ట. ప్రతిసారీ ఏదో వాక ఖర్చు వచ్చినదిపోతోనే వున్నట్ట. అక్కడికీ తను పొదుపుగానే వుంటున్నాడట.

'ఒరే—అబ్బాయ్ — నా కుటుంబ ఖర్చులు భరించమని మిమ్మల్ని అడగడంలేదు వేమ— అది నేనే నద్దు కుంటాను—నద్దు కొంటోనే వున్నాను—ఆ బరువేమో మీ భుజస్పృంధానిదాద కెత్తును — కాని అదపిల్లల పెళ్లిళ్లు ఎట్లా గట్టెక్నేమా అని? ఆ బాధ్యత మీరు వహించక తప్పదు మరి' అన్నాడు శీతారామయ్య.

వచ్చివెళ్ళాయ గొంతు కడ్డం పడనట్టు మిడుతూమిడుతూ చూస్తున్నా రిద్దరూ. ప్రతి మెట్టుకీ తనే గుచ్చిగుచ్చి ప్రశ్న తరవాత ప్రశ్న అడగాలిన అవసరం అడుగుడుక్కి గుర్తుస్తూనే వుంది శీతారామయ్యకి.

'మరి అక్కడ వద్దల వున్నకంలో పోగు పడి వున్నాయిగా రూపాయిలు— అవి వట్టండి మరి.'

'అడిగం నాన్నా. అది మా కివ్వరుట వాళ్లు.'

'చాళ్లనరు?'

'కోడళ్లు.'

'వద్దులు వాళ్లపేర ఉన్నట్టా?'

'అవును.'

'ఋణే వాళ్లనే పట్టుకుందీ.'

'వాళ్లు సంతకాలు చెయ్యరుట.'

'మీతో తర్కమెందుకూ నాయనా—వాళ్లిద్దరినీ మీ దగ్గరకే పంపేస్తాను. ఎట్లా పెళ్లిళ్లు చేస్తారో చెయ్యండి—నాకేమీ సంబంధంలేదు చెప్తున్నా' అని వొదిలేశాడు శీతారామయ్య. మెదలకండా పూరు కున్న కొడుకులిద్దరినకా సరకాయించి చూచాడు.

'అక్కడికీ నెలనెలా వందచొప్పున రెండు సంవత్సరాలు పంపాము మరి. ఈ పెళ్లిళ్లపేరుచెప్పి మా కంకాలకేమో గుదిబండలు తగిలినవి' అని ముదలకిస్తున్నాడు నళిని పెళ్లికిముందు పిజ్జయే కావాలని తను మొరాయిందిన మొరాయిపు మరుపున బడిపోయిఉన్నాడేమిద్యుతోనే మాట తుంచేసి, 'మీరు పంపిన వడలూ, యాభైలూ లెఖి వ్రాశానరా' అని

(దాయరులాగి వద్దలపుస్తకం బైటికితీసి 'చూడండి' అని వాళ్లముందు పడేశాడు శీతారామయ్య. తన 'జిపి' పండా', వాళ్లు నెలనెలా పంపిన పైకంలో మిగిలినదీ, వేయించిన పందిళ్లకిందా, పెట్టిన విందు భోజనాలకిందా, చదివించిన లాంఛనాలకిందా, ఏ 'అయిటం'కి ఎంతయిందో, అఖర్చు ఎంత మిగిలినదో, ఎంత తగిలినదో సావకాశంగా చూసుకోమన్నాడు. ఇద్దరూ ఒకడి విూర ఒకడు వారిగి మహాపశీలనగా చూసుకుంటు వ్నారు వద్దలు; తమ తప్పడు లెఖలు వ్రాశాననో యేమో. వాళ్ల చాత సంజాయిషీలు చెప్పించాలిందిపోయి చెయ్యని నేలకి తను సమాధానం చెప్పుకుంటున్న పుట్టం విడ్డూరంగా ఉన్నదయినీకీ. అక్కడికీ నేతరు సలసలమని కాగితతున్నా, ఆ 'లవా'ని శాయశక్తులా అణిచిపెడుతోనే వచ్చాడు కార్యసాధనకని. వద్దలూని నట్టెచూచి ఈ 'సోపా సెట్టు' కెంతయింది నాన్నా? అని 'కాన్' చేస్తున్నాడు నళిని. అక్కడే వుందిగా దాని ఖరీదు! ఆ 'క్రాసింగులో' అంతర్గతంగా ఒక నేరారోపణ ఉన్నదని గహించలేక పోలేడు శీతారామయ్య. 'అవుటో' మీ ఇద్దరికీ పెద్ద పెద్ద సమంధాలు వస్తున్న సందర్భంలో, కొంచెం హుందాంగా ఉండాలనిపించి, 'టీ సెట్టు'నీ, తివాచీలనీ కొన్నమాట నిజమే. నేనేదో దర్జా పులుముకుందామని కాదు— దరి మిలా అవన్నీ అమ్మిన జమలుగూడా చిత్రగించండి దొరలు—ఎటొచ్చి సోపా సెట్టు ఒకటుంది— అదీ జేరానికి పెట్టాను' అని పేజీలు తిప్పి ఖచ్చితంగా నేలుపెట్టి చూపించాడు శీతారామయ్య. 'దానిక్కాదు నాన్నా—' అని నమగుతోనే, '...రిక్కా లకీ రెండు రూపాయిలు— చుట్టల కైదు రూపాయిలు— అని ఏమీ ఎరగనట్టు పైకి చదుపుతున్నాడు రామం. 'సేల్స్ బాక్స్ అఫీసరు' లోళ్లు 'అదీటో'చేస్తా 'అర్జ్ క్షన్లు' 'రిక్కా' చేస్తున్నట్టు 'ఫిం'య్యాడు శీతారామయ్య. అఖరికి వద్దల వున్నకం మూసిపెడుతోనే, నళిని ఒక 'జడ్జి మెంటి'చ్చాడు 'తర్కంకోసం కాదు నాన్నా—ఎట్లాగూ కొంత పొదుపుగానే పోవాలి మనం— మాట వరకకీ, చుట్టలకని నెలకి అయిదు రూపాయి లవుతోందా మరి' అన్నాడు యదాలోపంగా.

'అయితే నన్ను చుట్టలు మానమంటావా?' అని విదానంగా కుర్చీలోనించి లేచాడు శీతారామయ్య—

చూస్తుండగానే, మొహం ఉబ్బిపోయి, కళ్ళు చింత నిప్పులల్లే ఎర్రజీరపడి, బిభత్సంగా తయారై పోయాడు. 'నన్ను...నన్ను...' అని పూనకం వచ్చి నట్టు ఊగిపోతూ ఆ చెంపి ఈ చెంపి చెళ్ళు చెళ్ళు మని వాయిచాడు. 'అదేమిటి వాన్నా?' అని అదిరి పడి లేచాడు నళిని. 'మీ 'గేబర్డిన్ నూట్లు', 'ఎంబానడర్ బూట్లు'—అటు ఢిల్లీ ఇటు బొంబాయికి 'టూరింగు'లూ—పట్టుమధ్య వా చుట్టల కట్టు దబారాకింద అవునందింద్రా రాస్కెల్' అంటే అమట్టు కత్తిదూసినట్టు, వంకమన్న తోలు పటా చీరునలాగ నళినిని పట్టుకుని చక్చక్మని ఒకటే బాడెస్తున్నాడు! వాళ్ళు తెలికుండా వాణికి పోతున్నాడు; తూలిపడబోతున్నాడు. నళినిమాత్రం విచారుగా నిలబడి దెబ్బలుతింటేనే నవ్వుకున్నాడు నవ్వుతోనే దెబ్బలు తింటున్నాడు ఏమీ పట్టించుకో నట్టు. శీతారామయ్యని పట్టుకుని, 'పడిపోతావు వాన్నా! ఏమిటా వెలికింప? కొడుకువుగానిలే కూచో,' అని హాటలో సోపిపిదా కూచోబెట్టి అనునయిస్తున్నాడు ఎదురు. ఈ సందు చూచుకుని రామచంద్రం చల్లగా బైటికి ఉడాయించేశాడు— ఇదంతా అన్నాయిమీద కొట్టుకుపోతేందిగదా అన్న దిలాసోతో. పాఠ్యతమ్మ పాదాపుడిగా వచ్చేసి అగ్గగ్గలాడిపోయింది. 'అయ్యో—అయ్యో—వదలండి— చిన్ననన్నానిని ఛంపేస్తారాయో?' అని వాణీ, తనూ కలిసి విడదీసి, నళినిని వాటేసుకుని, పంటింటోకి లాక్కెళ్ళి ముక్కాల్లిమీద కూచోబెట్టి తలుపేసింది. నళిని నంగనాచిలా మెదంకుండా ఊరుకున్నాడు, దెబ్బ రెక్కడెక్కడ తగిలినయ్యో తరవాత సావకాళంగా చూచుకోవచ్చునని. ముక్కా మొహమూ దేవురించి పోయినై. చేతులమీదా, మెడమీదా దద్దుర్లు తేలాయి. కాని చ్చితం! ఖంగారు పడకుండా స్థిమితంగా చిన్నగా నవ్వుతోనే వున్నాడు. శీతారామయ్య హాటలో అలంగం తిరుగుతున్నాడు. 'భూమి పుటా అమ్మో, వా జి. పి. ఫండులోనింపి 'ఏల్'ద్రా'చేసి, ఎన్నిపార్లు రుణాలతెచ్చి ఎన్నిపార్లు వా జీతంలో తీర్చావు? నానాగడ్డి కరిచానా— తప్ప తర కెత్తుతారని కొండంత అలలు పెట్టుకుని కుంగిపోతున్నానా ఒకచెంపి! అవన్నీ అడుగున పడిపోయి, నా చుట్టలకట్టు పయికిచ్చింద్రా రాస్కెల్' అని రంకెలు వేస్తున్నాడు; రగిలిపోతున్నాడు. పంటింటో

నింపి నళిని ఏదో సమాధానం ఇవ్వతోలే, 'నోరు ముమ్మస్' అని గదమాయించింది కుక్కిన పేనల్లే, కీక్కురుమును కుండా ఊరుకున్నాడు.

అవతల వాటాలోనింపి ఇంటి యజమాని రఘు రామయ్యగారూ, ఇంకా ఇరుగు పొరుగు పోగయ్యారు. ఎక్కడెక్కడి వాళ్ళూ జనం ఎక్కడనో ఇళ్ళంటు కుంటున్నాయని బింబిల లాడుతో వచ్చేవారు. కొంత మందికి, 'ఈ శీతారామయ్య మొన్న మొన్నటిదాకా గొమ్మాస్తా గిరి వెలిగించినవాడేను!—ఇంటో సోపాలూ, కిటికీలకి 'కర్తెన్నా'—మూడు పువ్వులూ లరుకాయ లుగా వున్నదే ఈయన వని' అని కొంత కన్నెలగానే ఉంటున్నారు. వచ్చి భలానా నంగళి అని తెలుసుకుని, తండ్రి కొడుకల్ని విడదీసి, 'పెప్పెమ్మ, 'పెద్దలు తమరే అలా తొందరపడేతే ఎలా?' అని ఏక్కా బోయారు. గుమ్మం దిగుతో కొంతమంది 'అయింది— భగ్గు వెయ్యగూను—అంతా తోడిపెట్టాడు కొడుకు లికి...కొంచెం గుండమయింది...వాళ్ళు సరేనీ. ఉద్యో గాలు దొంకబుచ్చుకొని, పెళ్ళాల్ని పక్కాల్నికీ తెచ్చు కుని, ఒకడక్కడా ఒకడిక్కడా టింగురింగా అని కొండెక్కి కూచున్నారు' అనుకున్నారు.

శీతారామయ్య పిరాలు తొక్కుతోనే వున్నాడు.

'నా నెత్తురూ, నా ఆర్జనూ, నా సరస్వమూ మంచి నిశ్చల్లే గడగడ త్రాగేసి, వా ఆస్తీస్తానీ మెసేసి, కండబలిసి అంబోరులల్లే రంకెలు వేస్తున్నారా రాస్కెల్స్? వాకట్రా మీరు ధర్మపన్నలు చెప్పేదీ? పాడుపును గురించి హితబోధలు చేసేదీ? నేను పట్టితిని మీ కన్నం తినిపించానే! నేను గంజి తాగి మీకు అమృతం పట్టించానే! పాలుబోపి పని గట్టుకుని సామవ్రాత కాటుకేయించుకున్నట్టుయిందే వారల! ఇంత అక్రమానికి ఒడిగడతారట్రా? పిల్లలూ, పెరిలిన్నా, పెర్రికలున్నతప్ప మామూలు వాక్కాలూ 'పెంటూ' తొడిగిద్రాట్రా మీరు? 'పిక్ నిక్కులూ?' 'డిస్సర్లా?' 'ఎగ్జిబిషన్?' తీర్చియారత్రా? మీ వావున? మీ క్రాద్దలా? కొవ్వబలిసి పెళ్ళల కొంగులు పట్టుకుని పిసీమాలా? పీచిపికారలా? ఇవన్నీ మీరు సంపాదించుకున్న ఉద్యోగాలే అను కుంటున్నారేమట్రా? 'డా'వేమన్న 'కట్టి అడ్డమైన ఆఫీసర్ల కాళ్ళా కడుపులూ పట్టుకుని, 'పెదరుపు

లరిచి, 'సిఫార్సులు' మోసుకొచ్చి మీ ఎదాప్తి పెడితే, కులుకుతో అందంమెక్కి, వగ్గాలు చేతో వుచ్చుకుని పరవళ్ళు తొక్కుతున్నారా? ఒరేయ్ పెద్దింజనీరూ—ఆడంగి వెధవా! వంటిటో పెళ్ళాం విడిచిన నైలాన్ పీర్ మడత బెడతన్నామీటా? బైటికిరా నీ రకం కళ్ళ జాప్తాను,' అని బారలు చాపి, పెద్ద పెద్ద అంగలువేస్తే హాలు కటూ ఇటూ సవారివేస్తున్నాడు—గీవాలు తొక్కుతున్నాడు—సవలు చేస్తున్నాడు.

'ఇదుగో—ఇటు చూడండి.'

వెనక్కి తిరిగి చూచాడు శీతారామయ్య.

'ఒకటే గుర్తుంచుకోండి - అల్లరి పడి

మనకే నష్టం—బ్రతుకు బజార్ని పడెమ్మకండి - పీల్లం పెల్లిళ్ళన్నాయి.' కుంకంపట్టు చెరిగికుడ కొంగుతో మొహం తుడుచుకొంటూ గుమ్మంలో నిలబడింది పార్వతమ్మ.

'నజమే—నీ మాట విన్నామాదే! పెల్లి ఈడుకొచ్చిన ఆడపిల్లలు నట్టింకుండగా మొగ రాజాలకేమి తొందరొచ్చింది అని హెచ్చరిక లిప్సినే ఇచ్చావు నవ్వు. వంటిటో పొగచూరిపోయ్యే నీకున్న పాటి ప్రపంచజ్ఞానం నాకు లేకపోయిందే. ఈ రాక్షసుల్ని నమ్మి నా కూతుళ్ళ భవిష్యత్తు బంగం పాడు చేశానే—వాళ్ళ బ్రతుకులు ఈ కసాయిమండకొడుకుల చేతుల్లో పెట్టేశానే—' అని హాలుకిమధ్య, గొంతు కూర్చుని వంకరిలు తిరిగిపోయ్యాడు శీతారామయ్య. 'పీళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకని ఎవరిని చందా ఎత్తనివా? నెంకి అయిదారువందల జీతాలు తెచ్చుకుంటున్న కుమారరత్నా లోక చెంప అహోరిస్తుంటే, నేనేమీ ఇన్సలేనంటే నమ్మదెవడు?' అని అచ్చు ఒక ఆడదానిలా శోకాలు పెట్టాడు శీతారామయ్య.

ఆ దేశ మరి చుట్ట వెలిగించలేదు శీతారామయ్య. అటు ధ్యాసపోయినప్పుడల్లా ఆ సరిని ఎత్తిన చుట్టలకట్ట కెంకవేస్తోంది తోవల.

వాలుగు మెతుకులు కలికి, నిస్రాణగవుండి గాఢనిద్రపోయ్యాడు శీతారామయ్య. తెల్లవారుతోనే లేచి నూతివల్లెండగ్గర బొల్పాకే తాడు ముడివేస్తూ, ఇల్లంతా పూర్తిగా ఉన్నట్టి విసింది, 'వాళ్ళేదే?' అని

అడిగాడు. కాఫీనీళ్ళలో ఇంకా కసిన్ని నీళ్ళు కలుపుతో 'వెళ్ళారు' అంది పార్వతమ్మ ముక్తసరిగా. 'ఎప్పుడు?' అన్నాడు శీతారామయ్య నోరు తెరిచేసి. 'రాతే' అన్నది. 'అవురా!' అని స్తంభింపిపోయాడు శీతారామయ్య.

* * *

శీతారామయ్య నీరసించిపోతున్నాడు. దాక్తురు దగ్గరికి వెళ్ళండి అని పోడుపెట్టింది పార్వతమ్మ. నిండు. 'రోగం నీకా నాకా?' అని ఎదురు తిరిగాడు. సాతికేళ్ళ చుట్ట అరివాటు పూర్తిగా కట్టిపెట్టాడు. మందకొడిగా ఉంటాంట అందుకా అనుకున్నారు ఇంతెల్లపాదీ.

అటూ ఇటూ ఉత్తరాలు నడనడం లేదు. ఉత్తరం దారుకపోతే నష్టపడే ధెవరో తెలియదు గనకనా వాళ్ళకి?

రాధమ్మచేత ఉత్తరం రాయించింది పార్వతమ్మ. ముక్కాని పీటమీద కూచుని తల ఓరగవంచి రాధ వ్రాశింది. 'అఖర్ని 'అమ్మ ఫేషన్ పెడుతోంది' అని వ్రాయి తెలిసిందా?' అన్నది పార్వతమ్మ. వ్రాయింది, వాయిల్ పీరికి కందికాయకుట్టు మూడోసారి కుట్టుకుంటుండగా చూచిన్నీ చరించని కొడుకులికి!

ఆ వుత్తరానికి జవాబు రాలేదు.

వ్యవహారం కటికముడి పడేలా వున్నదే అని విచారించాడు శీతారామయ్య. ముళ్ళ మీదపడిన మల్లపంచెని నిదానంగా తొలిగించుకోవడంపోయి, లాగిలాగి చీలికలూ పేలికలూచేసి పడలిపెట్టాడా తను? ఏమో—వెనక్కి తిరిగి చూచుకుంటే తనుచేసినవన్నీ తప్పలే అనిపిస్తోంది—తను గుమాస్తా గిరితో వ్రవే శించడమూ—పీల్లలు ఛస్తే గుమాస్తాలు కాగూడదని తీర్మానించుకోవడమూ—వాళ్ళని పెద్దచదువులు చదివించి పెద్దపుద్యోగాలు సంపాదించి పెట్టడమూ, వాళ్ళకి పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యడమూ—ఒకటేమిటి—ఆ ఘడియదాకా నడిచిన తంతంతా తప్పు. తప్పు..... ఒకటే తప్పుల తడక! శిశు అనుభవిస్తున్నాడు—కానీ ఈ ఆడపిల్లలు...అభిమా తుభిమా ఎరిగని సనాసులు—నీళ్ళేమి చేశారు ఈ శిశుతో భాగం వంచుకుందుకు? చదవమంటే చదివారు—మానమంటే

మానరు. ఏ సమంధాలు వచ్చినా నీ ఇం నాన్నా అంటున్నారు, తనకి భారం తగ్గిద్దామని... అయ్యో, నోరులేని ఈ పసివాళ్లని నిష్కారణంగా అవ్యయం చేశావే అనిపించింది శీతారామయ్యకి.

* * *

ఒకనాడు భోజనానికని వంటింటికిపే వెడుతుంటే రెండు కొత్త పిల్లలు మడతవెడుతోంది పార్వతమ్మ. 'ఎక్కడిదే?' అని అడిగాడు శీతారామయ్య. నేతిగిన్నె కుంకటిపూడ పెడుతూ, 'నశినిని తెమ్మన్నా' అన్నది. 'ఏమిటేమిటి? లయలే అడుక్కున్నావన్న మాట? దేహీ అన్నందుకు ఫలించింది మొత్త విగ్నాద. ఏమేవ్ రారీ! చిన్నమ్మాయిని నువ్వు అడుక్కుకోపోయినావుటే? నాలుగువోణలు తీసుకొచ్చి పడేశాడు' అని ఎద్దేవా చేస్తున్నాడు శీతారామయ్య.

'అబ్బ పోవదురూ - నా పేగులో పేగు వాణ్ణి అడిగినా అడుక్కున్నా వామర్దాలేదు నాకు...'

'పేగులో పేగు! ఆ పేగులే మిగిల్చారులే నీకూ నాకూ - ఒసేవ్, నీకు బుద్ధి శరమూ లేదటే? పేగు లజ్జలేవూ? ఏ మొహం పెట్టుకుని అడిగావే వాణి? - అదుగో చూడు - ఆ శనివారపేట మలుపులో నాలుగు రోడ్ల మొగని ఒక చిన్న చినిగిన తువాలు పరుసుకుని కూచంటివా, పోయంతాని కల్లా పది రూపాయిలు రాతాయే!' అని నవ్వుతోనే అంటింపాడు శీతారామయ్య.

వాణి రాధారాణి హోలలోకి తప్పుకున్నారు, ఈ తుపాను తమవీడ పడినా పడవచ్చని.

* * *

విజయరాఘవంగారు గుంటూరు మారారు ఈ మధ్య. ఇట్లా కొదవి శీతారామయ్య విద్యంకుడి దగ్గరికి వెళ్లాడు. కాళ్ళ కడుక్కుందుకు నీళ్ళివ్వడం గాని, కుశలవల్లులు వెయ్యడంగాని చెయ్యలేదాయన. అదేమిటి? ఆయన అల్లుణ్ణికాదుగా తమ కొడతా.

కూచున్నాడు. తప్పుకుంది గనకనా? ఆయన ఉపోద్ఘాతం లేకుండా 'ఏమండీ బావగారూ - వాళ్ళది పడుచురక్తం - నున వేచో కాగివల్లారిన పాలయెను - పెద్దయ్యండీ చెట్లంత కొడుకుమీద చేయజేసు కుంటారా - అంత రాక్షసంగా?'. చర్చన కోస

మొచ్చేసంది శీతారామయ్యకి. ఆనాడు తనని ఆద హించిన భూతమేదో మళ్ళీ మేల కుంటున్నది లోపం. అనువుగాని చోటయెను - తిమాయింను కున్నాడు. ఎంతో ఓర్పుగా నివరించాడు. తర్జనధర్మన జరిగి ది కాస్తేపు. కొనకి 'జరిగిందేదో జరిగిపోయింది లెండి' అనేనుకన్నా రిద్దరూ. ఇన్స్పెక్టివ్ లో అడ పిల్లల పెల్లళ్ళ మాట ఎత్తాడు శీతారామయ్య.

'ఎక్కడిదక్కడ బిగించుకుని కూచంటే పేగు నేను గట్టెక్కేనా?' అని విగ్నాదీరాడు. విజయరాఘవంగారు గొప్ప వ్యవహార. కచ్చాజోడు తీసి ఎడమచేత్తో పట్టుకుని, కుడిచేతి చిటికెనవేలితో పిగరెట్టు నుసి విడిపి, కొనని వెలుగుతున్న ఎరుపు వంక తీక్షణంగా చూస్తూ ముదహాసం చేశాడాయన. 'చూడండి బావగారూ - నాకు నలుగురాడపిల్లలు - నేను లక్ష్మధికారినే అనుకోండి - నలుగురికీ నాలుగు పదిహేను అరవైతేలు ధారపోసి బ్రతికి బైటపడే సరికి నా ముగ్గురు కొడుకులకి ఏమి మిగులుతుందో చెప్పండి. చేమ ముట్టుజెప్పిన పదిహేనువేలూ మీ పిల్లల పెల్లళ్ళ కని వెచ్చిస్తే నా బిడ్డ ఏమికాను? మీ ఆస్తి చూచి ఇచ్చానా నేను? చదువు చూచి ఇచ్చాను అమ్మాయికి, దానివిబట్టి అల్లుడికి ఆధారంగా వుంటుందని కొంత అస్తి అడపిల్లలపేర వ్రాశాం... అది కేతెమ్మనమంటే ఎట్లా?'

'అదుగో - పిల్లల కాస్త అంటారేమిటండీ?' అని తర్జుమా చేశాడు శీతారామయ్య.

'కట్టుమని ఎవరు చెప్పారండీ మీకు?, మాచేతి మీదుగా మీకు ముట్టే మొత్తాలవి. నా కూతురూ, నా అల్లుడూ అనుభవించాలి. నా అల్లుడేగాని మీ కొడుకు కాడాయే?'

ఈ నాటకం వెనక ఈ మామయ్యల మంత్రాంగం పూర్తిగా స్పష్టమైంది.

ఆయనవద్ద సబబుగానే వుంది శీతారామయ్యకి. తనకూతుర్ని అస్తి లేని అల్లుడికి దయాధర్మ భిక్షం కింద ఇప్పించుకు కొంత ఆధారం చూపించడా ఇద్దరికీ. తమ పడిన శ్రమంతా ఈయనగారి కొమార్తెకి చూచి అల్లుణ్ణి పెద్ద పెద్ద చదువులు చెప్పింది, మంచి మంచి వ్యయాలు తప్పింది, కండా

కొవ్వూ వట్టేలా తయారు తినిపింది సిద్ధం చేసేందు కన్నమాట! బావుంది వందర్శనకాతూ! ఆ బాతా పద్దులూ అతని కళ్ళబడినై. అట్లాగే వున్నాయి అని కోడిగుడ్డు పెట్టిపట్టు పొయదాలు పెంచుకోటూ. ఏమీ వాడుకోలేదు వాళ్ళు.

* * *

శీతారామయ్య ఏలూరు వచ్చేసి 'పేడ్లడు' దగ్గరికి వెళ్లి ఉప్పు పరిస్థితి విచరించాడు. 'పేడ్లడు'గారు అని ఇని తిరగేసి, చప్పరించి 'ఏమీ లాభం లేదు' 'లా' బుక్కులన్నీ మూసిపెట్టేశాడు. 'ఆ డబ్బంతా ఆడిపిల్లలకి తండ్రి ఇచ్చిన అన్నీకింద లెఖ్ఖలో వుంది మరి. అది స్త్రీధనం. కోడళ్ళకే వాక్కుంది ఆ పైకవీక్షార. అది నీకు కట్టుంకింద దాఖలు వడలేదు. 'అది కట్టుమేను' అని సువ్వు తర్జుమా చేశాంటే డైబుకు పోతావు జాగ్రత్త. కట్నాని నిషేధ మివ్వడు, నీకు తెలిదేమో గోల' అని హెచ్చరించాడు.

కండవా చంకవెట్టుకొని తలకాయ వంచు కుని ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు శీతారామయ్య.

సరే ఎక్కడైనా కొంత బదులుతెచ్చి పిల్లలకి పెళ్లిళ్ళు చెయ్యాలని సంకల్పించుకున్నాడు శీతారామయ్య. ఆ మధ్య ఎదో మూడువేలు కావాలి, అని అడిగితే, 'మూడు కాదు నాలుగు తీసుకో—నీ కివ్వ దానికేమయ్యా బంగారు పిచ్చుకవు' అని ఆకాశాని కెత్తిన కరణం సుబ్బారాయుడు, మళ్ళీ ఆ ప్రస్తావన తెచ్చేసరికి, 'అరే ఇంకా కూచుంది? నిన్న నడిగితే ఇచ్చేవాణ్ణి నీ' అని వారిక కరుచుకున్నాడు. ఇద్దరు ముగ్గుర్ని కదిపి చూచాడు. తొంట చెయ్యి చూపారు. ఆ వాడు తను అనాలోచితంగా పెట్టుకున్న గలాటాలో కొడుకులికే తనకీ వడడంలేదనీ, వాళ్ళని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఈయనకేదో ఇవ్వడం ప్రమాదమనీ అప్పుడే 'పట్టిగ్గా' తెలిసిపోయింది. ఇహను ఇక్కడ తన పరపతి చచ్చింది. ఇదినజేకే ఈ పూచా తట్టివుంటే బదులు తీసుకోచ్చి కొడుకుల్ని తీర్చమనేవాడు. రోగం కుదిరేది దానితో. తరవాత వాళ్ళూ వాళ్ళూ గంగోలో కలవనీ.

* * *

సమంధాకోసం మళ్ళీ తడిమన్ను పాడిమన్నయేలా తిరుగుతున్నాడు శీతారామయ్య. ఎక్కడికి

వెళ్లినా మీ అబ్బాయి లేనిచేస్తున్నారూ అన్న ప్రశ్న వస్తోంది చెప్పాడు. చెప్పే తప్పకుండా? ఆ చెప్పే నప్పుడు ఒకానొక గర్భవతి మెరిపింది కూడా తన కళ్ళలో. కాని కట్టుమెంతా అప్పు ప్రశ్న ఎదురైతే గానే వలాయన చిత్తగించక తప్పడంలేదు వచ్చిన వాళ్ళు పిల్లని చూచి, వనితోపనిగా చుట్టుప్రక్కల ఏదో కొంత వాడుబుచేసుకుని, 'ఈనకీ ఈయనకీ కులికీ వడటలేదట. ఏమి విడుపుతాడూ ఇహ?' అని తిరుగుముఖం వడుతున్నారు. వాళ్ళు తీసుకొచ్చిన బిత్తాయికాయలూ, పటికబెల్లం పొట్టాలూ ఇంటో విక్కు ఊదేస్తున్నారు. తను పెట్టిన కాపీలూ, కలర్నూ వాళ్ళ ఊదేస్తున్నారు. పర్యవసానం తన 'పెన్ననీ'లో ఒక పెద్ద మొర్ర ప్రతివెలా!

క్రితం రోజున ధవళేశ్వరంనించి ఎవరో వచ్చి చూచిపోయ్యారు. రాధసయ్యగే చేసుకుంటారట! ఇదో కొత్త ఆనత్తు వచ్చినది. అరుగువీధి కూచుని, 'రాఫీ ఇల్లా' అని పిలిచాడు. జడ అల్లుకొంటో వచ్చింది. ఈ మధ్య పిలవగానే పలకకపోతే పెంకు లెగిరేలా కేక లేస్తున్నాడు శీతారామయ్య. 'ఇటు చూడమ్మా—వాణీ పెళ్లిచూపులి కెవరేనావస్తే కొంచెం నీ అలంకారం తగ్గించు—తెలిసిందా? దాన్ని వదిలి నీకూడా వడుతున్నారా అప్రాయాలు. ఆ 'పపుడరు' అంత వాత్సలగా మెత్తనఖర్చేద్దరులే, జడలో రిబ్బను అంత నాజాగా మిసమిస లాడనఖర్చేద్దరు—కొంచెం ఊకులు తగ్గించు—లేకపోతే నీ సంటింటోనో కాస్తేపు అహోరించు.'

'అట్లాగే నాన్నా' అని మెల్లిగా వెళ్లిపోయింది రాధ.

'దొరసానివేషాలూ సువ్వును! మహా అందంగా వున్నావని విడిదిపాటుగా వుందిలే—నీ అందం అందం మెక్కినట్టే వుంది! కొంచెం నిదానంగా నడు—అదేమీ నడక? సింగి నడక!—అమ్మో మీరా—పెళ్లి పెడకలూ లేవుగాని, అయినా, పైనబెడితే వానలుండవు—కిందబెడితే పంటలుండవు—పట్టుపగ్గాలుండేవా?' అని నలుగుతోనే వున్నాడు వెనకాల. 'ఎందుకట్లా విన్నవన్నావల్ని వేపుకుంటారూ?' అని ముదలకించింది పార్వతమ్మ. తన గదిలోకి దూరి చక్కా పూరుకున్నాడు.

ఒక విచిత్రమైన ధోరణి వచ్చేసింది తీరా
రామయ్యకి.

నాణీ రాధారాణి ఎవలక్లకి పల్ల శీతారామయ్యకి
కనకండా దాక్కింటున్నారు, కొండగుహలో
ఆకర్షణ రుసరుసబాదతో కుండ
టుండు ముగగుడిలో శీతారామయ్య.

ఎక్కడనింహో చూడవుగా నచ్చేసి,
 'రోమ్ ఎక్కడ ఉన్నారో తోవ' ఒక్క
 'హెబ్రాడు. 'ఏం కావాలి?' అని ఎంగిలి
 వాడవుగా నచ్చింది పోర్చుగల్ 'నీ క్రొత్తం
 చక్కబోయాడు గదిలోకి. 'నింటి మనిషి?' అని
 కుంది పోర్చుగల్

*

వాణి ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటోంది. 'ఏమిటి ఆ పుస్తకం? డిటెక్టివ్ నవలా?' నాన్న గదమాయంపుకి గభాల్ని లేపింది వాణ్ణి. 'అటా తెల మొహం వేస్తే మేమట నీ మొహంమందా...చది వింది చాలులే ...నవలలు చదువుతాంది...' అదిగో ఆ కిటికీలోనుంచి పరకాయించి చూస్తున్నా వేమిటి? వక్రించి కిటికీలో ఎడేనా పూర్వాదా యే? ఇలానవో అరవాయి. వంటింటికి తగిలడే త అడు. పెళ్ళియ్యేదాకా మాట దక్కించండి. ఆ తరవాత గంగలో కలవండి! - రివ్వున తపగిదిటోకి దూరాడు శీతారామయ్య. 'పెద్ద మొహంలా నా మెదల మొహం! ఇట్లాంటి దిష్టినిదర కే పెళ్ళిళ్ళ య్యేది. టాయలెట్టు అరిగంటా? రోజు రోజుకి మొహాన్ని తిలకంమాత్రం పెద్దదవుతోంది...' అని గొణుక్కొంటూనే వున్నాడు.

పిల్లలిద్దరూ పెద్దవాళ్ళవుతున్నారు. మీద
కొచ్చిననుతున్న అందాన్ని యున్నప్పటి ఎక్కడ దాచుకో
గలరూ?

సాదా పనికిని వోణీ వేసుకుని ఆగనిస్తే, 'ఏమిటా అవతారం వెదపముండా వేటిలా నువ్వును! అది మొగుడు చచ్చి తరవాత-ఇప్పుడూడు తెలిసిందా?' అని రొక్కిన్చున్నాడు. మొహం కన్న నవ్వుతో తోముకుని తండ్రి ఏ ఎగగనేరు పువ్వో

తురుము కుంటే చాలు, 'ఎక్కడికి వేంచేస్తున్నారు రంగశానులు--మెరకవీధికి?' అని శూలాలు పాడు ను న్నాడు.

మరి సుదీర్ఘ తపస్విగా చేస్తున్న ఈ దండ
యాత్రలో అక్కచెల్లెల్లదూ జడివాణలో జడిసిన
వాళ్ళల్లో మునుదుకుళాయి వీరుంటే బి. మూలనో
సమూహం లోని సభ్యులు.

నిత మా రిచ్చి యాడ నాన్! ఎంత లిచ్చి
 దిరిగి చూచుకున్న నాన్! కలు కేంద పెట్టి
 నిన్నేవాడా? సిగ్గుపు నాదివచ్చేవాడా? ఒక్క తుమ్ము
 మిమ్మి చాలు, కాస్త తలనొచ్చితే చాలు అడమైస్తే
 నుండులూ పట్టుకొచ్చేవారు రొంప 'బ్రంభాయి
 డివోలోకి దింపుతుందనేవాడు. జ్వరం రెండు రోజులు
 పడిగిస్తే చాలు 'కృ పాయికొడుగదా అని గాలిదా
 పసిచేయేవాడు. సిగ్గులో న. అడిస్తే చాలు-జలుబు
 వేస్తుందనేవాడు. రాత్రి పదిదాటే చదువుకుంటే నిదర
 వాక వేడిచేస్తుందనేవాడు అట్లాంటే నాన్న ఇప్పుడు
 దుర్గిజక్షణగా వున్నాడు.....ఆ కోపం! అది కోపం
 కాదు---ఆ కోపానికి గురి అవుతున్నందుకుకాదు వాళ్లు
 దాడవడతుంటా. ఆ కోపానికి వెనక గిడిలేము, రూపం
 మార్చుకొని, మారువేషం వేసుకొని కటోరంగా బైట
 పడుతున్న మమత్వం! ఆ మమకారానికి ఈ కోపం
 పరిహాసం. వాళ్ళల్లో వేమ అన్నది సహజంగా, ధరా
 శంక, ఆలోగ్యంగా బైటపడినప్పుడే తేనెసోల
 వుంటుందికాని పండు దొరకక గిలగిల కొట్టుకునే
 ప్రేమ, గుండెబు దొలిచే ప్రేమ, కోపంకందా, రోషం
 కిందా, ద్వేషంకిందా, వెలకారంకిందా, తిట్లకిందా,
 చిరాట్లకిందా నిషం కక్కులో బైటపడుతుంది
 కదజ్జబమూ.

* * *

ఇంటి సామాన్లన్నీ ఒకదాని తరవాత నోకటి
 టాకట్టు లోకి నడిచివెళ్లి వాకట్టుయి ఊరుకున్నాయి.
 శిశురామయ్య మాస్టో ఊరుకున్నాడు. ఇంటి అద్దె
 బకాయనడిచి. ఏదో వోకనాడు గవ్వపుగా ఇంటికి
 తాళంపెట్టి ఏదో ఊరు, ఏ వల్లెబూరో ఉదా
 యిస్తే సరి! ఎవడు మాటొచ్చా? పొర్లతమ్మకి
 సూచనగా అందించా దొకనాడు. 'అవ్వ' అని నోరు
 నొక్కుకుంది పొర్లతమ్మ. 'నీ శ్రాధం-ను నొకతెలిసి

శకునవక్షిని! న్యాయంట న్యాయం!' విడిలింది చక్కా బోయాడు శీతారామయ్య.

*

ఒకవాడు దొంగవాలుగా వంటింటోకి తొంగి చూచాడు శీతారామయ్య. కళు మూసుకుని గోలదేని పటంముందు జవంతో వుంది పార్వతమ్మ. 'నూనె తగలేస్తోంది దీన్నంపతెగా' అనుకున్నాడు. అగ్గోత్తు లొకటా? ఈవిడకి జపాలూ తపాలూ ఎక్కువయి పోతున్నట్టున్నాయి. దీని నాడి ఇంతవరకూ పట్టుకుని చూడలే దింతవరకూ తను. ఈ రోగం సెం చేయక క్రితమే జాగరవడాలి. కొక్కిలాయినేష్టులు మానిపించాలి - లేకపోతే, అరిచిపళ్ళనీ, కొబ్బరికాయలనీ, హరితి కర్పూరమనీ తేతెమ్మంటుంది. అనవ మొక్కులేమైవా మొక్కుతందేమో, తోలోపం కొంప అనక తీర్చుంటుంది.. శీతారామయ్య గుండె తీవ్రంగా కొట్టుకుంది. అరికిడయితే అవిడ జపమెక్కిడ భంగపుతుందోనని గుండె పీకుతోనే వుంది ఒక చెంప పిల్లిలా అడుగులు వేసుకొంటూ హాలులోకి వెళ్ళిపోయాడు.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నం, శీతారామయ్య పార్వతమ్మా ఒక చిన్న చిట్కా ఆలోచించారు. అందరూ కట్టుగట్టుకునివెళ్ళి భిలాడుతో ఆ పెద్దాడివూడ వడితే పరీ-తిండిపెట్టను పొమ్మంటాడా? పెళ్ళిళ్ళ మాట తరచాత చూడవచ్చును. బాగుండంటే బాగుం దనుకున్నారు. ఇన్నాళ్ళూ ఇంత చిన్ని ప్రకాయ ఊపాకి తట్టలేదేమా అనిపించింది. కాని పార్వతమ్మ ఒక చిన్న 'బేకే' వేకింది భలానానాడు, భలాని 'ట్రేయినుకి' వస్తున్నాము అని ముందస్త్రీగా వ్రాయుచుంది. ఈ మధ్య పార్వతమ్మ మాటవిూడ శీతారామయ్యకి కొంత గురి కుదిరింది. ఉత్తరం వ్రాశాడు. చిత్రం! తిరుగు టపాలో జవాబు వచ్చింది. అంతావస్తే పెద్ద ఇల్లా కటి తీసుకోవాలిశుగుంటుందనీ, ఇంటికోసం గాలిమ్మ న్నాననీ, ఇల్లు దొరకగానే ఉత్తరం వ్రాస్తాననీ. ఆ పెద్దయిల్లు చస్తే దొరకడు! దొరకలేదుకూడా!! ఉత్తరాలవూడ ఉత్తరాలయితే వ్రాశారు. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో చిల్ల పెట్టుగావెళ్ళి పీకలవూడ కూచుంటే బెట్టికీడుస్తాడేమో గోల. తనకి వాడికి

మధ్య వచ్చగిస్తేనేస్తే భగ్గునుంటోందాయెను. మా అమ్మా నాన్న పిళ్ళకాదు అని బుకాయస్తే? ఇరుగూ పొరుగూ నమ్మినా నమ్మవచ్చు. నమ్మరూ? అబద్ధం ఎంత పెద్దదయితే అంత సులభంగా నమ్మించవచ్చును. 'వూది మరి విడ్డూరమంటి-అండాకా వెడుతుందా?' అని అప్పుడేగారి పార్వతమ్మకి సంతోషంగానే వుంది తోపం. ఈ మధ్య శీతారామయ్య ఏదేనా ఒక చిన్న ఉపాయమాలోచించాడంటే దానిని వెయ్యి అపాయాలు ముట్టడిస్తున్నాయి. మళ్ళీ ఒక్కొక్క అపాయానికి ఉపాయాలుకు పోతున్నాడు. మెదడు మహదుర్గా పనిచేస్తోంది. ఎవరో వెలిపి పన్నాడు-మెదడు అగి పోయేముడు అతితీవ్రంగా ఆలోచిస్తుండటం.

చుట్టుతా తనకి పిచ్చెక్కిందని పుకార్లు రేగుతున్నాయి. ఒకవేళ తనకి పిచ్చేమో గోల. ఆలోచనా పాలోచన అంతా బుజంగానే వుంది మరి తోపం పిచ్చివాడికి పిచ్చెక్కుతున్నట్టు తెలుసుందా అనలు? ఏమో మొదట్లో మెదడు ఒకవేపుంచి కుళ్ళి టోతుంటే ఇంకోవేపు అటుకేసి కుళ్ళపడుతున్నట్టు తెలివిడి పనిచేస్తుందేమో. క్రమేణా మెదడంతా కుళ్ళి పోయి, పిచ్చిమదిరి...శీతారామయ్యకి బుర్ర వేడెక్కి పోయింది.

ముంగిట్లో బాదంబెట్టు అకులు రాలితున్నాయి. ఎందపడిన అకుల్ని మేకలు పరపర నములుతున్నాయి.

శీతారామయ్య సవారికొట్లో ఖాతా పుస్తక విూడ బ్రాహ్మచరర్లగ్గర పుర్రణపడి ఇంటికి వస్తున్నాడు. కనుచీకటిగావుంది. రాధారాణి ఎక్కడికో వెళ్ళి తిరిగివస్తా కనిపించింది. 'ఎక్కడికి వెళ్ళావు?' అదాల్తగా అడిగాడు వెనకానించీ. చిక్కచచ్చిపోయింది రాధ. ఏదో జరుగుతున్నదని లీలగా అనుమానం పోకింది శీతారామయ్యకి. అతనికి మానవత్వంలాదా మంచితనమోదా నమ్మకం క్షీణించిపోయింది. 'పద ఇంటికి' అని నడిపిస్తా, 'ఏమిటి కథ?' అని లాలనగా అడిగాడు. 'ఎంపాంయమంటు ఎక్వేంట్ అఫీసు' తెల్ల వస్తున్నా నాన్నా-వాణికి నాకూ 'హిస్టింగులు' 'నై.' 'ఎక్కడా?

'హిస్టిక్ట్ రిజిస్ట్రార్ అఫీసులో' నాకూ,

జిల్లా పోలీసు ఆఫీసులో అక్కయ్యకీను... అన్నది నేరం చేస్తుండగా దొంగ దొరికిపోయింట్టు. ఇంట అడుగు పెడుతోనే, 'ఏమండోయ్ పార్వతమ్మగారూ—తమ పులివొనలు ఉద్యోగాలు పంపించుకొన్నారేవ్—బలేబలే—అవునే—కొమాళ్లు వాకు మల్లే గుమాస్తాల్లే ఎక్కడ నలిగిపోతారో అని వాళ్లని ఆ గడిలోనించీ తప్పించా వాళ్లని వదిలి అమ్మాయిల్ని వరించిదిలే గుమాస్తాగిరి, అనవాయితీ తప్పిస్తే ఎలా? అవతం వీధిని శ్రీరామచంద్రమూర్తిగారి యింటో వంటమనిషి కొవాలి... 'అప్పకేష్ నివృత్త దాటుచేస్తా. ఇదంతా నన్ను ఏ పాపుకారు గుమాస్తాగానో అఘోరించమని పోమా యేం?' అన్నాడు.

అన్నంగిన్నె పొయివూదనింపి దింపి వివసనడిచినప్పింది పార్వతమ్మ. 'మాడండి—మీరు వేళా కోళంగా అంటున్నారని, ఇప్పుడు మీరన్న పనులన్నీ అక్కలా జరిగితే ఆ దుర్మార్గుల చేతిలో పడకుండా దివ్యచక్రంగా గడిచిపోతుంది మనకి.' తెల్లమొహం వేశాడు శీతారామయ్య. కొబ్బరినూనెలేక ఆమె జాతు రాగిరంగు పడిపోయింది. ఈవిడ తెల్లగూచారన ఎక్కువయిం దీమధ్య ఈవిడకి ఇష్టమే గావును—దీనికి నోరొస్తోంది మెల్లిగా—అనుకున్నాడు శీతారామయ్య.

ఆ బులపాటమూ అయింది. పాపుకారు మల్లికార్జునంగారి కొట్లో చితా ఆవర్ణాలు వ్రాశాడు కొన్నాళ్లు శీతారామయ్య. ఒక వారం రోజులదాకా 'పంతులుగారూ' అని సంబోధించాడు పాపుకారు, తరవాత 'పంతులూ' అని పిలిచాడు. 'ఏమండీ'తో మొదలై, 'ఏమోయ్ దాతా దిగిజారింది కొనకీ. పట్టి పెట్టుకొన్నాడు. ఒకవాడు బజారుకెల్లి కూరగాయల పట్టమన్నాడు. చేతికిచ్చిన వలసంపీ మొహాన్ని కొట్టి చక్కానప్పాడు. క్రిమినల్ కేసు పెట్టుకుందా? ఇంకా నయం. నోళ్ళన్నకుంటున్నాడు గామాల!

* * *

మర్నాటినించి వాణీ రాధారాణీ ఉద్యోగాలు చూచుకున్నారు. దొడ్డిదారినవెళ్లి, నాన్నకి కనపడకుండా మెరికునగా ఇంటకీ జొరబడుతున్నారు. దొంగకీ తేలుకుట్టినవతుగా శీతారామయ్య తెలిసీ తెలిసట్టే వోరు మూసుకుని ఊరుకున్నాడు. ఇన్నాళ్లూ

అయిందానికీ కానిదానికీ వోరుచేసుకుని వాళ్లని వానాపొంపాపెట్టి, మాటలతో కుళ్లబొడుస్తూ, 'ఈ పని ఎందుకు చెయ్యరూ పిళ్ళ?' అనేమో తన అంతరాగ్నే తనకి ద్రోహం చేస్తోందా.' ఈ మధ్య తనతోపాటు ఒక మనిషి, బైట మరోమనిషి పని చేస్తోన్నట్టు అనుమానం పోకింది శీతారామయ్యకి.

*

మెల్లిమెల్లిగా చుట్టూపేరుకున్న అప్పులు కొడు శీతారామయ్య. కొంపలో కూరా, నారా; పాలా పంచదారా పుష్కలంగా అమరుతున్నాయి. మల్లిగ వంసారం వచ్చవచ్చగా రంగులు మార్చుకుంటోంది.

ఒకనాడు రాధారాణీ వాస్తు దగ్గరకి పరిగెత్తుకొచ్చింది. చేతులు రెండూ వెక్కిరి పెట్టుకొనే 'నాన్నా, నీకో తాయిలం తెచ్చా' అంది. అట్లా అల్లారు ముద్దుగా తన బిడ్డలు నిర్భయంగా తన దగ్గరకెప్పుడు వస్తారా అని ఎదురు చూచి చూచి కళ్లుకాయలు కాచిపోయాయి శీతారామయ్యకి. ఏ కళ మన్నాడో తల కుర్చీ వెనకాలమోపి, 'పెట్టు' అని నోరు తెరిచాడు చిన్ననొడ్డికి మల్లే. రాధ గోమగా కుర్చీచేతులమీద కూచుని, వాలుగు పాగాకుకాదలు పేబిలుమీద వుంచి, 'చుట్ట కాల్యపు నాన్నా?' అని గునిశింది. ఏవో టాంబు పేలినట్టయి, భక్తున దుఃఖం వచ్చింది శీతారామయ్యకి. ఆయన జాతులోకి వేళ్లు పోసిచ్చి, 'అడవిల్లలకి మ్రాతం అమ్మా నాన్నని పోషించుకునే హక్కులేదా యేమిటి నాన్నా' అని అనునయించింది రాధ. దగ్గరికైతతో కళ్లు పోతుకున్నాడు శీతారామయ్య.

* * *

కొంచెం మెతక—పల్లవిపన్నీ నీళ్లా తెల్లనిమ్మ పాలా అనుకుంటుంది. అఫీసులో వక్క సీట్స్ పున్న రహమాన్ కలగజేసుకుని ఏ కాయితం ఎట్లా 'డిప్రెషన్' చెయ్యాలన్నీ ఓపికగా చెప్పాడు. పాపం మంచివాడు అనుకుంది. 'మీ వ్రాత ముత్యాల కోవమ్మండి' అన్నాడు 'తైషిష్టు' గారితలి. కాబోలను కుంది. ఇన్నీ తరవాత తరవాత మింగబోయ్యే చేదు మాతర్లకి పంచదార కోటింగని తెలిదు. 'ఎక్కాం తెంటు' రామనాథం ఒకనాడు చేతిలో కాయితం

అందుకోబోయి చెయ్యే పట్టుకుని లాగాడు. ముచ్చేసు
టలు పట్టి నై వాణీకి. 'రెజై'నిచ్చి చక్కావచ్చింది.
రాధకి అట్లాంటి ఘట్టుమే ఒకటి ఎదురైతే, చింప
చెళ్ళమనిపించి, ఆ వేళనించీ 'అప్పీనరు' పక్కనే
కుప్పీ వేసుకుంది. ఆ తరవాత ఆమెని శేరపార
జూచేందుకు గుండె నిబ్బరం ఎవరికీ కలగలేదు.
'అప్పీనరు' నమేతూ తప్పనిసరిగా విగ్రహం అలవాటు
చేసుకున్నాడు.

* * *

ఎన్నడూ లేనిది అనాడు శీతారామయ్యని
పెద్దానుస్మతికి తీసికెళ్ళింది రాధ. పరిశ్చవేసి 'షుగురుం'
దన్నాడు దాక్టరు. రక్తపురేటు విస్తారంగా ఉండన్నాడు.
గ్రహణి జీర్ణించిందన్నాడు. లివరు పరిగా వని
చెయ్యడం లేదన్నాడు.

'లేనిరోగ మేమిటండి?' అని అడిగాడు

రామయ్య. ఎగా దిగా చూశాడు దాక్టరు ఉన్నా
కారం పులుమా పూర్తిగా మానమన్నాడు. 'మంచి
నీళ్ళు తాగవచ్చాండి?' అని అడిగాడు శీతారామయ్య
'సీరియస్'గానే. మందపాటి కళ్ళద్దాలలోనింత్రి కారకార
చూశాడు దాక్టరు. అనుస్మతి మందులు వనిచెయ్యవూ
అని, కసిచీరా ఓ వందరూపాయిం ఔషధాలు కొని
తెచ్చి వాడమని చాటభారతమంత 'ప్రిస్క్రిప్షన్'
ప్రాసీ ఇచ్చాడు. రాధ అందుకోబోతుంటే లాక్కుని
జేబులో పెట్టుకున్నాడు శీతారామయ్య.

* * *

ఇంటికి వెళ్లేసరికి వాణీవి చూడడానికని
ఎవరో వచ్చారు. రెండో సమంధం పెళ్ళికొడుకు!
తను వచ్చి చూచుకోమని చెప్పినలేదు. కాని వాళ్ళ
దైర్యం! మొగ్గకపోతారా అని. కట్టం అక్కర్లేదట.
పాపం అదే పోనీ తెమ్మని త్యాగం చేసేశాడు పెళ్ళి
కొడుకు! పెళ్ళిచూపులయ్యె. వెళ్ళారు, పిల్ల వచ్చిం
దట. ఇంట్లో అంతా సై అంటే సై అనుకుంటు
న్నారు. ఇహనేమంది, పెళ్ళి నిశ్చయమై పోయినట్టు.
శీతారామయ్యకి లోపల దేనిపట్టుగా వుంది. సన్న
జాజాలచెండు తీసి నీళ్ళ చెంబులో వేస్తున్న వాణీ
వంకమాచి, 'నీ కిష్టమేమిటే?' అని అడిగాడు.
ఇష్టమే అన్నట్టు తలవూసింది. 'పిల్లలెంతమందలా?'

అని రెట్టిందాడు. 'ఇంటిదగ్గర పిల్లలెవరూ లేర
న్నాడు వెంకటశాస్త్రియ్య' అని వంటింటోనించి అని
చింది పార్వతమ్మ. 'వెంకటశాస్త్రియ్య? అట్లా
చెప్పు,' అని, 'ఓసీ నిమ్మ తగలేసింగదే-నీ బుర్ర
ఏమయిందే? వాడికిదర్దు కూతుళ్ళా, ఒక కొడు
కూను నాకు తెలుసు. కొడుక్కీ వీడికి పడక తెగ
తెంపులు చేసుకున్నారు. కూతుళ్ళద్దరికీ పెళ్ళిళ్ళ
య్యె. పిల్లల్ని కంటున్నారు కూడా. ఆ కొడుకు
రోగం కుదర్చాలని ఈ త్రాష్టుడు రెండోపెళ్ళికి
తయారయ్యాడు-చేసుకో అమ్మా లేసుకో-మొగు
డంటూ ఒకడు దొరికితే చాలు. కొన్నాళ్ళు కాపరం
చెయ్యా, పిల్లల్నికని వాళ్ళనిపెంచి పోషించా, వాళ్ళకి
మళ్ళీ పెళ్ళిళ్ళా పెడకలూచేసి వాళ్ళ చాత
పిల్లల్ని కనిపించా. ఆ ముప్పుట్టన్నీ, ఒకదాని
తరవాత ఒకటేమిటి ఖర్చు...అన్నీ అత్తారెంటో
అడుగుపెట్టగానే ఒక్కబిగిని తీరిపోతై, పీడాలయిరి...

నీ మోహమెట్లావుందో తెలిపోసినట్టు' అని ఒక్క
ఉరుమురిమాడు శీతారామయ్య. పార్వతమ్మ, ఇంతకథ
వుందీ, అని కొయ్యబాగిపోయింది. వాణీ ఏడుసో
వెనకాల గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. ముందు గదిలోకి
దూరి టేబిలు అంచువీరద తాళంవేస్తూ కూచు
న్నాడు శీతారామయ్య.

* * *

మిట్ట మధ్యాహ్నం - ఆకాశంమీద తెల్లగద్దలు
చక్కర్లు కొడుతున్నాయి దీర్ఘపురులలో శ్రీ కృష్ణజీ
పిలుస్తో. 'ఏమిట్' ఒక్క గావుకేక పెట్టాడు శీతా
రామయ్య. చీరకి పట్టిన కొత్తచిరుగు కుచ్చిళ్ళలో
కలివెయ్యడ మెట్లాగా అని తావ్రతయం వడుతో
చక్కావచ్చింది పార్వతమ్మ. 'నూటుకేసు' తీసి హోల్స్
దులుపుతున్నాడు శీతారామయ్య. 'ఏక్కడికి?' అంది.
'పైదరాబాదు పోతున్నా-వాదూ దాక్టరేగా?
వాకేమో వంటో బావులేళ్ళు...అన్నతి మందులేగా?
వాడు మొయ్యళినిన బరువేముందీ? ఏమంటావు?'
ఇష్టంగా అడిగాడు. అంకాకా మందుమాట ఎత్తితే
టపాకాయల పేరిన భర్త, ఈనాడు తనకుతానే
ఆ ప్రసన్నవన తెచ్చేసరికి పట్టలేని ఆనందమయింది
పార్వతమ్మకి. మళ్ళీ గుబులు తిరుగుతుందేమో
నని, చొక్కాలా వంచెలూ చకచక నర్దేసింది...

బండిపైను కావచ్చింది. పార్వతమ్మా రాధ రాణీ హఠాత్తుగా తిరుగుతున్నారు. వంటింటోకి తొంగిచూశాడు శీతారామయ్య. అక్కడ కానిడిపెట్టె మీద కూచుని కిటికీలోంచి బైటికిచూస్తో ఏడుస్తోంది వాణీ. వెంకటానించీ వెళ్లి భుజమిడ్చి చెయివేసి 'కోపమా అమ్మా?' అని అడిగాడు. ఉలిక్కి పడి గిరుక్కున వెంక్కితిరిగి గబగబ కళ్లు తుడిచేసు కుంది వాణీ. 'నా కండవాలు సర్దనా అమ్మా?' అని వెళ్లిపోతున్నాడు శీతారామయ్య. అయిన మాటలో కంపంలేదు. కంపంలో గార్గద్దం లేదు. వెనకాలే పోతుంటే సడిచివెళ్లింది వాణీ. రాణీ పాగాకు గొట్టం తీసుకొచ్చి ఒకమూల నొక్కింది. వాణీ 'ఫ్లాస్కు' తీసుకొచ్చి ఒకవేపున కుక్కింది. ఈ గందరగోళమంతా బెంచీమీద కూచుని నిశ్శబ్దంగా చూస్తున్నాడు శీతారామయ్య. పార్వతమ్మ వచ్చి సీతా అడుగున మిగిలి వుంటే కాస్త మందారాలులు రుద్దింది నెత్తిన. రాధ తనూ వస్తానంది, నాన్న ఒక్కడూ వెళ్ల గలడో లేడోనని. సరే రమ్మన్నాడు, కాని మళ్ళీ మార్పు కున్నాడు. 'మనమిద్దరమూ కట్టగట్టుకుని దేనికి వయసం? అక్కడ కొన్నాళ్లు ఉండాలనివస్తే తక్షణం ఉత్తరంరాస్తే, వాణీని రమ్మను. లేకపోతే అమ్మని పంపు—నాకు ఒత్తురెవడు ఒత్తుతాడు అక్కడ?' అన్నాడు. యాభై రూపాయిలు 'పర్పుల్' పెట్టింది రాధ... 'యాభయ్యండుకమ్మా? వర్షులో అంత డబ్బు చూస్తే తిరుగు ప్రయాణానికైవా డబ్బిస్తాడా వాడు? ఆ 'ఛార్జీ' వాడిమీదనే రుద్దుతా. ఎక్కడికక్కడే!' అని వారింవాడు శీతారామయ్య. అట్లా కాదన్నది రాధ. వాడేమైనా అంటే పడవద్దంది. ఈ పరీక్ష చేయించుకుని ముప్పాతిక మూడుపాళ్లు మందులు రాయించుకుని వచ్చేయ్యమంది. అనుప్రతిలో ఉండాలిసన్నే ఉత్తరం రాయమంది. 'ఓ-- ఛస్తే వాడి చేతిలో పడను' అన్నాడు శీతారామయ్య. 'స్టేషన్' టిక్కెట్టు కొనడమొక 'పర్సనాఫీటు' అని వస్తాయిన్నాడు. 'ఎందుకూ? నేను వస్తాగా' అంది వాణీ. నేనూ వస్తానని పంతుల్యింది రాణీ. 'ఇద్దరూ రండే. టిక్కెట్టుకొని బండెక్కించి తిరిగి వద్దురుగాని... అదివారమేగా... రైళ్లు బండ్లునుగావు విప్పుడు... అటువళ్ళే రైల్వేజిమలు ఇటువళ్ళే

రైల్వేయ్యగలను... నా కవలే గాభరా... అని బట్టలు మార్చుకున్నాడు శీతారామయ్య.

వాణీ రాధారాణీ ఇద్దరూ వచ్చారు స్టేషన్కి. అటు వాణీ, ఇటు రాణీ చెరోవేపునా నిల్చుంటే వాళ్ల భుజాంమీద చేతులొంచి 'ఫ్లాట్ ఫారం' మీదకి నడిచాడు శీతారామయ్య.

రైలు వచ్చేసింది.

ఖాళీగాఉన్న ఒక పెట్టెలో కూచోబెట్టి, నూట్ కేసు పక్కనే పెట్టుకోమని, ఆ పెట్టెలోనే పాదరాబాదుచేతులో ఎరిగివాయన ఒకాయనవుంటే... 'మా నావ్పారిని జాగరత్తా దింపండి?' అని చెప్పింది రాధ. 'వర్షు జాగరత్త నాన్నా' అని హెచ్చరించింది.

పైచుయింది. గంట కొట్టాడు.

ఇద్దరూ గబగబా బండి దిగిపోయారు.

ఘంటిలుమని రైలు కదిలింది.

'చప్పున వచ్చేసెయ్య నాన్నా... వాడు ఉండమని ప్రాధేయపడితే ఉత్తరం రాయ' అని తేకేశారు.

'ఫ్లాట్ ఫారం' మీద నిలబడి అట్లాగే కళ్లప్ప గించి చూస్తూన్నారద రూ. 'ఫ్లాట్ ఫారం' దూర మవుతున్న కొద్దీ వాళ్లిద్దరూ క్రమక్రమంగా రెండు పూరి మొక్కుంలే. రెండు నీడలెళ్ళే, అభిరే రెండు చుక్కలెళ్ళే మారి, ఆకాశపుటంచుల్లో తీనమయ్యే దాకా చూస్తోనే కూచున్నాడు శీతారామయ్య.

* * *

(ప్రొద్దున్న పదింటికి 'ఎక్స్ ప్రెస్' పెత్రిగ్రాం' వచ్చింది. శీతారామయ్య రైలుకిందపడి వచ్చిపోయా డట. శవాన్ని బాక్సీమీద తీసుకొన్నాడట. పెత్రిగ్రాం రామచంద్రమిచ్చాడు.

ఇల్లు దుఃఖ సముద్రంలో మునిగింది. పార్వ తమ్మ శోషించి పడిపోయింది. ఇరుగూ పొరుగూ మూగారు. ఊరడించారు.

మధ్యాహ్నం మిడిఎండలో 'బాక్సీ'మీద శవం వచ్చింది. పాదరాబాదు స్టేషన్లో రైలు ఆగేముందు ఆదరాబాదరా దిగడంలో కాలాజారి 'ఫ్లాట్ ఫారం'కి రైలు చక్రాలకిమధ్య పడ్డాడట. శవాట్లా చేతులూ

తునాతునకలయిస్తే. నెత్తురులో తడిసి అనవారేనా, దొరకని ఆ చల్లని మాంసం ముద్దలో ఎన్ని ఆశలు, ఎన్ని నిరాశలు! ఎన్ని ద్వేషాలు, ఎన్నిరోషాలు, ఎంత రక్తి, ఎంత విరక్తి, ఎంత తాపనం, ఎంత కసి, మోగి మోగి మూగవోయినయ్యో ఎవరికీ కనిపించలేదు, వినిపించలేదు.

పిండప్రదానాలూ, శ్రాద్ధకర్మలూ, తెంపి పోతలూ గట్టు యధావిధిగా జరిగిపోయిస్తే. రాధ ఉన్యోగంచేస్తూ ఏదో చక్రం తిప్పుతోందని కనిపెట్టి సెలవల్లె పోయినయ్యని అదరాదాదరా టపాకట్టెశారు సుపుత్రులిద్దరూ.

* * *

మర్నాడు పోస్టులో ఒక కవరు వచ్చింది. కవరు చించింది రాధారాణి. అని 'ఇన్ షూరెన్స్ ప్రీమియం నోటీసులు.' పెద్దకళ్ళు చేసుకుని పరిశీలనగా చూచింది రాధారాణి. అమ్మా వాన్నా నాలు గేపేరికి జీవిత భీమా చేశారు ఏనాడో! ఒక్కపారి చెప్పలేదు.

'అమ్మా, వాన్నారు...కాయితా లెక్కడపెట్టే వారే?' అని లోపలికి వెళ్లి అడిగింది రాధ. డ్రాయర్ల మాడమంది పార్వతమ్మ. 'డ్రాయరు' తెరిచింది. చుట్టలు చుట్టుకున్న నాగుసాములల్లే రెండు 'పాల సీలూ' భద్రంగా ఉన్నాయి. శీతారామయ్య 'పాలసీ' తెరిచిచూచింది. లోపలనించీ ఒక చిన్న చీటీముక్క కిందపడింది. తీసుకుని చదువుకుని చప్పున దాచేసింది రాధ.

పార్వతమ్మ అన్నీ వింది. 'పాలసీ అంటే ఏమిటి?' అడిగింది. రాధారాణి వివరంగా చెప్పింది.

*

ఆలస్యం చెయ్యకుండా డెల్వర్టిఫికేట్లు

దాఖలుచేసి 'కార్పొరేషన్'నించీ నాలుగువేలా పట్టు కొచ్చింది.

మూడో వెల తీరక్కుందానే వాణికి పెళ్లి భాయమయింది. డబ్బు శాశ్వతమా అంటారు తెలివి తక్కువగా! డబ్బంటే లక్ష్మీ! విష్ణుమూర్తి భార్య!! దాన్ని నిర్లక్ష్యంచేస్తే ఆ దేవుడికే కోపం రావచ్చు!!

రాధ ఉద్యోగం చేస్తోంది తనకట్టువు సొమ్ము తనే సంపాదించుకొంటోంది. ఒకనాడు అఫీసునించీ వచ్చేసి, లోంచేసి పడ్డుకుని, కొంచెం సేపు ఏదో పుస్తకం చదువుకుని, 'స్వీచ్చి' 'ఆఫ్'చేసి, ఆవలిత లోస్తుంటే, చిటికలు వేసుకొంటూ కళ్ళుమూస్తుంటే పార్వతమ్మ మంచం పట్టివీడ కూచుని కనిపించింది. ఎప్పుడొచ్చిందో యేమో. అంతరంగికంగా మాట్లాడ వలసిందేమయినా వుంటే పార్వతమ్మ ధోరణి అది!

'అయితే రాధీ...వాన్నాగురు వెళ్లిపోయారు కదా...ఏదో మహారాజు! చచ్చిపోతూ కూడా ఒక పిల్ల దాని కన్నెనెర విడిపించి మరీ తనదారి తను చూచు కున్నారు...ఎవరికేనా అదే దారి అనుకో...ఏదో ముందూ వెనకా అంతే...ఉట్టిగటు కుని కలకాలం ఊగు లాడతామా?'

'ఏమిటమ్మా ఈ ధోరణి?' అని విసుక్కుంది రాధ.

'అది కాదమ్మా...మరి...ఆ కాయితం, మనిషి హాగీ అంటేనేగాని మారదాయే?' చుట్టున ఆగింది.

రాధ మెదలకండా ఊరుకుంది.

'అయితే మరి...వాన్నా కాయితానికి నాలుగు వేలొచ్చినయికదా, వా కాయితానికి నాలుగు వేలొచ్చిన్నమాటే కదా? వస్తేమరి సీ...'

మాట మధ్యలో తుంచేసి చప్పున ఆమె నోరు మూసింది రాధ.

, (అయిపోయింది)

ని జ ం

శ్రీ సి. నాగేశ్వరరావు

మనస్సుగరపు అగాధం

లోతులోకి వెళ్లాను.

ఆలిచిప్పలు—ముత్యపు చిప్పలు

దొరికినవి—తీసుకున్నాను.

షవిత్ర మేమిటి?

అవవిత్ర మేమిటి?

అబద్ధ మేమిటి?

అతిసత్య మేమిటి?

దేవత్వపు ఉవలబ్ధు లేమిటి?

రాక్షస ప్రవృత్తు లేమిటి?

ఆకలి రోదన ఏమిటి?

అతితిండిరోగ మేమిటి?

అగాధంలోకి దూకి

ఏరిన ఏ చిప్పలో

నిజమైన ముత్యముందో

నన్న జిజ్ఞాసతో వా టన్నిటిల

వెదుకుతూనే ఉన్నాను.

మనస్సు పొందే అనుభవాలు

నిజం కావని, నిజానికి రూపం

లేదని, అది అతిదూరమని,

అది ఎంతో అసాధ్యమని

అఖరికి ఒక శుక్తిలో ఈ

ముత్యాన్ని కనుగొన్నాను.

అదే నిజమనుకున్నాను.

విష్ణుకుండినులు - కాలనిర్ణయము

శ్రీ బి. ఎన్. శా

బౌద్ధసాహిత్య తామ్రశాసనములలో గోవిందవర్మ వేయించిన శాసనము,¹ విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ వేయించిన శాసనము², భారతి మాసపత్రికలో నాచే ప్రకటింపబడినవి. చారిత్రక దృష్టితో జూచిన ఈ శాసనముల కెంతేని ప్రాముఖ్యము కలదు. విష్ణుకుండిన వంశమును గూర్చి మాత్రమే విషయములు తెలిసికొనుటకే శాసనము లుపయోగపడు చున్నవి. ఈ వంశీయుల కాలనిర్ణయమునకు విక్రమేంద్ర భట్టారక వర్మ శాసనము మిక్కిలి ఉపయోగపడుచున్నది.

సుప్రసిద్ధ చరిత్ర వరిశోధకులు డా॥ మారేమండ రామారావుగారు ఇంద్రసాహిత్య తామ్రశాసనములనుగూర్చి New Light on the Vishnukundins అను వ్యాసమును Journal of Indian History Vol. XLIII, Part-III లో ప్రకటించి తమ అభిప్రాయమును తెలిపినారు. డా. మారేమండ రామారావుగారు నాకు గురుతుల్యులు. వారు ప్రకటించిన భావములతో నే నేకీభవించ లేనందుకు విచారించుచు, విష్ణుకుండిన వంశమును—విష్ణుకుండినుల కాలమును భారతిలో నేను ప్రకటించిన విధమునే పరిశీలించుచు ఈ వ్యాసమున చేర్చుచున్నాను.

ముఖ్యముగా డా. మారేమండ రామారావుగారు విష్ణుకుండినుల రాజ్యారంభకాలమును, రాజ్యవత్సర కాలమును, గోవిందవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన రాజుల విషయమునను నా వాదము సంగీకరింప లేదు. డా. రామారావుగారు విష్ణుకుండినులు (క్రీ. శ. 450 నుండి రాజ్యసాలన మారంభించినట్లు తెలిపినారు. నేను భారతిలో ప్రకటించిన గోవిందవర్మ శాసనమున విష్ణుకుండిన మహారాజేంద్రవర్మ (క్రీ. శ. 388 లో రాజ్యము స్థాపించినట్లు తెలిపినాను. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన వర్తన పింహవర్మను (క్రీ. శ. 600-630 వరకు ఆంధ్రదేశపు తూర్పుతీర

ప్రాంతమువరకు పాలించిన మొదటి మహేంద్రవర్మ తాతగా డా. రామారావుగారు గుర్తించినారు. ఈ వర్తన పింహవర్మ (క్రీ. శ. 555-575 వరకు పాలించినట్లు తెలిపినారు.

విష్ణుకుండిన వంశవృక్షమును కాలమును విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రసాహిత్య తామ్రశాసనమున పేర్కొనబడిన శక సంవత్సరము ననుసరించి నిర్ణయించినారు.³ విష్ణుకుండిన వంశమునకు, విష్ణుకుండినుల కాలమునకు సంబంధించిన విషయములను కుల్లవైముగా నిచట తెలుపుట నమంజనమనియే భావించి వ్రాయుచున్నాను.

1. భారతి. జూన్ 1965 Page 14-28.

2. భారతి జూలై 1965 Page 2-14.

3. '.... The Commencement of Vishnukundin rule has to be assigned to about the middle of the fifth Century A. D. and its end to 615 A. D.

Taking saka 488 expired, corresponding to 568-567 A. D. and the regnal years mentioned in the C. P. grants as the basis the Chronology of the Vishnukundins may be restated as follows.

Vikramendra Varman	450-458
Govinda Varman,	458-468
Madhava Varman	468-518
Vikramendra I	518-528
Indrabhattarakka Varman	528-555
Vikramendra II	555-566
Indra Varman	566-570
Madhava Varman	570-575
Govinda Varman	575-615

—Journal of Indian History Vol. XLIII, Part. III

ఇంద్రపాలనగర తామశానములవలన మనకు విష్ణుకుండిన హరియులకు సంబంధించిన నూతన విషయములు తెలియుచున్నవి. గోవిందవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామశానములవలన విష్ణుకుండిన పంశకర్త మహారాజేంద్రవర్మ. అతని కుమారుడు మాధవవర్మ. మాధవవర్మ కుమారుడు గోవిందవర్మ. గోవిందవర్మ తన 37 వ విజయ రాజ్య సంవత్సరమున వేయించిన ఈ శాసనమున సత్య సత్య త్యాగాభిజన నయ వినయోత్సాహి గుణాని సంపదా స్వయమధిగత రాజ్యాణాం సమ్యక్ ప్రజాపాలనా త్రుధితావదాత వృథుకుసారి రాజ్ఞాం విష్ణుకుండినా మమల విపుల సకలకుల తిలకేన శ్రీ మహారాజేంద్రనవమృతానంత్యేతేజ మహారాజశ్రీ మాధవవర్మకాణః సుపుత్రేణ వృతయ భుజ బలోత్సాహ ప్రభావానురాగావాప్త స్వరాజ్యేన..... మహారాజశ్రీ గోవిందవర్మకాణః.....' అని వర్ణించబడిన విష్ణుకుండినులు స్వవర్మాకమంబున రాజ్యమును పొందిరని తెలియుచున్నది. అనగా సత్యము, సత్యము, త్యాగము ఉన్నతవంశసంజాతత్వము, నయ వినయోత్సాహి నదుల సంపత్తిచే స్వవర్మాకమంబున రాజ్యమునుపొంది సక్రమప్రజాపాలనమువలన కీర్తిగాంచి అనేక దానములవలన విస్తారకీర్తి బొందిన విష్ణుకుండిన రాజశ్రీకముల నందరికిని తిలకాయ మానుడగు శ్రీ మహారాజేంద్రవర్మ సత్సత్కృత్యై మహారాజశ్రీ మాధవవర్మకు సుపుత్రుడై తన భుజ బలోత్సాహముచేతను ... మహాబోధితముగలవాడును అగు మహారాజ గోవిందవర్మ...వర్ణించబడినాడు.

ఇంద్రపాలనగర తామశానములవలన తెలియుచున్న ముఖ్య విషయములు:—

1. గోవిందవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన
1. మహారాజేంద్రవర్మ 2. మాధవవర్మ
3. గోవిందవర్మ.
2. విష్ణుకుండినులు బౌద్ధమతానుయాయులు, బౌద్ధ మతాభిమానులు. శ్రీ పర్వతస్వామి పాదాను ధ్యాలకు. క్రతుసహస్రయాజులు.
3. ఇంద్రపాలనగరము - బౌద్ధ విహారము.
4. విష్ణుకుండినుల కాలవిర్ణయమునకు సంబంధించిన విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన శకసంవత్సరము 488.

5. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ వాకాటక రాజకుమారిని వివాహమాడిన మాధవవర్మ తండ్రి. విష్ణుకుండినులు బ్రహ్మ, శ్రుత లేజన్యు కలారు.
6. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ కుమారుడు మాధవరాజు.
7. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మచే ఓడిపోయిన పల్లవ సేనాపత్య.
8. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున కాజుప్పీ సత్రపులలో ప్రముఖుడైన శ్రీ మూలరాజు.

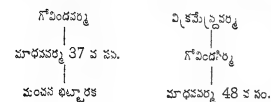
పైన పేర్కొనబడిన విషయముల నొక్కొక్క దానిని గ్రహించి విపులీకరించిన విష్ణుకుండినుల విషయమునగల సంశయములు కొంతవరకు తీరుననుటలో సందేహము లేదు.

1. గోవిందవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన 1. మహారాజేంద్రవర్మ 2. మాధవవర్మ 3. గోవిందవర్మ.

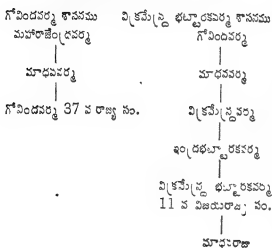
విష్ణుకుండినులకు సంబంధించిన ఆరు తామశాసనములు ఒక శిలాశాసనము ప్రకటించబడినవి.

- 1 ఈపూరు శాసనము
మాధవవర్మ
2. రామతీర్థ శాసనము
మాధవవర్మ
3. చిక్కుళ్ళ శాసనము
మాధవవర్మ
విక్రమేంద్రవర్మ
ఇంద్రభట్టారకవర్మ
విక్రమేంద్రవర్మ
10 వ సంవత్సరము
4. తుండి శాసనము
మాధవవర్మ
విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ
ఇంద్రవర్మ
విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ
14 వ సంవత్సరము

5. ఈవూరు శాసనము 6. పొలమూరు శాసనము

ఇంద్రపాలనగర శాసనములు

1. రామతీర్థ శాసనము 2. చిక్కుళ్ళ శాసనము 3. తుండి శాసనము 4. ఈవూరు శాసనము 5. పొలమూరు శాసనముల ననుసరించి శాసనములలో పేర్కొనబడిన రాజులపేళ్లు, విక్రమేంద్ర భట్టారక వర్మ వేయించిన ఇంద్రపాలనగర శాసనములోని రాజుల పేళ్లతో సరిపోవుచున్నవి. కాని విక్రమేంద్ర భట్టారక వర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ పేరు పైన పేర్కొనబడిన నాలుగు శాసనములందు లేదు. పొలమూరు, ఈవూరు శాసనములందు పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ మాధవవర్మ తండ్రిగా చెప్పబడినాడు. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాల నగర తామ్రశాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ పైతము మాధవవర్మ తండ్రిగానే పేర్కొనబడినను ఈ మాధవవర్మలు మాత్రము వేర్వేరువి చెప్పుట కనకాశమున్నది. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన మాధవవర్మ గోవిందవర్మ పుత్రుడు. వాకాటక మహాదేవిని వివాహమాడినవాడు. విశాడశాస్త్రి మేధ, రాజసూయ, వాణపేయ, పురుషమేధకతు సహస్రము లొనరించిన వాడు. మాధవవర్మ కుమారుడు విక్రమేంద్రవర్మ. వాకాటక మహాదేవి మతుడు.

పొలమూరు, ఈవూరు శాసనములందు పేర్కొనబడిన మాధవవర్మ గోవిందవర్మ కుమారుడే యైనను విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామ్రశాసనమున పేర్కొనబడిన మాధవవర్మ మాత్రము కాదు. ఈ మాధవవర్మ కుమారుడు మంచన భట్టారకడు. ఈ మాధవవర్మ జన్మాశ్రయుడు. త్రివర నగర భవన గత పరమ యువతీజన విహరణ రతి రన్య నృపతి సాధారణుడు.

రామతీర్థ శాసనము, చిక్కుళ్ళ శాసనము, తుండి శాసనము, విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర శాసనములందు పేర్కొనబడిన మాధవవర్మ గోవిందవర్మ కుమారుడు. దేవవర్మ కుమారుడగు మాధవవర్మ తన 47 వ సంవత్సరమున వేయించిన ఈవూరు శాసనమున దేవవర్మ తండ్రిగా పేర్కొనబడిన మాధవవర్మ పైన పేర్కొనబడిన శాసనములందలి గోవిందవర్మ కుమారుడగు మాధవవర్మయే కాని అన్యుడకాడు.

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామ్ర శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ మాధవవర్మ తండ్రి. గోవిందవర్మ షడభిజ్ఞవతిపాద్య దర్శనానుగ్రహమువలన సుగతసిద్ధాంతములందు గౌరవము కలిగిన వాడును నర్మలోకములకు దీర్చిన అందముతోగూడిన మహావిహారములను విర్మించుట వలన బ్రాహ్మణోపకారణనితంబగు పుణ్య సంఘరమును పొందినవాడు నై యుండెను.

పొలమూరు శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ 'అనేక నమర సంఘట్ట విజయినః పరనరపతి మకుటమణిమయూతావధూత చరణయుగళ విక్రమాశ్రయస్య శ్రీ గోవిందవర్మకాణః' అని ప్రశంసించబడినాడు.

ఈవూరు శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ 'భిషగప్రీతిపర్యతస్యమిహామధ్యాతస్య విష్ణుకుండివామావరిమితలంపర్లాకమస్య పరమ రాత్రి కస్య ప్రణత నకల సామంత స్వానేక గోహరణ్య భూమి ప్రదానస్య మహారాజస్య శ్రీ గోవిందవర్మకాణః' అని ప్రశంసించబడినాడు.

గోవిందవర్మ ఇంద్రపాల నగర తామశానమున గోవిందవర్మతండ్రి మాధవవర్మ, తాత మహారాజేంద్ర వర్మ పేర్కొనబడినారు. ఈ శాసనమును గోవింద వర్మ ఋషి 37వ రాజ్య సంవత్సరమున వేయించి నాడు. మహారాజేంద్రవర్మ వంశవరంధరగా వచ్చిన రాజ్యమున కధికారికాడు. 'సత్య సత్య త్యాగాభిజ్ఞ నయ విజయోత్సాహోది గుణగణ సంపదా స్వయమధిగత రాజ్యాణాం సమ్యక్సజాపాలాత్ప్రది తావదాతప్య దురుశ సాం రాజాం విష్ణుకుండివా మమల విష్ణుల నకల కుల తిలకేన శ్రీ మహారాజేంద్రవర్మకా' అని ప్రశంసించ బడినాడు. ఇతని పుత్రుడు మాధవవర్మ మహారాజుగా పేర్కొనబడినాడు. శాసనము వేయించిన గోవిందవర్మ 'సకలసత్కథాతాత్రాయో త్యాగితమహాబోధినిశ్చేతన మహారాజశ్రీ గోవిందవర్మకాదా' అని పరిచ్ఛేద బడి నాడు. ఇతడు మహాదేవి విహారమునకు సేవ్యావహ గ్రామమును దానము గాంచెను.

వికమేంద్రభట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ బౌద్ధమతాభిమాని. ఇతడును బౌద్ధమతానురక్తుడు. వికమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున 'వరివిషయమతి బహువకార మణరమోదరక కన్యాకాదుత మూన విహార మాదామణిభి రంకుత సకలదక్షిణావతసస్య శ్రీసాన్వక తేయ పూర్వాక పరక్షింతతి సరంపరావార మర్హ్య నిరుపమ విరాజితయా కౌస్తు భాయమాన యశో జన్మనః గుణరూప సంపద్ధి రనుగత గోవిందస్య శ్రీ గోవింద రాజస్య మూర్తికామతీం శ్రీయం ప్రత్య విష యాకృత మనోరథయా వరమభట్టారికా మహా దేవ్యా శ్రీమ ద్విన్నపుర ముచ్చై రంకత్తుకాకామ యేన సరిష్ఠిషేతే శ్రీమతి పరమభట్టారికా మహా విహరేష్ఠాది ప్రవర్తకామాన విజయరాజ్య సంవత్సరైకా దశే కార్తికామాస కృష్ణవక్షేప్తమ్యా చాతుర్దిక శార్వావరభిక్షుసంఘపరిభోగీయ సన్యాకాదాన సహిత స్సప్తక బాధా పరిహరణ ఇరుశ్శైతో వామ గ్రామో దత్తః' అని కలదు.

గోవిందవర్మపైగరి ఆభిమానము వలనను సాంపావర్మను జయించుట వలన కలిగిన సంకోషాతి శయము వలనను వికమేంద్ర భట్టారకవర్మ 'ఇరు

శ్శైతో' గ్రామమును భిక్షు సంఘములకు దానమిచ్చి నాడు. వికమేంద్ర భట్టారకవర్మ చిక్కుళ్ళ, తుండి శాసనములందు అతని ప్రసాదమహా, సీతామహా, సీత రులు మూతమే పేర్కొనబడినారు. కాని ఇంద్ర పాలనగర తామశానమున ప్రసీతామహాదగు మాధవవర్మ తండ్రి గోవిందవర్మ పేర్కొనబడినాడు. ఈ గోవిందవర్మ తండ్రి మాధవవర్మ. గోవిందవర్మ ఇంద్రపాలనగర శాసనమున పేర్కొనబడినవాడు. గోవింద వర్మ తండ్రిపేరును కుమారుడును పెట్టియుండ వచ్చును. ఈ కారణమువలన వికమేంద్ర భట్టారక వర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ - ఇంద్ర పాలనగర తామశాసనమును వేయించిన మహారాజేంద్ర వర్మ పౌత్రుడును మహారాజశ్రీ మాధవవర్మ పుత్రు డును నగు గోవిందవర్మ ఒక్కరేనని తెలియుచున్నది. కావున విష్ణుకుండిన వంశక్తా మహారాజేంద్రవర్మ యనియు అతని కుమారుడు మొదటి మాధవవర్మ, మనుమడు గోవిందవర్మ యని విశదమగుచున్నది. ఈ గోవిందవర్మ కుమారుడే వికారాశ్వమేధ క్రతుసహస్ర పాండరిక వాజపేయ పురుషమేధాదులు చేసి, విష్ణు కుండిన సామ్రాజ్యమును విస్తరింపజేసి నాటాటక రాజకుమారైను వివాహమాడిన వాడు.

2. బౌద్ధమతాను యాయులు, బౌద్ధమతాభిమానులు, వైదికమతాను యాయులు, శ్రీ పరవ్రతస్వామి పాదానుభ్యాతలు. క్రతుసహస్రయాజినులు.

విష్ణు కుండిన వంశస్థులకుడు మహారాజేంద్ర వర్మ - ఇక్ష్వాకు వంశ పతనానంతరము ఆంధ్రదేశ మును వివిధ వంశములకుల చెందిన రాజులు సారిం చిరి. అందు బృహత్పలాయన, అనంద గోత్రిక, శాలం కాయన, వల్లన వంశీయులు ముఖ్యులు. విష్ణు కుండి నులు ఇక్ష్వాకు వంశీయులకు మండలాధిపతులుగనో లేక సామంతమాండలికులుగనో వ్యవహరించుచుండురు. కృష్ణానదికి ఉత్తరమున విజయపురికి దగ్గరలో నల్లగొండమండలమున ఏలేశ్వర ప్రాంతము విష్ణు కుండిమల కావాసం లముగా మండియుండవచ్చును. మూసినదీతరమునున్న ఇంద్రపాలనగరము ఇక్ష్వాకుల కాలమున బౌద్ధక్షేత్రముగా వర్ధిల్లియుండును. మూసినది నల్లగొండ మండలమున ప్రసాదించు

చున్నది. వాడవల్లివద్ద కృష్ణానదిలో సంగమమగు చున్నది. నల్లగొండమండలములోని మార్కాపేట నుండి జనగమ వెళ్ళు మార్గమున ఫణిగిరి గ్రామమున బౌద్ధస్తూప మున్నది. ఫణిగిరి, గాజాలబండ, కొండాపురము బొడ్డుల కావన స్తలములు. కొండాపురము ఆంధ్రరాజులకాలమున అత్యంత వైభవముగా మన్ననగలము. హైదరాబాదు నగరమునకు 40 మైళ్ళ దూరమున మెదకజిల్లాలోనున్న గ్రామము. ప్రస్తుతము ఇమ్మంజిల్లాలోనున్న నేంకొండవల్లిలో బొడ్డులకు సంబంధించిన చిట్టె యున్నది. ఇమ్మంజి, నల్లగొండ, మెదక, హైదరాబాదు, మహబూబ్ నగర్, కరీంనగర్ జిల్లాలు వాడు విష్ణు కుండినులు మొట్టమొదట పాలించిన ప్రాంతములుగా యూహించవచ్చును. ఇప్పటి కృష్ణాజిల్లా విష్ణు కుండినులు తొలుత పాలించిన ప్రాంతమే. జగ్గయ్యపేట రామిరెడ్డివల్లి ప్రాంతమున ఇక్ష్వాకుల శాసనములు లభించినవి. కావున ఇక్ష్వాకుల కాలమున బౌద్ధ మవలంబించిన విష్ణు కుండినులు బౌద్ధ మతానురక్తులై యుండిరిని యూహించవచ్చును.

విష్ణు కుండిన వంశీయులలో మహారాజేంద్రవర్మ ఆతవిపుత్రుడు మాధవవర్మ పౌత్రుడు గోవిందవర్మ బౌద్ధమతానుయాయులు. బౌద్ధమతాభిమానులు. రెండవమాధవవర్మ దేవవర్మ మూడవ మాధవవర్మ వైదిక మతానుయాయులు. విక్రమేంద్రవర్మ బొడ్డుడు. ఇంద్రభట్టారకవర్మ, విక్రమేంద్రభట్టారకవర్మ బౌద్ధమతాభిమానులు. గోవిందవర్మ మాధవవర్మ IV వైదిక మతానుయాయులు.

విష్ణు కుండినులు బౌద్ధమతానుయాయులు, మతాభిమానులనుకు వారిశాసనములందుగల వర్ణనలో తార్కాణము. ఇంద్రపాలనగరశాసనము వలన ఈ విషయము తెలియుచున్నది. గోవిందవర్మ 'నకరిగిస్తరేణ భిక్షుద్విజ్ఞానాధయారకవ్యాధితదీనకృపణానోపభిజ్ఞమాన న్యాయాధిగత విభవ ధన సముదయో..... మహాబోధివత్తేన...' అని వర్ణించబడినాడు. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున గోవిందవర్మ 'షడభిజ్ఞ ప్రతిపాద్య దర్శనానుగ్రహ జనిత సుగత శాసనాభిప్రసాదస్య విలుధ భవన ప్రతికృర్తి కోభా

సముదయానేక మహావిహార ప్రతిష్ఠా సహాధిగతానస్త బ్రాహ్మణ పుణ్య సంభారస్య' అని వర్ణించబడినాడు. అట్లే విక్రమేంద్రవర్మ 'మహారాజశ్రీ మాధవ వమ్మకాః ప్రీయపుత్రస్య వాకాటకమహాదేవీమతస్య మహాకవేః వరసుసౌగతస్య' అని పేర్కొనబడినాడు.

విష్ణు కుండినులలో రెండవమాధవవర్మ, మూడవమాధవవర్మ, నాలుగవమాధవవర్మ వైదిక మతానుయాయులు.

రెండవమాధవవర్మ, మూడవమాధవవర్మ వేయించిన ఈపూరు శాసనమున 'ఏకాదశాశ్వమేధాన భృతావధౌత జగత్కర్మకస్యో గ్నిష్యే సమహాసయాజినో నేకపామస్తమ కుటమణిఖిత చరణయుగళ కమలస్య మహారాజస్య శ్రీ మాధవవర్మకాః' అనియు, విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర శాసనమున 'ఏకాదశాశ్వమేధ బహువర్ణ పౌణ్డిక వాజపేయ క్రతూసహస్రవర్మేధ రాజమాయ పురుషవేదాద్య హరహస్తపుష్పగునుష్ఠిత శ్రుతివిహితాశేష దుష్కర కన్యకాకన్యాకామస్తానస్య—' అని వర్ణించబడినాడు. మూడవమాధవవర్మ తాను వేయించిన ఈపూరు శాసనమున 'భగవచ్చీ వర్మతస్యేమి పాదానుష్ఠాతో' అని వర్ణించబడినాడు.

నాలుగవమాధవవర్మ పాలమూరు శాసనమున 'క్రతుసహస్రయాజి హిరణ్యగర్భ ప్రసూతః ఏకాదశాశ్వమేధో వభృదస్మాం' అని వర్ణించబడినాడు.

రాజులు శార్దూమతానుయాయులుగా నుండిరి. రెండవ మాధవవర్మ వాకాటక రాజకుమారిని వివాహమాడిన యనంతరము బౌద్ధమతమును వీడి, వైదికమత మవలంబించి వాకాటకరాజువలె యజ్ఞయాగాది క్రతువులు అశ్వమేధ పురుషవేదాది క్రతువు లాచరించి వైదిక మతోద్ధరణకు పాటుపడినాడు. బౌద్ధమత గురువుల యొక్కయు, నన్యోన్యనియొక్క ప్రవర్తనలో మార్పు వచ్చినది. శార్దూ సంఘారామములు అప్పటికి నిలయములైనవి. వైదికమత ప్రాబల్యము అధికమగుట వలన మాధవవర్మ వైదికమత మవలంబించి యజ్ఞ

4. E. I. Vol XVII Page 337.
5. J., A. H., R. S. Vol VI Page. 17.

యాగది క్రతువు లొనరించినాడు.

3. ఇంద్రపాలనగరము - బౌద్ధవిహారము.

ఇంద్రపాలనగరము మూసీనదియొడ్డున నున్నది. ఇంద్రపాలగుట్ట, కోట, శిథిలరూపముననున్న కట్టడములు, నాగవరము - తుమ్మలగూడెము, పతిగొండ ప్రాంతములందు కనిపించు శిథిలరూపములు, ఇండ్ల అడ్డుగులు, పునాదులు - పరిశీలించిచూడ, ఇంద్రపాలనగర ప్రాంతమున, శాసనములందు వర్ణింపబడినట్లు మహాద్భుతమైన కట్టడములతో శౌద్ధారామవిహారము లిచట వర్ణింపబడినట్లు తోచుచున్నది. అంతియేకాక, విజయపురిలో ఇక్ష్వాకువంశ మంతరించినసిమ్మట, పల్లవ, కాలంకాయన వంశీయుల ఏలుబడిలో కృష్ణకు దక్షిణముగానున్న గుంటూరు మున్నగు ప్రాంతములందు బౌద్ధమతమునకు రాజాధరము పన్నగిల్లుట వలన తెలంగాణ ప్రాంతమున బౌద్ధము వ్యాపించినట్లు భావించవచ్చును. ఇంద్రపాలనగరముననున్న మహాదేవి విహారము ముఖ్యమైనదై యుండవచ్చును. ఈ విహారముననున్న శౌద్ధమతాచార్యుడు ఫణిగిరి, గాజుల

ఐండ, కొండవల్లి, మున్నగు ప్రాంతములందున్న విహారములపై అధివత్సము నెఱపి యుండవచ్చును. పురావస్తుశాఖవారి ప్రయత్నములచే మహాదేవి విహారము బయల్పడుచున్నది ఆశించవచ్చును.

4. విష్ణుకుండినుల కాలనిర్ణయమునకు సంబంధించిన విక్రమేంద్రుని భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన శక సంవత్సరము 488.

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున 'సాష్టా శిథి చతుశ్శకే శకసతే సంవత్సరాణాంగతే' అని యుండుటవలన విష్ణుకుండినుల కాలనిర్ణయమునకీ శక సంవత్సరము 488 తోడ్పడుచున్నది.

ఇంతవరకు విష్ణుకుండినుల శాసనములందు విజయరాజ్య సంవత్సరములేతప్ప శక సంవత్సరములు పేర్కొనబడిలేదు. కావున ఈ శాసనమున కెంతేని ప్రాముఖ్య మివ్వనలసి వచ్చుచున్నది. విష్ణుకుండినుల వంశ నిర్ణయములోపాలు రాజుల పరిపాలనా కాలము కూడ నిచట పేర్కొని కాలనిర్ణయము చేయుట సముచితమని తలుతున్నాము.

మహారాజేంద్రవర్మ

(388—390)

మాధవవర్మ I

(390—398)

గోవిందవర్మ I

(398—435)

మాధవవర్మ II

(435—470)

దేవవర్మ

(470—473)

విక్రమేంద్రవర్మ

(522—528)

మాధవవర్మ III (473—522)

ఇంద్రభట్టారకవర్మ

(528—556)

విక్రమేంద్ర భట్టారక వర్మ

(556—570)

మాధవరాజు

గోవిందవర్మ II (570—573)

మాధవవర్మ IV (573—623)

మంచన భట్టారక (623—624)

సముద్రగుప్తుడు దక్షిణాపథముపై దండెత్తి వచ్చినపుడు దక్షిణభారతమున వివిధ వంశీయులు పాలించుచుండిరి. అలహాబాదు శాసనమున హరి సేనుడు సముద్రగుప్తుని దిగ్విజయము వర్ణించుచు దక్షిణాపథమున జయించిన రాజ్యములను రాజాలను పేర్కొనినాడు.

‘కానలక — మహేంద్ర; మహాకాంతారక — వ్యాఘరాజః కౌలాళక—మంత్రరాజః; విష్ణుపురక— మహేంద్ర; గిరికౌత్మారక—హిమదత్త; అరింద వల్లన—దమన; కాంచేయక—విష్ణుగోప; అవముక్తక— నీలరాజః వైంగేయక—హస్తివర్మ; పాలక్కాక— ఉగ్రసేన; దైవరాష్ట్రక—కులేర; కౌశ్యలపురక— ధనంజయ; ప్రభృతి సర్వదక్షిణాపథ రాజగహణ మోక్షానుగ్రహణనిత ప్రతాపస్మిత మహాభాగ్యవ్యు¹⁶

సముద్రగుప్తుని దక్షిణదేశ దిగ్విజయానంత రము కాలంకాయన, వల్లన, ఆనందగోత్రీకుల బలము క్షీణించుచున్న సమయమున విష్ణుకుండినులు కృష్ణానదికి ఉత్తరమున రాజ్యము స్థాపించు ప్రయ త్నములు చేయసాగిరి. విష్ణుకుండిన మహారాజేంద్ర వర్మ ఏతేశ్వరము, మిర్యాలగూడ, నల్లగొండ, భువనగిరి ప్రాంతములను తన అధికారము క్రిందికి తెచ్చుకుని ఇంద్రపాలనగరమును రాజధానిగా (క్రీ. శ. 388) ప్రాంతమున రాజ్యమును స్థాపించినట్లు హింవనచ్చును. అప్పటికి ఆనందగోత్రీకులు బలహీనులై వల్లన రాజుతో యుద్ధములు చేయుచుండిరి. కళింగులు— కాలంకాయనులు—వల్లపులు పరస్పరము కలహించు చుండుటవలన విష్ణుకుండినులు రాజ్యము స్థాపించి స్థిరపడుట కవకాశము కలిగినది.

కాలంకాయన హస్తివర్మ యనంతర మాతని తనయుడు నందివర్మ ఆంధ్రదేశాధీశుడయ్యెను. ఇతఁడు ధర్మసేధానుడు. నందివర్మ యనంతరము చండవర్మ; చండవర్మ తరువాత విజయనందివర్మ రాజయ్యెను. ఈతని కాలమున కాలంకాయన రాజ్యము క్షీణింప మొదలిడెను. అప్పుడు విష్ణుకుండిన గోవింద వర్మ విశ్వాంభించి కృష్ణాకు దక్షిణమునున్న గుంటూరు మండలమును, క్రమముగా కృష్ణా గోదా వరీ మధ్య భూభాగమును జయించి విష్ణుకుండిన సామ్రాజ్యమును విస్తృతపరచెను. అటు కళింగమున

సముద్రగుప్తుని దిగ్విజయానంతరము కాలంకాయన హస్తివర్మ పామంతులు స్వతంత్రరాజ్యముల నేర్పరచు కొనుచుండిరి. కళింగమున శక్తివర్మ రాజ్యవిస్తృతికి ప్రయత్నించుచుండెను. వల్లపులు కదంబులతో పోరాడుచుండిరి. ఇట్టి తరుణముందే విష్ణుకుండిన రాజ్యము వృద్ధిచెందుట కవకాశము కలిగెను. విష్ణు కుండినుల కాలనిర్ణయమునకు విక్రమేంద్ర భట్టా రకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన శకసంవత్సరము 488 (సామెదికగా తీసుకొనిన విధం—

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ 11 వ రాజ్య సంవ త్సరమున వేయించిన శాసనము కనుక అతడు రాజ్యము నకు వచ్చిన సంవత్సరము (క్రీ. శ. 556. తుండి తామశాసనము¹⁷ 14 వ రాజ్య సంవత్సరపుది కావున విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ కాలము 556—570 అని నిర్ణయించడమైనది. ఇతని కుమారుడు గోవింద వర్మ రాజ్యకాలము 570—573.

నాలుగవ మాధవవర్మ 48 వ రాజ్య సంవత్సరపు పాలమూరు శాసనమునుబట్టి అతని కాలము 573—623 అనియు, అతని పుత్రుడు మంచన భట్టారకు డొక సంవత్సరము మాత్రమే పాలించి నాడని (623—624) అని తెలిపినాను. విక్ర మేంద్ర భట్టారకవర్మ తండ్రి ఇంద్రభట్టారకుడు 27 వ రాజ్య సంవత్సరమున రామశ్రీర్మ శాసనము వేయించినాడు. కావున అతని రాజ్యకాలము 528—556గా నిర్ణయించినాను. విక్రమేంద్రవర్మ వృద్ధాప్యమున రాజైన వాడు కావున అతడు 522—528 వరకు పాలించి యుండవచ్చును. మూడవ మాధవవర్మ ఈపూరు శాసన మాతని 47 వ రాజ్య సంవత్సరమున వేయించి నది. ఇతని పాలనాకాలము 473—522. రాజేంద్ర వర్మ 388—390, మాధవవర్మ 390—398, గోవిందవర్మ 398—435, మాధవవర్మ 435—470 దేవవర్మ 470—473 అని నిర్ణయించడమైనది. ఐన చాళుక్యుల రాజ్యస్థాపనము ఆంధ్రదేశమున (క్రీ. శ. 610 నాటికే) ఏర్పడినట్లు చారిత్రకు లంగీకరించివారు. అప్పటికి విష్ణుకుండిన వంశ మంత

6. సముద్రగుప్తుని అలహాబాదు శాసనము. Fleet — Gupta Inscriptions, C. i, i, Vol III No. 1.

7. Hyd, Arch, series No. 8.

రించినట్లు భావించుచున్నారు. రెండవ పులకేశి 609 న రాజై దండయాత్రకు బయలుదేరెను. రెండవ పులకేశి మారుటూరు శాసనము⁸ క్రీ. శ. 616 లో నీయబడినది. రెండవ పులకేశి కొప్పరపు శాసనము⁹ వేయించుటకుముందు అనగా క్రీ. శ. 631 నాటికి కుబ్జ విష్ణువర్ధనుడు ఆంధ్రదేశమునకు యువరాజుగా లేక ప్రతినిధిగా నియమించబడినాడని భావింపవచ్చును.

కుబ్జ విష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. 641 వరకు రెండవ పులకేశి మహారాజు ప్రతినిధిగా ఆంధ్రదేశమును పాలించెను. ఆతని మరణానంతరమే కుబ్జ విష్ణువర్ధనుడు మహారాజై చిపురుపల్లి శాసనమును వేయించెను. ఈతని కుమారుడు జయసింహవల్లభుడు. విష్ణుకుండిన నాలుగవ మాధవవర్మ పాలమూరు శాసనము¹⁰, జయసింహవల్లభుని శాసనము ఒకేచోట కలిసి దొరికినవి.

పాలమూరు శాసనము జయసింహవల్లభుని శాసనము

గౌతమ గోత్రము	గౌతమ గోత్రము
రుద్రశర్మ	దామశర్మ
దామశర్మ	శివశర్మ

శివశర్మ (ప్రతిగ్రహీత) రుద్రశర్మ (ప్రతిగ్రహీత)

ఈ రెండు శాసనములలో పేర్కొనబడిన ప్రతిగ్రహీతల పేళ్లు, వారి తాత, తండ్రుల పేళ్లను గుర్తించినయెడల, పాలమూరు శాసన ప్రతిగ్రహీత కుమారుడే జయసింహవల్లభుని శాసన ప్రతిగ్రహీతయని తెలియుచున్నది. మాధవవర్మ IV శివశర్మకు గుర్రవాడి విషయములలోని పులుంచూరును దాన మిచ్చినట్లుండ, జయసింహవల్లభుడా గ్రామమునే శివశర్మ కుమారుడగు రుద్రశర్మకు స్థిరపరచినాడు. కావున మాధవవర్మ తన ఆవసానదశలో ఈ దాన మొనంగియుండును. ఈ శాసనమును మాధవవర్మ పాల్గొని పౌరమి చంద్రగోపాల నిమిత్తము గావించినట్లు తెలియుచున్నది. చంద్రగోపాలము పాల్గొనిమానమున వచ్చు సంవత్సరములు క్రీ. శ. 575; 593; 594; 612; 621; బహుశీ మలంపల్లి సౌమశ్రీరత్నగారు మాధవవర్మ పాలమూరు శాసనమును P. 474.

తన 48 వ రాజ్య సంవత్సరమున అనగా క్రీ. శ. 594 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 10 వ తేదీన వేయించినట్లు నిర్ణయించినారు.¹¹ కాని విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామశాసనము ననుసరించి మాధవవర్మ IV రాజ్యమునకువచ్చిన కాలము 573 అగుచున్నది. అప్పుడు 48 వ రాజ్య సంవత్సరమున వేయించిన పాలమూరు శాసనము క్రీ. శ. 621 వ సంవత్సరమునకు పరిపేపును.

రెండవ పులకేశి కృష్ణానది దక్షిణ ప్రాంతమును జయించి తన రాజధానికి వెడలునపు ఆంధ్రదేశమున తన ప్రతినిధిని నిలిపియుండెను. నాలుగవ మాధవవర్మ కాలము నాటికి విష్ణుకుండినుల రాజధాని బెజవాడ. పులకేశి ప్రతిస్పర్థులు కాంపిపురాశీశులు కావున వారితో యుద్ధములు చేయుచు కృష్ణానదికి దక్షిణముననున్న గుంటూరు తదితర ప్రాంతములను జయించియుండును. మాధవవర్మ పులుంచూరు గ్రామ దానమునకు ప్రతిగ్రహీత శివశర్మ, జయసింహవల్లభుడు శివశర్మ కుమారుడగు రుద్రశర్మకు పులుంచూరు అగ్రహారము నొసంగి స్థిరపరచినాడు. ఇది ఆతని ఐదవ విజయరాజ్య సంవత్సరమున జరిగిన విషయము. ఈ అగ్రహారము నతడొక విజయస్కంధా వారమునుండి పునరుద్ధరించెను. జయసింహవల్లభుని కప్పటివరకు కృష్ణానది కుత్తరముననున్న ఇప్పటి గోదావరి మండలములలోని రామచంద్రాపురము తాలూకాలోనున్న పాలమూరు ప్రాంతము వతము కాలేదని స్పష్టమగుచున్నది. విష్ణుకుండిన మాధవవర్మ IV కుమారుడగు మంచనభట్టారకుని యుద్ధమున జయించి విజయస్కంధావారమునుండి పులుంచూరు శాసనమును పునరుద్ధరించినట్లు హింసవచ్చును. ఈ రెండు శాసనము లొకేచోట దొరుకుటనుబట్టియు, ఒకే వంశమునకుండెందిన వారును - రెండు శాసనములలోని ప్రతిగ్రహీతలు తండ్రికొడుకులు కాబట్టి మాధవవర్మ క్రీ. శ. 623 వరకు జీవించియుండ

8. C. P. Inscriptions of A. P. Govt. Museum. Hyd. Vol I. Page II.

9. E. I. Vol XVIII Page 257.

10. J. A. H. R. S. Vol. VI; P. 17.

11. భారతి. ప్రమాదూత - భాద్రపదము.

వచ్చుననుట కవకాశమున్నది. అంతియేగాక మాధవ నర్మ 623 వరకు జీవించియున్నట్లు మరియొక విధముగా భావించవచ్చును. నల్లిగొండ మండలము లోని దండపాడు గ్రామమున 1335 ఫసిలీతో వాక నాణెముల దిండె లభించినది. నాణెముల తూకము 4920 తులములు. ఈ నాణెములపై నోరు తెరుచుకొని లంఘించుటకు సిద్ధముగానున్న భయంకర సింహరూపము, సింహముముందు అడ్డముగా విచ్చు కత్తియు, 'సత్యాశయ విషమసిద్ధి' అను పేరును చెక్కియున్నవి. ఈ నాణెములు విష్ణు కుండినులవి. విష్ణు కుండినుల నాణెములపై లంఘించు సింహము, పూలతోట్టి విష్ణుములు కనిపించుచున్నవి. కుబ్జ విష్ణు వర్ణముడు 624-631 వరకు ఈ ప్రాంతము వ్యాపించుకొని యుండును. అప్పుడే విష్ణు కుండి నుల నాణెములపై తన విజయ చిహ్నముగ సింహము ముందు కత్తి-తన పేరును చెక్కించుచుండును. కుబ్జ విష్ణు వర్ణము డాంధ్రదేశమును పాలించుటకు, పులకేశి ప్రతినిధిగా (క్రీ. శ. 624 లో వీరవడి క్రమముగా తూర్పుచాళుక్య సామ్రాజ్య నిర్మాత యయ్యెను.

కుబ్జ విష్ణు వర్ణముడు రెండవ పులకేశి వేయించిన మారుటూరు శాసనమున యువరాజుగా పేర్కొనబడలేదు. ఆ శాసనము (క్రీ. శ. 616 లో వేయించినది. కొప్పరము శాసనకాలము (క్రీ. శ. 631. అనగా (క్రీ. శ. 616 వరకు కుబ్జ విష్ణు వర్ణము డాంధ్రదేశమున ప్రతినిధిగా నియమింపబడలేదు. దక్షిణాంధ్రమున విష్ణు కుండినులు బలవంతులై యుండుటవలనను, తన ప్రతినిధి పరిపాలన బాగుగాలేకుండుటవలనను పులకేశి, నమరయోధుడైన తన తమ్ముడగు కుబ్జ విష్ణు వర్ణుని ఆంధ్రదేశమును పాలించుటకు ప్రతినిధిగా పంపెను. కుబ్జ విష్ణు వర్ణుని డాంధ్రదేశమునకు (క్రీ. శ. 620 ప్రాంతమున వచ్చి, (క్రీ. శ. 620-623 వర క్షాంధ్రదేశమున సుస్థిరమైన ప్రభుత్వము నేర్పరచి (క్రీ. శ. 623 లో విష్ణు కుండిన మాధవవర్మ నోడించి, బైబాడి-జగ్గయ్య పేట, నల్లిగొండ మున్నగు ప్రాంతములను జయించెను. కుబ్జ విష్ణు వర్ణునితో జరిగిన యుద్ధమున నాలుగవ మాధవవర్మ మరణించియుండును. మంచన పట్టారకుడు తండ్రి మరణానంతరము, తన యను

చరులతో గోదావరి మండలమున రాజ్య మేర్పరచుకొని, జయసింహవల్లభుని కాలమువరకు చాళుక్యులతో పోరాడును (క్రీ. శ. 646 లో జరిగిన యుద్ధమున మరణించియుండును.

5. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమున పేర్కొనబడిన గోవిందవర్మ వాకాటక రాజ కుమారిని వివాహమాడిన మాధవవర్మ తండ్రి. విష్ణు కుండినులు బ్రహ్మక్షత్రతేజము కలవారు.

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామ్రశాసనమున విష్ణు కుండినులు 'బ్రహ్మక్షత్ర తేజో భృతాం...వదధిజ్ఞ ప్రతిపద్య దర్శనానుగ్రహ...మహారాజ గోవిందవర్మకాః పుత్ర స్వేకాదకశ్యమేధ బహుమన్తర్ణ ఖిణ్ణాశీక వాణపేయ.....మహారాజాశ్రీ మాధవవర్మకాః ప్రేయపుత్రస్య వాకాటక మహాదేవీ మతస్య మహాకవే పరమ సోగతస్య.....' అని వర్ణింపబడుటవలన విష్ణు కుండినులు వల్లపులసలై బ్రాహ్మణులనియు, గోవిందవర్మ బౌద్ధ మతావలంబియై, విహారముల నిర్మించెననియు, అతని పుత్రుండు ఏకాదశశతాబ్దమేర ఖిందాశీక వాణపేయక్షత్రు సహస్ర పురుష మేధము లొనర్చిన మాధవవర్మయనియు, మాధవవర్మ కుమారుడు మహాకవియు, వాకాటక మహాదేవి సుతుడును, సుగత పితృతావలంబియు నగు విక్రమేంద్రవర్మయని తెలియుటవలన-మాధవవర్మ తండ్రి గోవిందవర్మ ఇంద్రపాలనగర తామ్రశాసనమును తన 37 వ రాజ్య సంవత్సరమున వేయించిన వాడే యని భావించవచ్చును.

6. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ కుమారుడు మాధవరాజు.

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ శాసనమువలన ఈ రాజుకు మాధవరాజును కుమారుడున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈ మాధవరాజు బలవరాక్రమ శౌర్య ధైర్య సంపన్నుడు. ఆంధ్రమైనవాడు. వంశాంకారుడు. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ జ్యేష్ఠ పుత్రుండు. మాధవరాజు ఆకాలమృత్యువువారత బడుటవలననో లేక యుద్ధములందు వీరశృంగ మలంకరించుటవలననో విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ తదనంతర మాత్రమే రెండవ కుమారుడగు 2 వ గోవిందవర్మ రాజయ్యెను.

7. విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మచే ఓడిపోయిన పల్లవ సింహవర్మ.

విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్మ ఇంద్రసాలనగర శాసనమున 'కృత్వా పల్లవ భంగపేలనబలం సింహవర్మయం పల్లవం భూత్వా వృత్త్యయదాగతః ప్రథమ రశ్మికాభిదానం పురం సాదాచ్ఛాసన ముత్తమాశ్రయ

ఇతిభ్యాతస్తదేవం నృహః సాష్టాశీతి చతుఃశృతే శకవశే సంవత్సరాణాం గతే' అని యుండుటవలన ఈ

సింహవర్మ ఎవ్వ రను ప్రశ్న ముదయించును. దా. మారే మండ రామరావుగారు సెలవిచ్చినట్లు ఈ సింహవర్మ రెండవ కుమార విష్ణువు పుత్రుడనియే భావించవలయును.

పల్లవ వంశపుక్షము

సింహవర్మ (మందికల్లు శిలాశాసనము) 290 A. D.

కుమారవిష్ణు

స్కందవర్మ I—310 A. D

బుద్ధవర్మ

వీరవర్మ

బుద్ధాంకుర

స్కందవర్మ II

సింహవర్మ II

యువమహారాజు విష్ణుగోపుడు—350 A. D

ఉగ్రవర్మ

సింహవర్మ III

విష్ణుగోప II

స్కందవర్మ III

సింహవర్మ IV

నందివర్మ

కుమారవిష్ణు I

బుద్ధవర్మ

కుమారవిష్ణు II

సింహవర్మ V. 550—566

సింహవిష్ణు

మహేంద్రవర్మ I. 600—630

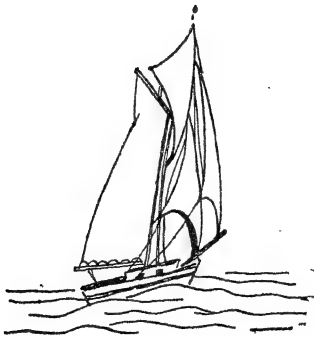
విష్ణు కుండినులు - కాలనిర్ణయము

కావున విక్రమేంద్ర భట్టారకవర్యచే ఓడి అని యుండుటవలన — సత్రపులలో ప్రముఖుడైన సోయిన పల్లవరాజు, ఆంధ్రదేశమునుకూడా పాలించిన శ్రీ మూలరాజు విక్రమేంద్ర భట్టారకునకు యుద్ధము మొదటి మహేంద్రవర్య పితామహుడు. పింహవిష్ణువు లందు పహాయవడి ఎనలేని నహాయము చేసియుండును. తండ్రి మగియు రెండవ కుమార విష్ణువుయొక్క ఇతని వంశీయులు సైతము విష్ణు కుండిన వంశీయుల పుత్రుడునైన బదవ సింహవర్యయే. కీర్తి ప్రతిష్ఠలను నిలబెట్టి సామాజ్య నిర్మాణ మునకు దోహదము చేసియుందురు.

రి. విక్రమేంద్రభట్టారకవర్య శాసనమున కాజ్ఞప్తి సత్రపులలో ప్రముఖుడైన మూలరాజు.

ఈ శాసనమున 'యేనోద్భృతా భిత్తక్పాకులస్య లక్ష్మీ రధజ్ఞుతస్మి నయన్వికమాభ్యాం ఆజ్ఞావనాభ్యాత కులవనూతః శ్రీమూలరాజః సత్రపేషు ముఖ్యః'

విష్ణు కుండినులకు సంబంధించిన పై విషయములను ఇంతకు పూర్వము ప్రకటించబడిన శాసనముల వాధారముగా తెలిపినాను. విష్ణు కుండినుల కాలనిర్ణయమునకు సంబంధించినంతవర కీ వ్యాసము కొంతైనను తోడ్పడునని భావించుచున్నాను.

ప ర్వా పి

శ్రీ చిట్టేపాళు కృష్ణమూర్తి

ప్రీతభూ! నీ వెచట నుంటివో
 ఊహ కందిన చాలు నిందుక
 రసవదాశాలతలు నాలో
 కిసలయించును పిసాళించును

చాలు నీ విట కడుగు సాచిన
 గాలివార్త రవంత చాలును
 నా మనోనందనవనమున
 నవ వసంతము కిలారించును

తొలకరించిన చాలు నొక స్మిత
 కళిక నీ రుచిరాననమున
 నిండుపున్నమి వండువెన్నెల
 నిండి గుండెలు పులకరించును

స్వామి! నీ వదధూళి లేకము
 పడిన చాలును నా శిరమ్మున
 కప్పురమ్ములు కుప్పలై పడి
 గుప్పుమను నా జీవితమ్మున

నా యెడద నీ భక్తితో నిం
 డార నేర్చిన చాలు దేవా!
 నాదు నిశ్వాసము జగత్పా
 ణము సదాగతియై రహించును

ఎట్టులో ఒక్కంత నీ మృదు
 హృది గదల్చిన చాలు స్వామి!
 నాదు హీనవిదీనగానము
 నవ్యతర సామగానమ్ముగు

లీలగా దర్శింప జాలిన
 చాలు నీ దివ్యస్వరూపము
 చూఱిచుచు నా కనులు లే
 జో విశేషము నర్కవిధులకు

నీ వదమ్ముల బట్టి విడువక
 నిలువగలిగిన చాలు తండ్రీ!
 నా కరమ్ములు కాల్యలై చె
 న్నారు నీ కృప భువి స్రవింపగ

మోతీ

శ్రీమతి ఐ. వి. ఎస్. అచ్యుతవల్లి

నా కిప్పటికింకా బాగా జ్ఞాపకం వుంది. పది వయస్సేదేళ్ళ క్రితం పంజాబ్ లోనా! ఇప్పటికీ కూడా 'మోతీ' చిన్నప్పటి ముఖం, ముద్దులు మూట గట్టేట్టుండే, ఆ పసితనపు పాలనురుగులాంటి మృదుత్వంతో అమాయకత్వం తోటికినలాడే, ఆ 'మోతీ' ముఖం కళ్ళకి కట్టినట్లు కనిపించుతోంది! అనలు 'మోతీ' అనే పేరు వా కెందుకనో, చిన్నప్పటి నుంచి అమితం ఇష్టంగా వుండేది. 'మోతీ' అంటే మంచి ముత్యం! మంచి ముత్యాలంటే నాకు, వజ్రాల కన్నా ఎక్కువ ఇష్టం! నా దుద్దులు, ముక్కుపుడకలు, మెళ్ళో ఓంటినరన హారం, అన్ని మంచి ముత్యాలవే! పెళ్ళి అయినాక మా అత్తవారు ముత్యపు దుద్దులు, ముక్కుపుడకలు తీయించి, వజ్రాలని పెట్టారు! ముత్యాన్ని హిందీలో 'మోతీ' అంటారు! ముత్యం, ముత్యాలమ్మ, ముత్తమ్మ - ఇలా పేరు పెట్టి పిలుచుకోటంకంటే, సున్నితంగా 'మోతీ' అని పిలుస్తుంటే ఎక్కువ శ్రావ్యంగా వినపడుతుంది. అంచేత నాకు మోతీ అనే పేరే 'ముత్యం' అనే దాని కన్న ఎక్కువ వాజాకుగా వినపడుతుంది. చిన్నప్పుడు నా గదిలో ఒక పిల్లకి మూడు పిల్లలు వుట్టాయి. రెండు పిల్ల పిల్లలకి నల్లనల్లని మచ్చలున్నాయి. మూడో పిల్ల పిల్ల మచ్చలు లేకుండా, తెల్లగా డూదిపించేట్లే వుంది. ముందస్తుగా దానికి 'మోతీ' అనే పేరుపెట్టాను. దానిచేత చెందేట్లేబుతో చిక్కని గేదెపాలు తెచ్చి నాకించేదాన్ని. కొంచెం పెద్దయినాక, మెళ్ళో నవ్వునిబంగారు చాయగల పూసలు కట్టాను. అది ఎక్కడెక్కడికీ తిరిగినా, రాత్తుళ్ళు నా కాళ్ళ వద్దకువచ్చి పడుకునేది. తెల్లవారి లేచేప్పుడు, కాళ్ళు తీసుకోబోయేసరికి మ్యాన్ మంటూ 'గుడ్ మార్నింగ్' చెప్పేది. లేవగానే పిల్లి ముఖం చూడ కూడదని, మా అమ్మ కేకలేసేది. కాని మా

'మోతీ' ముఖం చూస్తే నా కేమీ అయ్యేదికాదు. 'మోతీ' పిల్లల్ని పెట్టకపోయినట్లయితే మా ఇంట్లోనే వుండేది. కాని కొన్నాళ్ళయ్యేసరికి, అది పెద్దదయి, పిల్లల్ని పెట్టింది. వాటిని తీసుకుని ఎటో వెళ్లి పోయింది. నవ్వు, నా ఆదరణనీ, ఆ పిల్లలకోసం పడులుకుని, వాట్ని రక్షించుకొని పెంచుకుందుకు, మా ఇంటినించి వెళ్లిపోయింది. అది వెళ్ళిపోయిన వారం పదిరోజులుదాకా, నా కాళ్ళదగ్గర రగ్గుక్రింద పడుకుని 'గుడ్' మంటేన్నట్లే నా కనిపించేది. కొన్నాళ్ళుపోయేక, మా తమ్ముడు, చిన్నబొచ్చుకుక్కి పిల్లని పట్టుకొచ్చేడు. తెల్లగా బొద్దుగావున్న ఆ కుక్కి పిల్ల కూడా చాలా ముద్దుగానే వుంది. దానికి 'మోతీ' అనే పేరు పెట్టమన్నాను నేను. 'ఛీ ఛీ! పెదం పిల్లపేరు వా కుక్కి పెట్టటానికి వీలేదు' అన్నాడు వాడు. కాస్తేపు రాజా అని, మరో కాస్తేపు జిమ్మా అని పిలిచేవాడు. నాకు ఆ కుక్కి పిల్లన్నా సరదాగానే వుండేది. కాని నేను చెప్పినపేరు పెట్టలేదనే కోపంతో అటొచ్చి ఇటొచ్చి, కాళ్ళలో తన్నుకుంటూ పోయేదాన్ని! అది మరలాక్షసి! కాస్త కాలు తగిలి తగల కుండానే, కుంయి కుంయిమంటూ ఒక గంటదాకా అరుస్తూ ఇల్లంతా గీరుగారు మనిపించేసేది. దానితో మా తమ్ముడు, 'దానిపిల్ల ఎక్కడికో పోయిందని, నా కుక్కి పిల్లని చంపేస్తోంది అక్క!' అంటూ గోరించేసేవాడు. ఇంకొంచెం పెద్దయినాక, మా యింటి వ్రక్కన అద్దెకు దిగిన అరవవాళ్ళింట్లో, రెండు తెల్లని కుందేళ్ళు వుండేవి! వాటిపేర్లు, మోతీ, బోతీ! వాటిని వదలి నేను ఒక్కక్షణంకూడా వుండేదాన్ని కాదు! కాని అకస్మాత్తుగా ఆ కుందేళ్ళని, ఎవరదో కుక్కివచ్చి చంపిపోయింది. పాపం వాళ్ళ పిల్లలుకూడా చాలా బెంగపెట్టుకున్నారు. నాకూ బెంగవేసింది! నేను పెరిగి పెద్దయ్యాక గృహిణిగాకూడా మారేక,

‘మోతీ మోతీ’ అనే నన్నటి పిలుపు మృదుమధుర మైన సంగీతంలా వినిపించింది!

అది భాద్రపదమాసం! వర్షాలు జోరుగా కురిసి తెరిసిపోయే కాలం! క్యాల్లో నాలుగు ప్రక్కలనించీ, పిలి సీరదమేమీ అనసోపాలువడతూ ఆకాశాన్నంతా అలుముకునేవి! అంతలో చిటుకు, చిటుకుమంటూ సన్నసన్నటి జల్లులుగా మొదలయిన వర్షం, షణంతో కుంభవృష్టిగా కురిసిపోతోంది! కురిసి కురిసి విను గెల్చిపోయిన మేమీ, తమ మనస్సుల్లోని బరువు నంతా కన్నీటితో క్షాళితం చేసుకున్న వృక్షాల్లా, తేలికగా, తెల్లబోయి, సూర్యకాంతి డెచ్చదవానికి కరిగిపోతూ చిచ్చుచిన్న దూడపింజరల్లా గాభరాగా అటూ ఇటూ ఆకాశాన్నండా పరుగులేత్తుకునేవి! అంత క్షింతరీతిగా రాత్రి పినిమాచూపి రావటంనించి, ఉదయం ఏడుగంటలయితే, వేసు ప్రక్కమీంచి లేవ కుండా, అలానే దొర్లుతున్నాను. ఇంతలో ‘మోతీ, మోతీ’ అనే పిలుపు క్రింది వాటాల్లోంచి వినిపించింది! ఆ పిలుపు నా చెవిని సోకగానే, నా నిద్ర బద్ధకం అంతా ఒక్కషణంతో ఎగిరిపోయింది!

మేము వుండేది మేడమీద చివరిభాగంలో! మేడమీద మేముకాక, మా ఇంటియ్యమాన్లు కూడా వుంటున్నారు. మేడక్రింద వరసగా వాటాయీదు వాటాలు వున్నాయి! వాటాయీదు కుటుంబాలవారు అందులో వుంటున్నారు. పాఠశాలగా అవి ఎప్పుడూ భారీగా వుండవు! ఒక సాసారం భారీవేస్తారని తెలియ గానే ఇంకో కుటుంబంవచ్చి దిగిపోతూవుంటారు! అసలు భారీవేయకుండానే ఎడ్వాన్స్‌లు వుచ్చేసుకుంటూ ఆ ఇంటి వాటానను, వాస్తవ్యుల చేస్తూవుంటారు మా ఇంటివారు! మేము ఆ మేడలోకివచ్చి రెండేళ్లు దాటుతోంది! మేము ఆ కక్కడ వుంటాండాగానే, ఆ క్రింది వాటాల్లో అయిదారు కుటుంబాలు మారటం జరిగింది! ఆ మేడకి మేమే పాతకాలం మయ్యాము అన్నమాట! ‘మోతీ’ అనే పేరు విస గానే, ‘మల్లీ’ ఏదో కొత్తసంసారం, క్రింది వాటా లోనికి వచ్చివుంటుందని ప్రాసించాము. లేచి మంచం నడుంగా కూర్చోనే కిటికీలోంచి క్రిందకు చూశాము. మేము వుండే మేడకి పేర్లకాంపొందగా, గేటూ వున్నాయి. ఒకమూలగా రెండు కూరలు బున్నాయి!

కాంపొండుఅంతా వాటాయీదు బాదవేయ్లా, వాటా గాయదు రావచ్చనిచెబ్బా, రెండు పొచ్చవేయ్లా వుండే సీదగా వుంటుంది. బారంవేల్చునూమరిండా. నల్లని పెద్దచీమలు ఏలాలమూ పొడతూవుంటాయి! వానవచ్చి వెలిసాత పొచ్చతూ. లన్నీ తడిసి రెక్కలూడిపోయి క్రిందికి రాలిపోతాయి!

రావ వురిరి చెల్లమీద చేసిన కాకుటూ. పిచ్చి కలూ, ఒక పేరణగొణ ద్వచివేవ్లా, వసరికాయలన్నీతెంపి క్రిందపోస్తూ వుంటాయి పెరడు అంతా ఎండిపోయి రావోయిన బాదం, పొచ్చ అకంలతో నిండిపోయి, గెల్చరగా వుంటుంది. సాయంకాలాల్లో క్రింది వాటాల్లోంచి పిల్లలూ, నాళ్ల ప్లేహీతులయిన ఇరుగు పొరుగు ఇళ్లలోని పిల్లలూచేతి గోల్గోంగా అరుస్తూ, అటలు అడుకుంటూ వుంటారు. అప్పుడప్పుడు, క్రింది వాటాల్లోని ఇల్లాళ్లు ఆ చెత్త అకట్టి వూచీ కుచ్చి పెట్టి అంటించి, దానిమీద ఒక కుండెడు నీళ్లు కాసుకొంటూ వుంటారు. గాలి వేసవప్పుడు అ బూడిదంతా ఎగిరి పెరడంతా పరుచుకుంటూ వుంటుంది. క్రిందరాత్రి చివరి రూములో వర్షం కురిసిపెట్టుంది. ఆకాలం అంతా, బుట్టపొడలా, నీలంగా నిగినిలాడు తోంది! చెల్ల అకట్టి మురుకాకు వచ్చగా, చేయి తిరిగిన చితకారుడు రదించిన అడియారని, వర్ష ప్రకృతి చిత్రంలోలా వచ్చి కళ్లకి చల్లగా కప్పించు తోవ్వా!

ఆ సువ్రభాత సమయాన్నీ ఆ పెరట్లో ఒక మూలగా, కూరలువద్ద ఇత్తడిబాల్చీతో నీళ్లుపెట్టు కుంటోన్న-వది ఏళ్లుపైగా వుండవచ్చు అనుకునే పిల్లమీద నా దృష్టి పడింది! ఆ పిల్ల గోభిమరంగుగా వున్న చిన్నలాగూ మేనుకుంది. అంతకన్న వేరేబట్టు ఆ పిల్లనంటివాడ లేదు. ఆ లాగూకాదా నీళ్లు జేరవేయటంనించి, తడిసిపోయి, పిక్కరికి అంటుకు పోయింది. పిల్ల చక్కగా గుండులాగుంది. చామన చాయలో గుండ్రటిముఖం! పెద్దపెద్ద కళ్లు, తీరైస ముక్కు, బుల్లిమందార మొగ్గలాంటి వోరు. ముద్దుగా వుంది! గుండ్రంగా బలంగావున్న తొడకి అంటి పెట్టుకునున్న ఆ లాగూ ఆ పిల్లకి నడుండాకా లేదు! బొడ్డుక్రిందకి మూతమే వరిపోయింది! ఆ పిల్ల బాల్చీనింపుతుని, రెండు జేతులతో ఎత్తిదించుతూ,

ఎత్తలకే దింపుతూ దింపుతూనే ఎల్లానో చివరి వాటా తోనీకి పీట్లు జేరవేస్తూంది. అరగంట గడిచేసరికి ఆ పిల్లపేరే మోతీ అని విర్ధారణ అయిపోయింది! వాకు ఆ పిల్లని చూడటంపై పొలిచేయిన తెల్లపిల్ల, తెల్ల కుక్క, జిమ్మీ, తెల్లని కుందేలు పిల్లలూ భావ కానికే వచ్చాయి! వక్కగా ఆరోగ్యంగావున్న పిల్ల! అందమైన పేరు!

మోతీ పిళ్ళ పట్టుకుంటూ వుండగా ఇంకా ముగ్గురు నలుగురు పిల్లలు, అంతకు మునుపు నేను చూడని పిల్లలు, మోతీపక్కకుదేరి కబుర్లు చెబుతున్నారు. మోతీ కళ్ళు పెద్దగా గుండ్రంగా వుండే, చూసే వాళ్ళకి జాలి చూపులు చూస్తావుట్లు కనిపించేవి! మధ్యాహ్నం భోజనాలయినాక, నేను క్రిందికి వెళ్లి 'మోతీ'ని పిలువరించాను. మోతీ వాళ్ళింట్లో నేను వెళ్ళేసరికి వనివయం చేసుకోదగ్గంత పెద్ద నట్టులెవరూ లేరు! మోతీతో నలుగురు పిల్లలు ముటుకు వున్నారు!

నలుగురు పిల్లలూ ఎనిమిదినించీ, మూడు ఏళ్ళ వయసులో వున్నారు. మోతీ వాళ్ళకి పెద్ద దిక్కున్నవూ! ఆ పిల్లల తల్లి ఇందిరమ్మ, తండ్రి రాజారావుకూడా ఏవో అసీసుల్లో ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు! ఇందిరమ్మకి 'మోతీ' ఎక్కడో దూరపు వరసన పేనుకోడలు అవుతుంది! మోతీ తండ్రి ఏదో అసీసులో వ్యూన్గా వున్నాడట! ఎవమండగురు పిల్లలున్న కుటుంబంలో 'మోతీ' ఆరో ఆడపిల్ల! కడం వాళ్ళిద్దరే, మోతీ తల్లిదండ్రులుకీ మగపిల్లలు! 'మోతీ' చాలా కలవుగోలతనంగా వుండేది. ఇందిరమ్మ పిల్లలవేత చుల్లంగా నట్టుపెట్టి వళ్ళు తోమి న్నివారు చేయించేది. ఏ పూట కాపూట ఆ పిల్లల బట్టలన్నీ ఉతికే ఆరచేసేది! పిల్లల పోషణతా మోతీయే చేసేది! ఇంట్లో అంటగిల్లెలు తోమటం, పిళ్ళ జేరవేయటం, కూర వార తరిగి ఇవ్వటం, భోజనాలయ్యాక ఎంగిలి వళ్ళేలా, గిన్నెలూ కడగటం-- ఒక వసేమిటి? ఇట్లు సర్దుమూ ఆ పిల్లల చక్కబెట్టేది! ఇందిరమ్మ సన్నగా పొడగ్గా, రివట లాగుండేది! మాట యాభయ రూపాయిలు దాఖావచ్చే వుద్యోగం ఏదో చేసేది! రాజారావుకీకూడా రెండు వందలదాకా వచ్చేది! ఏవో కాంపులుండే వుద్యోగం

చేసేవాడు! మనషి పొడుగ్గా దృఢంగా వచ్చగా వుండే వాడు. అతని ముందు ఇందిరమ్మ ముక్కతూ మూలుగుకూన్నట్లు, తోస్తే నడిసోయేట్లు వుండేది! అనలే చానువచ్చారంగు ఇందిరమ్మ! ఆ సయిన నన్నటి నాజాకు వళ్ళ! దృష్టినై రాజారావుముందు ఇందిరమ్మ తీసికట్టుగా వుండేది! పిల్లలూ నలుగురూ సామాన్యంగా వుండేవారట్లు. అంత జనముద్దయిన పిల్లలకారు! ఆ కుటుంబానికంతటికీ, మంచి బట్టలు ధరించలేకపోయినా కడిగిన ముత్యంలా, 'మోతీ'యే ఆకర్షణీయంగా కనిపించేది!

మోతీకి నా వద్ద బాగా చదువయిపోయింది. ఇందిరమ్మకూడా అప్పడప్పుడు పేదవీరాదకునచ్చి నారో నాలుగు కబుర్లు చెప్పేతూ వుండేది! ఇందిరమ్మకి అసమానా 'మోతీ' గురించి పొగడటం తోనే సరిపోయేది!

'ఏదో చిన్న పిల్లని అయినా ఇల్లంతా సర్దుకుని వస్తున్నది వదివగారూ! అది వున్నది కనుక, నేను, నలుగురు పిల్లలన్నా, బయటికిపోయి పుడగ్గాం చేసుకురావటానికీ వీలవుతున్నది! అప్పసమలా నా చేతిలోని అందుకుని చేసుకునేకుంది!' అనేది.

ఇంకోసారి 'మోతీ వెళ్లి బాధ్యత మారే వదివగారూ! ఇంతలా ఇల్లు దిద్దుకునే అడపిల్ల ఎవరున్నారూ? ఈడేరగావే, రెండు మూడు నేలు ఇచ్చు పెట్టి అయినా, నాలుగు డబ్బులు వెనకే చేసుకున్న వాడికిచ్చి కట్టలెత్తాలి' అనేది. 'మోతీ' వివాద ఇందిరమ్మకి అపోయకరమైన వాత్సల్యమూ, నమ్మకమూ వుండేవి!

ఇందిరమ్మ ఇల్లా అసమానా మోతీని పొగుడుకుంటూ కబుర్లు చెప్పేవా? మోతీమటుకు ఇందిరమ్మవివాద ఏమాత్రం మంచి కబుర్లు చెప్పేది కాదు! మోతీకి వున్నది సదకందేళ్లయినా సాటితేళ్ళు పైబడిన వడుమ కబుర్లలా ముదివాసనిలా మూట్టండేది!

'మా అమ్మతో నాకు పై చదువుల చెప్పిస్తానని చెప్పి లీనుకచ్చింది! తీరా ఇక్కడకు వచ్చేక, వున్న పనిమనిషిని మానిపించేసి ఆ దాసి పనులన్నీ వాకంట గట్టించి! తీరా వచ్చేక పనులు చేయలేనివి, మొర

యించుకు కూర్చుంటే బాగుంటుందా చెప్పండి!' అంది.

'నువ్వెంతవరకు చదువుకున్నావు?' అడిగాను.

'మా వూళ్ళో వీధిబడిలో అయిదో క్లాసు వరకూ చదువుకున్నాను. తనకి సాయిలాగా ఒక పిల్ల కావాలనీ, నాకు ఎంతవరకు చదువుకోవాలనీ వుంటే అంతవరకూ తను చదువు చెప్పిస్తానని, మా అమ్మతో చెప్పింది! ఇక్కడికివచ్చి ఏడాదిపైన అయిందా? నా చదువు వూనే ఎత్తటం లేదు మా అత్త!' అంది మోలీ.

మోలీ జాబ్బు ఎక్కువగా ఎక్కువ వుండేది భుజాలమీదికి పడేట్లు కత్తిరించి వుండేది!

'ఏదిగనిస్తే పాడుగాటి జడ అవుతుంది నీకు. అదేం అల్లా పాట్లగా కత్తిరించి చేసుకుంటావు?' అన్నాను ఒకసారి.

'మా అత్త తలకు రాసుకుందుకు మానె వారని కోసారన్నా ఈయడూ! జాబ్బు పొడుగు పెరుగులే మానె ఎక్కువ పీలుస్తుందని జాబ్బు పాట్లగా కత్తిరించేసుకోమంటుంది! నేను కత్తిరించుకోకపోతే తనే కత్తిరించేస్తుంది! నాకు పెద్దజెడ చేసుకోవటం సరదా! మా అక్కలకయితే మోకాళ్ళు దాటేవరకూ పెద్దపెద్ద జడలున్నాయి!' అంది పాపం.

చిన్నపిల్లని చదువు చెప్పిస్తానని అలలుపెట్టి తీసుకువచ్చి, ఇంటి పనుల్లో రాచిరంపాన్లు పెట్టటం నాకు అకాంతి కలిగించింది! విరియని గులాబీ మొగ్గలంటి మోలీకి, అంటుల్తోమటం, బట్టలుతకటం లంటి బండపనులు చెప్పగలిగిన దాష్టీకం పీల్గా రోగిష్టిలావుండే ఇందిరమ్మకి, నలుగురు పిల్లల్ని కన్న పిల్లల తల్లి ఇందిరమ్మకి ఎల్లా కలిగిందో నా కాళ్ళర్యం కలిగించింది! మోలీ జాలి గొలిపే చక్రాలంటి కళ్లమాపులు, ఎప్పుడూ తడి ఆరకుండా అప్పుడే విమ్మకున్న పాటిజాతవు పూవులంటి మృదువైన మోలీ లేత శరీరం, నా గుండెల్లో బలంగా చెగగని ముద్రవేసుకుని ఆహోరాలాలు నన్ను వెంటాడేవి! నాది ప్రయోజనంలేని సానుభూతి కాకూడదు! నా అంతట నేను మోలీకోసం, నా కిష్టమైన పేరుగల మో కోసం ఏదన్నా పా

యం చేయగలగాలి అన్న పట్టుల నా సరనలం జ్వలించి పోయింది!

'ఇందిరమ్మ మన మనుకున్నంత మంచి మనిషి కాదు!' ఒకనాడు ఆయన భోజనం చేస్తుండగా నాందీ ప్రస్తావనగా అన్నాను.

'ఏం! వుద్యోగం చేస్తోందనా?' అన్నాడు.

నాలాంటి, ఇంటిలో కూర్చునే ఇల్లాళ్ళకి (ఆయన దృష్టిలో కూడవస్తుండకాదు) బయటకు వెళ్లి నాలుగు డబ్బులు సంపాదించుకోగలిగిన చదువుకున్న ఇల్లాళ్ళంటే జెలసీ వుట్టుతుందని, మా ఆయన అభిప్రాయం! (చాలామంది మగమహారాజుల కడే అభిప్రాయం కలగొచ్చును)

'ఛ! ఛ! అది కాదు. పాపం, మోలీని చూడండి! చదువు చెప్పిస్తానని తీసుకొచ్చింది! ఆ వంకతో ఆ పిల్లని తీసుకొచ్చి ఇక్కడ అమెగారు నేర్పిస్తాన్న విద్య ఏమిటో చూశారా? అంటుల్తోమటం, పిల్లల్ని కనిపెట్టుకుని వుండటం! చూడండి! ఎంత అన్యాయమో!' అన్నాను.

'అన్యాయ మేమిటి పింగివారం! అదీ ఒక చదువే! హోంస్టెన్సు అన్నమాట! రేపొద్దున్న ఆ పిల్ల పెద్దదయితే పనిమనుషుల్ని భరాయించాల్సిన అవసరం లేకుండా ఇల్లంతా దిద్దుకోగలదు! ఇంటి విషయాలకి పనికిరాని చదువు లెందుకు? డిగ్రీ లెందుకు? స్పెక్ట్రోవానియ, రెండు జడలూ, స్టైన్ చీరలూ కట్టుకుని తిరగటానికా! ఈ విషయంలో ఇందిరమ్మ గారిని అభినందిస్తున్నాను!' అన్నారు. నాకు చిరాకెత్తొచ్చిన మాట నిజం!

'తలకు రాసుకుందుకు మానె కూడా ఈయడట! మానె ఎక్కువ అవుతుందని, జాబ్బు కత్తిరించేసుకోమంటుంది! పాపం మోలీకి చదువుకోవాలని ఆశ! కాని ఆ పిల్లకి ఇంటికేరే సరిపోయే! ఇంక చదువుకుందుకు తీరికెక్కడుంటుంది?' అన్నాను జాలిగా.

'భేష్! పాదువుచేయటం ఇందిరమ్మ దగ్గరే నేర్చుకోవాలి! ఏ తలమానె సీసా ఇరీదు మాసినా ఆరూ, ఏడూ రూపాయిలు పెడితేకాని రావటం లేదు! బాక్స్ హాయిరీ అయితే, ఈ మానె ఇప్పుడు తగుతుంది! అవ్వడేటుగామా వుంటుంది! ఏమి

బడియా! అమె తెలివితేటలకి అర్థిక మంత్రిణి అవ్వచ్చును. కాని జాతకం కలిసిరావటం లేదు

కాబోలు! మువ్వ పున్నావు! పుష్పజాబ్బు చాంక, తెగబారెడు సవరానికి కూడా పూస్తే పుంటావు నూనెని! నీ తలకి నూనె రాస్తే జాబ్బు పెరుగుతుంది అనుకోవచ్చును! సవరానికికూడా నూనె పూస్తూపుంటావు దేనికి? ఆ జాబ్బు కూడా పెరుగుతుంది! అహ! నాకు తెలిక అడుగుతున్నా! ఆయన తీరు ఇది! ఆ వేళాకోళానికి నాకు ఏడుపు వచ్చినంతవని అయ్యింది. కాని కార్కాల్లవైపున్నాను కనుక కళ్ళమట్టు గిరుమని తిరగబోయే కన్నీరుని కళ్ళల్లోనే ఇంకించుకొందుకు వ్రయానపడి సాధించాను. ఒక్కక్షణం పూరుకుని మళ్ళీ అన్నాను:

‘హేం! మోతీని చూస్తే జాలివేస్తూంది! పోయిగా అడుతూ పాడుతూ పెరిగిల్లిన పిల్లకదా! ఆ వయసులోనే తన పాట్లు తాను పోషించుకుందుకు కష్టపడి పనిచేయాల్సివస్తోంది. నలుగురు పిల్లల్ని సరిదిద్దుకుంటూ, ఆ పిల్ల ఇంకేం చదువుకుంటుంది? అంతేత పోనీ మనింటో పుంచుకుందామనివుంది! మనింటో అయితే ఇద్దరమే కాబట్టి పని తక్కువగా వుంటుంది! తిరికేవేళల్లో చదువు నేనైనా చెబ్బాను. కొంచెం స్టాండర్డు పెరిగక, వ్రయవేటుగా ఏ థర్డ్ స్టాండర్డ్ పరీక్షకే కట్టించవచ్చును! అలా దాని భవిష్యత్తుకీ ఒక బాట ఏర్పాటుచేయవచ్చును! ఏనుంటారు?’ బితుకు బితుకుమంటూ నా మనసు లోని మాట చెప్పాను. ఆయన ఫక్కుమని నవ్వారు.

‘పిచ్చిదా! నువ్వు వకరినీ ఎంతమందిని ఉద్దరించగలవు? అంత దయగా తీసుకువచ్చి, తన పిల్లలతో సమానంగా పెంచుకోమూస్తూ ఇందిరమ్మ మీదే అది చాక్షిలు చెప్పుకొచ్చింది! ఇప్పట్నుంచీకూడా ఆ పిల్లకి తన్నిచూచి అందరూ జాలిపడాలి అనే మనస్తత్వం బాగా పేరుకొంది! నీయనా, నీ ఇంటి వసులు చేయుచుకుని, ఇంత తిండి వడయ్యగలవుకాని, నీ ఐశ్వర్యానికి దత్రత చేసుకుంటావా? ఇందిరమ్మ మీద చాక్షిలు చెప్పినది, సివీరాదమటుకు చెప్పదని రుజువు ఏమిటి! ఆ పిల్లకి యజమాని సానంతో వుండి నీవు చేయగల ఉపకారంకంటే, ఇల్లా వరోప కారంగా, సానుభూతిగా చేయగల ఉపకార మేదైనా

వుంటే చేయి! యజమానిస్థానం నువ్వు తీసుకున్న సుర్వాడు, ఆ పిల్ల మనసులో నీ పట్లవున్న కృతజ్ఞత మాసిపోతుంది! ఆ పిల్ల కళ్ళకి నీవు మరొక ఇందిరమ్మలా కనిపించుచావు. అంతే!’ అన్నాడు. మోతీని మా ఇంటో పుంచుకోవటం ఆయనకి ఇష్టం లేదని తెలిసింది.

‘రోజూ మధ్యాహ్నంపూట నన్నూండు మోతీ! ఎక్కాలా హిందీ నేర్చుకుందుకాని!’ అన్నాను. అప్పు ట్నింటి మోతీ రోజూ మధ్యాహ్నం మా ఇంటికి వచ్చేది. మొదట్లో ఒకటి రెండు రోజులపాటు, నాలుగోవక్కిం, హిందీలో క గుణంతం శ్రద్ధగా చదివి దిద్దుకునేది. రానురాను తనకి అవి రావటంలేదని, ఇంటో వని తీరటంలేదని, చదువుకేవలం ఎగ గొట్టేది! మా ఇంటో ఏవన్నా ఫలారాలు చేసుకుంటే పెట్టేదాన్ని! మేడ దిగకుండానే తినేసేది! నలుగురు చిన్నపిల్లలున్నారకదా—వాళ్ళకి కాస్తన్నా పెట్టేదికాదు!

‘వాళ్ళా వసినాళ్ళకదా! వాళ్ళని కూడా పిల్లిపెట్టు!’ అనేదాన్ని.

‘వాళ్ళకేం మాయరోగమా! పీకనిండా అన్నం తిన్నారా? వాళ్ళమ్మ వాళ్ళ ఫలహారాలకేసమని అర్థ రూపాయి ఇచ్చిచెబ్బింది రోజూనూ! నేను కొని పెడుతున్నా!’ అనేది. నా అంతట నేను ఏదో ఒకటి చేసిపెడుతూనే వుండేదాన్ని! అదికాక రోజూ ఏదో వకటి అప్పులు పట్టుకెళ్ళూ వుండేది. ఒక పావు మైదా అనీ, ఇంకో పావు శనగపిండి అనీ, ఒక గిన్నెడు డాల్డా అనీ, ఇల్లా రోజూ ఏదో ఒకటి ఇందిరమ్మ ఇమ్మన్నదని అడిగి పట్టుకుకెళ్ళూవుండేది! కొన్నికొన్ని సామాన్లు తిరిగి ఇచ్చేది. కొన్నిసామాన్లు తిరిగి ఇచ్చేదికాదు!

‘మోతీ! వాళ్ళు ఆ ఇంటికి వచ్చేక, మేము ఆ పూళ్ళో ఆరునెలలు మాత్రమే వున్నాము. మా వారికి బ్రాన్స్ ఫర్ అవటంనింది మేము ఇంకో వూరు వెళ్ళిపోయాము. మేము వెళ్ళిపోతూంటే ‘మోతీ’ దిగాలుగా ఏంచుంది. నేను అయ్యడు రూపాయలు ఆ పిల్లచేతిలో పెట్టాను!

రెండేళ్ళు గడిచాక మా బంధువుల ఇంటో

పెరిగియులే, ఆ పూరు వెళ్లటం తటస్థమింది. అప్పుడు మేము వుండే ఆ మేడకి కూడా వెళ్లేను. మా ఇంటిని వచ్చి చాలా మర్యాద చేసింది. ఆమెని 'మోతీ' గురించి అడిగాను. ఇందిరమ్మ వుద్యోగం మానేసిందట! రాజారావుకి మంచి ప్రమాదం వచ్చిందట! రెండు నెలలు క్రితమే ఇంకొక పూరు ట్రాన్స్ఫర్ అయి వెళ్లారుట! ఇంటిని చూపారు.

'మోతీ బాగా వుందా? బాగా ఎదిగివుంటుందనుకుంటాను' అన్నాను.

'బాగా పాడుగిడిగింది! వోటీలు వేసుకుంటోంది! ఆ ఇందిరమ్మ ఎంత బాగా పెట్టివా, అదే ఇర్రామోతాని, ఆ పిల్ల ఇరుగిళ్లకి పొరుగిళ్లకి వెళ్లించి లేపు, ఇది లేపు అని అడిగితెచ్చుకోవటం మానేది కాదు! ఆ ఇందిరమ్మ ఎంతో దేవుణ్ణి పాపం!' అంది ఇంటిని చూడ!

'ఎదిగే పిల్లకదా! నవజంగా అర్థవంతమయి పిల్ల! ఆకలికి ఆగలేక అడిగివుంటుంది!' అన్నాను. ఏది పెట్టివా ఆ పూరావురుమంటూ తినేసే జాతికళ్ల మోతీ నా గుండెల్లోంచి ఒక్కసారి తొంగి చూసింది!

'ఇందిరమ్మ అంత కక్కుర్తి మనిషి కాదు వుండే! కడుపునిండా తన పిల్లలతో సమానంగా పెట్టింది తోజనం! అయిదు గురికి సరిపడగా మధ్యాహ్నం ఫలకాలకి డబ్బు లిచ్చేది! ఇది ఏంకేసేదో తెలుసునా! ఆ డబ్బులన్నీ పెట్టి తను కడుపునిండా, హోటల్లోనడి మెక్కేసేది! ఒక అబ్బా, బేడో పెట్టి కాలపుకనగో, వేరుకనక్కాయలో కొని, ఆ పిల్లల ముఖాన్ని వడేసేది! ఆ కుర్రచెధవలు అవే నమలు కుంటూ కూర్చునేవారు! పిల్లల్ని ఏమిమార్చి తీసుక వెళ్లమని డబ్బులిస్తే ఆ డబ్బులూ అల్లానే తను తినేసేది! సినిమా వదిలే టయిముండాకా ఏ పార్కులోనో పిల్లల్ని పెట్టుకుని కూర్చుని సినిమాచూడ లోంచి, జనం బయటకు రాగానే తనూ పిల్లలని తీసుకునివచ్చేది! కొంచెం జ్ఞానం తెలిసిన పెద్ద పిల్లలు, అమ్మతో చెడ్డమనింటే, వాళ్లని గిడ్డ రక్కి హంసించేది! దానికి భయపడి, ఆ పిల్ల చెధవలు కక్కురుమనేవారుకారు! పైకి అల్లా వుంటుంది

కానీ, 'మోతీ' వుత్త వాతిముచ్చుముండ!' అన్నారు. అనిద. 'మోతీ'ని అల్లా విమర్శిస్తూంటే వాకు కష్టం తోచింది! 'మోతీ' అమాయకపు పిల్ల! రోజల్లా చాకరీ చేసేది కనుక, కాస్త అచిలి ఎక్కువగానే వుండి వుంటుంది! దానికి ఇంత కఠినమైన మాలలు పడాలా!

'అన్ని తెలివితేటలున్న పిల్లలా కన్పించే కాదండీ మోతీ!' అన్నాను బాధగా. కుర్రపిల్ల కడు పాకలికొద్దీ ఏదో తింటే, దానిని సీతబుద్ధి క్రింద జమచేస్తా! ఆకలి ఎరుగని అజీర్తి వ్యక్తులు?

'అమ్మమ్మ! అది రావగాముండనంటే! దాని దెంత ఆకలి! దానిది కడసా, కాలింగ మడగో కాని, ఒక్కరోజున్నా ఆ పిల్ల చెధవలకి సరయిన ఫల హారం తెచ్చిపెట్టేదికాదుకదా! ఆ పిల్లలు సరయిన పోషకాలేక 'గిడుగు'మంటూవుంటే, ఇది తెలిసి రోజురోజుకీ అడిగివెందిలా బరిసపోయేది! ఇంక ఈ ముండ ఎదిగాక, ఆ రాజారావు ఇందిరమ్మకన్న పెండ రాజే అభీమనించి ఇంటికి రావటం ప్రాంథించాడు! పెద్దబెడా, చాతీమీదకు నగానికి తక్కువ వెడల్పుగా వోటీ వేసుకుని, మామయ్యగారూ, మామయ్యగారూ అంటూ అతగాడి కూడా తిరుగుతూంటే వాకు మాచెడ్డ పిగ్గేసేది!'

'మీ కందుకు మధ్యన సిగ్గు?' అందామనుకుని వాతికి కట్టేసుకున్నాను.

'మా రాజగారు ఇంట్లో వున్నాడంటే చాలు! జడ ముందుకువేసుకుంటూ చకచకా మేడమీదకు వచ్చేసేది! వెధవకళ్లు జాలిగా త్రిప్పుకుంటూ మాట్లాడుతూంటే చదువులో మగపిల్లలు వలతో పడటం ఎంతసేపు చెప్పండి! అందులో ఈ సినిమాలు చూసారా! ఎంతసేపూ ప్రేమించుకోదలూ, తోటలమ్మటా, దొడ్లమ్మటా ఒకళ్లవెంట ఒకళ్లు పరుగులు పెట్టుకుంటూ కెచ్చుమంటూ పాటలు పాడుకోదలూకప్పు, కాస్త సీతీ నియమాలా చెప్పేది ఏమన్నా వున్నాయో! ఇందిరమ్మతో కచ్చితంగా చెప్పేసేను! 'నీ వుద్యోగం వూళ్ళో! - ముందు నీ భర్త సంగతి చూసుకోవే, పిచ్చిరండకానా! వాలుగు, రోజులు గడిచాయంటే నువ్వు,

పిల్లలూ, వా బొందో అంటూ రోడ్లబట్టుకుని బయటకు నడివ్వాలనిదే! ఏ సంసారం అంతా 'మోతీ మూలో' అయిపోతుంది, మువ్వ కానుకో కుంటేను.' అని చెప్పాను. ఎనివో ఇందరమ్మ వుద్యోగానికి రిజైన్ ఇచ్చేసింది. ఇక్కడ్నుంచి వెళ్లి సరికి ఇంకా మోతీ వదలలేదు వాళ్ళని. ఇప్పు డింకా వుందో వెళ్ళిపోయిందో మరి! అన్నారు ఇంబావిడ. నేను ఎంత గింజాకున్నా వా మనోయవనికవూడ, ఆకలి చూపుత పెద్దకళ్ళు, వడకొండేళ్ళ 'మోతీ'యే కాని, యవ్వనాన్ని వింపుకుంటూ, కోర్కెలవెంట పరుగులు తీసే చైతన్యమూర్తియైన 'మోతీ' వచ్చి వింటో లేకపోయింది!

తర్వాత నాలుగయిదు సంవత్సరాలు గడిచాయి. మేము తలోగా రెండు మూడు వూళ్ళు మారేము. ఒకసారి మేము ఎక్కడ్నుంచో వస్తాండాగా, బస్సు స్టాండ్లో కనిపించింది మోతీ. ఎర్రటి చొక్కబారు ముతకపీరలోపున్న మోతీని నేను గుర్తుపట్టలేదు! తను నన్ను గుర్తుపట్టి వలకరించింది. 'బాగున్నారా రాధమ్మగారూ! నేను మోతీని! చుట్టిపోయేరా?' అంది. నేను గుడ్లవచ్చింది నిలబడ్డాను. 'మోతీ' అట్టు వత్తుగా, మోకాలిమడతదాటి పెరిగింది. చెవులమీదకు కప్పేట్టు జుట్టుజార్చి, వదులుగా వాలడ నేనుకుంది. తలనిండుగా చామంతి పూలున్నాయి. అయిదడుగుల నాలుగండుకాల మీదు గదిగింది! గుండ్రటి జబ్బరతో, చేతికి కంటికి నిండుగావుంది మోతీ!

'కులాసాగా వున్నావా? మీ అత్తయ్యగారూ పిల్లలూ బాగున్నారా? ఇప్పు డేవూలో వుంటున్నారా?' అని అడిగాను.

'అం! అంతా బాగున్నారు. పిల్లలంతా మృచ్ఛల్లో జేరారు. ఇందరమ్మ ఉద్యోగం మానేసింది! రాజారావుగారికి ప్రమోషన్ వచ్చింది! ఉద్యోగం మానేసి ఇంట్లో కూర్చున్నాక, మా అత్తయ్యకి భలే అనుమానం పిచ్చిపట్టుకుంది! ఈ చిత్రం చూడండి రాధమ్మగారూ! మా అత్తయ్యకి అనుమానం ఎక్కువయి వన్ను కూర్చున్నా వింటున్నా ఒకటే సిద్ధించిపోసింది! మా మామయ్యగారికి చూడబోతే 'షినిగోవెల్' దగ్గర్నుంచి, బూట్ల పాలిష్

చేయటంనించి, బాత్ రూంలో సాపూ, టవలూ పెట్టటంనించి, అన్నీ వేసే చేయారల్లవచ్చేది! ఒక్క షజీగ, తను అసీనునించి రాగానే నేను ఎదురుగా కవచదకపోతే 'మోతీ ఏది?' అంటూ అడిగేసేవారు! పోనీ ఆయనకి కావాలైన వసులన్న ఇందరమ్మత్త చేసుకోగలదా అంటే - మూడుకాళ్ళ ముసలమ్మలా కూర్చున్నచోటినించి లేవలేకుండా వుండేది! చలాకీగా నాలుగు వసులూ చిన్నప్పట్నుంచి చేసేవున్నదాన్నికనుక, ఆయనకి ఏమి కావాల్సివచ్చినా, నన్ను పిలిచేవారు! దానితో మా అత్తమ్మ వూహ రుంజుకునేమేది! వివరికి ఆ అనుమానం ఎక్కువయిపోయి, నన్ను పనిలోంచి తీసేసింది! చూడండి! ఆ ఇల్లాలు చదువు చెప్పిస్తానని కొవ్వాళ్ళు, మంచినీలబంధం చూపి పెళ్లి చేస్తానని కొవ్వాళ్ళు బులిబుచ్చికలమాటలు చెప్పి, వాచేత అడవాచాకీరి అంతా పైపా ఇర్బుచేసి పైచునిపివి పెట్టుకోవసుసరలేకుండా చేయించుకుంది. చివరికి ఇంట్లోంచి పైపాఅన్నా చేతులో పెట్టుకుండా వెళ్ళగొట్టేసారు!'. దీనిగా అంది మోతీ!

'మరి ఇప్పుడెక్కడుంటున్నావు? మీ వాళ్ళింటికి వెళ్లిపోయేవా?' అన్నాను.

మోతీ నవ్వింది! ఆమె కళ్ళు తళతళా మెరిసాయి!

'మావాళ్ళింటికి వెళ్లి ఏం బాముకుంటాను? నావయిన అయిదుగురక్కలున్నారు! వాళ్ళకే ఒకదారి మావలేక మావాళ్ళు తంటాలు పడుతోంటారు! ఇక నేనుకూడా వెళ్లి వాళ్ళ వెల్లిమీద కెక్కటం ఎందుకూ? ఒకపూటవుంటే ఇంకోపూట వస్తులు పడుకుంటారు వాళ్ళు! మా నాన్న ప్యూర్ వుద్యోగం లోంచి రిటరయినాడు! వాళ్ళకి కడుపులు నిండ బానికి రూపాయలు మూటలు కట్టుకుని కూర్చోలేరుకదా! మా అక్కలు ఎవరిళ్ళల్లోనో పనికి కుదురుకునివుంటారు! ఇక్కడ చేవేదో చదువులు చదువుకుని వుద్యోగస్థులారి నవుతానని, వాళ్ళు వూహించుకుంటారు. వాకిక్కడకు వచ్చినందువల్ల పంటబట్టిన విద్య అంటు లోనుటం, బట్ట లుత కంటం! అలవాటు అయిన సంస్కారం, ఏదో ఒక విధంగా కడుపు నింపుకోటం! ఈ నిజ జీవితం

వాళ్ళకి తెలియవలసి, వేసన్నా సుఖపడుతున్నానన్న వాళ్ళ భ్రమని ఎందుకు మట్టిచేయాలి?' అంది మోతీ!

నిజంగానే మోతీ చాలా ఎదిగిపోయిందనిపించింది నాకు! వాస్తవిక జీవనానికి ప్రతీక మోతీ!

'అయితే మరి ఎక్కడుంటున్నావ్!' అన్నాను.

నల్లగా పొడుగ్గా వున్న మనిషి ఒకడువచ్చి, అరటివళ్ళు చామంతివూలా వున్న ప్లాస్టిక్ వైర్ నంచి ఒకటి మోతీ చేతికిచ్చి

'ఇంకా బిస్కనచ్చేది కావడం శ్రేయ!' అంటూ నిండున్న చోటనే తుళుక్కుమని వమలుతూన్న కారా కిళ్ళని వుమ్మేశాడు. దుబ్బలాంటి క్రాఫింగ్! నల్ల కళ్ళద్వారా చారల పైజామాలనుంచి అల్లిక చిన్ను కన్నబడుతోన్న పల్చని, తెల్లని వాయిల్ లాల్చీ! అతని వేషం అంతా నాకు అదేలా అప్పించింది.

'ఇతనితో ఈవూరు వచ్చేసాను! సినిమా హాల్లో గేటుకివరకే చేస్తున్నాడు! మువ్వయ్య రూపాయి తిస్తారు. నేను హోటలు అకౌంట్లో వప్పు రుబ్బలానికి కుదిరాను. రోజుకి తిన్నంతా టిఫెన్లు పెట్టి రెండు రూపాయిలు ఇస్తారు!' అంది మోతీ!

'ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు?' అన్నాను.

'అతని చెల్లి పెళ్లి రాత్రికి! ప్రక్కవూరే! వెళ్తున్నాం' అంది!

అనుకోకుండా తర్వాత నాలుగయిదు సంవత్సరానికి ఇందిరమ్మ కన్పించింది. ఆ మాటా ఈ మాటా అడిగాక, మోతీ గురించి అడిగాను. ఇందిరమ్మ బాధగా నిట్టూర్చింది!

'చూడండి వదినగారూ! నా డబ్బు పోసి, రయిపోయింది! కన్నుపిల్లలా చూసుకున్నాను. నా పిల్లలతో సమానంగా బట్టా పాతా కొని వడేసే దాన్ని! అయినంటిపిల్లకదా! ఏదో దానికి తగ్గ సంబంధం చూసి ముడిపెట్టిద్దామనుకున్నాను.

ఏదో నాకు చేతిక్రింద పొయ్యిలా వుంటుందని తీసుకోచ్చి పెంచాను! బుద్ధి: కర్మానుసారీ! అని దాని బుద్ధిలన్నీ పాడుబుద్ధులయి కూర్చున్నాయి! చదువు చెప్పిద్దామని మేష్టర్ని పెట్టాను! రెండు నెల్లు

గడిచినా, 'ఆ,' దిద్దలేదుట! ఇంకేం చేస్తాను? పోనీ కుట్టువని వేర్బుకోకూడదా అంటే, నేను ఆ మిషన్ తొక్కలేను. వా కాళ్ళు వొప్పలు పెడతాయి అనేది! పోనీ, ఏదయినా తగిన సంబంధం చూసి పెళ్లి చేద్దామని, వాకబు చేస్తూనేవున్నా! ఇంకలో హోటల్లో సర్వరుపనిచేసే 'చిన్నారావు'ని తీసుకుని చెప్పిపెట్టుకుండా ఎటో వెళ్లిపోయింది! పోనీ అతన్నే పెళ్లి చేసుకుంటానని చెప్పితే మేము కారంటామా! సంసారం పెట్టుకుండుకు, రెండు మూడు వందలు సద్దుదుము కదా! ఏం తిప్పులు పడుతోందో! నాని నాలుగయిదు వీరలు పట్టుకుపోయింది! అని ఎన్నాళ్ళు వస్తాయి చెప్పండి! మంచితనంగా చెప్పి వెళ్లితే, ఏదాది కేదో విధంగా ఒక వందరూపాయిల సొమ్ము ముట్టు చెప్పుదుము! దొంగలాగా పారిపోయింది! ఇంక మళ్ళీ ముఖం ఎల్లా చూపెట్టుతుంది? దాని ఇర్రు అదీ! ఇందిరమ్మ కళ్ళముట్ట పిళ్ళు తిరిగాయి! నా కాలర్యం వేసింది. 'మోతీ'ని అనుమానించి వెళ్ళగొట్టిన ఇందిరమ్మలా ఆమె మాట్లాడలేదు! ఈ వికార ప్రపంచంలో యవ్వనంలోవున్న ఆడపిల్లడే అవమానాలన్నీ తలుచుకుని కుమిలిపోయే మాతృమూర్తిలా మాట్లాడింది ఇందిరమ్మ!

'వాళ్ళ కన్నవాళ్ళ దగ్గరకు వెళ్లిపోయిందేమో!' అన్నాను.

'దానికి ఈ లోకంలో నా అని చెప్పుకోగలిగే బంధువుని నేనే! దాని తల్లి తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయారు! చనిపోతూ చనిపోతూ, దాన్ని వడేర్లవరకూ పెంచిన అమ్మమ్మ నా చేతికి అప్పజెప్పింది, నా కర్తవ్యం నేను నిర్వహించలేకపోయేను, వదినగారూ! మాలో ఎక్కడో లోపంవుంది! అందుకనే మోతీ ఇల్లు వదిలి బీరువులా పారిపోయింది! మేము ఎంత ప్రేమగా చూసినా 'మోతీ' మా ప్రేమని నమ్మలేక పోయింది!' అంది ఇందిరమ్మ!

తల్లి తండ్రులులేని అనాధ మోతీ అని నా కిప్పడే తెలిసింది!

'తనకి తల్లి తండ్రి తోబుట్టువులూ వున్నారని వెప్పేది మాతో!' అన్నాను.

'ఏమిటో! అందరికీ తలొక మాదిరిగానూ వెప్పేది. అమాయకురాలు!' అంది ఇందిరమ్మ.

ఆ రోజు బస్టాండ్‌లో కన్పించిన సంగతి, కూడాపున్న యువకుని సంగతి చెప్పెను.

'సల్లగాపున్నతను అయితే చిన్నారావు కాదు! చిన్నారావు నాయుళ్ళబ్బాయి! వచ్చగా వుండేవాడు!' అంది ఇందిరమ్మ.

'మోతీ' గురించి రోజురోజుకీ క్రొత్త విషయాలు తెలుస్తున్నాయే అనుకున్నాను. చివరికి మోతీ వదేళ్ళ పిల్లవుట్టించి కట్టుకథలు చెప్పి, నలుగురి వల్లా సానుభూతి పొందటం అద్భుతంగా నేర్చుకుందన్నమాట! చిత్రమయిన పిల్ల అనుకున్నాను!

వచ్చేదేళ్ళు పూర్తి అయినతర్వాత విన్నసాయం కాలం ఎంపొరియంలో కన్నడింది! 'మోతీ'ని మర్చి పోదామని ప్రయత్నిస్తుండగానే మళ్ళీ కన్నడుజూంటుంది మోతీ! చాలా పాషనబుల్ గావుంది! నైలక్స్ చీర! రెండు జడలు! చెప్పిరికి పెద్దరింగులు, చేతికి స్పెక్టల్ వాచీ. నవ్వునటుకు మర్చికలేదు పాపం! నవ్వుతూ 'బాగున్నారా!' అంది.

'హూ!' అన్నాను. తన జీవితం ఎల్లా గడుస్తోందో నేను అడగదల్చుకోలేదు! కనవడతొందిగా! ఇంకా అడగటం, అన్నీ చెప్పించటం దేనికి? ముంజేతి కంకడానికి అదం అవసరం ఎందుకు?

వాలుగూడు చీరలు, జాకెటుపీసులూ తీసుకుని మూడువందలు రూపాయలదాకా బిల్లు చెల్లించింది!

'ఈ వూరికి వచ్చేరా! ఎన్నాళ్ళయిందీచ్చి! మేము ఈ వూళ్ళోనే వుంటున్నాము! మావారు ఇక్కడ బిజినెస్ చేస్తూ స్థిరపడిపోయారు! గాంధీభవన్ కి ఎదురుగా వున్న నందులో వుంది మా ఇల్లు. అటుకేపి ఎప్పుడన్నావస్తే మా ఇంటికి రండి!' అంది మోతీ!

'అల్లాగే' అన్నాను! ఇంతలో 'మోతీ'కనం వాళ్ళాయిన వచ్చేదు! పొడుగ్గా బలంగా వున్నాడు! తుట్ట పెదవులు! గుబురుమీసాల! గోల్డ్ లు సేమ్ కళ్ళ జోడు! చేతికి ఖరీదయిన వాచీ! జరిపించే బంగారీలా కట్టుకున్నాడు! పైన తెర్లిన్ షర్టు వేసుకున్నాడు. ఆతన్నీ చూస్తూనే—

'హాల్లో పొన్నా!' అంటూ ఈయన సలోషంతో కానిరించుకున్నంత పనిచేశారు.

'ఇతను నా బాల్యమిత్రుడు. క్లాన్ మేటు. పొన్నుసామి! ఈమె నా భార్య రాధమ్మ!' అంటూ ఒకరికొకరి పరిచయం చేశారు!

'మోతీ' ఇతన్ని ఎల్లా వట్లో వేసుకుందా అని ఆలోచిస్తూనే ఇంటికి వెళ్ళిపోయేను.

'పొన్నుసామి కిదివరకు పెళ్ళి అయ్యిందా!' అన్నాను ఆశునతో!

'నా కన్న ముందే అయ్యింది వాడికి పెళ్ళి! అయిదారు గురు పిల్లలుకూడా వున్నారు! మరి 'మోతీ' ఎలా దావరించిందో వాడికీ!' అన్నాను.

'హానీలేండి! మోతీ గురించి ఏమీ చెప్పకండి ఆయనతో!' అన్నాను.

'మోతీ' పేరు నా కిష్టం! మోతీ చిన్నప్పట్నుంచి, అబద్ధం కుప్పలా పెరిగింది! ఎందువల్ల మోతీకి అబద్ధాలు అలవాటు అయ్యాయి! దానికి మనం జవాబు చెప్పుకోలేమేమో! తనకి కావల్సినవి ఇందిరమ్మ నమకూర్చలేదనే అవసరమే! తన్నీ తనే నింబెట్టుకోవాలనే ఆజ్ఞ తప్పిన ఆవేదనతో కూడుకున్న ఏకాకితనం, 'మోతీ'ని అబద్ధం జీవితాలపాలు చేసేయి! గాత్రీ పుట్టి ధూళికి పెరిగే 'మోతీ' లాంటి స్త్రీలు ఈనాటి వాగరిక సమాజంలో వేరీకు వేలు వున్నారు! కాని వాకు ఆ స్త్రీలందరి జీవితాలూ పరిశీలించేంత తీరుబాటు లేదు! నా క్లావర్స్ న స్త్రీ 'మోతీ'! ఆ పేరు నా కిష్టం! స్వచ్ఛతకి, ధనశతకి చిహ్నం 'మోతీ'! తెల్ల కుందేలుపిల్లా, తెల్ల కుక్క పిల్లా, తెల్ల పిల్లి పిల్లా—వీటన్నిటికంటే నేను జీవితాంతం మరువలేని రూపం నా చిన్నారి మోతీది!

నాకు బాగా జ్ఞాపకం వుంది ఇప్పటికీ! చావనచాయలో గుల్లడటి ముఖం! జాలిగొలిపే పెద్ద కళ్ళు! తీర్చిన ముక్కు! బుల్లివోరు! అరటిదూలు లాంటి వట్లు! ఆ మోతీకి,

'లివ్స్ ట్ క్' పెదలూ, వయ్యాలాల వంపులు ప్రదర్శించే శరీరమూ, చదుక్కుగాచూసే పెద్ద కళ్ళూ, ఎప్పుడూ బద్ధకంగావుండే సోమరితనమూ, ఈ మోతీకి వహనం లేదా వుంది!

ఆ మోతీని మర్చిపోలేను!
ఈ మోతీని మర్చిపోవటానికి ప్రయత్నిస్తాను.
ఆ మోతీని అభిమానించకుండా వుండలేను.

ఈ 'మోతీ'ని అవమానించకుండా వుండగలందులకు ప్రయత్నిస్తాను!

ఆ మోతీ ఇక కన్పించదు!
ఈ మోతీ కన్పించకుండా వుండాలన్నావుండదు తన జ్ఞాపకాలను తప్పుకుంటూ కన్పిస్తేనేవుంటుంది!

బుచ్చిబాబు

శ్రీ రామమోహనరాయ్

తెలుగు పాద్యులకి బుచ్చిబాబు ఏమిచ్చాడంటే ఎన్నో కథలు, కొన్నిసార్లు, మరెన్నో వ్యాసాలూ, ఒకేఒక్క నవల, చివరగా కొంత కవిత్వమూ ఇచ్చాడని సూక్ష్మదృష్టికి తోస్తుంది. బుచ్చిబాబు నవల రచయిత? కథకుడా? లేకపోతే వ్యాస రచయిత? కవియూ? అనే ప్రశ్నలొస్తే కవి యనే వాళ్ళెక్కువగా ఉండలేమోగాని మిగిలినవన్నీ ఎవరి ఆధినులనుబట్టి వాళ్ళు నిర్ణయిస్తారు. చింతనకు ప్రాధాన్యమిచ్చేవాళ్ళు మాత్రం బుచ్చిబాబు జీజ్ఞాసువు, సౌందర్యోపాసకుడు, వేదనాశీలి, సౌందర్యక్షీణత భరించలేని కళాశీలి, జీవిత స్వరూపాన్ని వివిధ కోణాల్లో దృశ్యించి, చిత్రించి ప్రదర్శించిన తత్వవేత్త అని అనుకోవచ్చు. అప్పటినుంచి మంచి బుచ్చిబాబు నవల రచయిత. 'తెలుగులో ఉన్న ఉత్తమ నవలలో చివరకు మిగిలేది' ఒకటి. పాత్రలన్నీ జీవితో నిండినవే. వర్ణనలు చెయ్యటంలో అతడి కలలో పోలి పాత్ర చిత్రణ బుచ్చిబాబు ప్రత్యేకత. జీవితాన్ని గూర్చిన చిత్రమైన, తాత్త్వికమైన, చక్కని చిన్నచిన్ననాలు చెయ్యటంలో అతనిది అందేనైన చెయ్యి అని పాశు అనుకోవచ్చు. 'చివరకు మిగిలేది'లో ఆమృతాన్ని వారయ్యనూ పాశాత్తుగా ఏ పరైటూలోనో చూస్తామనిపిస్తుంది' అంటారు శ్రీమతి ఆచంట శారదాదేవి. ఏ నవల రచయితకైనా యింతకు మించిన కీటాబు ఏం కావాలి?

నవల జీవితాన్ని సమగ్రంగా ప్రదర్శించటానికి అనువైన మంచి సాహిత్యప్రక్రియ. జగన్నాటకాన్ని చూపించటానికిది 'Pocket Theatre' అనుకుంటే 'చివరకు మిగిలేది' నాటకీయమైన సుభాషణలకు పెట్టింది పేరు. పాత్ర లందరినీ పాశకుడు ఎఱిగొన్నట్లుగానే భావించుకుంటాడు. మఱి కొంచెం Sentimental గా ఉండే పాశకుడైతే నవలలో చెప్పిన, పుష్టి తాలూకు ప్రతినిధిదృశ్యమూ సౌందర్య

మయుమని బుచ్చిబాబు చెప్పే మాటలకు కన్నీళ్ళు పెట్టుకొంటాడు. ఏమాత్రం sentimental గా ఉన్నా బుచ్చిబాబు రచనాశక్తి పాశకుణ్ణి, దయానిధిగా మార్చి ఏకాంతంలోకి పంపిస్తుంది. చింతనతో వ్యక్తిని అంతర్ముఖుణ్ణి చేస్తుంది. గతించిపోయిన యౌవనం, జాడ్యం, బీదతనం, మృత్యువు - ఇవేవీ జీవితంలో గుండె బాదుకోవల్సిన విషయాలు కావనీ, నిజమైన విషాదం ప్రేమించలేకపోవడమనే నగ్న సత్యాన్ని మనస్సుకు పాత్రుకుపోయేటట్లు చేస్తుంది.

జీవిత సంఘటనల వైవిధ్యాన్ని ప్రదర్శించేటందుకు మహారచయిత లెండన్ ఎన్నో నవలలు వ్రాశారు. ఐతే ఒకే నవలతో జీవిత స్వరూపాన్ని ఏదో కొంత (లేకపోగే చావరకు) అర్థం చేసుకున్నా ముప్పు పంతుప్పని ఏ ఏకొక్క తెలుగు రచయితా బుచ్చిబాబుకు మల్లే చేశారని వాచనిపించదు. అందుకే నేమో బుచ్చిబాబు ఒకే నవల వ్రాసి విరమించాడు. చెప్పవలసినదంతా ఆ ఏకొక్క నవలలోనే చెప్పాడని వా పతనే అనుకునే పాశకులు చాలమంది ఉంటారని అనుకుంటాను. 'ఆయన ఎన్నో నవలలు వ్రాస్తే బాగుండును. కవీనం మంత్రి నవలైనా వ్రాస్తే బాగుండును' అని నేనెప్పుడూ అనుకోను. స్పష్టతలో పరిపూర్ణ సౌందర్యాన్ని మానవుడు భరించలేదని బుచ్చిబాబు అంటాడు. 'ఖజురాహోలో స్త్రీ శిల్పపు చహ్నం ఏమైంది?' అని గాజుమేడలో ప్రశ్నించాడు. 'చివరకు మిగిలేది' మానవ జీవితపు పరిపూర్ణ చిత్రణ కాదు. కాకపోవటమే ఆ నవల గొప్పతనం.

'చివరకు మిగిలేది'లో అనుసరించిన తత్వం పజీవ వాదానికి (Existentialism) సంబంధించి నట్టిది. 'ఏగ్జిస్టెన్షియలిజం'కి అస్తిత్వవాదం; సత్తావాదం అనే పేర్లు వ్యవహారంలో ఉన్నా బుచ్చిబాబు పజీవవాదమనే దాన్ని వ్యవహరించేవారు. సాగ్రే

భావాలన్న బుచ్చిబాబుకు సంపూర్ణాంగీకారం ఉన్నదని ద్రువపరచలేగాని సార్వే భావాంతో వైముఖ్యం కావరాదు. సార్వే ప్రకృతి వర్ణనలకు, జీవిత సంఘటనలకు సన్నిహిత సంబంధాన్ని కలుగజేసినట్లుగా కనిపించదు. బుచ్చిబాబుమాత్రం యీ విషయంలో మామేకు పీయశిష్యుడు. కొమ్మిచోట్ల అంతేవాసి కూడ. బుచ్చిబాబు మరణించినప్పుడు అభిమానులొకరు 'మాకు చెప్పని కథల్ని చెప్పటానికి అవతరించావా' అంటూ వాపోయారు. ఈ విషయం బుచ్చిబాబు రచనాతత్వాన్ని వెల్లడిస్తుంది. కథకు కావలసిన వాతావరణాన్ని కల్పించటంలో బుచ్చిబాబు 'మామే' శిల్పాన్ని ప్రదర్శిస్తారు. 'చివరకు మిగిలేది' నవలలో గడ్డిలోపడుకుని, పండ్లకేసిచూస్తూ, ఏకాంతంగా అంతర్ముఖుడయ్యే దయానిధి, చివరకు మిగిలేదేమిటని ప్రశ్నించుకున్నప్పుడు గూడ కథతో విడదీయలేని ప్రకృతి వర్ణన పాతకఃస్థి పలుకుని విడువదు.

'దయానిధి'నికూడ హేమెట్లని వేధించిన సమన్వయబీదే బాధిస్తుంది. తనతల్లి తప్పు చేసిందనే లోకపు అరోపానను ఎదుర్కోలేదు. ఆ తల్లి రూపానికి ఎవరు కళంకం అపాదించినా సహించలేదు. వారిపైన పగబట్టి హతమార్చాలని అనుకోడు. హేమెట్లకూడ తనతల్లిని హతమార్చబోయే ముందేంతో సంఘర్షణకు గురియౌతాడు. 'షేక్స్పియర్ నాలుకాలను, ఆ నాలుకాల గుఱించి ప్రపంచమందంతటా వెలువడిన విమర్శనూ జీర్ణించుకున్నాడు కావటం ఎలననే తన నవలలో ఆ సంఘర్షణకు ప్రతిరూప మివ్వగలిగాడు. ఈ విషయంలో బుచ్చిబాబే ఇలా అంటాడు. 'హేమెట్లచే నాలుకం గుఱించిన విమర్శలు చదివాక నాలుగైదేళ్లు నేనూ ఈ సమస్యను గుఱించి ఆలోచించాను. ఆలోచించాక నాకూ ఒక సిద్ధాంతం తట్టింది. అదేమిటో చెప్పివేస్తాను. కొందరు తల్లి పంచనే పెరుగుతారు. ఆ బిడ్డలకు తండ్రితోకంటే, తల్లితోనే ఎక్కువ చనువుంటుంది. తమకి ఏదీ కావల్సినా తల్లినే అడుగుతారు. తండ్రంటే భయం, దూరంగా వుంటారు. హేమెట్లకి తల్లి అంటే అమితమైన ప్రేమ. ఈ ప్రేమ ప్రధాన లక్షణం ఏమిటంటే మనం ప్రేమించ

చిన వ్యక్తి నుఖంగా వుండాలని కోరుకోవటం, ఆ వ్యక్తి ఆనందంగా, నుఖంగా గడపాలి. కష్టాలకు గురికాకూడదు. గేర్ బ్రూడ్ నుఖపడడం కోరుతాడు హేమెట్. పిసెరిండి తండ్రిని చంపాడు. అందుకు ఆమె బాధ్యురాలు కాదు. ఆమె తప్పేదం ఏమిటి? భర్తని చంపిన వ్యక్తిని పెండ్లాడటమే. ఎందుకు పెండ్లాడింది? క్లాడియస్ తన భర్తను పోలియున్నాడు గావునా; ఈ రెండో భర్తతో సుఖిస్తోంది. సుఖించలే! ఆ భర్తని చంపితే ఆమె విధన అవుతుంది. సుఖించదు. కష్టపడతుంది. ఆమె పూర్తిగా సుఖించాలి. పెద్ద దైవితోంది. ఇంక ఎంతకాలమో సుఖించలేదు. ఆ కాస్త నాంనా తిరుక్కోని. అప్పుడు చంపుతాను. అనుకొని హేమెట్ క్లాడియస్ ని చంపకుండా జాప్యం చేస్తాడు. అదీ నా సిద్ధాంతం.' గేర్ బ్రూడ్ క్లాడియస్ ను పెండ్లాడటానికి కారణం అరడు తన భర్తను పోవుండటమేననే విషయంతో తెలుగు పాతకు లేక భవిష్యకపోయా, తల్లి మీద ప్రేమ హేమెట్ ని కార్యదూరుణ్ణి చేసిందన్న సిద్ధాంతంలోని నిజాన్ని గ్రహించగలరు. ఈ విషయంలో ఎన్నో విమర్శలున్నాయి యిత నుఖంగా హేమెట్ జాప్యంపట్ల కారణాన్ని వెల్లడించిన ప్రతిభ నిరుపమానం. ఈ వశోధన బుచ్చిబాబు స్వంతమే. ఏ అంగ్ల విమర్శకు దీని ప్రతిధ్వనించలేదు.

పై సంఘర్షణను పురస్కరించుకుని దయానిధి జీవితం ఎన్నో మలుపులు తిరుగుతుంది. అవలు దయానిధి రాయలసీమ ఎదుకునేయాడు! అనేది యీ నవలలో ఆలోచించదగిన ప్రశ్న.

దయానిధి జీవితంలోకి ఎందరో స్త్రీలు ప్రవేశిస్తారు. ఏ వాక్కునినీ దయానిధి ప్రేమించలేదనే చెప్పాలి. కోమలిపట్ల అలనికి ఆరాధనీయమైన భావం మొదట్టింది ఉన్నది. 'కోమలి పట్ల ఎవ్వరూ పెండ్లి చేసుకోకూడదు; ఏ మొగడికి చెందకూడదు. చంద్రుడు, పక్షత్రాలు, సమద్రం, తాజ్ మహల్-పిటిని అందరూ పూరికే మాసి ఆనందిస్తారు. ఏ వాక్కురూ యిది నావి అనరు, అట్లాగే కోమలి. ఆమె పెండ్లాం కాకూడదు-ఆమె వాక సామ్యవాదపు సౌందర్యసంస్థ' అనుకుంటాడు దయానిధి. ఒక స్త్రీనిగూర్చి 'స్వేచ్ఛగా యిటువంటి విశృంఖల భావాన్ని వెలువరించినా పాకకు

లెప్పుడూ అసీదీని బోధిస్తున్నాడని బుచ్చిబాబుపై విరుచుకుపడలేదు. దానికి కారణం అతని రచనాశక్తి; అరడి ఊహలలోని నిప్పులాంటి పవిత్రత. కోమలితో దయానిధి శారీరక సంబంధాన్ని అపేక్షించడు. అందుకే 'చూడు కోమలి—నాకు ప్రేమంటే ఏమిటో' యంత వరకూ తెలిపిందికాదు. అందరిలాగ శరీరవాంఛనే ప్రేమనుకుని, నన్ను నేను దగా చేసుకోలేను. ఇతరులు ఎప్పురితోనూ, ఏ వాక్కురితోనూ పంచుకోలేనిదే నా ప్రేమ.'

మద్దిడు కోవలూనికి ప్రయత్నిస్తున్న కోమలి వోటిమీద తన ఆరవేదిన నొక్కి 'వెద్దుకోమలి—వా ప్రేమను పంచుకుని పాడుచెయ్యను. నాకు మిగిలింది ప్రేమ వాక్కులే' అన్నాడు. ఈ మాటలు దయానిధి పురూషాన్ని పూర్తిగా తెలియజేస్తాయి.

బుచ్చి శారీరక సంబంధం ఉన్న అమృతంతోనూ అతడు ప్రేమను పంచుకోలేదు. నిధి అమృతంచేత ప్రేమింపబడ్డాడు. నిధి కోరుకొనేదీ ప్రేమింపబడటమే. అమృతం ప్రాణమాన్న పాత్ర. అందుకనే నేమో శ్రీ రాహురి భరద్వాజగారు తమ కథావిశా సంపుటం పోకడాన్ని 'చివరకు మిగిలేది'లోని అమృతానికి అంకితం చేశారు. అమృతం అవగానే పనుపు పచ్చరంగుపై ఆకుపచ్చ పువ్వుల ఖద్దరుచీర, జిబ్బెల్లి పట్టుకున్న అంగుళం వెడల్పు జరిగిల నల్లరంగు ఖద్దరు రవిక దానిపై తెల్లపూలు—వీటితో ఓ మూర్తి కళ్లముందు మెదుల్తుంది. 'ఖద్దరు చీరతో నిద్రపట్టుడు. పీల్చుచీర వలేస్తుంది ఎల్లా బావా' అని జాతిగా అడుగుతుంది. కోమలి అన్నట్లు అమృతం గుండంగా, దర్జాగా, తీవ్రంగా ఉంటుంది. మరొకరి భార్య నిధి సంతకా ప్రేమిస్తుందేమిటనే పందేరా రానే రాదు మనకు. మనిషి మనిషి నెందుకు ప్రేమించాలో తెలియజేస్తే సంఘటనలను బుచ్చిబాబు అలా అల్లుకుంటూ వెళ్లగలరు. మఱి కామం మాటేమిటి? శారీరక సంబంధంతో పవిత్రత మంటగిలిసిపోదా? పోదనే బుచ్చిబాబు సమాధానం. సముద్రంలో కొట్టుకు పోయే వ్యక్తికీ, రబ్బరుబంతి దొరికినట్లుగా, ఏదో శక్తి అతన్ని కిందికి నేట్టేసింది. భరింపరాని సొందర్యపు వెలుగులో అతనికి పుప్పూ రప్పింది. అలో చనా, విమర్శనా, శర్కం, చైతన్యం—అన్న ఉద్రేకాల

ప్రవాహంలో కెరటంపై నురుగులా కొట్టుకు పోయాాయి. 'పర్యేంద్రియాలు విడిపోయి జీవకణాలుగా శరీరాన్ని మార్చే శరీరం అనుభవంతో ఆత్మైపోయింది' ఈ చివరి వాక్యాన్ని అర్థం చేసుకుంటే అమృతం, నిధి తప్పు చేశారనిపించదు. అది తప్పనే భావమే రాలేదు. అందుకే నవలలో ఎక్కడా వాళ్లల్లో ఏ వాక్కురూ వక్కాత్తాన పడలేదు. అలా వక్కాత్తాన పడటం వాళ్ల ధైర్యంకాదు. ఇది సజీవవాదం (Existentialism) పమృస్తున్న నైతికజీవనం. దీన్ని అర్థం చేసుకునే శక్తి, నవలలో ప్రవేశపెట్టగలిగిన ధైర్యమూ ఉన్న కొద్దిమందిలో. బుచ్చిబాబు ప్రముఖులు. గోపేందర్, భాస్కరభట్ల మరికొంతమంది ముఖ్యులు. అమృతం గురించి చెప్పేటప్పుడు బుచ్చిబాబు కవిత్యలోకి దిగిపోతాడు. 'రాతి శిథిలాలమధ్య పుండ వల్సింది అమృతం. ఎక్కడో, ఏ హాంపిలోనో, అన్నీ రాళ్లు—భగ్గునలిమలు వొంటరిగా నిలిచియిన పంధాలు, ప్రేమకోసం గుండె రాయి చేసుకున్న రాకుమార్తెల విగ్రహాలు—అన్నీ శిథిలమైపోయి, ఏ అర్ధరాత్రి అడుగుల చప్పుడూ, నిట్టూర్పు వినబడితే కడులుతామేమో ననిపించే ప్రమాదస్థితిలో పడివుంటే వాటిమధ్య అమృతం కూచుని, విడిదంతో నవ్వుతుంది. ఆమె గడిచిపోయిన అనుభవపు వైభవాలను తల్చుకుని ఏడ్చి అతితం ఐనప్పుడు కన్నీరు చుక్కలు చుక్కలుగా రొమ్మలమధ్యనుంచి జారి యీనాటికీ నదిగా ప్రవహిస్తోంది. తన దుఃఖం నదులై పొంగిపొంగి దేశాన్ని ముంచివేస్తుంది. తప్పు! తను ఏడ్వకూడదు; విడిదంతో నవ్వుతుంది. అనాడు సౌందర్యం తన యాత్ర ముగించుకుని అమెను శిలగా మార్చివేస్తుంది. ఏ రాతిని నిట్టూర్పుతో కదిల్చినా అమృతం కలలో కార్చిన కన్నీరల్లో నీరైపోతుంది'—ఈ పంక్తులు తెలుగులోని ఉత్తమ కవితాభండికలలో వొకటిగా యెంచుతాను నేను.

సుశీల, నాగుమణి, ఇందిర, శ్యామల, కాత్యాయని విధి జీవితంలో సంచలనం కలిగించిన మరి కొందఱు స్త్రీలు. సుశీలకు నిధి అంటే కసిలో కూడిన ప్రేమే ఉన్నది. తన అధిక్యాన్ని గుర్తించదని బాధ, ఇతర స్త్రీలతో అతని అత్యీయతను సహించలేని కసి ఆమెను నిధినుండి దూరంచేస్తాయి.

బతుకుతో సమాధానపడి సాంసారిక ఆనందాన్ని పొందకుండానే ఆమె బిడ్డనుకని లోకాన్ని వీడిపోతుంది. నిధిలో ఉన్న లోపాన్ని సుశీల గుర్తించింది. గుర్తించటమేకాక కుండ బద్దలుకాట్టి చెప్పేసింది, 'సంగీతం, చదువు, ఆస్తి, చక్కదనం, యవ్వని పుంటేనే నచ్చడం జరిగితే ఎంతమందికి వివాహం లభిస్తాయంటావు' అని నిధి అన్నప్పుడు సుశీల 'నువ్వేదో ప్రత్యేకమైన మనిషివి అనుకునేటట్లుగా మాట్లాడుతుంటావులే—అందుకన్నాను' అంటుంది. ఇదే నిధిలో లోపమైతే యీ లోపం బుచ్చిబాబులోనూ ఉన్నది.

ఇతరులతో తన ప్రత్యేకతను నిరూపించుకున్నట్లు తెలుగు రచయితలలో బుచ్చిబాబు చిత్రకారుడు. అంగ్లభాష వైదుష్యంలో తనదైన వాక్య విన్యాసాన్ని ప్రత్యేకించుకున్నాడు. అది మరెవరికీ అనుకరణ కాదు. బహుశః రాబోయే రచయితల కది అనుసరణీయం కావచ్చు. ప్రకృతిపట్ల ప్రగాఢమైన ప్రేమ అతని మరో ప్రత్యేకత. సంధ్యచేసిన ఆఖరి అక్కడనం, గడ్డిపోచ ఆర్తనాదం, వరిమళపుబరువు, శిథిలాల గంభీర్యము, ప్రవాహంలో గడ్డిపోచ ప్రయాణం— యవ్వని బుచ్చిబాబే చూడగలరు. చూపించగలరు. ఆయన ప్రకృతిలో వొకరు. ఇతే మరొకరుగూడ యీ పని చెయ్యగలరు. అతడు జగన్నాథం. గోదావరీరెడ్డున పాకమేనుకుని, ప్రకృతిలోని ప్రకౌంతలను పొందుతూ జీవితాన్ని పూర్ణంగా అనుభవించిన ఘనుడు. అమృతం తర్వాత జగన్నాథమే నవలలో విశిష్టమైన సాత్ర అని నేననుకుంటాను.

'గిరిశం' ప్రభావం జగన్నాథం పాత్రచిత్రణలో ఉపయోగపడిందని బుచ్చిబాబే అంటారు. జగన్నాథం 'జగ్గూ' అంటే ఊరుకోడు. మామూలుగా మాట్లాడటం జగన్నాథానికి చేతకాని పని. గిరిశం మాట్లాడినంత చురుగ్గా, ఆర్థవంతంగా మాట్లాడతాడు. ప్రతిమాటలోనూ చమత్కారం ఉట్టిపడుతుంది. ఎవ్వరివేపు మాటగా చూడలేడు. ఏదో కొంటిగా మాట్లాడి నవ్విస్తాడు. తాను నవ్వేటప్పుడు మెడపక్కకు వాల్చి మరీ నవ్వుతాడు. జీవితమంటే తగనిప్రేమ. సన్యాసమంటే తగని వెగలున్నా. అతడి మాటలు కొంటెగా ఉన్నా అందులో

గంభీరమైన వత్సంధా గుంటుంది. థోరో Walden ప్రభావం జగన్నాథం ఆశ్రమాన్ని వర్ణించటంలో ఉపయోగపడింది.

నిధి treat చెయ్యి పూనుకొన్న రోగి శ్యామల. సాందర్య రాపిత్యం అమె జబ్బు. జీవితమంటే మక్కువనూ, సాందర్యంయొక్క నిజస్వరూపాన్ని తెలియజెప్పే బ్రతుకుపట్ల ఆమెకు గాఢవిశ్వాసమూ, అభిమానాన్నీ ఏర్పరచటంలో నిధి కృతకృత్యుడు కాలకపోతాడు. లోకం అపనిందలో శ్యామలను దూరం చేస్తుంది. ఆమె మానసిక బాధ్యం కుదర్చగలననే విశ్వాసం ఉన్నా లోకాన్ని ఎదుర్కోలేక బాధతో చిలుకలేని ఖాళీ పంజరంగా తన హృదయావేదనను అణచుకుంటాడు.

కాత్యాయని మనోహరమైన సంజీవణి లాంటిది. ముగ్ధ; అమాయికగా కన్పిస్తుంది. అమాయికంగా మాట్లాడుతుంది. పెండ్లిమాట విన్నానే సిగ్గుపడుతుంది. దయానిధిని వెజ్జిగా అభిమానిస్తుంది. కాత్యాయనిలో సంబంధాన్ని గూర్చిన అభాండాన్ని నిధి తట్టుకోలేక పోతాడు. కోమలితో నిధి సాహచర్యాన్ని చోద్యంగా చూస్తుండేతప్ప ద్వేషించదు.

రాజభూషణం బుచ్చిబాబు అభిప్రాయాలకు నిలుపుబడ్డంగా కన్పిస్తాడు. వాదంలో ఉన్న పన రాజభూషణం చిత్రణలో లేదు. నవలలో ఆ నాటి రాజకీయ, సాంఘిక జీవితాన్ని, చెడకుండానే రచయిత గడ్డునుగా కథ కనుగుణంగా మలచుకోగలిగారు.

'చివరకు మిగిలేది' ముగింపు, నవలకే మకురాయమానం. ఏ వ్యక్తి జీవితంలోనైనా కలకాలం జ్ఞానకముంచుకోదగిన గంభీర తాత్త్విక పరిశీలనయింది. ఇట్టే తేలిపోతుంది; మళ్ళీ మరపురాదు— 'చివరకు మిగిలింది— దాని సమాధానం. కాదు; సమాధానం తెల్పుకునేటందుకు తను చేసిన యత్నాల— జ్ఞాపకాలు; తనలో తాను సమాధానపడటం— అది మిగిలింది.'

క థ ల :

ఎన్నోకథలు వ్రాసినా ఒక కథకు ఇంకొక కథకు ఎక్కడా సామ్యం ఉండదు. పస్తుతైవిధ్యం

ఆ కథలను వేటికవే వేర్వేరు కథాఖండాలుగా మార్చి వేస్తుంది. ఏ కథలో చూసినా ఒకేవిధమైన వైచిత్ర్యంతో కూడుకొన్న వర్ణనలే చేస్తాడని బుచ్చిబాబుపై ఒక ఆరోపణ ఉన్నది. కథలోని వాక్యాన్ని ఆంగ్లంలో ఆలోచించి తెలుగులో వ్రాయటంవలన వాక్యవిన్యాసంతో వైచిత్ర్యం గోచరిస్తుందంటారు. కథలో వైచిత్ర్యం కీర్తన ప్రాముఖ్యం వాస్తవికత కీర్తన ఉన్నకూడ ఆరోపణ చేస్తారు. ఈ విషయం పూర్తిగా సత్యమనడానికి వీలేదు. తన కథల కేంద్రమైన వచనరస సరివడుతుందో బుచ్చిబాబే నిర్ణయించు కున్నాడు. కథలో సౌందర్యానికి విచిత్రతకు యిచ్చిన ప్రాముఖ్యం వాస్తవికతకు యివ్వకపోవటం అతని అభిరుచినిబట్టి నిర్ణయమౌతుంది. అంతేగాని ఆకలి, దారిద్ర్యం, ధరం పెరుగుదలే కథావస్తువులని కానించే అధికారం ఎప్పుడీలేదు. బుచ్చిబాబు ప్రత్యేకత కథలకు శిర్షికలను నిర్ణయించుకోవటంతోనూ వ్యక్తమౌతుంది. మలాది రామకృష్ణ శాస్త్రిగారి విధంగానే శిర్షికతోనే పాకకుణి, ఆకట్టుకొనేవారు. మలాదివారికి బుచ్చిబాబు శిర్షిక లనుకరణమేమీ కావు. తన ప్రత్యేకత తనదే. 'కలలో జారిన కప్పిరు; దిగజారిన మాలిన్యం; అరుకుతోయలో కూరిన శిఖరం; దేశం నాకిచ్చిన సందేశం; ఎల్లోరాలో ఏకాంతసేవ; నమ్మగువనీచి వ్రాయువా; అడవికావిన వెన్నెల: 'బీ'; తడిమంటకు పాడినీశుల్ల; అప్పని అప్పి ఆలోచించవేసే శిర్షికలే. ఒక్కకథ చదివినతరువాత చాల కాలంవరకు ఆ అనుభూతి దూరంకాదు. పులికలు వెలువడగానే బుచ్చిబాబు కథకేసం ఆత్రుతగా వెదికే పాకకుల్ని అసంఖ్యాకంగా సంపాదించుకున్నాడు. పాకకుల వాలో చూపరులుగాకూడ చేశాడు. కథాశిల్ప నైపుణ్యంతో బుచ్చిబాబు ఏ అధునిక, ఏ పాశ్చాత్య కథారచయితకీ రీపిషాడు. మామ్ ముద్ర బుచ్చిబాబు కథల్లో కొట్టొచ్చినట్లు కన్పించినా అది మామ్ కథల కనువాదాలు కావు. మామ్ ను గురుతుల్యునిగా స్వీకరించటంవలన ఏర్పడిన ముద్రలు.

బుచ్చిబాబు అషామాషీగా కాలక్షేపాని కెప్పుడూ కథలు వ్రాయుడు. చెప్పదలచుకున్న విషయమేదో ఉంటేనే కథకు శ్రీకారం చుడుడు. మఱి ఆ కథలు సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని సాధించలేకపోవచ్చు. దారి

ద్రాన్ని తొలగించటానికో, సాంఘిక సంస్కరణకో కథకులు పూనుకోవాలంటుం వెజ్జిమాట. ఏ ఉత్తమ కథాకూర్మకూడ కథ నందుకోసమే వినియోగించడు. ఓ కథాఖండం సాంఘిక ప్రయోజనవాన్వికూడా సాధించిందంటే అది మంచి విషయమే. ఏ విషయాన్నైతే చెప్పదలచుకున్నాడో ఆ విషయాన్నిగూర్చి కూలంకషంగా, పరిశోధన చేసినంతగా తెలుసుకునిగాని కథ కుపక్రమించడు. వైద్యం గుణించి (వాస్తే ఏవైద్యునికీగూడ ఆతనికి వైద్యశాస్త్రం గుణించి తెలియదనిపించడు. అటువల జీవితానికీ, భూగర్భ శాస్త్రానికీ, రిద్దానికీ చిత్రలేఖనానికీ, 'ఇంజనీరింగ్' కీ వేటికీ సంబంధించిన వైవాసలే ఆ విషయాలు కథకునికీ కూలంకషంగా తెలుసుననిపిస్తాయి. ఇంతటి విషయ విశిలననకీ సహనమూ ఎందరు కథకులకుంటాయి? అసలెందుకు యీ విషయాలన్నీ తెలుసుకోవాలి? అని ప్రశ్నిస్తే బుచ్చిబాబు యిలా అంటాడు. ఈ రకం వైజ్ఞానిక విషయాల సమీకరణ పాండిత్యం. నవలకీ అనసరం. కాని కథావికకీ అక్కర్లేదు. ఈయన హావిడి చేస్తున్నాడు - అనుకోవచ్చు కొందరు. అక్కర్లేదు, విజమే. నేను తెలుసుకున్న వాటిని ఒకటి రెండు తప్ప కథలో వాడకపోవచ్చు...భోగట్టా అంతా తెలుసుకున్నాక మనస్సులో వస్తున్న కనువైన మానసిక స్థితి ఏర్పడుతుంది. ఒక వాతావరణం ప్రబలుతుంది. దానికి సంపాద్య రేర్పడతాయి. అందులోంచి ఒక తీక్షణమైన పరిశీలనాశక్తి, దీక్షతో ఆకలింపు చేసుకొని, ఆ చేసుకున్న దాన్ని నూటిగా, శక్తివంతంగా పాకకుడితో పంచుకోవాలన్న కథాత్పత్తి ప్రత్యక్షమవుతాయి.'

'రచయిత ప్రతిదీ జాగ్రత్తగా విచారి, చూడాలి, తెలుసుకోవాలి. కాని ఉదేశంతో దానికి లొంగిపోకూడదు. ఆ విషయాన్ని మనస్సులో ఒక మూలవడసే |వుంచాలి. ఎప్పుడో దాని అవసరం రావచ్చు. అదొక మంచికథ అవచ్చు.' ఇది వర్ణనాన కథకునికి బుచ్చిబాబిచ్చే సందేశం. జీవితంలోని ఒడిదుడుకులు, ఎదురుదెబ్బలు కథావస్తువులుగా ఉపయోగపడవచ్చునంటాడు. అందుకు తార్కాణగా పద్మరాజుగారి 'గాలివాన' కథ చూడమంటాడు. గాలి వానవల్ల పద్మరాజుగా రుంటున్న ఇల్లు కూలింది.

అతని భార్యకు తీవ్రమైన గాయాలు తగిలాయి. ఈ అనుభవాలే తర్వాత కాలంలో 'గాలివాస' అనేగొప్ప కథగా మారాయంటాడు. 'మల్లీ మల్లీ చదివే ఖండ కావ్యంలా కొనసాగాలంటాను కథానిక' అంటాడు.

దేశం నాకిచ్చిన సందేశం; ఎక్కోరాలో ఏకాంతసేవ; దిగజారిన మాళివ్యం; ఆరుకులోయలో కూలిన శిఖరం; సన్ను గురించి కథవ్రాయువా; ఆరుగురు కథకులు—వాకే వాయిక; కొత్తవొలెన - పాతనీరు; మొదలైనవన్నీ ఖండకావ్యంలా మల్లీ మల్లీ చదవానిపించేవే.

ఉద్యోగం చేస్తున్న వారెవరైనా 'దేశం నా కిచ్చిన సందేశం' కథలోని నమస్య వేదుంట్టారు. 'మీకెం తిస్తారు?' అని అడగకుండావుంటే మనిషిని సామాన్యంగా ఏ ఉద్యోగి ఎదుర్కోడు! అడిగి ఊరు కుంటే ఫరవాలేదు. జీతమెంతో చెప్పగానే అతడి పాంపిక విలువల్ని నిర్ణయించి పారేస్తారు. ఎదుటి వ్యక్తి జీతమెంతో తెలుసుకోవాలని ప్రయత్నించే తహతహను, అందమైన కోణంలో పట్టుకున్నాడు బుచ్చిబాబు. జీత మెంతో చెప్పకుండానే మరసిద్దామని కథకుడు ప్రయత్నించడమూ, ఎదుటి వ్యక్తి పాతాళుగా ఆ మాట అడిగెయ్యటమూ చిత్రంగా కన్పిస్తాయి. ఎన్ని సార్లైనా యీ కథలో సంభాషణలు చదవాని పిస్తుంది.

'ఎక్కోరాలో ఏకాంతసేవ'లో అజంతా ఎక్కోరా గుహలో కళానైపుణ్యమూ, ఆ అందానికి రూపం కల్పించాలని ఉప్పిళ్ళారే 'జీయాలజిస్తు' ప్రయత్నమూ, ఉద్విగ్నమైన అతడి వాంఛలకు భార్య అక్కయ్య Model గా ఉపయోగపడటమూ, శ్రమించి అతడు తయారుచేసిన శిల్పపు ప్రతిరూపాన్ని భార్య అనుమానించి, తన అక్కయ్యనే నిందించి, నిందచేసి శిల్పాన్ని భగ్నంచేస్తుంది. ఐతే అవలు చిత్రాన్ని (స్వేచ్ఛ అనేది) అతడు సోటికి వంపి బహుమతి గెలుమకోవటమూ జరుగుతుంది. ప్రకృతిని, సృష్టి రహస్యాల్ని తెలుసుకోవటానికి శిల్పి తావత్రయాన్ని, బాలవికాసపులో అందచందాలను గూర్చిన అశోచన లను, మనస్సులోని మారుమూలలను వెలికితీసి కథా రూపాన్నిచ్చాడు బుచ్చిబాబు.

ఈ విధంగా చెప్పుకుపోతే బుచ్చిబాబు వ్రాసిన ప్రతికథా విశిష్టమైనదే. అన్నికథలూ వాక యెత్తు— అతడు వ్రాసిన ఊహాచిత్రం 'నా గాజుమేడ' వాక యెత్తు. ఇది చదివితే అతడి తత్వం బాగా తెలుస్తుంది. ఎవరేనా పెదవి విరిచి బుచ్చిబాబు 'గాజు మేడవాపి' అనేయవచ్చు. ఆ మాటలో యథార్థం ఉండొచ్చు. ఐతే అతడు కళాజీవి; సౌందర్యసాస కుడు, ప్యుత్తున్నడు; ప్రతిభాశాలి అని వాప్పుకుతీరాలి.

'సెక్స్' సమస్యల్ని చర్చించటంతో బుచ్చిబాబు స్వేచ్ఛ సవలందిస్తాడు. 'ప్రేమనూ, కామాన్ని, తుదకు సంభోగాన్ని కూడ వివరంగా వ్రాస్తాడు. లోకం ఆక్షేపించే ఎన్నోసంబంధాలను కథావస్తువులుగా స్వీకరించాడు. ఐతే బుచ్చిబాబు చలానికి మల్లే దూషణకు గురికాలేదు. ఆక్షేపించిన వాళ్ళున్నప్పటికీ అసహ్యించుకునే వాళ్ళుండరేమో! దానికి కారణం అతడి రచనాశక్తి—అంటే భాష అని కాదు. భాష చలాన్ని మించి మరెవరు వ్రాయగలరు? సంభోగాన్ని ప్రేరేపించటానికి కావలసిన సంఘటనల సల్లటంతో బుచ్చిబాబుకున్న చాకచక్యం సాకశుల్ని అకట్టుకొంటుంది. విమర్శించనివ్వదు. నిధి, అమృతం కలయిక నహ్నదయు డెవ్వడూ అసహ్యించుకోడు.

శ్రీమతి ముప్పాళ రంగనాయకమ్మ గా వాకవోట 'బుచ్చిబాబు కథ బట్ట లిప్ప:కొంది' అన్నారు. ఐనప్పటికీ వారి కథలోని శిల్పనైపుణ్యాన్ని, మానసిక జగతును పరిశీలించి చెప్పే వాస్తవాలను త్రోసేయేరు లేరనుకొంటాను. అవినీతిని ఆకర్షనంతంగా బుచ్చిబాబేనాడూ చిత్రించలేదు.

బుచ్చిబాబు కథలలో ఏ కథ చదివినా అతడి తత్వం తెలుస్తుంది. ఏ వాక్కు కథనూ యిది అంతమందికథకాదని త్రోసేయలేదు. ఉత్తమ కథానికా రచయిత కీంకర్ణు సార్థకత మరేముంది? వ్రాసిన అన్ని కథలూ మంచి కథలుగా పేరొందాయి. అన్నీ మంచి కథలు వ్రాసిన కొద్దిమందిలో ఆయనొకరు.

నాటకాలు; నాటికలు :

తివ్వరక్షిత; రాయల కరుణకృత్యం; ఉమర్ ఖయ్యాం; ఒకే నిద్ర—ఎన్నో కలలు; ఆద్యంతాలు

మధ్యరాధ: ఉత్తమా యిల్లాలు: అత్యవసరం: దారిన పోయే దానయ్య: గొలుసు - ఇవి సుప్రసిద్ధమైన బుచ్చి బాబు వాటికలు. వీటిలో చావరకు ప్రదర్శన యోగ్యాలూ, లేదా శ్రేష్ఠయోగ్యమున్నా. అన్నింటిలోను అంతరంగ పరిశీలనం ప్రధాన అంశం. తివ్య రక్షిత చిత్రాంగివంటిదే. రచయిత తివ్య పక్షమే పహిస్తాడు. శ్రీ వేలూరి చంద్రశేఖరంగారి 'కాంచనమాల' నాటకం వాడుపు వీరి యీ వాటికలో కన్పిస్తుంది. 'ఉమర్ ఖయ్యామ్' ఖయ్యాం తత్వాన్ని కాచినదా పోసింది. సాఫీ మరపురాని పాత్ర. 'రాయల కరుణ కృత్యం'లో తిమ్మరుసు పాతకులందరిచేత కన్నీళ్లు పెట్టిస్తాడు. 'ఒకే నిద్ర - ఎన్నోకలలు' దేశసమైక్యతను చాటిస్తుంది. అలాగని ప్రచారంకోసమే వ్రాసింది కాదు. బుచ్చిబాబు మనస్సులోని స్నేహ భావం భారతీయులందరినీ ఏకం కమ్మనే ప్రబోధిస్తుంది. ద్వేషాన్ని విడనాడండి ముక్తి లేదంటూ ఓ నాటకంలో. ఇది బహుమతి పొందింది. 'ఉత్తమా యిల్లాలు'లో ఎంకి పాటలను రమణీయంగా రూపొందించారు. చలంగారి తర్వాత ఎంకిపాటల సౌందర్యాన్ని బుచ్చిబాబులా మరొకరు అనుభవించారని నా కనిపించదు. 'దారినపోయే దానయ్య' విలక్షణమైన సాంఘిక నాటకం. ప్రదర్శనలో అద్భుతమైన విజయాలను సాధించింది.

బుచ్చిబాబు నాటక రచయితగానేగాక ప్రయోక్తగాను మిక్కిలి సమర్థుడు. నాటికను సేవధ్యంలో ధ్యనులను అందంగా సమకూర్చగలిడుతూడు.

వ్యాసాలు:

'సన్నుమార్చిన పుస్తకం' అనేది బుచ్చిబాబు వ్రాసిన వ్యాస సంపుటి. ఇదిగాక అప్పుడప్పుడు 'భారతిలో' ప్రచురించిన బెర్లాండ్ రసల్ భావ ప్రపంచం సోమర్ సెట్ మామ్: ఆల్బన్ హిక్స్; జీవోపల్ సార్త్రే రచనలు భావాలపట్ల సుదీర్ఘమైన వ్యాసాలు ఉన్నాయి. మణికొన్ని మనస్తత్వ శాస్త్రానికి సంబంధించిన 'మనస్సులో మారుమూలలు: పవలకారుడి నాలుగో పరిణామం మొదలైనవి వ్రాశాడు. అన్నింటిలోనూ బుచ్చిబాబు నిష్పక్షికిమైన పవిత్రాధార్తజీవి, విజ్ఞానపుగా ఆయా రచయితల నర్థం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తున్న

రీతిని వెల్లడిస్తాడు. ఏ రచయితపట్ల ద్వేషాన్ని, కసిని ప్రదర్శించడు. కసి అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. 'కవిత్యం: 'మహామహాల మొదటి మాటలు' మొదలైనవికూడ మంచి వ్యాసాలు. అన్నివ్యాసాలలోను సోమర్ సెట్ మామ్ గురించి, రసల్ గురించి వ్రాసినవి ఎక్కువ బాగున్నాయి. కారణం బుచ్చిబాబుకు మామ్ అన్నా, రసల్ అన్నా అపరిమితమైన అభిమానం. వారి అడుగుజాడల్లో నడవటానికి ప్రయత్నించాడు. వారి తత్వాన్ని వంట పట్టించుకున్నాడు. బుచ్చిబాబు వ్యాసాలు ఆయన కథలకు తీసిపోవు. విశ్వసాహిత్యంలో ప్రసిద్ధులైన ఆ మహారచయితల భావప్రపంచాన్ని పరిచయంచేసే ఖ్యాతి బుచ్చిబాబుదే.

కవిత్వం:

బుచ్చిబాబు చాల అలస్యంగా కవిత్వాన్ని ప్రారంభించాడు. కవిత్యపు లోతుల్ని చూడకుండానే మరణించాడు. కవిగా శిఖరాన్ని అధిరోపించనేలేదు. వ్రాసింది పదన కవిత్యం - ఆయన వ్రాసిన కవిత్వానం ఎల్లెడలా కన్పించినా కవిత్యంలో ఆయన వ్యక్తిత్వం స్ఫుటంగా కన్పించదు ఆ కవితలు బుచ్చిబాబును కవిగా తెలుగు సాహిత్యంలో నిలబెట్టలేవు.

చిత్రకళ:

బుచ్చిబాబు గొప్పచిత్రకారుడైనట్లు ఆయన రచనలు చదివినవారికి అనిపిస్తుంది. ఆయన పద చిత్రాలు అంత బాగుంటాయి. ఆయన స్వయంగా గీచిన తెలవర్ల చిత్రాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. అవి చాల వరకు మిత్రబృందానికి హామితాలు. ఆయన చిత్రాలు అచ్చయితేగాని వాటి విలువ అందరికీ అర్థంకాదు. రంగుల మేళనంలో ఆయన నైపుణ్యం చిత్రాలదాకా రచనలే చాలు.

మహారచయితల ప్రభావం:

'షేక్ స్పియర్, సోమర్ సెట్ మామ్, బెర్లాండ్ రసల్, జీవోపల్ సార్త్రే, భారతీయులలో వాల్మీకి, భవభూతి బుచ్చిబాబు కిష్టమైన రచయితలు. 'షేక్ స్పియర్ హేమెట్ ప్రభావం 'చివరకు మిగిలేది'లో నిధి సంపూర్ణతలో కన్పిస్తుంది. నలకడి అనావశ్యకమైన పెంపుదల అనుకోకుండా హేమెట్ వాటాన్ని గురించి సుదీర్ఘంగా చర్చించారు. 'షేక్

స్పీయర్ 'సాపాతీ పరామర్శ' అనే గ్రంథానికి బహుమతి పొందాడు. ఇంతవరకూ తెలుగులో వెలువడిన షేక్స్పీయర్ ను గూర్చిన రచనలలో యిది అత్యుత్తమమై నడవటం అతిశయోక్తి కాదు.

సోమర్ సెట్ మామ్ ముద్ర బుచ్చిబాబు కథల్లో అడుగడుగునా కప్పిస్తుంది. బుచ్చిబాబు కథలనే ఆంగ్లంలోకి సమర్థులైనవారైనా అనువదిస్తే అవి మామ్ కథలని భ్రాంతి పొందేటంతగా ఉంటాయి. మామ్ కథల ననువదించకపోయినా, అతడువయో గించుకున్న కథావస్తువులనే మరొక విధంగా మరి కొన్ని కథలలో మంచుకొన్నాడు. 'మామ్ చెప్పింది కథల్ని చెప్పటానికి వచ్చావా' అన్నమాటలో ఎంతో లర్థం ఉన్నది.

రసెల్ కంకితమిచ్చిన కథలు చదివితే బుచ్చిబాబుకు రసెల్ తత్వంపట్లగల గాఢాభిమానం విశదమౌతుంది. 'బెర్ట్రాండ్ రసెల్ భావ ప్రసంగం' అనే వ్యాసం తెలుగు వ్యాసాలలోనే మణిమకుటం. అటువంటి వ్యాసాలు ఆయన మరెన్నో ప్రాస్తాదన్న అశల్లితుంచేసి వెల్లిపోయాయి. రసెల్ ఎక్కడో చెప్పిన సూక్తుల్ని ఆయన చమత్కారంగా కథావస్తువులుగా వినియోగించుకున్నాడు.

సాగ్రే సజీవవాదం(Existentialism) బుచ్చిబాబు రచనల మూలతత్వం. నీతి అవినీతుల కుహవా అడ్డుగోడలను, సావధానమైనట్లగు మూఢనమ్మకాలను సాగ్రే స్థాపించిన మాతన భావ విస్తరణ వంధాలో బుచ్చిబాబు బ్రద్దలు కొట్టాడు. అత్యానుభూతికిచ్చిన ప్రాధాన్యం ఆయన వ్యాఖ్యానాలకు, స్వర్గనరకాలకు యిప్పటి లేదు.

వర్ణనలు చెయ్యటంలో బుచ్చిబాబు సాక్షాత్తుడనే ఆనందము తొంగిస్తూ ఆయన తన వర్ణనలెన్నో వాటికి రామాయణంలోంచి, భవభూతి ఉత్తర రామచరితంలోంచి గైకొన్నట్లు చెప్పాడు. రామాయణం బుచ్చిబాబుకు ప్రాణప్రాయమైన కావ్యం. కొన్ని వర్ణనలను తాను స్వతంత్రించి చేశాననుకోగా అవి రామాయణంలో ఉన్నట్లు తెలుసుకోని తాను

దిగ్భ్రమ చెందావన్నారు.

ఆధునిక రచయితలలో నందూరి, కృష్ణశాస్త్రి, చలం, గోపీచంద్, మల్లాది వారలు బుచ్చిబాబు అభిమానపాత్రులు. నందూరి 'యెంకి పాట'లను నర్వాత్మనా అనుభవించాడు. కృష్ణశాస్త్రి సౌందర్య దాహాన్ని తనలో నింపుకొన్నాడు. బాషా సౌందర్యమూ, భావ విస్తరణమూ చలంగారి అస్తి అయితే బుచ్చిబాబు పాలు వంచుకొన్నాడు. గోపీచంద్ లాగే నవ్యమానవవాదంపట్ల తన మనస్సు నిల్చాడు. చివరకు మిగిలేదిలోని Existentialism పంటిదే, గోపీచంద్ 'మెరపుల మరకలు'లో అనుసరించాడు. గోపీచంద్ బుచ్చిబాబు లిరువురూ ప్రాచ్యపాశ్చాత్య తత్వశాస్త్రాలను కావి వదపోసిన ధీమంతులు. గోపీచంద్ ముఖ్యంగా మధ్య తరగతి జీవితాన్ని చిత్రించే వాస్తవికవాదికాగా, బుచ్చిబాబు సౌందర్యసానకుడైన కళాజీవి. గోపీచంద్ ను గూర్చి బుచ్చిబాబు 'నే నెరిగిన గోపీచంద్' అనే రచనలో తెలియజేశాడు. వీ రిరువురుగూడ సెక్స్ సమస్యలను

శ్రీ బాలాంజనేయ ప్రశ్న

12 నెలల జాతకము రు. 2/- ప్రశ్నలు 3 రు. 2/- టాకీగా పూర్తి జాతకమునకు రు. 5/- పేరు, వయస్సు, ప్రాసిన తెలుసు తెలిపిన చాలు.

గోకల్ప :- వర్య వ్యాధి నివారణ. 21 రోజులకు ... రు. 15/- వ్యాధిని బట్టి మందు యివ్వబడును. వి.పి. ఛార్జీలు అదనము.

Dr. M. లక్ష్మణరావు,

అంబేద్కర్ హాస్పిటల్,

హనుమాన్ జ్యోతిషాలయం,

10 వ లైను, అరంజి-పేట,

గుంటూరు - 2.

చర్చించటంలో వెనుదీయలేదు. కామోదేశాలను రెచ్చ గొట్టే దుస్తులకల్పం వీరి రచనలలో లేనేలేదు.

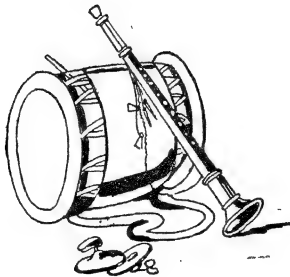
ఇచ్చిందేమిటి :

రచయితగా బుచ్చిబాబు యిచ్చిపోయిందేమిటి? అతని వ్యక్తిత్వమే ఆదర్శప్రాయమైన అడుగుజాడలను నెలకొల్పింది. బుచ్చిబాబు సిగ్గుగి. గంభీరవన్యాపాలు చెయ్యడు. నవ్యావరణాలకు బహుదూరంగా ఉంటాడు. తనని యీసుతో విమర్శించేవారి నెప్పుడూ ఎదుర్కోలేదు. పెద్దగా హోరుమనే నవ్వుతో మిత్రబృందాన్ని ఉత్సాహపరచే నిత్యసంతోషి. వ్యాధినిడితుడై కూడ తన జబ్బు వివరాలతో యితరులను బాధించని యోగి. చెబుకులను రచనలలోనూ, జీవితంలోనూ కురిపించటం ఆయనకు బాగా చేతనవును.

మహాకావ్యాల రసానుభూతి నిచ్చే గొప్ప సవల విచ్చాడు. ఏదో వ్రాసి తన భావాల సన్నిహితుని వెల్ల

డించాలనే తాపత్రయం ఆయనలో లేదు. అందుకే మరో సవల వ్రాయలేదు. జీవనకోణాలను కిరణాలుగా ప్రసరిస్తూ ఎన్నోకథల నిచ్చాడు. కవిగా ఆయన రాజీందకపోయినా 'నీకూ నాకూ మధ్య నిశీధిలా నీ జాబ్బు' వంటి పంక్తు లెన్నో కవులు, కవితాభిమానులు కళ్ళ కద్దుకొంటారు.

'నా కథ వ్రాయువూ' అనే కథను వ్రాసిన బుచ్చిబాబు తన 'అంతరంగ కథనం' ప్రారంభించి ముగించనేలేదు. రచయిత జీవితానికి, రచనల ప్రేరణకూ సంబంధాన్ని వివరిస్తూనచ్చిన ఆత్మకథ తెలుగులో ఏ రచయితా యితరులముందు వ్రాయలేదు. బుచ్చిబాబుకూడ అనంతూర్లంగానే పదిలివేశాడు. ఏమిచ్చాడు? అనే ప్రశ్నకు జవాబుగా 'ముంపు మీకు తెలుసు' అంటూ రావలసిందే! అవును ఆయన వ్రాసిన ప్రతి రచనా ఆలోచనాత్మకమే, సౌందర్యమయమే, రసభరితమే.

దశకుమార చరిత్రము

“భాస్కర్”

పై శీర్షికతో సెప్టెంబరు 67 భారతి పంచికలో బ్రకటికమైన వ్యాసమును జూచుట తటస్థించినది. పై వ్యాసమును బురస్కరించికొనియు, ఎకాడమీ వారు ప్రచురించిన ‘దశకుమార చరిత్ర’ ముద్రణమును గూర్చియు నాకుఁ దోచిన కొన్ని యంశముల నిట ప్రస్తావించుచున్నాను. విజ్ఞులు పరిశీలింతురుగాక!

కేతన కృతిని యాంధ్రలోకమున కందించిన కీర్తి నవయుగవైతాళికుడైన కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారిది. వారు దశకుమార చరిత్రమును 1888 లో చింతామణి పత్రికయందు పాల్గొన్నములు మాత్రమే ముద్రించిరి. అప్పటి కాపత్రిక అగిటయెను. 1901 వ సంవత్సరమున మద్రాసు చింతామణి ముద్రణాలయములో ద్వాదశశాస్త్రముల పూర్తిగంభమును మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారి సహాయముతో సంస్కరించి ప్రకటించిరి.

1925 లో వావిళ్ల వారు దీనిని శేషాద్రిరమణ కవుల పీఠిక (తొలిపలుకు)తో ముద్రించిరి. దీని పరిష్కరణ భారమును శ్రీ మద్బులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు వహించిరి. ఈ సంవత్సరముననే దీనిని ‘Telugu classics popular Edition series’—అను శీర్షిక క్రింద శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళి శాస్త్రిగారి సంపాదకత్వమున వెలుయించిరి.

1901 వ ముద్రణమునకు, 1925 వ ముద్రణమునకు పక్షమ నెవరో డ. కు. చను ముద్రించి నట్లు 10-6-1915 వ తేదీన వీరేశలింగం పంతులుగారు ఆంధ్రపత్రికలో వ్రాసిన లేఖనుబట్టి తెలియుచున్నది. కాని వారు వివరము లియ్యరైరి. ఆ లేఖ తేదీ 7-7-15. ఆది యిది.

‘అయ్యా!

దశకుమార చరిత్రమును గూర్చి మీ యొద్దవ లేదీ పత్రికలో రాజమండ్రి విద్యార్థి వ్రాసిన దానిని జదివితినీ. ఎంతో కష్టపడి పురాతన తాళనత్రపున కములను సంపాదించి సాహిత్యమును చక్కఁబఱచి వ్యయప్రయాసలకోర్చి పూర్వకవి ప్రణీత గ్రంథములను నేను ముద్రింపించి ప్రకటింపఁగా నితరులు వాని ననాయాసముగ మరల ముద్రింపించి ప్రకటిం చుచు వచ్చినందున నేనట్టి పుస్తకముల పునర్ముద్రణమును మానుకొంటిని. అట్టి పుస్తకములలో దశకు. చ. యొకటి. ఆ పుస్తకము లొక్క ఫారము తక్కువగా నూఱుచతులు నా యొద్దనున్నవి. ఆ పుస్తకము మిగిలిన ఫారమును నాలుగుదినిములలో ముద్రింపించి పుస్తకమును సిద్ధపఱచెదను.

(పుస్తకము వెల పోస్టేజికాక పంపెదఁజాలు)

7-7-15

కందుకూరి వీరేశలింగము

రాజమహేంద్రవరము’

పంతులుగారు వాగ్దానము చేసినట్లు ముద్రిం చిరో లేదో తెలియదు. ఎకాడమీ పంపాదకుఁకు వీరేశలింగం పంతులుగారి ప్రతి దొరక లేదు. నా యొద్దనున్న ప్రతినుండి వారి పీఠికను యథాతథముగా నాంధ్రలోకమున కందించుచున్నాను.

* * *

ఉ పో ధ్ఘా త ము

పూర్వకపు లనేకులు సంస్కృతమునుండి పురాణేతిహాసములను దెలిసిందిన రీతిగానే ‘యథానవదండి’ యను విరుదనామముగల కేతనార్యుడు దండికృత మయిన దశకుమార చరిత్రమును సంస్కృతమునుండి

తెనిగించినవాడు. ఈ దండక్తుల వననశాస్త్రమును బద్ధకావ్యముగా దెనిగించుటచేతనే యీతని 'కథినన దండ'యన్న బిరుదు వచ్చినది. ఇత రాంధ్రకపులవలెనే యితఁడును సంస్కృత కావ్యమును సరిగా నాంధ్ర కరింపక కథాశయము మాత్రము గైకొని వర్ణనాంశములను విశేషముగా విడిచియు మార్పియు జేర్చియు యధేచ్ఛముగా రచన చేసియున్నాఁడు. ఈతని కవిత్వము కదళిపాకముయి నలక్షణముయి మనోహరముగా మన్నది. ఆంధ్రమునందుఁ గవి బహ్యయని పేరొందిన తిక్కన సోమయాజియే దీనిని మెచ్చుకొన్నప్పుడు నానంటివాడు దీనిని శ్లాఘింపమానుట వ్యభాసము. ఈ దశకుమార చరిత్రమును గూర్చి జనియే తన 'యాంధ్రభాషాభివృద్ధి' నందిట్లు వ్రాసికొనియున్నాఁడు.

ఆ. కవిత చెప్పి యుభయకవిమిత్రు మెప్పించు
సరిది బ్రహ్మకైన సతఁడు మెచ్చు
బరగ దశ కుమార చరితంబు జెప్పిన
ప్రౌఢ నన్ను వేఱ పొగడవేల.

దశకుమార చరిత్రము తిక్కన సోమయాజి కంఠిత్వము చేయఁబడినది. కాలుట్టి కేతన, తిక్కన సోమయాజితో సమకాలీనుఁ డగుటచేత సితఁడు పదమూడవ శతాబ్దిముయొక్క యుత్తరార్థము వందుండిన వాడనుట స్పష్టము.

మనదేశమునందలి తిథిత పుస్తకస్వాములు తమ యెద నున్న పుస్తకములను దాము వ్రచురింపక వ్రచురింపఁ దలచుకొన్నవారికి వ్రాసికొనుటకైన వియ్యకపోయెడి దురాగతమునలన నీ యుత్తమకావ్య మించుమించుగా నామమాత్రాశిష్యము కావలసిన గతిని పొడెను. కొన్నిసంవత్సరముల క్రిందట నాంధ్ర దశకుమార చరిత్రము తంజావూరిలోని సరస్వతీ భాండగారము నందున్నట్లు విని నే నచ్చటికిఁ బోయి చూచి పుస్తకమును వ్రాయించి తెప్పించితిని. ఆ ప్రతి యందుఁ గొన్నిభాగములు శిథిలము లయియున్నవి. సరి చూచుటకయి వ్రత్యంతర మెంత వ్రయత్నము చేసి నను నాకు దొరికినదికాదు. అందుచేత వింకను నుపేక్షించినయెడల నీయున్న పుస్తకము కూడ నశించవచ్చునని భావించి నాచేతనై నట్లుగా రేకక ప్రమాద జనిత

దోషములను సంస్కరించి నాటుగా శ్వాసములు శింతింపజేసిన వ్రతీకలో మూడు సంవత్సరముల క్రిందటఁ బ్రకటింపినాను. అప్పుడు చింతామణి వ్రతీక నిలిచిపోయినందున నిటవల మిగిలిన భాగమును గూడ సమగ్రముగా వేఱుగా ముద్రింపఁబూనియు నాకుఁ దీతక లేకయు దేహరంగ్యము చక్కగా నుండకయు నాలస్యమగుచు వచ్చెను. ఇట్లుండగా విచ్చట నా పరిచితులైన బ్రహ్మక మానవర్ణి రామకృష్ణయ్యగారు సన్నఁ జూడవచ్చినపుడు తామాగ్రంథమును ముద్రింపించుట కనుకూలముగా వ్రాసి యిచ్చెదమని వాగ్దానముచేసి యెంతో శ్రమచేసి వాయొద్దనున్న వ్రతిననుసరించి పూర్ణముగా వ్రాసి యిచ్చినారు. ఆయన యీ సాయమును చేసి యుండని యెడలఁ బుస్తక వ్రచురమగుట కింకను నాలస్యముయి యుండును. ఈ సహాయ్యమునకుఁ గృతజ్ఞతఁ గలవాఁడనయి యాయన కనేక పద్యములు చేయుచున్నాను. వ్రాత వ్రతయందుఁ గొన్నిచోట్లఁ గొన్ని యక్షరములును, గొన్నిచోట్లఁ గొన్ని పద్యములును, గొన్నిచోట్లఁ కాద భాగములును, గొన్నిచోట్లఁ బద్యములును బోయియున్నవి. చదువు వారికిఁ గదా సందర్భము లేటవడ్డుటకయి పోయిన భాగములను వేరు బాఠించి వాడను. అక్షరములను, జన్మ పద్యములను, గ్రీతగా వేసినచోట గుఱుతులేవియు వేయలేదుగాని రెండు మూడు పద్యములను, పాదభాగములను బహిరించిన చోట నా మాటలకు '()'కుండలికరణము చేసియున్నాను.

పంచమాశ్వాసములో 59 వ పుటయందు 19వ పద్యములో నుత్తరార్థములో ముప్పాతిక భాగమును, 20వ పద్యమంతయు, 21 వ పద్యములో 'నింత తద్యము నుమ్మో' యున్నది తప్పక దక్కినదంతయు నాచేతఁ జేయ బడినది. ఈ ప్రకారముగ నే దశమాశ్వాసములో 135వ పుటలో 97 వ పద్యమునందుత్తరార్థమును, 98 వ

* పీ. పంతులుగారిట్లు వ్రాసినను 1924 రక్తాక్షి జ్యేష్ఠమాసపు పత్రికయందు (పుటలు 1-6) ద. కు. చ. లో 'నైదవ యాశ్వాసమునుండియుఁ గడవఱకుఁ దమ్ముదానకులకు యభాంకి మేము మాత్రమకు ముద్రణమునకు నవరించి యిచ్చియుంటిమి.'

పద్యమునందుఁ బూర్వార్థమును నాచేఁ జూరింపఁజూడి నని. ఏకాదశాశ్వాసములో 151 వ పుటలో 70 వ పద్యమునందర్థ భాగము, 71 వ పద్యమునం దర్థ భాగమును నాచే రచయింపఁజూడినని.

గత్యంతరము లేకపోవుటచే నీ ప్రకారముగా నిస్పృహములైన మూలలతో, బాధ, పద్య పూరణములు చేయసాహసించిన నా వాచలమును దీనిం జదువువారు మన్నింతురని వేడుచున్నాను.

ఇప్పుడయినను దశకుమార చరిత్రము నమ్మగ నుగాఁ దనుయొద్ద నున్నవారు నాయుండనుగ్రహించి తమ ప్రతిని దయచేసినచో ముద్రితములైన పదిపత్రములను వెంటనే పంపుటయేకాక ప్రక్షిప్త భాగములను మరల ముద్రింపించినపుడు పదిపత్రములను గూడ వారికిఁ గృతజ్ఞతా పూర్వకముగాఁ జింపెదనని యిందుమూలమున వాగ్దానము చేయుచున్నాను.

చెన్నపురి, పరశురామము కందుకూరి వీరేశలింగము.

20, వెళ్లాళవీధి.

20 నవంబరు 1901 వ సం.

లక్షలకొలది ద్రవ్యమును సాహిత్య సేవకై వెచ్చించుచు ఏకాదమింఁటి నంపవారు పై ప్రతికోసము గవేషణము చేయకబోవుట యత్యంత విషాదకరము. ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములను శ్రమపడి సంపాదించి ప్రకటించిన కీర్తిమూర్తులలో బ్రాహ్మదోర తరువాత వీరేశలింగంపంతులుగా రెన్నదగినవారు. మన కోసమై మహనీయుడైన వీరేశలింగంపంతులుగారు గ్రంథ ప్రకటన విషయమై యెట్టి యిడుములఁ బడిరో తెలిసికొని శ్రద్ధాంజలి నమర్పించుటకు బదులు వాంఛనిద్యుత్సాహమును ఏకాదమివారు కృతఃపుత్రా బద్ధులను గావించివారు.

ఇక నేటి ముద్రణ సంపాదకత్వ విషయమును గూర్చి:—

1. దశకుమార చరిత్రకు ఒకేఒక తాళపత్ర ప్రతి నేటివరకు లభ్యమైనది. అది తంజావూరు పుస్తకశాలలో గండు. దాని నమనరించి వ్రాయించిన

వ్రాతప్రతి కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ కార్యలయమున గలదు.

2. 1901 ముద్రితప్రతి తంజావూరు ప్రతికి పులిక. తాళపత్ర గ్రంథములోని లుప్తభాగములను కం. పి. పంతులుగారు పూరించిరి. కాని పవనాశ్వాసాంతమాలినినిగాని గ్రంథాంత పద్యము అనుగాని పి. పం. గారు పూరించక పడలిరి.

3. 1925 లో ముద్రించిన ప్రతికి 1901 ముద్రిత ప్రతి ఆం. సా. ప. కాకినాడ వ్రాతప్రతి యాధారములు. మూలాకాశపత్రప్రతికి వ్రాత ప్రతి పులిక గాన రెంటియందును లుప్తభాగములు సమానములు. నావిశ్లవారికి శ్రీ మద్బులపల్లివారు స్వయముగా లుప్తభాగములను పూరించుటయేగాక నాశ్వాసాంత పద్యములనుకూడ వ్రాసి జేర్చియుండురు. నావిశ్లవారి ముద్రణమునకు ముందు అనగా 1924 భారతి పత్రికలో శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు దశకుమార చరిత్ర పాఠములను (ముద్రిత ప్రతి - 1901 లోని) విమర్శించిరి. పి. ప. ప్రతిలో లేని రెండు పద్యములనుగూడ చూపిరి. బహుశః దీని బట్టియే నావిశ్లవారు ద. చ. పునర్ముద్రణపత్తకమును గుర్తింపి శ్రీ మద్బులపల్లివారిచే పరిష్కరింపజేసి ప్రకటించిరి.

4. ఏకాదమి సంపాదకులకు 1901 వ ముద్రణము లభించని కారణమున 1925 నావిశ్ల ముద్రణమునే (అధోజ్ఞాపికలతోసహా) ముద్రణమున కీచ్చిరి. వీరి సంపాదకత్వ మిందేమియు గోచరించుట లేదు. పంపిణీకర్తల కొన్ని వాక్యములిట విమర్శనీయుములు—

(i) 'శ్రీ మద్బులపల్లి వేంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు విద్వాంసులు— పరిష్కారానుభవముకలవారు ఈ గ్రంథాన్ని తాళపత్ర ప్రతితోను..... పూరించినవారు శ్రీ శాస్త్రిగారే' పుట (పుట—51. ఏకా. ము. 1967) అనియున్నది. కాని 50 వ పుటలో (1901) ఆముద్రితప్రతిని, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తులోని వ్రాతప్రతిని ఆధారముగా తీసికొని బ్ర. శ్రీ.

మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్బాస్వామిశాస్త్రిగారు.....
పరిష్కరించి యిచ్చినట్లుమా' కలదు. శ్రీ మద్దుల
పల్లివారు పరిశీలించినది వాతవ్రతిగాని తాళవ్రతవ్రతి
గాదని తేల్చిదిరమణ కవుల 'తొలిపలుకు' (1925)
వల్లనే స్పష్టమగుచుండగా సంవీక్షాకర్తలెట్లు పైవాక్య
ములను సమన్వయింతురో!! ఈ పందిగ్దము శ్రీమద్దుల
పల్లివారే స్వయముగా వ్రాసిన ముఖముననే తెల్పినచో
కృతజ్ఞుడను.

(ii) ప్ర. ఆ. 73 వ పద్యము: -

"ఇమ్మడి మనుమని తమ్ముడు.....మఠోగ
కములన్!"

ఈ పద్యము శ్రీ పి. పం. గారి వ్రతిలో
కానరాదని 'అథోజ్ఞాపిక'. సంవీక్షాకర్తలకు 1901 వ
ముద్రణము (కం. పి) దొరకలేదు గదా! లేదని
యెట్లు వ్రాయుదురు? ఈ విషయము 1925
వ్రతిలో (వాచిక్) 73 వ పద్యము (ఇమ్మడి) పద్య

లేదుగదా!! ఇక్కడి తెల్లు వచ్చినది? దీనికి సమా
ధానమును సంవీక్షాకర్త తిప్పవలసిన బాధ తగలదు.
వాస్తవమునకు పై పద్యము 1901 (కం. పి)
వ్రతిలో గలదు.

నాకు తోచిన విషయములు విద్యార్థి కమునకు
వెల్లడించితిని. ఇందలి బాగోగులను పరిక్షించుటకు
వారే సమర్థులు. ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథముద్రణ, పరి
ష్కరణల విషయమై మానవల్లి వారి వాక్యము నిట
మదపొరించుచు నీ వ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

'ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములలో' నొకటి రెండు
మాతృకలతో ముద్రింపబడియుండి సమస్త గ్రంథ
ములను శుద్ధములకొనని మా యభిప్రాయము....
ఎత్తా పెగ్గడ పుసింహ పురాణము, కేయూరవాహు
చరిత్ర, ఉత్తర పారివంశము, దశకుమార చరిత్రము,
క్రీడాభిరామము, భీమగ్రంథము మున్నగునవి యబద్ధ
పాఠ పూర్ణము లనుటలో సందేహము లేదు. (1924
జూన్ భారతి.)

గా ట వి

శ్రీ సోమసుందర్

ముడిసరుకువంటి సౌందర్యం

ముస్తాబు నిల్చున్నది బజారులో
ఉరోజు మధ్యస్థమైన కలుగులోంచి
బుభుక్ష్యురగం పడగెత్తి ఆడుతోంది.

అన్యాయం తాలింఖానాలో
వ్యాయామం చేస్తోంది న్యాయం
గానం కడుపు గడవక
ఘనం పణంగా పెడుతోంది.

బాధలతో నిండిన బతుకు
వానలో తడిసిన గొంగళిపురుగు
భారంగా నడుస్తోంది పొంగిన నారుగు
ప్రమాతీత పదార్థంరా సాక్షాత్కరిస్తోంది.

నా జాతి స్వప్నాలు పరిపక్వం కాకుండా
చిట్టిసోయిన పక్షిగుడ్డు

ప్రగతీపథంనిండా పరవీడకులు
పరచిన వీడకలల నీడలు.

ద్యూతవృక్షంలో చిక్కుకున్న
నేటి ప్రజాపాలకుడైన నలభి
అధికార వ్యామోహ వ్యాజమనే
కర్కోటకుడు కాటు వేశాడు!

రూపు చెడి
పచ్చిభౌతిక వాదంతా
వికారంగా మిగిలి
దురాశా వ్యాఘ్రవ్యాళ గండభేరుండ

నిరంతరోగ్రాటవీ వ్యగుడై
త్యాగాల పూర్వమవాసనల్ని
ప్రసారం చేస్తున్నాడు—
స్వార్థలోభగన్తుడైన బాహుకుడు!

శ్రీ మరింగంటి వేంకటస్వనింహాచార్యులు వారి తాలాంకనందనీ పరిణయము

శ్రీ శేషం రామానుజాచార్యులు

త్వమ ప్రబంధ నర్తన ధోరణితో కవిత్వము నడిపి నరస హాస్యచతుర్కులంగూడి చిత్రకవిత్వకీతులను సర్వంకష్ట పాశముచే జితవరచి నిగూఢ తత్త్వభావములు సామరులకు సైతము అర్థమగుటకై పృథ్వీములగు నందర్థముల కలము నడిపిన రీతులు సహజత్వమును స్ఫురింపజేయు మహాకవిశులు మఱింగంటి వారి వంశము దుద్భవిల్లిరి. అందు శత్రువులూప ధానులు, శతాధిక గ్రంథకర్తలు, చిత్రకవిత్వ ప్రబంధ నిర్మాతలు గలరు. వీరి వంశము ముక్కుతమ్మనది. శ్రీ రంగేశ్వరుని వాక్యమువలన ఈ వంశీయులు మరింగంటివారైరి. ప్రాథరచనాధురీణుడగు 'తాలాంకనందనీ పరిణయము' కర్తయైన మరింగంటి నరసింహాచార్యులు వారి వంశముగూర్చి మడివిన యొక చిన్న కథ నిట యుదాహరింతును. శ్రీ రామానుజాచార్యుల వారును కురుక్షేత్ర సాధుభట్టా రకులవారును శ్రీరంగములోని రంగనాథుని పేరించుటకై వెళ్ళిరి. అప్పుడా రంగేశుడు యతిరాజును జూచి యిట్లు పలికెనట.

'కంటిమి మిము కూరేశుల

గంటిమి మీవెంట వచ్చు మను లెవరో మరింగంటిమని పలికెనది మా కింటికి పేరుంట వా మహిన్ రహితెక్కెన్.

అని తన స్వీకృతమయిన 'తాలాంకనందనీ పరిణయము'లో పేర్కొన్నాడు. ఈ గ్రంథము సంస్కృత సమాసభూయిష్టము. ఇది సుమారు శ్రీ. శ. 1872 ప్రాంతమున ముగింపబడినదని 'గోలకొండ కవుల సంచిక'ద్వారా పేర్కొనవచ్చును. శిశిరేఖ, అభిమన్యుల హివాకథ యిందు చక్కగ గూర్చబడినది. మేనజీకృతి వివాచ్యవస్తల నిందు చక్కగా చూపించి

వారు. తాలాంకనందనీ యువగా శిశిరేఖ. తాలాంకనందనీ బలరాముడు.

'నీలాంబరో రోహిణీయస్త్రీలాంకో ముసలివారిః'

అని అమరము. ఇందు అన్న కుమార్తెను తన కొడుకునకు చేమకొనవలెనని నుభద్ర యభిలషించును. ఇట్టి సంబంధములెల్ల ఆంధ్ర కుటుంబీకులకు పరిచితమే. ఈ కథ వాదారముగా జేసికొని గ్రంథంబు పుష్పాశ్వాస ప్రబంధము విరియించెను. ఇతని కవిత్వముం దనేక యమక శ్లేషాలంకారములు ప్రయోగములు కాన బడును. అర్థాంతరన్యాసములు కన్పించును. యనుక మన్న ప్రీతి మెండితనికీ. వారడ సాత్రను బహు దమత్సృతిగా పల్లించివారు పాండవు లైశ్వర్యహీనులని ధుర్వేదనుని సంబంధము కోరవగిడదనియు నచ్చజెప్పి బలరాముని మనస్సు ప్రేమింపెను. శిశిరేఖను లక్ష్మణ కుమారున కిచ్చి పెండ్లిచేయుటకు సర్వ సన్నాహములు జరుగుచుండగా, అభిమానపతియైన నుభద్ర సోదరునితో నిష్కరములాడి 'పుట్టిల్లు' విడిచి కుమారునితో పాండవులున్న అడవికి బయలుదేరుట— ఇత్యాది ఘట్టముల ఆంధ్ర గృహస్థుల యింద్లలో జరుగు సన్నివేశముల మనమునం దుంచికొని యీ భాగమును కవి మిక్కిలి పౌదయంగముగా చిత్రించెను. లక్ష్మణ కుమారుని వ్యంగ్యచిత్రీకరణ అతిసహజముగా గూర్చివారు. 'లక్ష్మణుడు: గడు వీ డనలక్షణుండు'ని చమత్కారముగా మడిపిరి. ఘటత్మనునకు ఈ ప్రణయవృత్తాంతము తెలిసి తన మాయాశక్తిచే శిశిరేఖ నెత్తుకొనివచ్చి యభిమన్యుని పెండ్లి చేయించును. గౌరవభంగముకా కుండ ఘటత్మనుని సాత్రకు వెన్న చేకూర్చుటకై యాతని మాయాబలముచే 'మరదలు ముట్ట కూడ'దని మంజము

తోడనే లేవనెత్తివాడట. ఎంత రాక్షస పంథాతుడైనా, పాండవ సాంగత్యముచే కలిగిన నైతికవర్తన యందు ద్యోతకముగనున్నది.

పదన రచనలోను, వీ ధేవబంధకవికి తీసిపోరు. ఘటోత్కచుని మాయాజాల యుద్ధవర్ణన ఫక్కి, ఎల్లన రణరంగమును స్ఫురింపజేయును. ప్రాసక్తికముగా యమక శ్లేషాలంకార వ్రయోగము నడిచినది.

విరహవర్ణనలలో చంద్ర, మన్మథ దూషణలు కన్పించును. పొభద్రుని రాక లేమిచే నైరాశ్యము చెందిన శశిరేఖ కుసుమాస్త్రుని బాధల తాళజాలక, మన్మథుని దూషించును. 'తుంటలై నీ విల్లు ధూళిలోన నణంగే' అను పద్యము ఉదాహరణము. ముద్దులొలికెడి సుకుమారమైన రచనకూడ వీరు సాగింతురు.

ఎండకన్నును నీడ కన్నెరుగకుండ
పాదముల ముద్దరాలోత్త బరగు నతికి
ఎండకన్నును నీడ కన్నేకమగుచు
పాదముల ముద్దరాలోత్త పదిగమించె.

పైరదుర్గాటనితో సుభద్రాభిషేకములు వయస్సుచూచిన దృశ్యముల వింతుక నెట్లు చిత్రించెనో పరిశీలింతుము.

ఈ రీతి పర్వరాత్రిని
పైరంటినితోన తొచ్చి కొడుకుండా న
య్యేరులు, పల్లెరులు, న
ల్లెరులు పాదలెల్ల గడిచె యేగువేణ్.

ఇట్లు గడచి నాక కొంత విశ్రాంతిపొంది, యారాకుమారుడు గాంచిన దృశ్యములను చిత్రీకరణ మొనర్చిన విధమునల్లె చూతము. ఉత్సాహవృత్తముతో వారిని ప్రదర్శించిన జైచిత్త్యము ప్రశంసనీయుమే. ఇందలి వస్తువులన్నియు చతుష్పదములే.

ఉ. 'రాకుమార శేఖరం దరణ్య భూమిగాంచె
భల్లూకముల్ వనోకముల్,
జలూకముల్, బలూకముల్ ఘూకముల్,
మహాకుల్గిక్కుకముల్, బలూకముల్
దాకి మూకలై చికాకు
జాకొనంగి చె కొనెన్.

జీవజంతువులేకాక అతడు చూచిన వానశశి వింతుక చిత్రిత మొనర్చి దృశ్యమానమోద మొనర్చుచున్నాడు.

చనిచని కాంచె ముందట
రసాలతమాల విశాలపాతి
చందన కృతమాల కౌశుకర
ద్రుమకపిత్త కురంట కాభయూర్జన
చక్కరావల్ల పీత నఖరోచన
తాల కదంబ వింబ కాంచన
కరవీర...జలశైతల వటు
ప్రముఖద్రుమావళుల్.

ఈ రీతిగా జనగా జనగా తూర్పు తెల్లవారిన డట. వన్యములు వికసించినవట. శరము లమ్ములు ధరించి వీరవ్వికమ సాహసముతో విసినములు, శైలిములు, వాహనులు దాటి ఘటోత్కచ నాశ్రమము చేరినాడట. రమణీయ మందిరారామ శౌభ్యములు పొందుతలీ పైరంటినితో వంచరించవలసినవై, వరోవర క్రీడాసుఖము వీడి బురదలో తిరుగాడవలసె, కమనీయతరతూలికాతల్పముల సుఖించు జనని చటుల దర్శించె పెజ్జపై శయనించగలిగి, కాంచన మయదోలికా నిద్రలు తొలగి కంటకన్నలీపై నిద్రించ సాగె, మంజుల మనోహరమైన శుక పీక శాకికావళుల తీయఁదనపు పాటలు విసనేర్చిన, యింతి కతినతర శరభ శార్దూల పైరంటిముల వినవాయె గదా, విధిక్యత మేముందు వంచు తన మామచేసిన యవకృతి మరువ రాదు గదా యమచు చింతాకాంతుడై దూరపిల్లుచు అమిత మార్గాయాన మూహించి, తల్లి కడ శయనించిన శశిరేఖను మనమునందు తలంచుచు, పిన్నతనంబు నుండి అధికమైన ప్రేమచే ముచ్చటలాడి తిరుగాడి తిమిగదా కన్నెతనంబునీడి వయసున్నవచ్చి మన్నన తోడ గైకొందునో, నను కన్నునెడ సేయ న్నాయమా! యని మదనాయానము కల్గి కుందిపోవును.

అభిమన్యునియొడ కవి ప్రవర్ణించిన మనోధాన వ్యక్తి కరణము, విరహతాపాలిశయము మేళవించి, యాతని యొడ నాటకీకరణము ప్రదర్శన వాచిత్యము నాపాదించి చక్కని రసపుష్పి కలిగించినాడు.

వీరి రచనలో కొన్ని కొన్ని 'విజయ విలాసము' కళాపూర్వోదయ మందిలి పద్యముల స్ఫురించుచున్నవి.

గొప్పనీలపుకుప్ప లప్పమోచరితెప్ప

అప్పడంతుక...కప్పకొప్ప

మరుపాలుమిసేలు మరిపాలుగోసేలు

కళకీలు చెలిపాలు గనుండాలు

కంబు బింకంబు పోగంబు పొక్కంబు ని

క్రంబు బింబోష్టే కంకంబు డంబు

కల్కిచిల్లంకుల్కు మెల్క కప్పనెల్కు

కుల్కుతేనీయ...బిల్కుచిల్కు

తమ్ములద్దమ్ములను గ్రమ్ము వెమ్ముగంబు

మిండు క్రొమ్మిరావు మిండు నమ్మేనిండు

జక్కనలకెక్కు నుతికెక్కు చమ్మదోయి

శృంగార అహర్వా నంకండమందలి ప్రథమ, తృతీయా శ్వాసములలోని 'కన్నలు జేరెన గొలు నగా' అనునది, 'ఏం పుటెచో' అనునవి సామ్యములు— ఇట్లే అనేక తెనుగు ప్రబంధములతోడి సామ్యముగల దీ చక్కని ప్రబంధము.

ఈ ప్రబంధమందలి చతుర్థాశ్వాసము ప్రాణము వంటిది. ముఖ్యమైన కథ, పాతలు, వర్ణనలు అన్నీ యిందులోనే కూర్చబడినవి. ఘటోత్కచుని మాయ, మాయా శిరేఖ, పిపాసా ఘట్టములు మొదలగునవి వర్ణితములు. బలరాముని కూతురగు శిరేఖ ఈ కవి గారికి మోముగప్ప మాత్రనే నామము శిరేఖ యనుచు దోచెనని యనుట ఎంతయు సమస్యస్ఫూర్తి నూచి తము. వీరి కనికరయందు సమసోక్తులు, జాతీయములు హితబోధ అంతటా నిండియుండును. ప్రబంధ నాయికలకు ప్రీయుని సమాగమ విరిక్షణయందు, ప్రీయభావనలు వ్యక్త మొనర్చుటకు, తెల్పుటకు యొక దూత్యవస్తువు కావలెను. ఇందు ఈ శిరేఖకు చిలుక యుపకరించును. హృద్యమైన రచనా ధోరణిలో సాగిన 'శుకదూత్యము' యందలి చక్కని ఘట్టము. అభిమన్యుడు వసిన నందేశములో, 'తమ నెడబాసిన మొదల్.....తరేక విరోక్షన శృంభణ మున మన్నవాడ ననుమా అనుమానములేక కీరమా' అని విన్నవించిన తీర్పు ఏ రసకన్నకైనను మనస్సు చలించక పోదు. అమరప్రేమానుభూతి వారి హౌతు.

వీరు తెలుగు నలుకుబడులలో గడువరి రచనల

యందు సిద్ధవాస్తులు. కారవ పాండవుల మధ్య

వియ్యమునకు పురికొన్న తాలాంకుని రాధారమణుడు

నుభద్ర యెంత వారిందినను నినడు వారి నెయ్యమే

గొప్పది. పామ్రాజ్యాదిపత్నీ, యష్టభోగ

సంసద కలిమిచెలిమి గంపాడు రారాజు

అని విజ్ఞప్తిగను. నయోక్తుల చెల్లెలిమాట చెని

పెట్టడు. కౌరవులు మాత్రము చుట్టములు

గారా, అని ఎత్తిపొడుచును. నుభద్ర కమలనాభుని

చెంతకు వెల్లి పాండవుల జాడ్యత యొక్కనాటితో

తీరునదికాదుకదా; అన్నా! 'తగునా, భవదగ్గకా డి

ట్లగు నాయము దప్పి కన్య నన్యల కీడ మేలగునా,

నేటికి మీకున్, తెగునా పాండవులతో నదివబాంధవ్య

ములో' అని బ్రతిమాలును అయినను కృష్ణుని

మాటయు పైత్రము తాలాంకుడు తిరిస్సరించును.

పైగా దురుసుగా మాటకాడును.

'నిష్కారణ భక్త్యభోజ్యములుకై నెడద్రోయుచు చేదుకాయలున్, గోరి భుజించునట్లు లోపె గూడినదట పాండవుల బాంధవ్యము. ఇకను 'దుర్వార గహవన్యకై లాగినద'ంట పాండవులు. కావున వారికి నా కూతు నివ్వని నిష్కర్షగా చెప్పినాడు. ఇట్లు అంధ్ర కుటుంబినుల యిందల్లో జరుగు వినాసా వ్యవస్థ యందలి అగవాట్లు వరాధాషణిరీతిలో చక్కగా తెలియ జేసినాడు. సంభాషణలయందు నిగూఢ తత్త్వమును స్ఫురింపజేయును. ఈ విధముగా హలాయుధుడే నిరా కరింపబడిన నుభద్ర దురంతిందిత స్వాంతయై పాయంతనమున అలుకచెంది, యొక చీకటింట; 'శుద్ధాంతము జేరి యొక్క కణివాసని కంకటిశయ్య పైవి, మేనంకయు జేర్చి, లోవెతల నేరికి దెల్వక' బాధ బడినదట. లోగనిలి చీకటింటికడ కంకటి పై న శయింపి పొందిన విషాదవేదనాభరితయైన నత్యభావ యందు స్ఫురింపకబోదు.

శుకదూత్యము :

వంచమా శ్వాసముతో మాయాశిరేఖ వివాహము, కౌరవుల శృంగభంగము, ఘటోత్కచుని

బంధజాలిక విద్యావదర్యము చాలా చక్కగా చిత్రించబడినది. ఇందు మరియొక్క ముఖ్యమైన ఘట్టము శుకదూత్యము: శశిరేఖ తాను పెంచిన చిలుకతో, ఎచ్చటనైన గంటివా! అర్జును నుతుని, కన్నచో తనకి నా విరహభాగము గూర్చి చెప్పుమని అట్లు చెప్పిన, 'పానకంబును వడవప్పు వంశదార కలిపి బంతి పొగించి విందన రింతు చిలుక' అని ఫలకాంక్ష తెలియజేయును. అట్లే అది రిచ్చన యోగి, ఘటోత్కచా వ్రాశముముతో నున్న అభిమన్యుని చూచి తిన్నగ ముచ్చటించి శశిరేఖ బాధల తెలియజేయును. విరహభ్రాంతయై వివలంభ శృంగారము పొందిన తీరును, లక్షణములను తెలియజేయును.

'అంగన నిన్ను చిత్రపట
మందు లిఖించు, లిఖించి కోర్కెలు
పొంగగ జూచు, జూచి వలపుం
గొని మెచ్చును, మెచ్చి నీ పరి
ష్కంగము కోరు, కోరి వల
వంతల జింతిలు, చింతిలన్ మన
స్సంగతి మార్పు, మార్చి వర
నంబు విఠబుగ దాన మాగొనన్.'

ఇది విని అభిమన్యుడుగూడ 'నేనట్లే బాధ పడుచున్నాను. ఇదిగో నేడే లగ్నమనగా నే నత్తునని' సందేహ మంపును. ఈ సందేహము గొని చిలుక కఠిన శిలా వృతభూస్థలి శయనించియున్న ప్రియుని మనోవేదనను శశిరేఖకు వ్యక్తీకరించును. 'నిద్దు రలేకతపించుచు ఎప్పుడు నీ రూపమునే తలంచుచు, సౌఖ్యముల త్యజించుచు నియోగసాగరమునబడి నను బోలు సతియందు గాన వంచు నీరు నించిన కను లప్పలించి, నీకొరక తపించు చున్నాడని' అతని సందేహము గొనవచ్చును. ఈ విధముగా ప్రియులనద్ద రాయబారము నెరవిన 'చిలుక' పాత్ర సతినమర్థముగా ప్రవేశపెట్టి ఫలవంతముఁ జేసివారు.

ఇంతేకాక ఆ చిలుక సర్వజ్ఞము. బంగారు చిలుకా నీ వ్రతి నింగితము లెరుంగ జాణలెవ్వరు? నీ నాక్యంగతుల నేర్పు దనరకురంగాక్షికి దెల్పు సొంపురమ్మని పంపగా రిచ్చన నెగసి యవ్వనబాక్షి సౌధమందు డిగ్గినదట.

అత్యంత కుతూహల సంజనితాంతరంగయై యా కు రంగనయన, ఓయి! శుకరాజ వచ్చితివా, యెచ్చట గంటి వర్జువాత్మజా నీవున్, బోయిన కార్యమెల్ల కాయో వండ్ వనింపుమని వేడుకోసినది. ఘటోత్కచా మందిరమున నిద్రించుచున్నవాడు ఎప్పుడు నీ హృదయ మందే లగ్నముయి యున్నవాడు—అని ఘటము చెప్పి నది. అంతేగాక విరహభ్రాంతి సూచించినది. ప్రియ లంభ శృంగారముకూడ ద్యోతకము గును. 'కనునిద్దుర లేక తపించువాడు, సౌఖ్యముల త్యజించును. నను బోలు సతీన్ గవనంచు నీరునించిన కనులవృథించు చిత్రరువందునిల్చి పిన్నేతలంచు' నని విన్నవించినది. ఇట్టి రాయబారములు అనేక ప్రబంధములందు కన్పించును. హంస, చిలుక, తుమ్మెద, మేఘములు దూతలు. వుణికి పుచ్చకొన్న ప్రబంధ రచన వీరిది.

రౌదరనము నందలి వీరి ప్రతిభ నన్నయగారి భీముని స్ఫురింపజేయును. ప్రకటిత కోపవేగమున అను వద్యము రౌద్రావేశమున దంత్య ప్రస్ఫుట మగును.

'పెటపెట వండ్లు గీటుచును
భీమ వర్షాకము కలకరాచా
ర్పటి దశదిక్కుల బెటిరి
బద్ధలుగాగ హృదయపాటిన్ నవ్విదో
స్తటి వటుఘాటన్ సెలగ
తర్జన భర్జన మాపును పుట
పిట్టలతటాక్కు నింబలెను
విర్భయుడై చనుడెంచి యిట్లునున్.'

కోప భయ ప్రకట మూచితమగు ట కార ప్రయోగమువలనను దంత్యముల ఉద్బాహన వలన కోప మ్మరణమగును.

కవి విశ్వక్రయోభిలాషి. స్వల్పాంశమునైనను భావానుపరణముగను సమయోచితముగను వర్ణించి యాధక కైలిలో తన రచన కావించును. కావ్య

ముంతో హితోధ కావించును. ఇతడు నైతాము రాష్ట్ర వాసులగుటచే ప్రాసక్తి కముగా, ఉర్దూ భాషనడములు ప్రయోగించెను.

అచటచ్చట జాతీయము లువయోగించి కావ్యమున జాచిత్యము కాపాడిరి. 'వేశకు కూర లేక పలవించెడి వానికి వంటయింటి కుండలును గాంచినట్లు గుండెచి'వాడట భీమమతుడు. ఆభిమన్యు ఘటోత్కచుల యుద్ధవర్ణనము చక్కగా చిత్రీకరింప జడినది. ఇతడు భారత కవులను అనుసరించియు స్వయముగా ప్రతిభనుగూడ చూపినాడు. వారిరువురును ననుముగా దేహము జల్లెడయగునట్లు శరాసనముల చేసికొని రట. 'నరనాసప్రసిముక్త దారుణ బృహన్నారాచ ధారల'ను పద్యమునకు చక్కగా ప్రతిబింబించునట్లు 'ఈ రసముల్ దొంగక' అనుపద్యము చిత్రించినారు. రజరంగమున భుజవరాక్రమోన్నతిచే యిరువురు సములు కాగా, శరధాటి కెరలిన్ శోణితాంలితశరీరములు 'భూరి వనంతకాలమున పూచిన మోడుగుస్తూపురొ' యను నట్లున్నట. చక్కని యుపమానము. దేహమంతయు రక్తసిక్తము. ఇదియుగాక వారిరువురు వ్యాయామకర్మశస్త్రీరకాయలు. నన్నయగారి మల్లయుద్ధ వర్ణనము ఇందు స్ఫురింపకపోదు. భీమశరాసంధులు, సింహ గజేంద్రములట్లు వజ్ర పర్యతముల యట్లు పోరాటము నెలువగా, ఇచట విజయనందనుడు, భీమమతుడు.

పారి పారి బెట్టులు లట్టుల

నిరువురు బలములను దక్కువెక్కువలేకన్—

కరికరియున్ గిరిగిరియున్

పారిపారియున్ బెనగనట్లు వాచనమయ్యెన్.

(చ-ఆ - 287 పద్యము).

వారిరువురి ఘోర సమరము నానాటికి పాచ్చుమండగా ప్రళయ ఝంఝా మూతముతో, లయకాయ దండధరుని అట్టహాసముతో యనునట్లు పోరాడిరట.

'ధరణితలంబు దద్దరితె

తారలుగూతె నభంబు దిద్దిరన్.

దిరిగె నుధాంకు భావ్యుల

దీర్ఘతిక్రంగెను జర్దలై దిలై

దెరిచెను పచ్చిగోడల గ

తీన్ జతురంబులు లింకె న్నడుజన్

మొరపె నభంబునున్ సురస

మూచాము లాలై విమాన పంకిత

త్తడమున దుల్లెయాయుపు ధ్రు

నంబణగన్ ప్రళయంత సూచున్'

ఇతని కవితలో విన్నియో ప్రత్యేకకూర్పులు కన్పించును. బంధకవితలు, గర్భమధ కవిత బుచ్చని. లను సహాసపాండితీ గిరిమచే 'సోష్ణ ర్యక్షర క్షదము' రచించి ప్రతిభ వెంయించెను.

మాసో (స) భూభామామా

మాపై గ్రాము లాము మాపుమి (పాపై

మీ ప్రేమ బాప మీపై

మా పాపపు మోపు బాపుమా మా తాపు!

శశిరేఖ ప్రేము నెడలాసిన పుట్టుమున విరహ భాంతి నూచించుచు, చంద్రమనోధ దూషణలు కావించిన సందర్భమున గూర్చిన పద్యములు చాలా చక్కగా నున్నవి. ఇందు వంశకమానుక్రమశీక, ఋతువర్ణనలు, వచన రచన, ఫలైతితి మున్నగున వన్నియు గూర్చబడినవి. ఇది చక్కని రసవత్ప్రబంధము.

ఈ కవి ఆశ్వాసాంతమున వేంకటాచలవతి వరప్రసాద కరుణాలబ్ధుడనని-భావవాచ్యుల పురుష సమిమోదగ్ధులగోతుడనని తెలిసియున్నాడు. ఈ ప్రబంధముడు గూర్చి యింకను ఎన్నో అంశములను వ్యాపనిస్తరణ భీతిచే స్మృశించలేదు. ఆశ్వాసాంతమున వివిధవృత్తముల మనయోగించినాడు తమను గురించి

'ఇది శ్రీశేషకుభ్యచ్ఛిరవృత్తుకుటీ

రేచ్ఛానువర్త ప్రధా

మృదు శ్రీవాసగురుప్రసాద కలవా

మేయాశ్వ మోదగ్ధులం

శృదయా సంయత భావవ్యక్తిని శ

శ్వేచ్ఛీ నృసింహార్య మో

పాద తాలాంక సునందనోద్వహ చతు

ర్థాశ్చన మొప్పున్ భువిన్'

(చ-ఆ-353-వ)

అని చతుర్థాశ్వాసంతమున తెలుపుచున్నాడు

ఇట్టి అత్యంత ప్రామాణికమైన ప్రబంధమును గుర్తించి అంధ సారవృతపరిషత్తు లేక సాహిత్య అకాడమీలాంటి సంస్థలు గైకొని ప్రాచుర్యభాగ్యము కల్పించి మన (మా జిల్లా) ప్రాచీన తాళవృత్త గ్రంథాల దుస్థితి లోలగించి, వాని పునరుజ్జీవమునకు పూనుకొనిన సాహితీసేవ యొనర్చి అదర్శనంతులగుదురని విశ్వసించుచున్నాను.

గ్రంథ విమర్శలు

వేద సమీక్ష

సంపాదకులు : డాక్టరు ఇ. ఆర్. శ్రీకృష్ణ శర్మ
ప్రకటన కర్తలు : శ్రీ వేంకటేశ్వర యూనివర్సిటీ,
తిరువతి. రాయలు 1/4 సైజు, పేజీలు 176 హార్డ్
కావర్. వెల రు. 6—00.

ఇది 1964 ఫిబ్రవరిలో తిరువతిలో జరిపిన
వేదసంబంధమైన సెమినార్ లో చదివిన వ్యాసముల
సంకలన గ్రంథము. వ్యాసకర్తలందరును వేదవిద్వాం
సులు. వారిలో కొందరు ప్రాచీనపద్ధతి వారు, మరి
కొందరు పాశ్చాత్యరీతులను అవగాహనము చేసుకున్న
ఆధునిక పద్ధతి విద్వాంసులు. ప్రాచీన విద్వాంసుల
వ్యాసములు సంస్కృతభాషలో దేవనాగరిలిపిలో 44
పేజీలలోనను, ఆధునిక విద్వాంసులవి ఆంగ్లభాషలో
తక్కినభాగమందును గలవు. ఈ రెండింటి సమ్మేళనము
వలన ప్రాచీన పద్ధతులను నవీన పద్ధతులను ఏ ఏ
మార్గములలో ఉపయోగపడునో, రెండింటి అవగాహ
నము వేదస్వరూపము పరిపూర్ణముగా గ్రహించుటకు
ఎంత యవసరమో బోధపడును. వేదమందొక శ్రద్ధా
భక్తులు కలవారందరును ఈ గ్రంథరూపము అమూ
ల్యముగా పఠించి మననము చేయదగినది. ఆంధ్ర,
మదరాసు, కేరళ, మైసూరు రాష్ట్రములలోని కళా
శాలలనుండియు విశ్వవిద్యాలయములనుండియు ఉద్బంధ
వేద పండితులు సమావేశములో పాల్గొని కృతార్థు
లైరి. అందుచే ఈ వ్యాసములో వైవిధ్యమెంతయో
ప్రదర్శింపబడినది. డాక్టరు కె. వెంకటరావుగారు
ప్రాచీనోపన్యాసములో 'మనము చూడదలచుకొన్నది
ఏదైనను వేదములో చూడవచ్చును. క్షమిస్తే, అర్థిక
బాధనము, తత్త్వనివారము - అప్పియు చూడదగినను.'
అనుచు కొంత హాస్య రోగణితో ప్రారంభించిరి కాని
అయా వ్యాసములు పఠించినప్పుడు, వ్యాసకర్తలు రాము
చూడదలచినది వేదముతో చూచుటకు ప్రయత్నింప
తేదనియు, దేనినైనను వేదముతో ఉన్న-మాత్రమే

శాస్త్రీయ దృక్పథముతో ప్రదర్శించిరివియు స్పష్ట
పడగలదు.

వేదోపార్జణము అంతట వొకకితగానే ఉండు
నను ప్రతీతి కలదు. కాని ఈ సమావేశములో వేద
మంత్రోపార్జణములో గూడ గోదావరీ మండలము
ఇత్యాది ప్రాంతములలోనివారి పద్ధతికిని, కేరళ విద్వాం
సుల పద్ధతికిని ఎంతో తారతమ్య మున్నదని స్పష్ట
పడినది. అందులో ముఖ్యముగా సామవేద పాఠములో
కేరళ విద్వాంసులకును తక్కిన ప్రాంతముల విద్వాంసు
లకును ఎంతో భేదము వ్యక్తమయినది. ఆ విషయ
మునే 'కేరళేషు వేదాధ్యయన సంప్రదాయః' అను
వ్యాసములో శ్రీ ఇట్టిరవి వెంబూరిరి స్పష్టముగా
వివరించిరి. వారు సామవేదము జైమినియశాఖలో పండి
తాగేనరులేకా శ్రాతమర్యాదలు వేర్వీన లభ్యమైన
విద్వాంసులు. సామవేద ప్రచారము ఇప్పటికీ కొందరి
కాలము క్రిందటివరకు కేరళలో విస్తారముగా ఉండె
డిది. తమశాఖ వేదమును అధ్యయనము చేయనిది
ఇతర శాస్త్రములు అధ్యయనము చేసెడివారు కాదు.
వారి వ్యాసముల బుద్ధిగమము, యజుర్వేదము విషయ
ములో కేరళ పాఠమునకును ఇతర ప్రాంతములవారి
పాఠమునకును ఎక్కువ భేదము కనుపించలేదు కాని
సామపాఠముందు మహారాష్ట్రము గోవరించినది ఎక్కు
వైనది. సామపాఠములో కేరళీయులలో కంపము
అధికతరమై యుండగా, ఇతర ప్రాంతీయుల పాఠములో
గీతస్వరములైన పద్ధతుల కెక్కువ ప్రాధాన్యము
చూపబడినది. కేరళీయులు కేవలము మధ్యమస్వరమునే
అక్షయంతురుగాని పన్నుమగు నిషేధమును ఉపయో
గింపనే ఉపయోగింపరు. అన్యదేశీయుల సామపాఠములో
అల్పాక్షరమైన సంగీత సంప్రదాయ ప్రభావము గోచ
రించినదని వారు ఉద్ఘాటించిరి. ఇది ముఖ్యముగా
సామవేదాధ్యయనకులందరు గుర్తించి గమనించదగిన
అవ్యూహ విషయముగా గోచరించుచున్నది. అనేక కార
ణములవలన కేరళ ప్రాంతములో ప్రాచీనతర సంప్ర

దాయము విష్కలంకముగా నిలిచి యున్నదని భావించదగును.

అట్లే 'శానకీయా శిక్షా' అను వ్యాసములో శ్రీ వే. వెంకటరామశర్మగారు బుగ్గేదమునకు అన్వయించు ఆ శిక్షలోని విశేషములలో వీరకవిగము, రంగము, సంయుక్త వర్ణచారణము ఇత్యాదులలోని మెలికునలు కొన్ని వివరించిరి. వారు కూడ వేదోచ్చారణమందు కేరళీయుల కుష్పంతి శ్రద్ధ ఇతర ప్రాంతముల వండితులలో కనిపడలేదని ఉద్ఘాటించుట గమనింపదగినది. ఈ వ్యాసకర్త ప్రాంతాభ్యులలోనను శిక్షలోనను ఆసాధారణ విద్వాంసులైనందున వారి వాక్యములు వేదవిదులందరును గౌరవముగా ఆలోచింపవలసినవై యున్నవి.

శ్రీ వ్ర. భ. అష్టాంగరాచార్యులుగారు 'సదపాత పరిశుద్ధి' అను వ్యాసములో, తైత్తిరీయ సంహితలో 1,09,287 పదములు కలవని లెక్కింపబడినవనియు, అందులో ఏకాక్షరములు, ద్విక్షరములు, బహుక్షరములు కలవనియు, ఒకేపదము న్తొలఁతురములలో భిన్నస్వరములతో మచ్చరించుటకు కారణమేమని ప్రశ్నించుకొని, 'అది వేదపురుషుని ఉచ్చారణ విశేషమే' అని కేవల ప్రామాణిక దృష్టితో భావించు వారి మాట ఏ మాత్రము పరికారమును వేదపురుషుడట్లు భిన్నరూపములతో మచ్చరించుటకు పేతువులు ప్రధానముగా దశవిధములని వానిని వివరించిరి.

ఇక శ్రీ వే. వెంకటరామశర్మగారు 'వైదిక ప్రకృతిపాత' అను వ్యాసము వేటి వేదాధ్యయనపరులే కాక వేదమందు అభిమానముకల వారందరును గమనింపదగినది. అందులో వేదపాతము ప్రకృతి వికృతి భేదముచే ద్వివిధమనియు, వానిలో ప్రకృతి పాతము సంహిత, పదము, క్రమము, అని మూడుగా అంతర్భాగములు కలదనియు, వికృతిపాతము ఘనజటాది రూపముగా అష్ట విధమనియు ఉపక్రమించిరి. వికృతి పాతమును వ్యాధ్యాచార్యులు 'వికృతిపత్తి' యను గ్రంథమున వివరించిరి. వ్యాధి పాణిని మేనమామ కుమారుడట ఆయన లక్షణాన్నిక పరిమితిగల పాణి నీర్ముమును ప్రసించించు గ్రంథముకూడ రచింపెనట. ఈ వ్యాసము పసంహరించుచు యజ్ఞమందుగాని స్వాధ్యాయ

మందుగాని సంబంధముండుటచే సంహితార్థ పరిజ్ఞానమునకు పదాధ్యయనమునకు ప్రయోజనము కలదనుట ప్రసిద్ధమనియు, క్రమపాతమున కట్టి ప్రసిద్ధి లేకున్నను, స్మృతి ప్రయోజనము కలదని సమర్థించి క్రమముకూడ సార్వమే యనుచు, అందువల్లనే వ్యాకరణ శాస్త్రమందు, 'తదంతే తద్వేద' అని ఉపక్రమించి 'క్రమాధిభ్యోవున్' అనుచో క్రమాధ్యయనము చేసినవారు 'క్రమకు' లనియు, పదాధ్యయనము చేసినవారు 'పదకు' లనియు శబ్దపీఠి కలుగునని ప్రదర్శింపబడుటచే క్రమపాతము అంగీకృతమైనదని ఉపపత్తి చూపిరి. ఈ పదకర్తములో వారు వాక్యముగా చెప్పుకున్నను, ఘన జటాది వికృతి పాతములు యజ్ఞమందుగాని అధ్యయనమందుగాని నిష్ప్రయోజనము లనియు, అసార్వములనియు మోచించిరి. వేద స్వరూప ప్రయోజనములు తెలియక, ఘనపాతములు 'ఘనస్వస్తి' చెప్పుచున్నామని ప్రకటించుకొనుటయు, ఘనపాతము రానివారుకూడ, ఒకటి రెండు పదపలకు పదవల్లించి వానితో ఆశీర్వచనమున కుపక్రమించుటయు అంగద్రవేశములో ఇటీవల అచారమగుచున్నది. ఇది ఎంతవరకు అదరింపదగినదో వేదవిదులును వేద ప్రామాణ్యము గలవారును గాఢముగా ఆలోచింపదగినది. రసపుర్ణలేని చిత్రకవిత్యమే కవిత్యమని విని చదివి పొంగిపోవు కాలములలో, యజ్ఞములందును, స్వాధ్యాయ మందును ప్రయోజనములేని ఘనజటాది వికృతులకు ఎక్కువ వ్యాస కలుగుట సహజమేనో యని బుద్ధిమంతులకు సంతకము కలుగకపోదు.

శ్రీ మ. రామనాథ దీక్షితులుగారు 'సామవేదః శాకికో వ్యవహరశ్చ' అను వ్యాసములో 'వేదానాం సామ వేదోఽస్మి' అని గీతలోను 'సామగాన్ధరియా' అని లలితారహస్య నామముననుగల వచనాదులతో సామవేద విశిష్టత మగ్గడించి, అందరి బ్రాహ్మణాదులను నిర్వచించి, అధృష్టములైన స్వర్గాదులకేకాక, దృష్టప్రయోజనములుగల శాకికసిద్ధిలకు గూడ సామ మంత్ర ప్రయోగము ఏయేవిధములుగా ఉపయోగించునో చూపించిరి.

'శుక్లయజుర్వేద మిమాంసా' అను వ్యాసములో శ్రీ వే. జగదీశ్వరశాస్త్రిగారు శుక్లయజుర్వే

దముయొక్కయు, ప్రథమాచార్యులయిన యాజ్ఞ వల్క్యుయు అతిశయమును కొంత అభినివేశముతో ప్రశంసించి, 'అందరి శాఖాభేదములను, శతపథ బ్రాహ్మణాదికముల విశేషములను విస్తరించి, ఈ సంహితకు భాష్యకారులను తెలిసి, యాజ్ఞవల్క్యుల సంక్షేప చరిత్రతో ముగించిరి. ఈ వ్యాసము శుక్ల యజుస్సంహితను గూర్చి విషయముల వెన్నిటిలో సంక్షేపముగా ప్రస్తావించినది. నందర్భవశాత్తుగా, మంత్రభాగము మాత్రమే వేదపదవ్యాచ్య మను కొంద రాధునికుల వాదమును ఖండించి, మంత్ర బ్రాహ్మణ ములు రెండును వేదపదవ్యాచ్యములని సప్రమాణముగా నిరూపించిరి

'వేదేషు రాజస్థితిః' అను వ్యాసమునందు శ్రీ సూర్యవకాశశాస్త్రిగారు, సందర్భవశమున వేద భాగములలోగల వాక్యములను మాత్రపాయముగా గ్రహించి మహాదివ్యుడును, పురాణములను కొటి ల్లుని అర్థశాస్త్రమును ఎల్లు విస్తరించినవో చక్కగా వివరించిరి. వేద విధానములో రాజసూయ ప్రకరణ మునుబట్టి భరతరాజులకు ప్రజాపతిపాలనము ధర్మ ముగా నిరూపితమైనదనును, క్షత్రియులకే రాజ్యాధి కారమున్నను, వారిలో విద్యానినయాది సద్గుణములు కలవారికే రాజ్యాధిపేక్షము చేయవలెననియు, వారు మంత్ర ప్రరోహితులను నియమించి వారి యాజ్ఞ లను పాలింపవలెననును తెలిసిరి. అందులో పురోహి తుడు మంత్రులందెల్ల సగ్రోణ్యుడు. ఆత డుత్తమ కులశీలవంతుడై వేదవేదాంగములందును దైవనిమి త్రములందును దండనీతియందును విష్ణుతుడై, దైవ మానుషపద ద్రవములకు ప్రతిక్రియ చేయగల సమర్థు డుగాగూడ నుండవలెను. రాజ తన పురోహితుని, శిష్యు డాచార్యుని, పుత్రుడు తండ్రిని, భృత్యుడు స్వామినివలె అనశ్య మనునర్థింపవలెనని విశదీకరించిరి. యుద్ధము, ఆత్మరక్షణము, కరములు (వస్తువులు) గ్రహించుట ఎత్తెట్లు జరుగవలెనోకూడ సంగ్రహ ముగా వ్యాసములో ప్రస్తావించబడినవి.

'వేదలక్షణమ్' అను వ్యాసములో శ్రీ రా. కృష్ణ స్వామి ఘనపాణిగారు ప్రాతికాఖ్యల ప్రయోజనమును సంగ్రహముగా ప్రశంసించిరి.

'శర్భనానాం లోకవ్యాయానాంప మూలభూతా

వేదభాగాః' అను వ్యాసము శ్రీ చతుర్వేది రామచంద్రా చార్యులుగారు వ్రాసినది ఏడు పేజీల విస్తృతి కలది. దర్శనములు అరవియు, వదియనియు సుతభేదము లున్నవని తెలిసి, హాడశ దర్శనములను పేర్కొన్న 'సర్వదర్శన సంగ్రహము' వాధారముగా చేసికొని, ఆయా మతములకు మూలభూతములైన వేదపదన ముల మదాహరించిరి. అవి ఎక్కిన భాగము ప్రపి ద్దములైన ఉపనిషత్తులలోనివే కాని తక్కిన వేదభాగ ములలోనివి కావు. ఋగ్వేద సంహితలోనివి రెండు మూడు వాక్యములు మాత్రమున్నవి. ఈ వ్యాసములో ఉదాహృతమైన భాగములు కొన్ని పూర్వపక్షవాక్యముల లోనివి. కాని యవి ఏ సందర్భములో చెప్పినవో వ్యాసకర్త వివరింపనలదున చార్యాకాదికములగు వేద విరుద్ధ దర్శనములు కూడ వేదమూలములను బ్రాంతి పాధారణ పాశకులకు కలిగించునట్లున్నది. అది వ్యాస కర్తకు సమృత మనుకొనము. దర్శనములకునెరవే లోక వ్యాసములను, లోకానుభవమునుగూడ సూచించు వేదవాక్యములుకూడ వ్యాసకర్త ఉదాహరించెను. ఏమైనను ఈ వ్యాసము మాత్రము సమన్వయ రహితమై, సామాన్య పాశకుల మనస్సులను అపమార్గము నట్టించుటకు వీలుగా ముప్పుదనుటకు చింతించు చున్నాము.

ఇక ఆంగ్లములో సుస్థవ్యాసములు ఎంతో వైవిధ్యము కలిగి వేదవేదాంగ విషయములను ఎన్ని టినో ఆంగ్ల భాషావిదులకు ప్రదర్శించుచున్నవి. ప్రస్తావించిన ప్రతివిషయమునకును వేదవాక్యప్రమాణ ముదాహరించుట వీని విశిష్టత.

శ్రీ సి. యన్. వెంకటేశ్వరన్ గారు 'ఋగ్వే దములో బృహస్పతి, బ్రహ్మణస్పతి' అను వ్యాసములో బ్రహ్మస్పతి బ్రహ్మణస్పతి శబ్దముల విచారణచేసి, రెండును ఒకే దేవత పేర్లని నిరూపించిరి.

శ్రీమతి అంబూపాయి పురాణిగారు 'శ్రీ అర విందుల వేదపరిశీలనము' అను వ్యాసములో, అరవిం దులు ప్రపదధములతో వేదమును గూర్చి పాశ్చాత్య విద్వాంసుల యభిప్రాయములనే కలిగియుండి నను కాలకమమున వారి యభిప్రాయము లలో ఎట్టి మార్పులు కలిగినవో వివరించిరి. యోగశీత్యా ఆత్మసాధన చేయుచు వారును ఆచర

త్వముగా వేదర్షుల మార్గమునే ఆవలంబించిరి. సాయనభాష్యముపై నాధారపడక వేదములను స్వతంత్రముగా పరిశీలన చేయగా, అందరి యంతస్పృశ్యమును బట్టి, అవి ఏకార్థమునే బోధించుచున్నవనియు, విజ్ఞాన విషయమున నెంతో ముందడుగువేసిన సంఘమునుండి వేదము లుద్భవించినట్లును అర విందులు గ్రహించిరని తెలిసిరి.

శ్రీ ఇ. ఆనంతాచార్యులుగారి 'అపోవిషయక వేద భావన' అను వ్యాసములో వేదమునందు అపోభావన ఎంత విశిష్టమైనదో విపులీకరించి ఈ క్రింది వాక్యములతో ముచ్చటగా తమ వ్యాసము ముగించివారు :

"It is from the flow of the ocean of universal consciousness that our human hearts too receive the flood of universal consciousness. The waters are therefore said to contain the Powers of immortality and rectitude and the Devas alone are capable of declaring the Powers of the waters"

మీమాంసా శాస్త్రవేత్తలలో గొప్పసంకీర్తులైన శ్రీ డి. టి. తాతాచార్యులుగారు 'శ్రోతమాత్రములు' అను వ్యాసమున కుత్తముగా సూత్రతలక్షణమును, యజ్ఞస్వరూపమును, కర్మవైవిధ్యమును తెలిపి, వేద కర్మము ప్రధానముగా ఇష్టి, వశు, సోమ - అను మూడు విధములైనవని వివరించి, ఋష్యంత్రోచ్ఛారణము సోత్రము, శస్త్రము అను రెండు భేదములతో నుండునని చెప్పి, ఏవివేదశాఖకు ఏవేదశాత్ర సూత్రములు పుట్టినవో, వానిలో నేవేది నేడు ఉపలబ్ధ మవుచున్నవో చక్కగా నిర్వచించిరి. యజ్ఞ కర్మము కర్మకేకాక దేశమునకును విశ్వమునకును గూడ మహాప్రయోజనము ననుకూల్యగులనని వేద శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నను, నేటి కాలమున నా సంగతి విస్మృతప్రాయ మవుచున్నందుకు విచారపడిరి. ఈ వ్యాసము స్పష్టతకు, క్రమవివ్యాసమునకు, సంక్షేపముగా అనేక విషయములు ప్రవచించుటకును ఉత్తమోదాహరణముగా నున్నది.

శ్రీ వి. వరదాచార్యులుగారి 'గృహ్య సూత్రములు' అను వ్యాసముకూడ ఎంతో బాగున్నది. బహు విధములైన గృహ్యసూత్రములను తెలిసి, నేటి యాచా

రము తెన్నియో వానిలో 'కనబడనవి' వందర్శనశమున కొన్ని ఉదాహరించిరి. ఈ వ్యాసమునుబట్టి స్మార్త కర్మలలో ఎంత వైవిధ్యము, మార్పుకల్గిందో ఊహించ వీలగుచున్నది.

శ్రీ యస్. భాస్కరరావుగారు 'వైదికవృందస్సు' వివాద ప్రాసన వ్యాసము ఎంతో మననమునకు దోహదము కలిగించునట్లు న్నది. శ్రీ డి. అర్జునోమయాజీ గారు 'వేదములలో జ్యోతిశ్శాస్త్ర స్మరణము' అను వ్యాసములో పంచాంగసంబంధము మొదలు పిండ పితృ యజ్ఞమునరకును, యజ్ఞవేదికలు నిర్మించుటకును కాలజ్ఞానము ఎంత సుస్థితముగా తెలిసి ఉండవలెనో సూచించిరి. శ్రీ పి. వాగరాజరావుగారు 'వేదములలో తత్త్వశాస్త్రము' అను వ్యాసములో మార్గ రామానుజమతములందు తమ కున్న అభిమానము ప్రకటించిరి. 'సామవేదములో సంగీతము' అను వ్యాసములో శ్రీ బృందా వరదాజన్ గారు అమూల్య విషయముల సనేకము వివరించిరి.

శ్రీ కె. మహాదేవశాస్త్రిగారు 'వైదిక సంస్కృతము' తాళిక సంస్కృతము' అను వ్యాసములో తాళిక సంస్కృతములోని కొన్ని లక్షణములు ద్రావిడభాషా దికములతో సంపర్కమునలనవచ్చి యుండవచ్చునని సూచించిరి.

శ్రీ అగ్నివహోత్రము రామానుజతాతాచార్యులు గారు 'వేదములలో రాక్షసీయ భావనలు' అను చిన్న వ్యాసములో వేదములో సభా, సమితి, గణములు ఇత్యాది శబ్దములవలన ప్రజాతంత్ర రాజ్యములు కలవనియు, రాజసూయ ప్రకరణమునుబట్టి రాజు 'ఎన్నుకొనబడి అభిషేకింపబడుచుండెననియు, సమాట్, విరాట్, ఏకరాట్, అధిరాట్ - ఇత్యాది శబ్దములనుబట్టి చక్ర పరిత్వ భావనకూడ కలదనియు అనేక విషయములు సూచించిరి.

శ్రీ వి. సుబ్బారావుగారు 'వేదములలో ఖగోళ విషయములు' అను వ్యాసములో ఇండో ఆర్యులు, ఏవి భూములను ఏవరులతో నివాస స్థానములు కావించుకొనిరో. వానిని సూచించు ఋక్కులను గూర్చియు, వారెగిన వృక్షములు, పంటలు ఇత్యాదులు ఎట్లు అనుమేయంపవచ్చునో సూచించిరి.

శ్రీ ఎమ్. యన్. ప్రసాదరావుగారు 'వేద మండలి ఆర్థిక సంపద' అను వ్యాసముతో 'వేద కాలముతో ఆర్థిక స్థితి గోసంపదావస్థనుండి వ్యాస సాయిక స్థితికి, సామ్రాజిక నీతికి వాణిజ్య స్థితికి ఎట్లు క్రమపరిణామము పొందిందో నిర్వర్ణించిరి. బుగ్గేదములోనే సముద్ర శబ్దముతో పాటు శతావ్రి శబ్దము (సూరులెడ్డుకల వొక) తరుచుగా మెలంకొందుండవలసి సముద్ర వ్యాపారము కూడ కలదని స్పష్టమవుచున్నదని వివరించిరి. ఈ విధముగా రెండు వేల సంవత్సరముల కాలముతో జరిగిన పరిణామమును ద్విక్రమార్పణము చేసిరి.

'వేదములలో రసాయన శాస్త్రము' అను వ్యాసములో శ్రీ వి. అర్. కృష్ణన్ గారు వేదకాలములో ఎంతవరకు రసాయన విజ్ఞాన మున్నదో వివరించుచు, రసాయన శబ్దము అభివృద్ధియై కలదనియు బంగారము, సీసము, ఇనుము వారికి వాడుకతో మండెననియు, సోమము, యవలనుండి తీయు మధ్యము వారెరుగుదలనియు లనేకములైన ఉష్ణధుల పరిజ్ఞానము సూత్ర సాయముగా మండెననియు, దానివే న తర్వాతి కాలములో చరకుడు, మృతుడుడవంటి మహా తులు అయుద్ధేదమును శాస్త్రముగా రూపొందించి రనియు తెలిసిరి.

శ్రీ కుంజాక్షి రాజాగారు 'వేదకాలములో క్రీడలు వివోదములు' అను వ్యాసములో ఎక్కడగా ద్యూతమును గురించి వివరించి తక్కిన క్రీడా వివోదములు పూర్చించిరి.

శ్రీ టి. కె. గోపాలాచారి అయ్యంగారు 'వేదములలో కృషి' అను వ్యాసములో ధాన్యములు - అరణ్యములు, గ్రామ్యాలు - అని రెండు విధములుగా మండెనని ఏ ఏ సస్యము లేయే కాలములలో ఎక్కడ లభించుచుండెనో సమీక్ష చేసిరి. శ్రీ బి. ఆర్. శర్మగారు 'వేదకాలపు ఆర్యులు - సముద్రమనస్సు' అను వ్యాసములో బుగ్గేదార్యులు సముద్రమే యరుగరిని కొందరు సామ్రాజ్య నిర్వాహకుల నిర్ణయములను సప్రమాణముగా ఖండించిరి.

శ్రీ యన్. సుబ్బరాజుగారు 'సంగమ వాఙ్మయములో వేదములు' అను వ్యాసములో సంగకాలపు వాఙ్మయమునుబట్టి అప్పటికే తమిళ దేశములో వైదిక

విజ్ఞానము నిస్తరించి సానిక విజ్ఞానముతో కలసి పోయినదనియు, ఆ రెండిటిని వేరుచేసి తెలిసికొన యత్నించుట అవసరమని పూర్చించిరి. రీ వ్యాసము ముగింపులోగల ఈ క్రింది వాక్యముల వలన ఈ విషయ విచారణము వారెంత జాగ్రూకతతో కావించిందో విదితము కాగలదు.

"For one thing the Aryanisation of the Tamils was not the same as civilising a primitive people...there was already a culture that was nothing inferior to the new culture...Therefore, when the Aryan influence came into the Tamil Country, it was not grabbed as something spectacular. The Tamils found that many of the ingredients of the Aryan culture were in tune with their own culture and therefore, accepted them...Aryanisation was not a cultural invasion of the Tamils but a cultural assimilation of what was agreeable in the foreign culture by the Tamils. At the same time the Tamils were able to maintain their cultural identity throughout. It should be the business of future Tamil research to identify the pure ingredients of Tamil culture..."

ఈ విధముగా ఈ గ్రంథము వేదములను గూర్చి వివ్రాసించుచేకాక సామాన్య సాహిత్యము అనేక విషయములను అందుబాటులోనికి తెచ్చిచెడుచు ప్రచురణ కర్తలను హృదయ పూర్వకముగా సభినందించుచున్నాము.

ఈ వేద విధవృద్ధిని సరిపెన శ్రీ మహర్షి దైవదాత శర్మగారి సంస్కృతీకరణ సారమునైనను ఇందులో చేర్చక, వారు విరుసమానమైన సంస్కృత భాషతో శక్తిమంతమైన ఉపవాసము చేసిరినిమాత్రము ప్రీతితో తెలిసి, సాహిత్యము ఉత్కృష్ట కలిగించి ఊరించి ఆశాభంగము కలిగించినందుకు మూలము అసంతృప్తి ప్రకటించక తప్పదు.

బ్రహ్మ సూత్రార్థ వివృతి

[వ్యాఖ్యాత: శ్రీ శంకర పండితమహాశయి: ప్రాచీనాచార్యుః సాహితీ సమితి తాడికొండ; సైబా: డివి 1/8 : పేజీలు 410, కాలికట్టెండు మూలము: రు 10/-]

ఇది బ్రహ్మ సూత్రములకు శ్రీ విద్యాశంకర భగవద్వాదులు రచించిన శాఖీరకమిహాసన భాష్యము ననుసరించి తేటతెలుగులో సంక్షేపవివృతికల గ్రంథము. ఇందలి అధికభాగ విభాగము శ్రీ శంకర భగవద్వాదులనే అనుసరించింది. శ్రీ శృంగేరి యాపాక్షాత్తీకీకాది పతులగు జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భాటిస్వామిల శ్రీ చరణ సన్నిధిని భాష్య శ్రవణము చేసినది మననము చేయుచు బహుకాలము తర్వాత తామీ గ్రంథము రచించినట్లు గ్రంథరచన 'వినత'లో తెలిసిరి. మఱి ధర్మాట్టల్లి విరచితమగు 'బ్రహ్మముల వర్ణిణి' అను వ్యాఖ్యానమును, 'బ్రహ్మ సూత్రార్థ దీపిక' యను మరియొక వ్యాఖ్యాన గ్రంథమును తమకు ఈ గ్రంథ రచనలో సహాయభూతము లైనట్లును, రత్నప్రభాది వ్యాఖ్యాన గ్రంథములనుగూడ పరిశీలించి ఇది సమీపి మనియు తెలిసిరి.

సూత్రార్థములను సంక్షేపముగా వివరించుట ఎంతవరకు సాధ్యమో అంతసంక్షేప రూపములో ఈ వివృతి రచన సాగినది. భాష్య సరళ గ్రాంథికము. అయినను శాస్త్రగ్రంథముగుటలే అర్థప్రతితికై పారి భాషిక పదములు ఉపయోగింపక తప్పినదికాని గ్రంథ కర్తయే అంగీకరించితి.

అందువలన భాష్యవాచము చేసియుండని వాటికి ఈ గ్రంథము సూత్రార్థమును భాష్యము కూలముగా గ్రహించునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు. కాని భాష్య శ్రవణము చేసినవారు ప్రధాన విషయములు మరపు తగులకుండ కొంతవరకు ఉప స్థితిలో నుంచుకొన గోరుచో ఈ వివృతి ఉప యోగకారిగా నుండగలదు.

గ్రంథాంతముందు సూత్రానుక్రమణిక అకా రావిగా నుండుట ఈ గ్రంథమునందొక విశేషము. కాని అంతకంటె సూత్రపాతమే వరుసగా నిచ్చినచో

నిత్యసారాయణము చేయుచు కంఠ మొనరుకొనుటకు ఉపయోగపడి వయోజనకారి యయ్యెడిది. ఎట్లున్నను సూత్రపాతముకూడ ఇచ్చియుండుటవలనము.

గ్రంథము మంచి కాగితములమీద తక్కువ అచ్చుతప్పులతో చక్కగా ముద్రింపబడినది.

—నోరి నరసింహ శాస్త్రి.

సమాఖ్య పుష్పమిత్ర

(నాలుగు చారిత్రక నాటికలు)

[రచన: ముడిగొండ సునంద్. వెల: నాలుగు రూపాయలు, ప్రాచీనాచార్యు: జ్యోతిర్మయి ఎమ రణలు. హైదరాబాదు 7]

పతనమై, అశక్త భూరత్నమును అలవజమ కొన్న జాతి అత్యునిమర్శ చేసికొనలేదు. చెసికొన వలయునను దలంపు సైతము దానికి కలగదు. ఆ జాతికి చేతనగునది యొకటే- వివేకమును కోల్పోయి రాగద్వేషములను పెంచుకొనట పెంచుకొని సత్యమును గుర్తించలేదు. గుర్తించినను దానిని తల క్రిందులు చేయును' అట్టి జాతి తన దుస్థితికి తానును కారణమునకొందు. కారణమును మఱచిరి నెత్తిపై రుద్దును. వక్రమానకాలమును కాలవిరిణా మమును గూడ విస్మరించుట ఆ జాతికి అబ్బెడు ముఖ్యలక్షణము. అది చరిత్రదేశకు తిరిగిపోవును. ఇతర మతము: పై, ఇతర జాతులపై ద్వేషట్టిన మనస్తత్వముతో, స్వపరిచెద బుద్ధితో చరిత్రకు వ్యాఖ్యానము చేయును. అయినవారికి అకులలో, కాని వారికి కంచములలో వడ్డించును. నయముగ భావము లను చరిత్రలో దగ్ధించును.

అత్యుముగా ఈ సోడ పోయిన గ్రంథము ఇది. ఇందు నాలుగు చారిత్రక నాటికలు కలవు నాటిక యనుదాని కిటు శాస్త్రపరముగా అర్థము చెప్పికొనరాదు. కేవల మీనాడు వ్యవహారముననున్న సామాన్యమునే చెప్పికొనవలయును ముదిగొండ శివప్రసాదుగారే యీ క్రిందివిధముగా తమ నాటికలను గూర్చి లాము పాగడి కొనిరి. 'ఈ దేశ ఉచ్చవనతలకు కాలమున చారిత్రక పురుషులకు సంబంధించిన నాలుగు నాటి

కలు. పంచశీల సిద్ధాంతంతో దేశాన్ని శత్రువులపాలు చేసిన బృహద్రథుని కథ 'సన్మాట్ ఫుష్కమిత్ర'. మహమ్మదీయులనుండి మోటువల్లి రేవును స్వాగ్రీనం చేసికొన్న మల్లారెడ్డి కథ 'మహా మల్లియం'. మహాక గంటకు మరణించబోయే అక్బర్ మానసిక సంఘర్షణ 'పిశాచా లాతి'. పషయల్ లుడై మహా సామాజ్యాన్ని మట్టిపాలుచేసిన విజయరాఘవుని కథ 'విజయ శిథిలాలు'. అంధ్రసాహిత్యంలో అపూర్వ విస్తరం. సభాతో సభవిషయతి అనదగ్గ నాలుగు నాటికలు

పాశ్చాత్యులు భారతదేశం చరిత్రను సరిగా వ్రాయలేదని వారి నమ్మిక. ఐనను, ఫుష్కమిత్రుని పొగడుటకు వారు విస్కెంట్ స్మిత్ మాటలనే యుద్ధాహరించిరి. తన కనుకూలముగా నున్నచోట పాశ్చాత్యుడు ప్రామాణికం డయ్యెనన్నమాట. ఈ విధముగా తెగడుచునే, తెగడినవారి ననుసరించుట, హైందవజాతి యందలి ద్వియుఖ స్రవ్యత్తిని చాలును. శివప్రసాదు గారికి బొద్దులన్నను, మహమ్మదీయులన్నను కావలసి నంత కడుపుమంట. సౌర్యసామాజ్యము బొద్దుమతము వల్ల పతనమైపోయినదట! హైందవ రక్తమును కలుపితము చేయుటయే ప్రధానత్యముగా అక్బరు జీవించెనట! బృహద్రథుడు, దొడ్డారెడ్డి, అక్బరు, విజయరాఘవుడు భారత 'జాతి చరిత్రకు కళంకం తెచ్చిన వ్యక్తులు' అని వారనుకొనిరి. ఇట్టి యభిప్రాయములతో శివప్రసాదుగా రీనాటికలను రచించిరి.

'కవ్యాశుల్కము'తో అంధ్ర 'నాటక సాహిత్య పతనం' మొదలై రోజు రోజునకు పెరిగిపోవు చున్నదట! అంధ్ర నాటక సాహిత్యము నుద్ధరించుటకు నెన్నరును ప్రయత్నము చేయుట లేదట! ప్రతాప రుద్రదీయము మొదలయిన వేనాలుగై దో 'ఉత్తమ రచనలు కేవలం ప్రేక్షకపై లెక్కింపదగ్గవిమాత్రమే వస్తున్నాయి' యట! ఉద్యోగ విజయాలను పైరచనలతో ఒకదానినిగా లెక్కించిన ముదిగొండవారే మణి యొకచోట వేమనిరో చూడుడు! '.....ఉద్యోగ విజయాలలోవలె ఒకరు ఒకరింటిసేపు వద్యాలు పాడుతూ వుంటే మిగిలిన నలులుకూడా ప్రేక్షకులవలె చేతులు కట్టుకొని కూర్చునే దుర్గతి' తాము రచించిన నాటి కలలో వేయొక్క దానికిని లేదట! మంచి సెబ్బరలు

ఎంచకుండ, స్వచ్ఛవన వ్యాపారములతో శివప్రసాదుగా రీనాటికలను రచించిరి

శివప్రసాదుగారు పురస్సిద్ధాంతములతో నాటికా రచనకు పూనుకొనుటచే, ఇందలి పాత్రలు వదరు బోతులయ్యును. సంయుక్తములేని యా పాత్రల మాటలకు పందర్బ కుద్ది లేదు. బొద్దుమతమును హేళన చేసినచో, అక్బరును లిట్టి నచో, లిట్టింది నచో హైందవధర్మము తకతకలాడసినను మూర్ఖ విశ్వాసము గ్రాంథికర్త కుప్పిది ఆ విశ్వాసమే పాత్రకు వట్టి నది. గ్రంథకర్తగారు తన రాగవ్యేషులను పాత్రల కెక్కించిరి దేశకాలావిత్యములను గారికి వదలి సంభాషణములు వ్రాయుటలో ముదిగొండవాలు సిద్ధు వాస్తలు. ఎంతసేపటికి పాత్రలు హైందవధర్మము, హైందవ ధర్మము అని మొత్తుకొనుచు పిచ్చివాండ్ల వలె వాగును. కాంచేషును ధ్వనిగా భావించుచు, దానివల్ల వీరరచనను హీనుని గ్రంథకర్తగా తను కొనిరి. పంచశీలను నమ్ముచున్నట్లు సటింది చెన్నాదురాకమణము చేసింది గదా! చెన్నా దురాకమణ గాథ ప్రతిబింబించిన నాటిక 'సన్మాట్ ఫుష్కమిత్ర'. 'ఎంతసేపకు వచ్చిందిరా మన పంచశీల' అని బృహద్రథుడు సేనకుని అడుగును. వాడు 'అంచెలవీర రెక్కలు కట్టుకొని చెన్నాదేశం చేరింది ప్రభా!' అని యనును. ఫుష్కమిత్ర నాటికలో చెన్నా ప్రస్తావన తీసికొనివచ్చుట క్లియమచిరమని గ్రంథకర్తకు లేదు. అక్బాయీద్ ప్రాంతమును చెన్నా యాక్రమించుకొనిన విషయమును నెహ్రూ ప్రజా ప్రతినిధుల సభకుగాని, దేశమునకుగాని తెలియుటయిన లేదు గదా! అట్లే యీ నాటికలో కొకాంబినతన పుల్లంతమును బాదరాయణ మహాప్రభువు బృహద్రథునకు చెప్పెడు. భారతదేశము సంపు నిరసన స్రవమును చెన్నా భారతరే మేడుగుదా! బాదరాయణ మహాప్రభువు సంపెడి నిరసన స్రవములను డెమిట్రయిస్ తుంగలో లొక్కను. ఈ విధముగా వ్రాయుట ధ్వని యట! ఇది 'ధ్వని' యా? లేక చ్రోతా?

మచ్చనకు ఈ నాటికల పాత్రల మాటలను చూడుడు. '...కాని అల్లా ఆశ్చర్యంతో మా ముస్లిమిన్ల సంస్థ తిరిగి పునరుజ్జీవించెన. చూడు...' అని అల్లాయుద్దీన్ నును. ఇక రాజావతానసించుని

పాపాలు వినుడు. '...భర్తమే అంతిమ లక్ష్యంగా, విప్లవమే కార్యక్రమంగా, మరణాన్ని పుష్పమాలగా దాల్చి మహారాష్ట్ర పురుషేధులతో తనుమనోధూలు నమ్మించిన మానవంతుడైన మేవాడ సింహం...' 'అక్కర్లే! ఎవడిని సేవనలు నాదేశంలో సామ్రాజ్య నిర్మాణం జరపటానికి! నీ పూర్వీకులు ఛంగీన్ తానీ. తైమూర్లేనూ నా రత్నగర్భను దోచుకోవటంకోసం వచ్చిన బందిపోటులు మీ తాత నా ఢిల్లీ సింహాసనాన్ని ఆక్రమించిన ఒక విదేశీయుడు. నీవు నవనామనే-కొత్తకుట్రతో నా జాతిని భవ్యంజేస్తున్న స్వార్థపరుడివి. ఎవరు పీలిచారు నిన్ను బొట్టుకాలుకపెట్టి నా దేశం పాలింపమని.....' ఇది రాణావలంపింహాని యూక్తోశమా? శివవనదుగారి పలవరిండా? 'ఈ బందిపోటు ఇంకా మాట్లాడుతున్నాడే. సైనికులారా...' అని భైరంగజేబనగా: 'భైరంగజే! బందిపోతువరో భావికాలం నిర్ణయిస్తుంది. భారతీయార్మి జేబును (నాస్తాయి నిజమైన భారతదేశ చరిత్రను...) అని శివాజీ-శివవనదుగారివంటి 'చరిత్రకారులు' ఇకముందీ వేదభూమిలో జనింతురని యనుకొన్నాడేమో-చాలును. అసలు అక్కర్లనుకు నగబంధించిన నాటికతో భైరంగజే! శివాజీ రంగము ఉండగనట్టిదా? నైషణన పీతాధిపతియగు తాతాచార్యులు ఈ క్రింది విధముగా బోధించును. '.....వచిత్ర భగవాద్భజం సువిశాల హిందూ సామ్రాజ్యాలతో ఎగరడం చూడలేని అసురీశక్తి- పోర్చుగీసువారి రూపంతో నీ ముందు విలిస్తే నాళ్ళూ సరులేనని భావిస్తున్నావా?...కంనుడూ, రావణుడూ, దుర్యోధనుడూ, చార్వాకులూ, నవనందులూ, శ్వేతపూషులూ, మేల్చులూ, మొగలాయాలూ వీరంతా ఎటువంటి సరులో ఈ బుడతశీకులూ అటువంటి సరులే...' తాతాచార్యులవారు భారతదేశచరిత్రను ప్రధాన విషయముగా చదివి నలుగున్నది. శివాజీ చేపట్టిన భగవా జండా (కాషాయంబర పతాకము) ప్రస్తావన రఘునాథదేవరాయలు, తాతాచార్యులవారు చేయుట తగునా?

ఈ విధముగా సంభాషణములు వ్రాయుటవేత పాత్రల యుదాత్తత యాద్యుక్తినిబోయినది. వానికి లేకతనము సంక్రమించినది. చర్చిత్రో ఈ పాత్రల నిజసిలి వేరు. ఈ నాటకంలో వానిసిలి వేరు.

శివప్రసాదుగారి ఆక్రమణకు, సిద్ధాంతములకు
బలమిచ్చే పోయి సొంతదబ్బా కొట్టుకొనుచు బాకా
లూడినవి.

సమాఖ్య పుష్పమిత్రనాటికకు, విజయశిధి
లాల నాటికకు సంవాదమున్నది. బృహద్రథుడు
అరుణదత్తుని మాట వివడు. విజయరావుపురుగుణ
సాగరుని మాట వివడు. రాజు లిరువురు మంత్రుల
చెంపలు వాయింతురు. పుష్పమిత్రునివలె అమ్మంగ
దేవుడును మాజువేసము వేయును. అక్షరును మరణ
శయ్యపైనుంచి, బైరాంఖాను మున్నగువారిచేత
తూర్పార బట్టించుటయే 'పీఠాచారాత్రి' కథ గదా?
'ప్రేక్షకు లెంతసేవని అక్షరు మరణశయ్యా దృశ్య
మును చూడగలరు? ఎంతసేవని అక్షరును తిట్టుట
వినగలరు? 'మహామర్త్యయును'లో ఎంతో గొప్పగా
పాత పోషణము చేయవచ్చును. కావ్యదాతృత్వము
సృష్టించవచ్చును. కాని మహమ్మదీయ మతద్వేషము
శివసానుగారిచేత ఆ పని చేయింపలేకపోయినది.
పుష్పమిత్రుడు, అమ్మంగదేవుడు నిజస్వరూపములను
జాపినపుడు, అల్లాయుద్దీనే దొడ్దారెడ్డియని తెలిసి
సపుడొక కొంత యుల్లంశ కలుగవచ్చును. రచయిత
వర్తమానకాల భావములను పాతల నోట పలికించుట
చేత, తదనుగుణముగా సన్నివేశములు కల్పించుటచేత,
తన రాగద్వేషములలో ముంచియెత్తి పాతలను నిలు
పుటచేత, బాధితయు శూన్యమై కళ చవిచీయునది.

[illegible]

నాటికలు ప్రచారసాహిత్యస్థాయికి దిగజాతినవి. ఇక కథావస్తువును పరిశీలించవలయును.

పనిగట్టుకొని పైందవ ధర్మముయొక్క గొప్పతనమును దోషములను గప్పిపుచ్చి-వెల్లడించ బూచినవారు గావున, శివ సరేడుగారు జాతిమత దృక్పథముతో భారతదేశ చరిత్రను పరిశీలించిరి లభించిన సాక్ష్యమును పునర్మరించినాని, పనుచిత్రము లో వ్యాఖ్యానించుట చరిత్రకారుల నిధి శబ్దార్థవాసనకు, రాగద్వేషములకు తావులేదు సామాన్యముగా చరిత్రను రచించు నపుడు మూడు దోషములు దొరుకుచుండును. మొదటిది భవదేశిక దోషము (Didactical error) మన రాగద్వేషములనుబట్టి మనము బోధింపవలెనని ద్వాంతులు చరిత్రములో వెదకుట యీ దోష లక్షణము. శంకు ఇప్పటి మాపుతో చరిత్రను దర్శించుట సంభవించును. రెండవది పునేశభిమానదోషము (Patriotic error). దురభిమానముచే మాత్రుదేశ చరిత్రమంతయు స్వర్ణయుగములతో నిండియున్నదని యుహించుట యీ దోష లక్షణము. '..... And one of the most typical forms this error has taken in our land (in India) is the attempt to discover the latest political devices in the most ancient literature and institutions of our land. Innocent words have been made to yield meanings which they could never bear.....' అని చరిత్రకారులు చెప్పిరి. మూడవది పక్షపాతదోషము (Partisan error). వ్యక్తుల, సన్నివేశముల పట్ల గల పక్షపాతముతో, కేవలము ఒకవైపు కోపునేసికొని చరిత్రను వర్ణించుట యీ దోష లక్షణము. ఇతిహాసములలో, పురాణములలో ఈ దోషము పుష్కలముగా నుండును. శివ ప్రసాదుగారి యీ గ్రంథములో ఈ మూడు దోషములు పీటవెట్టుకొన్నవి.

విచారక సావర్కార్ 'భారతేతిహాసమందలి స్వర్ణవృత్తము'లను నొక గ్రంథము రచించిరి. బౌద్ధ మతము మౌర్య సామ్రాజ్య పతనమునకు కారణమని సావర్కారు వ్రాసెను. శివప్రసాదుగారు పలుకులనే చిలుకవరి వర్ణించిరి. గురుదత్త 'పుష్కమిత' అను నవలను హిందీ భాషలో రచించెను. కందర్పరామ

చంద్రరావుగారు నవలను తెలిగించిరి. అది శోధ కృత్తు సంక్రాంతికి (1964 జనవరి) వెలువడినది. శివప్రసాదుగారు 1964 జనవరి ఫిబ్రవరి నెలలలో 'సమాజ్ పుష్కమిత' నాటికను రచించిరి! ఆ నాటిక 1965 మే జూన్ మాసములలో ఒకానొక వారపత్రికతో ప్రచురించబడినది. చారణ మేదైవనేమి? పుష్కమిత నవలయందలి మొదలి 106 పేజీల కథకు, సమాజ్ పుష్కమిత నాటిక కథకు పోలికలు కన్పట్టుచున్నవి. మునిషాచలంపాలయలుండనిండు. నవలయందలి బాహరాయణ మహా ప్రభువు, సౌమ్య నాటికలోనూడ కలదు. నవలలో పెద్దరాణి విడిత తనసోదరుడుగు లక్ష్మణపుర రాజ ప్రసన్నిధికి వైస్యసూక్రికబార్దము రె.మి.లం సునర్పములు కావలయునని కోరును. సౌమ్య తన లండీయగు పీఠ్యదనుని లక్ష్మణపురరాజ సత్తిపిఠా వియమింపనచో, సౌమ్ము లేకుండుననే వైస్యము ననుకూర్చునని చెప్పును. నాటికలో సౌమ్య మారు వేల రజత ముద్రలు కోరినట్లున్నది. రాణము తెలియదు. రెండు గ్రంథములలో కూనరుడైన పుష్కమితుని సేనాసూక్రికణము తల్పడియగు లరుణ దత్తునకు మొదట తెలియనియట్లే కలదు. బౌద్ధ మతమువల్ల రాజ్య మెట్లు దెబ్బబొందో రె.మి.లను నిరూపించబడినది. బాహరాయణ మహా ప్రభువు ముప్పగు వార్ధ యవనులకు తద్దక్షమన్వల్లు రెండు గ్రంథములలో చెప్పబడినది. దెమిటియన్ వ్రాసిన శేఖను గూర్చి జరిగిన చర్చ రెండును తుంగమే.

తుంగవంశము సామాన్యరాజవంశము. పుష్కమితుడు విదేశీయులగు యవనులను జయించెను గావున, సందు దొరకేంద్రునిగాను చంకలు గొట్టుకొనుచు సావర్కారుతోపాటు శివప్రసాదుగారు లలినిని ఆకాశమున కెత్తుచుండిరి. యవనులు తిరుగమించుటకు కారణము యుక్తకైడెన్ దెమిటియన్ రాజ్యముపై దండెత్తుట. యవనుల లంతకంపాములు పుష్కమితుని విజయమునకు దారితీసినవి. ఒకానొక నుందరికొరకై శతలను (ఇప్పటి సియాల్ కోట. పాకిస్తాన్లో నున్నది) పోలించు ప్రభువుతో యుద్ధముచేయుచు పుష్కమితుడు మరణించినట్లు యుగపురాణము (కె. హెచ్. ద్రువ సంస్కరించిన

(గంధము) చెప్పుచున్నది. ఒకానొక ప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడు - ఇతడు జీవించియున్న హైందవుడే - పుష్యమిత్రునిగూర్చి యిట్లు వ్రాసెను. "Ushya-mitra was a traitor and regicide, but some modern historians have condoned his crime by holding it up as a necessity for saving the country. Too little is however known of the actual circumstances to justify such a lenient view....." పుష్యమిత్రుని చరిత్ర యిది. అతనిని కారణమున్నిగా పగడలేక చచ్చిపోవుటకు జాతిమత ద్వేషములతో కూడిన వంశక్షమే కారణము.

బాబుడు శుంగవంశ చక్రవర్తులనుగూర్చి చెప్పినమాటలు ముదిగొండవారికి తెలియని యుల్లున్నవి. పుష్యమిత్రుని మనుమడగు సుమిత్రుడు భోగలాంసుడై, లాస్య ప్రదర్శనచేత మూండేవుని చేతిలో చచ్చెను. పుష్యమిత్రుని చేతిలో బృహద్రథుని కేగితివట్టివదో, శుంగవంశ చక్రవర్తులలో చివరివాడగు దేవభూతికిని అదేగతి పట్టివది. వాసుదేవుడను మంత్రవానిని జంపి కాణ్వనంశమును మగధసింహాననముపై నిలిపెను. బృహద్రథుని శుంగవంశమును బెడిసి కొట్టివట్టుచున్నది.

మర్యాదామాత్య పతనమునకు బౌద్ధమతము కారణముట! పారసపాదశాస్త్రి, రామచంద్రుని యాసిర్వాదముచేసిరి. సామర్థ్యముయొక్క అభిపాయ మిదియే! కొందఱు అట్లాంతమును అందుకొనిపాడిరి. ముదిగొండవారు దానిని పట్టుకొని వేలాడుచుండిరి. బౌద్ధమతము మర్యాదామాత్యపతనమునకు కారణమైనవో శుంగ సామ్రాజ్యము బూడిద బుగ్గియగుటకు కారణమేమి? పుష్యమిత్రుడు అశ్వమేధయగము చేసెనుగా! ఆ యాగఫలము ఏ పట్టెటిలో కలిసింది? గుప్త సామ్రాజ్యమేల కూలిపోయింది? కాకతీయ సామ్రాజ్యమేల కకాచికలయినది? విజయనగర సామ్రాజ్యమేల విధ్వంసమైనది? రెడ్డి సామ్రాజ్యమేల యొడ్డగడవయినది? ఈ సామ్రాజ్యపతనములకు హైందవ ధర్మము కారణము గాదా? యిది వింటెట్టి యడిగినవారికి ముదిగొండవారేమి జవాబిత్తురు? మత

మునకు, రాజ్యముల పతనమునకు లంకెపెట్టుట ఈ దేశచరిత్రలో కుదురదు. కుదురునన్నవో బౌద్ధమతముతోపాటు హైందవ ధర్మము తిట్లు దినవలసియుండును. అవలు శంకర భగవద్భాదులు అవతరించిన తరువాత హైందవదేశము పతనము కాగూడదుకదా! మఱి యిట్లు జరుగలేదేమి? మనోశక్తిమంతులగు ప్రభువు లయినవో రాజ్యములు వాలుగుకాలంపాటు నిలిచినవి. అపమర్తులగు ప్రభువులైనవో అర్థమిచ్చినవి. అంతేగాని, యీ దేశముతో బౌద్ధధర్మమువలన రాజ్యములు వాశనము గాలేదు. హైందవధర్మమువల్ల నిలబడనలేదు.

ప్రతిబద్ధి కుమారుడగు దొడ్డారెడ్డినిగూర్చి తెలుగువారి కేమయు తెలియదు. మల్లారెడ్డి మోటు వల్లిరేవును పట్టుకొనెను. ఈ సన్నివేశమునుగూర్చియే ఎఱ్ఱా పెగ్గడ పారివంశముతో 'బాపాదర్శమునం బ్రతీపభరణిపాలావలం దోలి' యను పద్యమున చెప్పెను. ఆ ప్రతీపభరణిపాలు డెవడో చరిత్రకారుల కంటుపట్టులేదు. ఎవరికి తోచినట్లు వారు చెప్పిరి. శివప్రసాదుగారి కల్పన యిట్లున్నది, మల్లారెడ్డి సోదరుడు దొడ్డారెడ్డిగదా! మహమ్మదీయుల దౌష్ట్యము వలన అతడొకసారి గోమాంసము తినవలసివచ్చినది. తల్లి యాతనికి తన మొగము చూపలేదు. తల్లి యొక్క వైరుభ్యమునకు బ్రాహ్మణులే కారకులని దొడ్డారెడ్డి తలంచెను. ఊరుకడివి వెల్లి యాతత్తిసారి విజముగనే మహమ్మదీయ మతము స్వీకరించెను. అల్లాయుద్దీనని పేరు మార్చుకొనెను. దొరకిన హైందవుల వెళ్ల పంజీ కాకులకు గ్రద్దలకునేసెను. నీతులు చెప్పవచ్చిన తండ్రి కన్నగుడుల్ల పీకజెను. అతడు ఎఱ్ఱా పెగ్గడను మహమ్మదీయునిగా మార్చి తోవుచుండగా మల్లారెడ్డి నచును. అన్నదమ్ము లొకరి నొకరు గుర్తించురు. దొడ్డారెడ్డి వంశ అల్లాయుద్దీను దేశబహిష్కృతుడగును.

అసలీ కల్పనయందలి అదిమభాగము క్షిప్రసాదుగారి సొంతముగాదు నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు రచించిన 'మల్లారెడ్డి' నవలలో ఇరువది మూడవ అధ్యాయమున కిది నకలు. శాస్త్రిగారి వలలలో ఎవ

బావను అది మహమ్మదీయుడై పోయినట్లు చెప్పబడెను. అతని పేరు అలావదీసు. ఇతనినుండియే మల్లారెడ్డి మోటువల్లిని గ్రహించెను. మల్లారెడ్డి తమ్ముడగు దొడ్డారెడ్డి కూడ మహమ్మదీయుడై పోయినట్లు శాస్త్రీగారు కల్పించిరి. అతని పేరు బడే సాబాబు. అతడు అలావదీసు క్రింది యుద్వోగి. ముదిగొండవారు దొడ్డారెడ్డికి అల్లాయుద్దీన్ అనుపేరు కట్టబెట్టి, అతని నుండియే మల్లారెడ్డి మోటువల్లిని జయించినట్లు కల్పించిరి. వారి కల్పన యంత మాత్రమే. దొడ్డారెడ్డి మహమ్మదీయుడయిన వృత్తాంతమును శివప్రసాదుగారు 'మల్లారెడ్డి' నవలనుండియే యథాతథముగా స్వీకరించిరి. స్వీకరించెయ్యు, శాస్త్రీగారికి కృతజ్ఞత ప్రకటించక పోవుట యట్లుండనిండు, ఆ విషయము నెక్కడను చెప్పలేదు. ప్రాయము పిచ్చివానిగా భావించిన రీతియు శాస్త్రీగారి కల్పనమే. నవలలో బడేసాబాబు మార్కకృతో మాటాడిన నిధానము, అలావదీసు ఎఱ్ఱనగో మాటాడిన తీరు, వాటితో అల్లాయుద్దీను ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడతో మాటాడిన పద్ధతి యుచితముగా గోచరించుచున్నవి. శివప్రసాదుగారు 'మల్లారెడ్డి' నవలకు బుణపడిరి. ఆ విషయమును కప్పపుచ్చుట హైందవ ధర్మోద్ధరణమునకు వచ్చెకెచ్చునది గాదు.

అల్లాయుద్దీన్ మల్లారెడ్డి సోదరుడని చెప్పుటచే ఏరసము ఊరలేదు. లేనిపోని నీరస కథయైనది. దొడ్డారెడ్డియే తన పేరు మాయించి కొనినట్లు శివప్రసాదుగారు కల్పించిరి. మల్లారెడ్డి, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ మాటాడిన పద్ధతి యుచితముగాలేదు. హైందవుడైన దొడ్డారెడ్డి పిదప మహమ్మదీయుడయ్యెను గదా! అందుచేత వారిరువురతోపాటు ముదిగొండవారును దొడ్డారెడ్డిని జయించిరి. దొడ్డారెడ్డి త్రాగిన హైందవరక్తమెంతని చెప్పగలము? అయినప్పటికి మల్లారెడ్డి వానిని జంపలేదు. చంపుటకు మల్లారెడ్డి యాత్మయేగాక శివప్రసాదుగారి యాత్మయు అంగీకరింపలేదు. ఎంతయనను, వాడు హైందవుడు గదా! దొడ్డారెడ్డి తాను చేసిన హింసాకృత్యములకు పంపముగా మల్లారెడ్డి చేతితో చచ్చియుండవలసినది. చచ్చియున్నచో కావ్యవ్యాయము చేకూరదేది. రెడ్డిరాజుల చరిత్రలో అతని అడపాడ కానరాకుండుటకు

(వలల పోతువు చూపినట్లు య్యోడిది. శివప్రసాదుగారు రసోచిత కల్పనము చేయలేకపోయిరి.

తమ్ముడని తెలియకముందు, తెలిసిన తరువాత మల్లారెడ్డి మాటాడిన తీరు ధర్మద్రోహమునకు నిరర్థకము. తెలియకముందు మహమ్మదీయులపై దుమ్మెత్తి పోయెను. తెలిసిన తరువాత జ్ఞానాగుణము చూపును. ప్రతిరెడ్డి రంగముపొడకు వచ్చిన పిదప, అతని గుడ్డు దీయించినది, దొడ్డారెడ్డియే యని తెలిసి, మరల వెంటనే మల్లారెడ్డి యాగ్రహాద్గ్రుడగును. తండ్రి దొడ్డారెడ్డిని రక్షింపుమని కోరగా మల్లారెడ్డి 'నాన్నా! నీయాజ్ఞ చేను శిరసహస్తాను. కాని ఇది నీ ఒక్కని వ్యక్తిగత సమస్యగాదు. మన కుటుంబ సమస్యకాదు. భారతదేశ భవిష్యత్తు మొత్తాన్ని తేల్చనలసిన సమస్య. హిందూసామ్రాజ్య నిర్మాణానికి సంబంధించిన సమస్య. చేతెటులా రామమకారానికి లోబడి మతానికి ద్రోహం చెయ్యడం నా చేతకాదు' అని యనును. దొడ్డారెడ్డి లెక్కను జన్మ విముక్తిగా భావించునని యనును. అప్పుడేమో మల్లారెడ్డి 'అబ్బా! ఏమిటి నాకి పరీక్ష! నీవు సోదరుడని కాకుండావుంటే ఇంతవేరే అనుభవించే వాణ్ణి గాదు. భగవాన్! ఏమిటి నా కర్మస్థం!' అని యూకోశించును. దొడ్డారెడ్డి పశ్చాత్తాపతత్వదయ్యెనని భావించిన ఎఱ్ఱన దేశబహిష్కారమే అతనికి తగిన శిక్షయని నిర్ణయించును.

ఈ సన్నివేశమంతయు హైందవ ధర్మము యొక్క ద్విముఖ ప్రవృత్తిని చాటును. తనవాని కొక ధర్మము! మఱియొకనికి మఱియొక ధర్మము! హైందవుడు చేసిన దారుణ హింసాకాండ జ్ఞాపకము! ఏం? వాడు మహమ్మదీయుడై చేసెనియో? శివప్రసాదుగారి సంభాషణ రచనములన్ని మల్లారెడ్డి, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హైందవ ధర్మమునందలి స్వార్థప్రవృత్తికి చిహ్నములుగా మిగిలిరి.

ప్రాయచరిత్ర 'ధరాత్ముని సంశోక' అధ్యాయ పుట్టుకల! అందుచేత చిన్ననాడే దొడ్డారెడ్డి నిర్మితమున 'నందికంఠ సోతరాజు కలూరి'తో భేను పశుసాదమును పాపపాటువల్ల సజీవినట్లు కల్పించిరి! ఆ పాపము దొడ్డారెడ్డిని కట్టిగూడినదన్నమాట! దొడ్డారెడ్డి పరిస్థితుల ప్రాధవ్యమునా,

కొన్ని పరిపాట్లనల్లనూ దుష్కర్మాలకుల్నైనట్లు' గ్రంథకర్తగారు భావించిరట. ప్రేమయువకులతో పుట్టిన వారెల్లరు ధర్మాత్ములని యనుకొనుట పెద్ద పరిపాటు. వీరనారాయణుడు, కర్పూరనవంతరాయలు, ధర్మాత్ములైనవో వారు తమతో తామే తన్నుకొనిరి? రెడ్డిరాజ్యమేల నశించినది? ఏవో తలపులతో రచనలు చేసిన నెల్లొండునో 'మహామర్రియము' తార్కాణముగా నున్నది. పైందలలు మహమ్మదీయులను జయించిరి బొంగిపోయి మిన్నముట్టుచు, సాహిత్య సృష్టికి పూనుకొన్నచో ఇట్టి వికారములే పుట్టును.

శివసాధుగారి ప్రకారము అక్కరు హంసకంస రావణాల వంటివాడు నృకంసనుడు. కామాధుడు. పైందన రక్తమును కళంకితము చేసినవాడు. అందుచే ఆయాప్రాతలచేత కసిదీఱగా అక్కరును దిట్టించిరి. ఈ వాటికారచనమున శివసాధుగారికి యుక్తి వచ్చితి. అక్కరుపైనున్న ద్వేషముకొంది యాతని శ్రుతువులను పొడిదిరి. బైలాంఖాను తప్పలేదని నిరూపించగా కష్టపడిరి. అక్కరు కాలమున ప్రజలు అల్లాడిపోయిరట! అక్కరు కాలము ప్రేంచి విప్లవకాలమును పోలియున్నదట! అతని కుమారుడైన సరీమ్ ప్రజావతినిధిగా విప్లవనాయకత్వమును పోషించెనట! అబుల్ ఫైజల్ మున్నగు వారు వ్రాసిన వ్రాతలు పొగడ్తలట! అక్కరు ప్రత్యర్థుల దోషములను కప్పిపుట్టుట, అక్కరు దోషమును సత్యముతో విమిత్తములేకుండ చాటుట, చరిత్రను తారుమారు చేయుట, యివి 'పితావారి రాత్రి'లో వెల్లడియగుచున్న లక్షణములు.

అక్కరు ఘనతను శివాజీ గుర్తించెను. బొరంగజేబునకు తెలియజేసెను. పుష్కమిత్రుని పొగడుచు ముగిందవారు విస్సెంట్ స్మిత్ వాక్యములనుదాహరించిరిగదా! ఆ స్మిత్రుగారే ఈ విధముగా అక్కరును కొనియాడిరి. "He was a born king of men, with a rightful claim to rank as one of the greatest Sovereigns known to history. That claim rests securely on the basis of his extraordinary natural gifts, his

original ideas and his magnificent achievements...". నారోజాక్షిన్నగు గూర్చి వ్రాసిన తరువాత కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు అక్కరును ఈ విధముగా ప్రశంసించిరి. 'ఇట్టి దోషములు కొన్నియున్నను అక్కరు నందు పద్మలాములు విశేషముగా నుండుటవలన 'ఏకోహిదోషో గుణసన్నిపాతే నిమజ్జతీందో' కిరణేష్యి వాంకః' అను కాళిదాసకృత వసునరించి యాతనిని మహాపురుషుడని చెప్పవలసియున్నది.'

రాజ్యకాంక్ష రాజుల సహజగుణము. యుద్ధము పోవ అనునవి యా గుణమునకు బాహ్యరూపములు. 'కాలానికి కత్తుల వంటెన' కట్టిన రాజులు చరిత్రలో నే జాలియందైన కన్పట్టుదురు. అట్లే బహుభార్యాత్వము రాజలక్షణము. సంస్కృత సాహిత్యమును, చరిత్రను చదివినచో ఈ లక్షణము రాజులచేత ఎట్టి వనులు చేయించినదో తెలియును. అక్కరునే పేరు పెట్టి వ్రేల్చెడి మాసింపనేల? అతని పెండ్లిండ్లు రాజకీయతంత్రమువల్ల జరిగినవట! భారతదేశమును పాలించిన రాజులలో ఇనువగోతులు బిగించికొనిన రాజులెందఱుండిరి? వారి పెండ్లి పేరంటములలో ఎన్ని రాజకీయ తంత్రముతో జరుగలేదు? ఆయాసందర్భమునుబట్టి ఏ జాతివారయినను రాజులు స్త్రీల నెందఱునో చేపట్టిరి.

రాజావతాపుడు వీరశిరోమణి. అతని చరిత్ర చదివినచో ఏ యుగమువారికైనను, ఏ ఖండమువారికైనను, ఏ జాతివారికైనను కంటలు కదలియాడుచు. తనకున్న సమస్తదలమును కూడగట్టుకొని అహర్నిశలు పోరాడినను, అక్కరు రాజావతాపుని వంశలేక పోయెను. రాజావతాపుని గుండెదిటపు, స్థిరసంకల్పము, కష్టసహిష్ణుత చూచి ఏ వీనేకి నమోవాకము లర్పించడు? అట్టి రాజపుత్ర సింహముయొక్క ఓజస్సు, తేజస్సు అక్కరును తిట్టకుండగనే చాట

వచ్చును. పదునాల్గవ శతాబ్దముందలి యీ మహాపురుషుల చరిత్ర చదివినవారెవరు, వారి నడుమ నభ్యవంబంధములు లేమికి ఆశ్చర్యపడరు. జె. యం. క్లీలర్ విమన్స్ మాడుడు "The conflict in Mewar was a contest between two minds, one bent on establishing an empire pervading the length and breadth of India and the other on preservation of the freedom of a patrimony, which though small, had so far remained unsullied by even a semblance of subjugation. The conflict was inevitable. The issue was fought with the greatest intensity and vehemence because the two sides were represented by two of the grandest personalities of the 16th century. Yet, even though Akbar brought to its resolution all the vast resources and the best military talent he had at his command, the issue remained unresolved till the end of his life." ఇట్టి పీఠపురుషుల గాథను ఎంత రసవత్తరముగానైన చిత్రింపవచ్చును. అక్కరుమీది అక్కనుతో శివ ప్రసాదుగారి సాహిత్యసృష్టి కార్యత్యమునైపునకు పోలేదు. అక్కరు రాజావతారులు సంతసానులవలె ఈ నాటికతో ఒకరినొకరు తిట్టికొనిరి.

ఇక శివ ప్రసాదుగారి చరిత్ర ప్రకారము అక్కరునకు మహమ్మదు అలీ యనువాడు సవతి యన్నయట! ఇవేకొడి పేరో తెలియదు. అక్కరు సవతి యన్నపేరు మీర్జా హాక్సీమ్. కొందరు చరిత్రకారు లితనిని మహమ్మదు హాక్సీమ్గా పేర్కొనిరి. ఇతడు కాబూలనకు రాజ ఇతడు తిరుగుబాటు చేసినమాట నిజము. అదియొక పెదగాథ. అక్కరు ఇతనిని జమించి, జమించినట్లు జమించి, వరోజుముగా

చంపెనట! ఆధారములులేని వరమానత్వమిది. అక్కరు ముబారక్ ఖాన్ లోహని చేత బైరాంఖానుని చంపించెనట! దీనికిని సాక్ష్యము లేదు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయ తిమ్మరసుల కథనలై, అక్కరు బైరాంఖానుల కథయు విశ్వాసాతమముగా ముగిసినది. అక్కరు బైరాంఖానుని చంపించలేదు. చంపినవాడు ముబారక్ ఖాన్ లోహని. అతడు బైరాంఖాన్ శత్రుకూటములోనివాడు. కాలమునుకూలముగా నుండుటచే, అతడు నలునదినుండి ఆస్థనులతోకూడి బైరాంఖానుని చంపెను. బైరాంఖాను మరణమునకు పీడన, అతని దరాఫ్తత్రులను అక్కరు చేరదీసెను. బైరాంఖాను కుమారుడు అక్కరు కొలువులో పెద్దపానుపైయును సొందెను. ఖాన్ ఖిస్రోగ నియమింపబడెను. అక్కరు హేమూను కూడ చంపినట్లు శివ ప్రసాదుగారి అభిప్రాయము. హేమూను చంపినదెవరు? అను విషయమున ఆ నాటి మహమ్మదీయ చరిత్రకారుల నడుమకాని, తనాటి చరిత్రకారుల నడుమకాని ఏకాభిప్రాయము లేదు. బైరాంఖాను హేమూను చంపుమని అక్కరుతో ననిగా, అతడు వెనుకంజ వేసెననియు, పీడన బైరాంఖానే హేమూను చంపెననియు కొందఱు వ్రాసిరి కొందఱేమో మొదట అప్పురు తన కత్తితో హేమూ శిరస్సును స్పృశించెననియు, పీడన బైరాంఖాను తలద్రుంచెననియు వ్రాసిరి. సత్యము హేమూ మరణదృశ్యము చూచినవారికే తెలియవలెను. శివ ప్రసాదుగారు పై హత్యలసన్నిధిని చూచి వచ్చినవారిపై నిరసముగా వ్రాయుదురు. వారు బైరాంఖాను తర్జిబేగ్గీను చంపించిన విషయము నెత్తుకోలేదు. అక్కరును దుష్టునిజేయుటకు బైరాంఖానును ప్రశంసించవలయును. అట్టిచో బైరాంఖాన్ తప్పుల వెన్నగూడదుగదా! రాజ్యరథి కాలము నాటి నన్నివేశములలో అక్కరు ప్రాంతమంతయో చెప్పలేము. అప్పటి కతడు చిన్నవాడు. పాపభారము మోయవలసి వచ్చి నన్నుడు బైరాంఖాను అక్కరుకంటే ఎక్కువ వయసు కొనవలసియుండును.

శివ ప్రసాదుగారు అక్కరు కుమారుడగు నలీము నకు బుట్టులైరి. దీనికి కారణము అక్కరుమీది ద్వేషము. ప్రజావతినిదియై నలీమ్ విప్లవమును

లేవదీసినవాడగాడు. అతనికి మహారాజ్యకాంక్షయున్నది. తండ్రి చావున కెదురు చూచినవాడు. మదనతీ మైరేయుములను స్వేచ్ఛగా సమర్థించినవాడు. మహాకవి. కోపముతో వారాహుని తోలాలిపించిన వాడు. అతనిలో హృదయ పరివర్తనము కలుగునని పితృమూర్తియగు అక్కరాశించెను. ఫలము లేకపోయి నది. అబ్బో పైజల్ ద్వారమున నలీమును బాగుచేయ నలయునని తలంచి, అక్కరు దక్కనూతోమన్న అతనికి కబురుపంపెను. నలీమ్చే నయ్యుక్తుడయిన షిర్షింగు సైనికులు, రాణానికి బయలుదేరిన అబ్బో పైజల్ను మార్గమధ్యమున ఎదుర్కొనిరి. అతని తల్మందుంచి నలీమునకు పంపిరి. సార్వభౌముడు కాదగిన వాడు నలీమా? లేక నలీము కుమారుడా? ఎవడు యోగ్యుడు? అక్కరు ఒక ఎల్లావన నిశ్చయించి కొన లేకపోయెను నలీముతో నిర్ణయించెనని చెప్పుట కాదా? ము లున్నవి. మానంగు, ఖాన్ అబ్దుల్ నలీము కుమారుడగు ఖుసూఫ్కును, పహించిరి. నలీమును చెజబట్టుగా ప్రయత్నించి విఫలమైరి. ఏది యెల్ల యినదేమి? చివరకు నలీమ్ వక్రసర్పియాయెను. అతడే జపాంగీరు. ఖుసూ తల్లి నల్లమందుతిని అత్యంత్య చేసికొన్నది. కారణము తెలియదు. నలీమ్ దుష్ప్రవర్తనమువల్ల ఆమె మరణించినదని కొందఱు ప్రాసరి. ఇట్లు చెప్పుటకు ప్రబల సాక్ష్యము లేదు. నలీమ్ చరిత్ర యిది. మానంగు నలీమ్ ఎక్షము వాడగుడు. ఈ నాటికలో మానంగును తుడుచునిగా చిత్రించి శిష్టసాధుగారు గుండెబరుపు దించుకొనిరి. అతడు అక్కరు పక్షమువాడు గదా!

అక్కరు రాజపుత్ర స్త్రీలను వివాహమాడనే కాని, మామాన్నుడియ స్త్రీలను రాజపుత్రులకిచ్చి పెండ్లి చేయలేమో యని శిష్టసాధు గారొక ప్రశ్నేనేరి. హైందవ రిక్తమును కలుపితమ చేయవలెననియే అక్కరి పనిని జేసినవి సమాధానము చెప్పిరి. అక్కరు దివారములు కుమార్తెను కోరలేదు. ఆ రాజపుత్రుడే తనకూతు నిత్తుననెను. అక్కరు అంగీకరించెను. రాజపుత్రులతోడి వియ్యము అక్కరు రాజనీతికి ప్రథమోదాహరణము. పరిస్థితుల ప్రభావమువల్ల దొడ్డారెడ్డి మహమ్మదీయ. డయ్యనని ముదిగొండవారు గడగట్టి గంటయించిరి గదా! అమ్మంగదేవుడు తన రాజనీతిని తానే పాగడ్చుకొనును గదా! అట్టిచో

అక్కరుకూడ పరిస్థితులనుబట్టి దూరదృష్టితో రాజ నీతి కాశ్యముతో నడుచుకొనెనని యేల తలంప రాదు? తనకు నచ్చినవని యక్కరు చేయలేదని అత నిని నిందించుట ఏమియని? ముదిగొండవారి యిష్ట నిష్ఠములు అక్కరున కెల్లు తెలియును?

‘విజయశిథిలాల’ పైతము విచిత్రతక్షణము లతో పొడగల్గును. ‘పితాచాలరాత్రి’లో అక్కరు చిత్ర క్షణము వర్ణించుటకై గతాగమి సన్నివేశములను జోనుపుట సంభవించినది. ‘విజయశిథిలాల’ నాటి కలోకూడ అట్టి తక్షణమే యున్నది. విజయరాఘవు నిలో పౌరషము పుట్టుటకై గురిపాగరులు రఘునాథరాయల కామనాటి వృత్తాంతములను తార్కాణించును. ఆ వృత్తాంతములు రెండు. మొదటిది వేంకటసలిరాయలపై గోల్కొండ సుల్తానులు దండెత్తినప్పటిది. రెండవది ‘ఒక్కసారి రఘునాథులవారిపై - ఒకసారి ఒకప్పైయిడద మధుర రాజులు, మరొకవైపు జేజి రాజులూ, ఇంకొకవైపు పోర్చుగీసు పెన్సూమూ - విప్లవం తీసికొనెవచ్చినప్ప టిది. ఈ రెండింటికి తోడు చొక్కనాథుని తోడి యుద్ధమునకు సంబంధించిన భిష్యద్వైతాంతము కలదు. చొక్కనాథుని చేతిలో ఎట్లును చావు తప్ప దని యనుకొనునపు విజయరాఘవుని యశ్వినాయము నకు రూపకల్పనను ఈ మూడవ దృశ్యము.

ఈ నాటికలో గోల్కొండ బీజపూరు సుల్తానులు తంజావూరు పెల్లడి దోచుకొనుచున్నట్లు, ఆ పోరు పడకేక వారికి లంచమిచ్చి విజయరాఘవుడు సంధి చేసికొనెట్లు, లంచమిచ్చుటకు కావలసిన సొమ్ము

ఉపయోగకరమైన సరికొత్త గ్రంథములు

వ్యవసాయము - పిండి - కోళ్లు పెంపకం - అడవులు - తోట పని - యువనిరింగ్ - వైద్యము - వివిధ సాంకేతిక విషయములపై గ్రంథములు సంపు. తేలుతాగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి :

N. K. PAUL & SONS,
P. B. No. 12202, Calcutta-5.

శక్త ప్రతిపక్ష వస్తులు విధించినట్లు వ్యవహరించినది. మంత్ర ప్రజల వక్షమున నిలిచి క్రొత్త వస్తు ఎత్తివేయుడని రాజును కోరినట్లు కలదు. ఏనాడును గోల్కొండ సుల్తాను తంజావూరుమీదకు రాలేదు. జింజీ సంస్థానమును ఆ కమించికొనిన గోల్కొండవారు తనపై కూడ దండెత్తుదురేమో యను భయముతో విజయరాఘవుడు వారికి లంచమిచ్చి, వారి బారినుండి తప్పించుకొనెను. బీజపూరు సుల్తానే రెండుమాడుసారులు తంజావూరుపై దండెత్తెను.

రంగాజమ్మ యంటితో సోర్కుసువారి గూఢచారికాకు చెందినవాడు యర్రేంద్రవేషమున మకాము చేసినది కలదు. విజయరాఘవుని రాజ్యమున సోర్కు గినువారికి స్థానము కలదని చిత్ర చెప్పెను. మఱి డచ్చివారు ఇచ్చుచున్నట్లు ప్రవర్తించిరిని చరిత్ర చెప్పుచున్నది. వారి కిచ్చిన దానము కాననరూపమున చెందేకలం కెక్కినది. రంగాజమ్మ మధుర వారితో, సోర్కుసువారితో పాత్రు పెట్టికొన్నట్లు నాటికతో కలదు. అమెయ రాజ్యద్రోహము చేయవలెనని దన్న మాట! దీని కారణమయ్యెను. రంగాజమ్మ గ్రంథమును చదివినవారెవరు, అమె రాజ్యద్రోహము చేయ గలదని యనలేదు. గోల్కొండ బీజపూరు సేనల త్రుళ్ళి, మధురరాజుల దండయాత్ర ఏకకాలమున సంభవించినట్లు నాటికతో నున్నది. చొక్కనాథుడు తంజావూరియే దండెత్తునాటికి మహమ్మదీయులు దక్షిణరాజ్యముల వైపునకు రారైరి. వారికి మొగలుల యొత్తడి యెక్కువ యగుటయే దీనికి హేతువు.

విజయరాఘవుని శీలమును నిరూపించుటకు, తంజావూరు చరిత్ర తాదుమారు చేయబడినది. కల్పనలు చేయవచ్చును. కాని చారిత్రక సన్నివేశముల క్రమమున కని విరుద్ధముగా నుండరాదు. ఈ నాటికతో జరిగినదే. గుజరాతులు విజయరాఘవుని చెడబెట్టును. తిట్టి సాధించినదేమి? గాంధారి వేషమున అమ్మంగదేవుడు నడచిన తీరు బాగుగనే యున్నది. ఈ కల్పనమునకు ఆధారము చరిత్రతో కానరాదు. చొక్కనాథుని దండయాత్ర, తంజావూరు రాజ్యవశనము మొదలగువానికి హేతువులు చరిత్రతో మఱికవిధముగా నున్నవి. చరిత్రను యధాతథముగా స్వీకరించి, యుద్ధతత్వమున చేసెయిన్నచో ఇంకను చమత్కారహామముగా నుండెడిది. విజయరాఘవుని జీవి

తముతో అదిమభాగమునో, అంతిమభాగమునో వర్ణించబడినచో నాటిక యిట్లుండెడిదిగాదు.

'ఉత్తమ కన్యం రాకెకావనరామిద ఆధారపడి వుండదు. మానసిక సంఘర్షణవీరద ఉత్తమైన అత్యున్నత యములమీద ఇచ్చివచ్చి నిర్మించు కుంటుంది. ఏది సత్యమూ, కలమూ, సుందరము అయినదో ఏది పార్వజనీనమై, పార్వకాలికమై వుండి కాశ్యతల్వన్ని సంతరించుకుంటుందో అది పది కాలం పాటు నిలుస్తుందని తాత్పర్యం. కాబట్టి భావం మిగిలాడు. భవభూతి మిగిలాడు. కావదాసు మిగిలాడు - ఇలా ఆధునికులు ఎదరు నెలుస్తారో చెప్పడం కష్టం' అని శిశుచంద్రుగారనరి. ఇది సత్యమే. మన యీ నాటికల మామేమిటి? ఇది 'రాకెకావనరామిద ఆధారపడియున్న నాటికలు.

వానిని మనసులో నుంచొని ప్రాసీనిగానా లూ నాటికలు? ఈ నాటికలు పేరుకు మూలమే చారిత్రకనాటికలుతప్ప, వర్తమానకాల స్థితిగతులను ప్రతిబింబించుకొన్నవియైనవి. వీనితో ప్రకారవాదిత మైన కన్యకశలేదు. వీనివల్ల ఆంధ్రదాన:స్థాయి పెరుగుదు.

కావ్యసంహ.

కవీరు వచనావళి

[కవీరు వచనావళి: తెలుగు అక్షరాల: పుట్టు పర్తి నారాయణాచార్యులు. ప్రచురణ: సాహిత్య అకాడమీ, మద్రాస్; సోల్డిస్ట్రబ్యూటర్స్: ఆంధ్ర ప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రీబ్యూటర్స్, సికింద్రాబాద్; 246 పేజీలు; వెల: రూ. 6 00.]

ఆధ్యాత్మిక చింతననే జీవ విధానంగా, ముక్తి మార్గంగా, ఆశల దర్శనముగా చేసి ప్రాణాపసరంగా యెంచిన భారత జాతిలో తత్వజ్ఞత, లైంగికదర్శన ప్రవర్తిల్లి, తమ కర్మ, జానీ, భక్తిచూడాలతో ఆధ్యాత్మికజీవము కాలవంతించే దివ్యతత్వాలవారు. కాని వారు వచ్చిపోయిన జాడైనా కన్పించవలె లేదీ వాడు భారత భూమిలో. శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యులేక, రామకృష్ణ, విశ్వనాథులు, కవీరు తుకారామ్, తులసిదాస్, మారదాస్, వేమన, నరహ

మీరబాయి, చైతన్యము, అరవిందుడు, రమణ మహర్షి మొదలైన వారెందరో తమ తమ మాతృ భాషలలో విజ్ఞాన ప్రబోధంతో భారత జాతికి తరుణోపాయాన్ని నిర్దేశించారు. ఈ యోగులందరూ నిర్దేశించిన భావాలు వారి వారి భాషలలోనే ఉన్నా ఆసేతు శివాలయమూ భారతజాతికి అవశ్యమూ అనరణ్యమైనవే. ఇతే ఆ యోగుబుద్ధినించిన భావాలలో పునరుక్తులు, అందరిలోనూ సమానంగా కన్పించే సార్వకాలిక నిర్మాలు కోకొల్లలు. అంత మాత్రమేగాక వరసర వైరుధ్యాలతో కూడిన మాకులు ఒకే తత్వవేత్త బోధనలలోనూ దర్శనమివ్వాయి.

ఒక మహాతత్వవేత్త ప్రవర్తిల్లిన తరువాత కొంతకాలంవరకు ఆయన ప్రభావం శిష్యసంతతిపై విలిచి క్రమంగా ఆచరణలో నీరసమై, మూఢనమ్మకాల కాకరమై లోకం దృష్టిలో ఆ మార్గంకూడ హాస్యాస్పదమౌతుంది. 'గౌతమముని చిన్మాయుగోపం కలహించిన మునదేవీయుల మౌఢ్యాన్ని' చూచి బౌద్ధమతంలోని మంచికే దూరమయ్యారు భారతీయులు. తత్వవేత్తల మనస్సులలోనూ అడ్డుగోడలుంటాయి. జాతి, కుల, మత భేదాలని యధిగమించి నర్వమానన సౌభ్రాతృత్వాన్ని చాటుటలో వెనుకంజ వేయవచ్చు. కాని కాలాన్నే అధిగమించి ఎల్ల మానవులొక్క యింటివారేమనిపెట్టి హిందూ, మహమ్మదీయ సమ్మేళితమ శతాబ్దాంతిమే ప్రచారం చేసిన కబీర్, 'ఈశ్వర అల్లాహ్ కేరేహమ్' అని సోదర భావాన్ని పెంపొందించజేసిన గాంధీమహాత్ముడు విశిష్టులు. భారతీయ వేదాంతాన్ని సాక్షాత్తులకు వివరించటంలో గణనీయమైన కృషిచేసిన రవీంద్రుడు కబీరు బోధనలను 'Poems of Kabir' పేరుతో అంగ్లంలోనికి అనువదించారు.

కబీరు బోధనలను తెలుగువారికి తెలియజెప్పిన ముకట్టి సాహిత్య అకాడమీవారు శ్రీ పుట్టవర్తి నారాయణాచార్యులవారిచేత అనువదించజేశారు. శ్రీ నారాయణాచార్యులు బహుభాషే పండితులు. శివతాండవంతో ప్రేషింపించిన 'సరస్వతీ పుత్రులు.' మారవాన్ బోధనలు కవితారూపంలో గణంచేసిన ధన్యజీవులు. కబీరు వచనాన్ని సనువదించటానికి అన్నివిధాలా సమర్థులే ననిపిస్తుంది. ఈ పుస్తకం పూర్తిగా సదివినతరువాత ఏదో కొంత ఆశాభంగం మిగలకుండా

ఉండదు. అనువాదం గ్రాంధికంతో నడిచింది. స్వచ్ఛ సుందరములైన కబీరు భావాలను తెలియజెప్పటానికి నారాయణాచార్యులవారు ప్రయోగించిన గ్రాంధికభాషకు శక్తి చాలలేదు. 'రాముని మాయలో కమంతటి నానంద వలచును. ఎవనికి చీటియందునో వాడు వెచ్చించు వాడు.' ఈ వాక్యంలో భావం దుర్బోధంగా ఉన్నది. 'వేలకొడి సాపు బుండవచ్చును. కాని నిండకు దొక్కడైన నుండరాదు. ఒక నిండకుని తలపై కోటి సాముల బరువులుండును.' ఈ వాక్యంలోని 'నిండకుడు' పదం కబీరుదేశించిన భావాన్ని అందజేయటం లేదు. (ఆకనిని) 'సర్వాపుడో యురూపుడో నెప్పగదు. తేలికయో బరువో తూషంగాదు.' 'నెప్పగదు'; 'తూషగాదు' అనే మాటలు కృతకంగా, అవునరంజని మాటల సాదృశ్యంగా కన్పిస్తాయి. కబీరు మార్మిక మార్గానయాయి (Mystic). ఆయన భావాలలో క్లిష్టత ఉండటం సహజం. అనువాదంలో సులభ పద్యతని పాటిస్తే బాగుంటుంది. అంగ్లవాదంతో రవీంద్రుడి జాగ్రత్త వహించాడు. నారాయణాచార్యుల వారి అనువాదంలో అల్పాక్షరాలలో రచన సాగించాలనే తాపత్రయం కన్పిస్తుంది. వీరీ ప్రయత్నంలో సఫలీకృతులు కాలేకపోయారని పాఠకులు గ్రహించగలరు.

'Lamps burn in every house, o blind one! and you cannot see them, one day your eyes shall suddenly be opened, and you shall see; and the fetters of death will fall from you.'

'There is nothing to say or hear, there is nothing to do; it is he who is living, yet dead, who shall never die again.'

క్లిష్టమైన వేదాంతాన్ని, అందునా భక్తి మార్గాను యాయయిన కబీరు ప్రవచనాలను అర్థం చేసికొని అనువదించటానికి, కబీరువలెనే మార్మిక మార్గాన్ని అనుసరించిన రవీంద్రుడు అన్నివిధాలా సమర్థుడే. 'గిరాంతి'; 'తొటమాలి' వంటి పుస్తకాలలో రవీంద్రుడు మార్మికమార్గాన్నే అనుసరించాడు. భారతీయ వేదాంతాన్ని సర్యవసించానికి తెలియజెప్ప ప్రయత్నించిన రవీంద్రుడు కబీరు వచనాలను అంగ్లంలో అనువదించటం ఎంతో బాగున్నది.

భారతదేశంలోనివారు కబీరు పేరు విన్నప్పటికీ, కబీరు తత్వం ఏమాత్రమూ తెలియని జిజ్ఞాసువులెందరో ఉన్నారు. తెలుగువారిలో అట్టి జిజ్ఞాసువులకు కబీరు తత్వం తెలియజేసి ప్రవారయణచర్యలు తెలుగువారి కృతజ్ఞతకు పాత్రులయ్యారు.

15 వ శతాబ్ది మధ్యనుండి 16 వ శతాబ్దిలో చాలాకాలంవరకు జీవించిన కబీరు జన్మతః మహమ్మదీయుడైనా, నాథసంక్రమణ నిర్గుణోపాసక ప్రాణాతుడై, స్వామీ రామానందుల దయాద్యక్షికి పాత్రుడై, విరాగియై, మహాభక్తుడై, యోగుల నవహాస్యముచేసి, బ్రాహ్మణులకు యోగుల గర్వమును పటాంశం చేసి వేదాంత విధిని సూత్రమార్గముల నేర్పాడెను. కబీరు నాథమున మొండివాడు. సమిష్ట విషయమును చిత్రశుద్ధితో గాఢముగా నమ్మును. భక్తిమార్గమునకు మించినది ఆతనికి మరేమియులేదు. ఒకవిధముగా వాదించినచో భక్తిమార్గానుయాయుడైన యోగి యితడు. మోక్షము నీత ధీనడించును. తులసిమాలలు దాల్చిన మాతాన, తిరుమాళ్లము మొగమున దిద్దినమాతాన భక్తులు గరని యీతని పరమవిశ్వాసును. 'మాల ద్రిప్పుచుండగనే యుగము గడచినది. మనసు తిరుగుదులు మానలేదు. చేతిపూస పాతవైచి మనసు పూస ద్రిప్పుము' (నర్మకము, 136) - ఇది కబీరు విశ్వాసము, ప్రబోధము.

కబీరు సూక్తులలో కొన్ని వేమన సూక్తులను, పోతులూరి వీరబ్రహ్మయ్య, ఏగంటివారు, మొదలైనవారి సూక్తులను బోలెయుండి తెలుగు జిజ్ఞాసువులకు పూర్వపరిచితులుగానే కన్పిల్తును. సకల మతములపారము ధర్మావరణమేగదా! అందువలన తత్వవేత్తల సూక్తులు పుష్పంలోని దారముల్లా, ఒక విధముగానేయుండి అంతర్యములలోని మలినమును ఊళన మొనర్చుటకు దోహదము చేయును. కొన్ని చోట్ల కబీరు సూక్తులే పరస్పర వైరుధ్యములుగా గూడ గన్పిల్తును. కబీరును 'ఆకలికన్నంటిది. భజనకు భంగమునేయును. ప్రానికి ముక్కు బడనేయును. జంకు విడిచి స్మరింపుము'. మరియొక

చోట కబీరే 'నీరసమైన నగము తిండిమేలు. నిడు: తిండితో సంకోషము గలుగును. పోపు పంటకము గోరిన బాపము మూట గట్టుకొనును' అనును.

కబీరుకు పూర్వమే వేదాంతులు పెక్కురు భక్తిమార్గమును తీర్చిదిద్దిరి. హిందూ, మహమ్మదీయ మత ద్వేషములు పెచ్చుపెరిగి భారత జాతిని కలచివేయ జొచ్చెను. కైన్, వైష్ణవ భేదములు హిందూ మతమును కలత పెట్టినపుడు తిక్కన వారి పాఠాధ్యైతమార్పించి స్వరచి మలినానుభవమును కొంతవరకు సాదించి పూజనియించిల్పెను. ఒకరెదుర్కొనినది మరికర గడ్డు నవస్య. మహమ్మదీయ మతము శతాబ్దుల తరబడి భారత జాతిని కలచించి తేజవిరాజితమై పరిణామానికి తైక్యము నొందుచుండెను మహమ్మదీయుల హింసాస్ఫూర్తి కడిరసకు బాల్యమునండియు రుచించలేదు ఇతరు రామనారాయణాద్రియై సూతన ప్రసక్త గణపరెక్కెను. రాముని పాదము తాళముంచుటలో కబీరు దైవస్వరూపమునకు గిరిగీకి కొనలేదు. సామాన్యముగా భక్తిగ్రాహకులందు లాహృత్యరూప అరాధనము కలిగినటు రుచించదాయెను. మనస్సులోని విషయ జ్యోతిని దర్శించి దానిని రావార్పణ. మొనరించి, లేక చెల్లెల్లగ మొనరించి కబీరు ధన్యుడైనాడు. బాల్యమునుండి దెస్సిన సూక్తులకును, పదున్నుకైవారిని తలవార చెప్పిన సూక్తులకును సంచుక భేదము పాదసూపినను కబీరు భక్తి రామపాదములనే ఆశయించినట్టిది కాముకుడు కాముమును గూర్చియే యెల్లప్పుడు చింతించినట్లు కబీరు రామునిగూర్చి దానించెను. భారతీయ ప్రసక్తలలో అగ్రశ్రేణి ప్రసక్తయైన కబీరు సూక్తులు కొన్ని యిట సాంధ్యభావముల సమంజస మనుకొందును.

'చందనము విడేశమునకు తోయినది. అందఱు పలాశమునిరి. ప్రాయ్లో జెట్టిరి. కాలినకొంది పరిమళ మెక్కున యయ్యెను. (పరీక్షితుడు 207). సంగతి గలిగినంతమాత్రమున నేమి ప్రయోజనము? హృదయము కఠోరము. బల్లెము పిట నానబెట్టిన నేమగును? దాని మొన మెత్తబడదు. [దుర్జనుడు 352.]

గొప్పగొప్ప వారందఱు మోహమును వెల్లువలో

